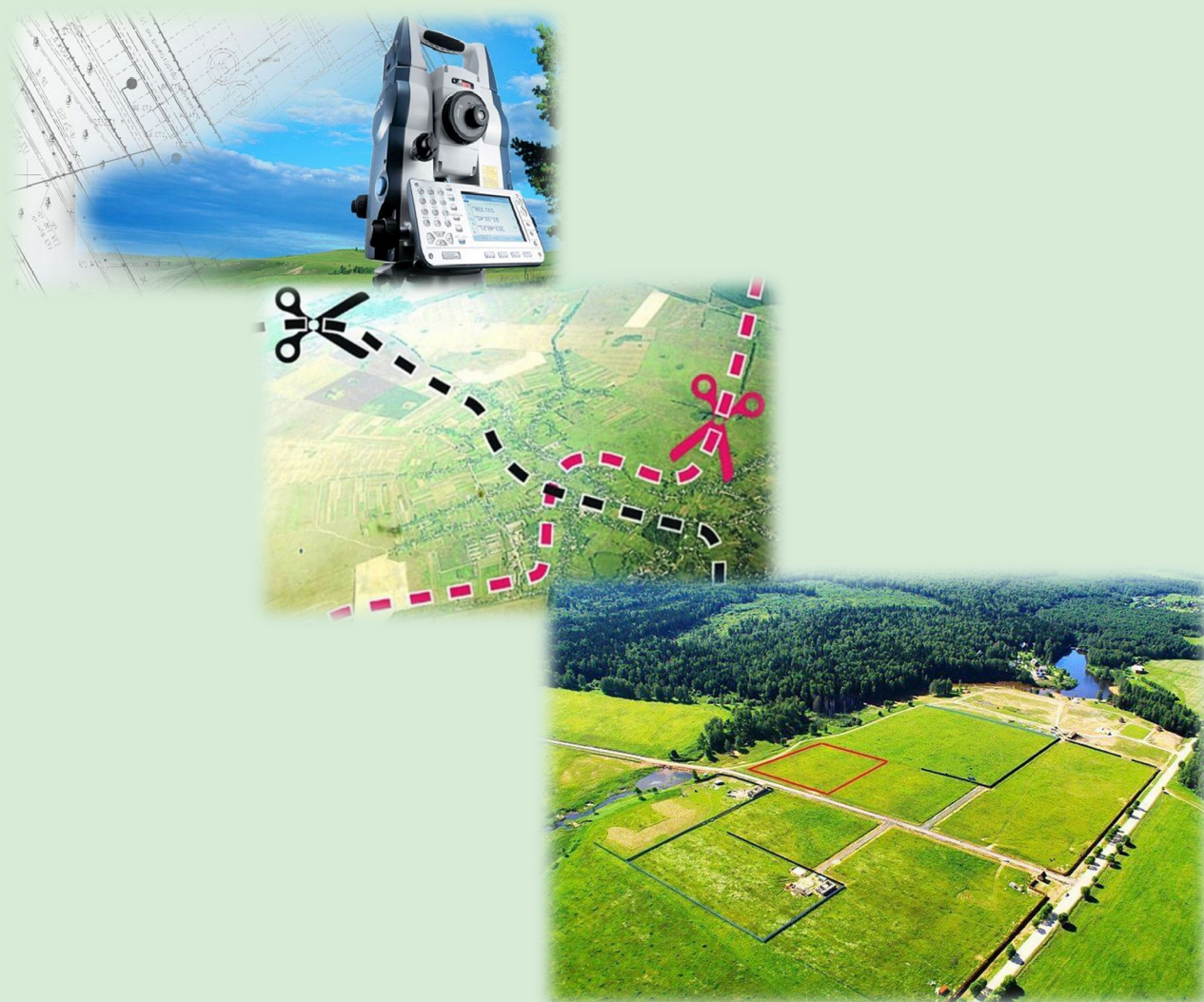

*Матеріали Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

8 квітня 2021 року

*Міністерство освіти і науки України
Львівський національний аграрний університет*

*Матеріали Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції*

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА
ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ**

8 квітня 2021 року

Львів

УДК 332.3

Актуальні питання використання та охорони земельних ресурсів : матеріали Всеукр. студентської наук.-практ. конф. Дубляни, 8 квіт. 2021 р. Львів : Львівський національний аграрний університет, 2021. 176 с.

Організаційний комітет

Ігор Яців – д.е.н, доцент, проректор з наукової роботи Львівського національного аграрного університету

Наталія Стойко – к.е.н, доцент, в.о. декана землевпорядного факультету Львівського національного аграрного університету

Павло Колодій – к.е.н., доцент, завідувач кафедри геодезії і геоінформатики Львівського національного аграрного університету

Мирослав Богіра – к.е.н., доцент, завідувач кафедри землеустрою Львівського національного аграрного університету

Руслана Таратула – д.е.н., доцент, завідувач кафедри земельного кадастру Львівського національного аграрного університету

Роман Ступень – д.е.н, доцент кафедри геодезії і геоінформатики Львівського національного аграрного університету

Зоряна Рижок – к.е.н, доцент кафедри геодезії і геоінформатики Львівського національного аграрного університету

Роман Дудяк – к.е.н, доцент, завідувач кафедри туризму Львівського національного аграрного університету

Світлана Бугіль – к.е.н, доцент кафедри туризму Львівського національного аграрного університету

Іван Ковальчук – д.г.н., професор, завідувач кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів і природокористування України

Тетяна Калина – д.е.н., професор кафедри геодезії та землеустрою Одеської державної академії будівництва та архітектури

Назар Ступень – д.е.н., доцент, професор кафедри кадастру територій Національного університету «Львівська політехніка»

Євгенія Лавейкіна – к.е.н., доцент, викладач Екологічного коледжу Львівського національного аграрного університету

Ігор Бучковський – завідувач юридичного відділення Івано-Франківського коледжу Львівського національного аграрного університету

Людмила Остафінська – завідувач відділенням комп'ютерних наук, геодезії та землеустрою Стрийського фахового коледжу Львівського національного аграрного університету

Іванна Левкович – завідувач відділення економіки, права та туризму Стрийського фахового коледжу Львівського національного аграрного університету

Відповідальний секретар

Оксана Ступень – к.е.н., доцент кафедри землеустрою Львівського національного аграрного університету

ЗМІСТ

Геодезія, картографія, дистанційне зондування землі та ГІС-технології у сфері використання й охорони земель

<i>Балануца Д., Чигурян Я.</i> Впровадження ГІС технологій у системі управління земельними ресурсами	7
<i>Бермес М.</i> Особливості застосування ГІС технологій для просторового планування територій ОТГ	9
<i>Василів О.</i> ГІС-технології в кадастрі	10
<i>Гадьо В.</i> ГІС як метод інженерно геодезичних робіт у будівництві	12
<i>Голик Х.</i> Методи кодування нівелірних рейок	14
<i>Горгоц А.</i> ГІС-технологія як інструмент управління аграрними виробничими системами	15
<i>Клепко А.</i> Використання навігаційних систем для потреб землеустрою	17
<i>Кузнєцова А.</i> Геоінформаційний аналіз місць розміщення сміттєзбиральних контейнерів на території міських кварталів (на прикладі м. Києва)	19
<i>Лисак А., Присада М.</i> Деякі аспекти 3D знімання об'єктів нерухомості	21
<i>Ліхва А.</i> Використання ГІС-технологій при проведенні земельно-кадастрових робіт	23
<i>Льовіна Н.</i> Сучасні методи картографування агроландшафтів	25
<i>Новотарська Н.</i> Використання дистанційного зондування землі	26
<i>Сіденко Є.</i> Стан і перспективи розвитку державної геодезичної мережі в Україні	27
<i>Стадник І.</i> Геоінформаційне моделювання санітарно-захисних зон навколо атомної електростанції (на прикладі Рівненської атомної електростанції)	29
<i>Сербин А.</i> Наукові засади вирішення проблем землеустрою сільських територій на основі геоінформаційно-картографічного моделювання параметрів землекористування	30
<i>Степанов М.</i> Використання ГІС-технологій при визначенні туристичної привабливості територій для просторового планування територій	34
<i>Сеїтов С.</i> Дистанційне зондування землі: отримання і використання інформації	36
<i>Столяр М.</i> Особливості координатного забезпечення інженерно-геодезичних робіт	38
<i>Третяк В.</i> Моніторинг зелених насаджень на прикладі міста Києва за допомогою космічних знімків	39
<i>Яроцький Е.</i> Дослідження зондування землі: історія та значення в сучасному світі	42
<i>Вітюк Т.</i> Картографічне забезпечення як основа ефективного управління земельними ресурсами	44

Землеустрій, просторове планування територій та охорона земель

<i>Баранкевич Р.</i> Земельні ресурси. земельна реформа та її вплив на розвиток ОТГ	45
<i>Біглей А.</i> Державний контроль за використанням та охороною земель	47
<i>Брус Ю.</i> Ландшафтний підхід в землевпорядкуванні	49
<i>Вовк О.</i> Наукові аспекти адаптації землекористування в Україні до глобальних змін клімату	51
<i>Гогунська А.</i> Сутність методів охорони земель у землеустрої	55
<i>Гончарова Ю.</i> Правильна організація території, як основа функціонування сільськогосподарського підприємства	57
<i>Гордусь О.</i> Інституціональне забезпечення використання земель природно-заповідного фонду	59

<i>Гринюк П.</i> Встановлення меж новостворених територіальних громад Івано-франківської області в національній кадастровій системі.....	60
<i>Гурак Р.</i> Розвиток землеустрою в Україні.....	62
<i>Друшляк І.</i> Державне регулювання в сфері землекористування та охорони земель.....	65
<i>Єлинек М.</i> Роль зелених насаджень у збалансованому розвитку населених пунктів.....	67
<i>Зюзіна Я.</i> Удосконалення структури сільськогосподарського землекористування: просторовий аспект.....	68
<i>Кичан А.</i> Просторове планування як інструмент ефективного управління земельними ресурсами.....	70
<i>Кузнєцова М.</i> Формування бізнес-моделі землекористування	72
<i>Луцький А.</i> Раціональне використання земельних ресурсів в Україні як основа землевпорядного процесу.....	74
<i>Ляшук А.</i> Зміни в законодавстві щодо регулювання використання земель	76
<i>Кобзиста А.</i> Проблеми бонітування ґрунтів сільськогосподарських підприємств.....	78
<i>Матенчук О.</i> Особливості проведення інвентаризації земель комунальної власності.....	80
<i>Онопрієнко О.</i> Збалансоване використання землекористування при формуванні ринку земель сільськогосподарського призначення.....	82
<i>Парчук І.</i> Охорона та раціональне використання земельних ресурсів об'єднаних територіальних громад	83
<i>Потапенко О.</i> Особливості управління органічним виробництвом.....	85
<i>Пташник І.</i> Просторовий розвиток об'єднаних територіальних громад.....	87
<i>Рибалко А.</i> Погодження проєктів землеустрою по принципу екстериторіальності	89
<i>Цегельська М.</i> Проблеми консолідації земель в Україні.....	90
<i>Федоришин А.</i> Проєкт землеустрою щодо відведення земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства.....	93
<i>Чеботарьова І.</i> Інвентаризація земель сільськогосподарського призначення державної власності	95
<i>Чернієнко М.</i> Особливості інвентаризації земель сільськогосподарського призначення	97
<i>Фоміних Є.</i> Ерозія ґрунтів та її вплив на родючість земель.....	99
<i>Холівчук Б.</i> Проєкти формування території та встановлення меж населених пунктів....	101
<i>Шилов Д.</i> Світовий досвід консолідації земель.....	102
<i>Яковенко К.</i> Раціональне та ефективне використання землі в сільськогосподарському виробництві	105
<i>Яцюк О.</i> Сучасні екологічні проблеми земель України.....	107
<i>Ліщук К.</i> Планування використання та охорони земель територіальних громад.....	109
<i>Тишкевич А.</i> Особливості складання проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки	110
<i>Русецька О.</i> Інституційні засади формування державної політики у сфері земельних відносин України	112
<i>Баган А.</i> Державна політика розвитку територіальних громад в Україні.....	114
<i>Красінський В.</i> Актуальність збереження та примноження родючості ґрунтів України... ..	116
<i>Романко В.</i> Класифікація сучасних проблем землеустрою.....	117

Кадастр, оцінка землі та нерухомості, ринок земель

<i>Зюзіна Я.</i> Адміністративна звітність з кількісного обліку земель як основа ведення державного земельного кадастру	120
<i>Івахнюк Х.</i> Перспективи розвитку кадастрових систем	121
<i>Лях Я.</i> Оренда землі: можливості, заборони, обмеження.....	123
<i>Комар А.</i> Всі реалії ринку землі: за і проти	125
<i>Краплич Т.</i> Проблеми та шляхи вирішення проведення рекультивациі земель	127
<i>Лисак А.</i> Основні відмінності в методичних підходах до визначення нормативної грошової оцінки земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення	129
<i>Матійців В.</i> Досвід європейських держав в адміністративно-територіальному реформуванні	132
<i>Парчук І.</i> Актуальність розвитку земельно-кадастрової системи в Україні	133
<i>Петрина Л.</i> Містобудівна документація – запорука розвитку територій	135
<i>Русецька О.</i> Інституційні засади формування державної політики у сфері земельних відносин України	137
<i>Славутинський А.</i> Проблема ефективного використання земельних ресурсів	138
<i>Стоян Г.</i> Кадастр, оцінка землі та нерухомості	140
<i>Царелунг К.</i> Пропозиції щодо формування в Україні якісної підготовки професійних оцінювачів нерухомості для завдань регулювання ринкових відносин	142

Розвиток туризму та рекреації на природоохоронних територіях

<i>Балюк Н.</i> Тенденції розвитку ботанічного туризму	145
<i>Богак Л.</i> Рекреаційний потенціал Івано-франківської області	147
<i>Восьмушкіна Т.</i> Розвиток туристично-рекреаційної діяльності на природоохоронних територіях	149
<i>Галлямов Д.</i> Сучасні тенденції розвитку туризму в Харківській області	151
<i>Кобрин І.</i> Розвиток туризму та рекреації на природоохоронних територіях	152
<i>Ковальчук І.</i> Природні ресурси Львівської області як чинник розвитку бальнеологічного туризму регіону	154
<i>Корецька І.</i> Природоохоронні території Миколаївського району Львівської області	155
<i>Лазарев В.</i> Перспективи розвитку міжнародного екотуризму	157
<i>Мелконян М.</i> Особливості розвитку екологізованих форм туризму в Україні та Вірменії	159
<i>Морозовська У.</i> Природоохоронні території у басейні р. Серет (Тернопільська обл.), як об'єкти для розвитку туризму	161
<i>Русецький О.</i> Перспективи розвитку туризму на землях природно-заповідного фонду ..	164
<i>Sydorko A.</i> Ecologization of tourism in the context of sustainable development of tourist regions	166
<i>Сливка С.</i> Використання земельних ресурсів у сільському туризмі	168
<i>Харченко Ю.</i> Оцінка використання земель іхтіологічного заказника «процівський»	169
<i>Шовген М.</i> Глемпінг як інноваційна форма розвитку екотуризму у природоохоронних територіях	171
<i>Креховець І.</i> Розвиток рекреаційно-туристичних кластерів в Україні	173
<i>Ванько Р.</i> Розвиток екологічного туризму на природоохоронних територіях	174

ГЕОДЕЗІЯ, КАРТОГРАФІЯ, ДИСТАНЦІЙНЕ ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ ТА ГІС-ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ Й ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Балануца Дмитро, Чигурян Ярослав

Науковий керівник: Лазарева Олена, д. е. н., професор

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ВПРОВАДЖЕННЯ ГІС ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Земля є однією із основ буд-якої діяльності в суспільстві. Вона може виступати як просторовий базис, бути засобом праці в сільському господарстві, де процес виробництва багато в чому залежить від родючості. Останнім часом відбувається знищення ґрунтів у результаті господарської діяльності людини. Тому одним із завдань держави є організація моніторингу земельних ресурсів і оцінки змін їх стану під впливом антропогенних і природних чинників.

У зв'язку з цим все більш актуальним стає питання освоєння нових засобів обробки і аналізу просторової інформації, методами оперативного вирішення завдань управління, оцінки і контролю змінюються процесів. Ефективним вирішенням цієї проблеми може стати застосування географічних інформаційних систем (ГІС).

Дану тему досліджувала низка вчених, зокрема таких як: Зацерковний В.І., Кривоберець С.В., Сімакін Ю.С. [1], Пітак І.В., Масікевич Ю.Г. [2], Бурачек В.Г., Железняк О.О. [3] та багато ін. Проте, зважаючи на новизну ГІС технологій у системі управління земельними ресурсами, на сьогодні цьому питанню приділяється недостатньо уваги.

Метою впровадження ГІС є підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва шляхом глобального зниження витрат палива і ПММ на сільськогосподарських підприємствах, виключення несанкціонованих відхилень від маршрутів, дотримання технологічних вимог при виробництві сільськогосподарських робіт, шляхом створення єдиної регіональної системи моніторингу і управління парком машин і земельними ресурсами на основі ГІС-технологій для потреб агропромислового комплексу і переробної галузі.

Агрономічна ГІС повинна містити багатошарову електронну карту господарства й атрибутивну базу даних історії полів з інформацією всіх агротехнічних заходів з метою більш ефективного використання. Обов'язково повинні бути включені шари мезорельєфу, відомості про крутизну схилів, і їх експозиції, мікрокліматі, рівні ґрунтових вод, зміст гумусу в ґрунті. Атрибутивна база даних, що містить дані різного характеру, пов'язана з шарами електронної карти.

Для диспетчерської служби застосування даних технологій дозволяє швидко відстежувати місце знаходження техніки, координувати роботу механізаторів і водіїв, в тому числі за допомогою установавання голосового зв'язку, а також контролювати витрачання ПММ і стан техніки. Робоче місце агронома з використанням ГІС технологій має бути автоматизованим та повинно: передбачати ведення історії полів по врожайності, культурам, застосовуванню добрив і засобів захисту; надавати інформаційну підтримку при оцінці якості робіт і вироблення пропозицій щодо їх планування; дозволяє планувати внесення добрив з урахуванням індивідуальних особливостей полів.

Використання ГІС технологій допоможе здійснити дистанційний контроль за роботою господарства (управляти процесами в реальному часі), а також на основі отриманих звітів проаналізувати ефективність вкладень у виробництво.

Планування, здійснюване на основі даних ГІС дає змогу: скорочення чи повністю виключення простоїв у роботі в разі браку кадрів або техніки; зменшення вартості агротехнічних операцій на одиницю оброблюваної площі й поліпшення показників врожайності. У процесі проведення моніторингу також здійснюється реєстрація всіх агротехнічних операцій, витрат на їх проведення, фіксація стану посівів за допомогою наземних вимірів, експертних оцінок агрономів і даних дистанційного зондування Землі (аеро і космічних знімків). Беззаперечним є той факт, що для моніторингу земельних ресурсів необхідні дані агрохімічного аналізу ґрунтів по кожній робочій ділянці поля. Вони можуть бути отримані такими шляхами: – у результаті досліджень із використанням пробовідбірників і лабораторій з аналізу проб; – у результаті агрохімічних досліджень, які були виконані відповідною організацією.

Для забезпечення керівників комплексом необхідної для прийняття управлінських рішень інформації на платформі ГІС може створюватись база даних, яка містить цифрову модель місцевості, на якій здійснюються агротехнічні операції; відомості про дистанційне зондування; інформацію про властивості та характеристику ґрунтів; карти посівів по роках; історію обробки полів і т. д.

ГІС технології дозволяють проводити аналіз всіх проведених агротехнічних операцій і зображають цю інформацію у вигляді графіків, таблиць, карт. Необхідно враховувати надходження продукції з полів, реалізацію зерна з поля. Водночас всі дані збираються як з диспетчерського центру, так і знімаються з електронних ваг, які встановлені на складах або токах. Береться до уваги пестициди і добрива, які вичерпані. Обсяг насіння, який витрачено під час посіву ретельно вивчається. Для того, щоб зменшити витрату насіння і добрив використовують систему паралельного водіння. Наприклад, зводиться до мінімуму перекриття посівних смуг. Система прогнозу врожайності будується на методах спостереження за станом посівів з урахуванням впливу природно-кліматичних умов. Завдяки цій технології стає можливим відслідковування динаміки розвитку сільськогосподарських культур, умов вегетації, визначення термінів їх дозрівання та оптимальні терміни початку збору, проведення економічного аналізу при мінімальному і максимальному рівнях врожайності стабільно можливих для конкретних умов

Сьогодні в системі управління земельними ресурсами ведеться наполеглива робота щодо вдосконалення форм ведення сільського господарства і впровадження інноваційних технологій для скорочення витрат виробництва. Однією з таких інновацій є використання ГІС-технологій в сільському господарстві, оснащення сільськогосподарської техніки системами супутникової навігації, автоматизації виробничих процесів. Саме динамічний розвиток аграрного виробництва вимагає впровадження високоефективної системи землеробства, сучасних технологій збору і обробки інформації, необхідної для вирішення багаточисельних виробничих і управлінських завдань з використанням сучасних технологій, у тому числі і географічних інформаційних систем (ГІС). Використання ГІС-технологій у сільському господарстві на сьогодні є одним із перспективних напрямів, що інтенсивно розвиваються в АПК.

Бібліографічний список

1. Зацерковний В.І., Кривоберець С.В., Сімакін Ю.С. Використання геоінформаційних технологій в аналізі ґрунтового покриття. *Інженерна геодезія*. 2010. № 56. С. 162—168.
2. Пітак І.В., Масікевич Ю.Г., Пляцук Л.Д., Шапорев В.П., Моїсєєв В.Ф. Геоінформаційні технології в екології: *Навчальний посібник*. Суми: СумДУ, 2012, 273 с.
3. Бурачек В.Г., Железняк О.О., Зацерковний В.І., Геоінформаційний аналіз просторових даних: *монографія*. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011, 440 с.

Бермес Мар'яна

Науковий керівник: Ступень Роман, д.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ГІС ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ОТГ

Одним з головних призначень ГІС є збереження, модифікації, керування, аналізу і відображення усіх форм географічної інформації. За територіальним поділом ГІС актуальний у державному земельному кадастрі та землекористуванні, сільському господарстві, екології, транспорті та комунікаціях, тому відіграє важливу роль у плануванні розвитку об'єднаних територіальних громад. Для об'єднаної громади важливим аспектом є наявність в її складі необхідних ресурсів (земельних, водних та інших), достатньої кількості робочих місць, належної інфраструктури – медичної, освітньої, транспортної, інженерної тощо [1]. Тобто об'єднання відбувається за принципом доступності до ресурсів та соціальних благ. Вони мають певний територіальний розподіл, формуючи певні осередки, які і визначають в деякій мірі межі ОТГ. Після утворення громади постає питання про можливості їх розвитку.

Найпростішим способом використання геоінформаційної системи є візуальний аналіз, тобто співставлення різних об'єктів на одній території з метою виявлення взаємних залежностей між ними. Це можуть бути дані про природні ресурси, об'єкти промисловості або транспорту, екологічні або будівельні обмеження, інформація про землевласників і характер використання земель, демографічні та соціологічні дані та матеріали містобудівної документації. ГІС – це можливість організувати обмін даними між різними службами та структурами, надати доступ до відкритих даних громадянам, шляхом відображення їх на веб-порталі, залучити громаду до активної участі завдяки побудові системи зворотнього зв'язку, забезпечивши таким чином отримання оперативної інформації щодо інцидентів та потреб громади [2].

Для розвитку об'єднаних територіальних громад, їх територіального планування і ефективності управління територією можна використовувати такі програми, як “Кадастр–М”, а для створення картографічних сайтів розробниками програми ESRI, Autodesk, де складені спеціалізовані модулі, що дозволяють перетворювати картографічні документи і табличні бази даних з оригінального формату ГІС у формати HTML або Java [3]. Наприклад, модуль ArcIMS (Internet Map Server), що входить до складу ArcGIS розробки ESRI, дозволяє розробнику створювати Internet-сайти з картографічними документами і можливістю обробки картографічних баз даних.

За допомогою геоінформаційної системи ArcGIS для кожної об'єднаної територіальної громади можна вносити результати проведення інвентаризації, аерозйомок і об'єднувати їх за формами 2-зем та 6-зем, що надасть доступ до актуальної інформації про стан території. Це дасть змогу органам місцевого самоврядування отримати швидку та актуальну інформацію про певну ОТГ з метою вирішення низки поточних проблем територіальної громади, таких як [4]: невизначеність меж територій, підконтрольних ОТГ та незаконне використання безхазяйних лісів й територій шляхом обліку та контролю за кожним гектаром землі;

- неможливість планування розподілу та використання земельних ресурсів завдяки постійному доступу до повної інформації про певну територію;
- відсутність зацікавлення зі сторони інвесторів;
- втрата надходжень до місцевого бюджету від несплати податків;
- забруднення земель та неналежний нагляд за меліоративними системами;

- оперативний доступ до усієї землевпорядної документації, що дозволяє значно пришвидшити прийняття обґрунтованих рішень.

Геоінформаційні технології дозволяють не тільки спростити ведення інформаційних баз даних, але і ввести нові методи підтримки прийняття рішень, що стосуються сільськогосподарської діяльності і збільшити продуктивність. Так як, більшість інформації про ресурси сільського господарства носять просторовий характер, то доцільно використовувати в якості базової технології географічні інформаційні системи. ГІС технології дозволяють значно прискорити і підвищити ефективність досліджень характеристик сільськогосподарських масивів. Багатофункціональна ГІС система сільськогосподарського призначення повинна включати різноманітні матеріали та дані, які необхідні для автоматизації процесів дослідження сільськогосподарських земель, здійснюваних за даними космічного моніторингу для цілей управління.

Бібліографічний список

1. Вольська С., Маргаф О., Руденко Л. Геоінформаційна технологія: етапи розвитку, стан в Україні. Український географічний журнал. 1993. № 4. С.6-14.
2. Про національну інфраструктуру геопросторових даних: Закон України 'від 13.04.2020 р. № 554-IX. URL:
3. Рудько Г. І., Нецький О.В., Назаренко М. В., Хоменко С. А. Національні та міжнародні системи класифікації запасів і ресурсів корисних копалин: стан та перспективи гармонізації. Київ-Чернівці: Букрек, 2012. 240 с.
4. Тевяшев А. Д., Ткаченко В. П., Губа М. І. Геоінформаційні системи: навч. посіб. Харків: ХНУРЕ, 2017. 392 с.

Василів Олександр

Науковий керівник: Вагилевич Тетяна, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

ГІС-ТЕХНОЛОГІЇ В КАДАСТРІ

Останнім часом, для швидкого та якісного складання землевпорядної документації підприємства застосовують сучасні методи геоінформаційних технологій, які значно полегшують цю процедуру. Застосування методів геоінформаційних систем (ГІС) дозволяє в автоматичному режимі аналізувати поточний стан задокументованого землекористування, виявляти раніше допущені недоліки та помилки, а також у табличному вигляді в лічені хвилини формувати масиви відомостей про земельні ділянки та права на них певних землекористувачів.

Світовий досвід показав, що сучасні ГІС-технології незамінні у створенні та веденні системи державного земельного кадастру. Із створенням системи впровадили на всій території єдине інформаційне середовище управління земельними ресурсами, інформаційне забезпечення ринку земель, оподаткування, реєстрацію прав власності та взаємодію з іншими автоматизованими системами.

Також важливу роль відіграють і прості програми, за допомогою, яких виконують різні обчислення, які виконуються набагато швидше і сприяють швидкій обробці геодезичних даних. Якщо повернутися на декілька років назад, то всі такі обчислення виконувалися вручну, а креслення викреслювали за допомогою великих лінійок на підлозі.

Сучасний світ наповнений найрізноманітнішими технологіями, які спрощують наше життя і мінімізують обсяг роботи.

Актуальність даного питання визначається вимогою до підвищення ефективності прийняття управлінських рішень та точною оцінкою матеріально-технічної бази.

ГІС широко застосовується у землеустрої для створення та оновлення планово-картографічних матеріалів. За останні роки обсяг землевпорядної та кадастрової інформації суттєво збільшився, а до переліку її одержувачів додалися державні адміністрації, органи земельних ресурсів та сотні державних, комунальних та приватних землевпорядних організацій. Проте, відсутність належної уваги, фінансування та відповідних методик призвела до того, що стан крупномасштабних матеріалів є вкрай незадовільним, їх актуалізація на загальнодержавному рівні практично не проводилась. Тому проблема оновлення та інтеграції векторних та растрових даних на сьогоднішній день постала в Україні надзвичайно гостро.

Для успішного вирішення цих задач необхідне програмне забезпечення, що дозволяє на основі ГІС створити єдине інформаційне середовище, що включає в себе як стандартні функції ГІС, так і технологічні, пов'язані із сучасними методами отримання даних (GPS) та їх представлення (клієнт-серверні та інтернет-технології).

Крім того, світовий досвід показує, що сучасні ГІС-технології незамінні у створенні та веденні системи державного земельного кадастру. Із створенням системи на всій території впроваджується єдине інформаційне середовище управління земельними ресурсами, інформаційне забезпечення ринку земель, оподаткування, реєстрація прав власності та взаємодія з іншими автоматизованими системами.

Важливою властивістю сучасних ГІС є те, що вони забезпечують розробку і аналіз значної кількості варіантів проектних рішень, створення рекомендаційних та управлінських карт на регіони, що дає можливість віднайти найоптимальніше еколого-економічне обґрунтування системи заходів щодо організації території і охорони земель новостворених агро структур, формування їх сталого землекористування, відтворення природних агроландшафтів, оперативного контролю використання земельних ресурсів, прогнозування можливих ерозійних процесів, створення протиерозійної організації території. Накопичення інформації про деградовані і малопродуктивні землі забезпечує оперативне обґрунтування їх консервації [2].

Отже, показники економічної ефективності створення автоматизованих технологій проектування характеризуються: ефективністю автоматизованих технологій як виду нової техніки, впливом на діяльність проектної організації, впливом на ефективність і якість проектних рішень.

Бібліографічний список

1. Ачасов А., Сєдов А. Проблема програмного ГІС забезпечення в підготовці інженерів-землевпорядників. URL: <http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream.pdf>.
2. Лук'яненко С., Гайдаржи В., Дацюк О. Побудова навчального процесу в галузі геоінформаційних систем. Моделювання та інформаційні технології : збірник наукових праць. Київ : ІПМЕ ім. Г.Є. Пухова НАН України, 2010. Вип. 57. С. 13–21.
3. Мокін Б., Мізерний В., Мензул О. Формування професійної компетентності студентів в умовах професійно-практичної підготовки. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/1550-96-1550-1-10-20151108%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/1550-96-1550-1-10-20151108%20(1).pdf).
4. Петрук В. Модель формування фахової компетентності в майбутніх випускників технічних ВНЗ у процесі двоступеневого навчання. Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку : Е-журнал. 2009.

Гадьо Василь

Науковий керівник: Біда Олег, старший викладач

Львівський національний аграрний університет

ГІС ЯК МЕТОД ІНЖЕНЕРНО ГЕОДЕЗИЧНИХ РОБІТ У БУДІВНИЦТВІ

Науково-технічний процес призвів до якісних змін і в сфері інженерної геодезії. Найперспективнішим напрямком її розвитку стало широке застосування геоінформаційних систем и технологій, які основані на цифровому поданні інформації про місцевість і споруди, а також зберігання її у вигляді баз даних на ЕОМ. При будівництві та прокладанні інженерних комунікацій навіть незначне відхилення в розрахунках може привести до серйозних наслідків, як у плані збільшення витрат на реалізацію проекту, так і в плані зниження рівня безпеки для користувачів об'єктів будівництва або інженерної інфраструктури. Наприклад, недооцінка глибини залягання і рівня сезонного підйому ґрунтових вод при виборі місця під будівництво будівлі може згодом призвести до підтоплення підвальних і цокольних поверхів вже побудованого будинку, руйнування фундаменту і іншим малоприємним для забудовника наслідків.

Сукупність засобів, способів і методів автоматизованого збору, зберігання, маніпулювання, аналізу і відображення (представлення) просторової інформації об'єднують під загальною назвою "геоінформаційні технології". У зв'язку з тим, що сьогодні ці способи і методи якнайповніше реалізуються в географічних інформаційних системах (ГІС), то термін "геоінформаційні технології" часто замінюють терміном "технології географічних інформаційних систем", або за аналогією з його англійським еквівалентом — терміном "ГІС технології" (GIS technology). Оскільки надалі в статті в основному розглядатимуться геоінформаційні технології, реалізовані в сучасних ГІС, ці два поняття "за замовчуванням" використовуватимуться як рівнозначні.

Перші ГІС були доступні лише для великих установ, оскільки вимагали значних площ для розміщення обчислювальної апаратури та банків просторових даних у вигляді перфокарт або перфострічок. Широковідомі сьогодні ГІС продукти почали з'являтися у 80-х роках минулого століття: у 1982 році вийшли AutoCad та AcrInfo, наприкінці 80-х з'явилася MapInfo.

Але тільки у 1994 році вийшла ГІС ArcView 2.0 компанії ESRI, що мала працювати на звичайних персональних комп'ютерах, і тому робила ГІС доступними і для невеличких компаній та організацій. Геоінформаційні технології в Україні набули розвитку в середині 90х років ХХ ст. Нині в країні існує низка виробників ГІС, всі вітчизняні системи ґрунтуються на існуючих, переважно на ArcView або MapInfo. Об'єктами дослідження цих систем є міста з великою площею та кількістю населення (Київ, Дніпропетровськ, Одеса, Львів), проте немає ГІС, яка б охоплювала всю країну. Така система повинна ґрунтуватися на принципах, методах та засобах штучного інтелекту, які застосовуються в галузі геоінформатики. На сучасному етапі не існує єдиної загальноприйнятої класифікації інформаційних систем, тому необхідно вміти дистанціювати ГІС від настільних картографічних систем (desktop mapping), систем САПР (CAD), дистанційного зондування (remote sensing), систем керування базами даних (СКБД або DBMS) і технологій глобального позиціонування (GPS). Системи настільного картографування використовують картографічне представлення для організації взаємодії користувача з даними. У таких системах все засновано на картах, карта є базою даних. Більшість систем настільного картографування мають обмежені можливості управління даними, просторового аналізу і налаштувань.

Завдяки вищеконстатованому сформовано перелік основних задач, що вирішують сучасні геоінформаційні системи:

1. Обробка матеріалів польових вимірювань та спостережень, оформлення їх у вигляді карт та схем.
2. Зберігання картографічних даних різних типів.
3. Відображення окремих картографічних даних та різних комбінацій даних.
4. Підготовка карт різних типів до друку.
5. Пошук даних за їх положенням, атрибутами, розташуванням відносно заданого об'єкту чи групи об'єктів.
6. Аналіз місцезнаходження об'єктів, топологічних відношень, наявності та щільності розподілу об'єктів.
7. Аналіз атрибутів об'єктів карт, класифікація даних.
8. Аналіз та відображення змін даних у часі.
9. Робота з різними типам баз даних по пошуку та виборці інформації, пов'язаної з певною територією чи об'єктами, формування звітів.
10. Побудова графових структур, мережевий аналіз, вирішення транспортних задач.
11. Моделювання рельєфу, місцевості, розвитку певних подій на місцевості.
12. Оформлення результатів аналізу даних у вигляді різних типів карт, картограм, діаграм, мультиплікацій.
13. Вирішення задач проектування об'єктів та територій.
14. Обмін даними з іншими ГІС та інформаційними системами.

Отже, геоінформаційні технології дозволяють автоматизувати виконання багатьох традиційних, у тому числі і дуже трудомістких при ручному виконанні процедур, як визначення довжин, обчислення площ, об'ємів, накладення шарів даних один на один і їх аналіз.

Доведено, що найефективнішим методом вирішення завдань у будівництві та інших сферах економіки є розвиток ГІС технологій. Зроблено висновок, що ГІС технології—це новий тип інтегрованих інформаційних систем, які, з одного боку, включають методи обробки даних автоматизованих систем, що раніше існували, з іншого - мають специфіку в організації та обробці даних. Практично це визначає ГІС у будівництві як багатоцільові, багатоаспектні системи, функціональні можливості яких можуть бути задіяні на всіх стадіях життєвого циклу об'єктів нерухомості: від вибору місця для будівництва, проектування та монтажу, введення в експлуатацію та обслуговування до закриття, перепрофілювання або ліквідації. Обґрунтовано, що використання ГІС в якості основи для будівельних проектів дає додаткові можливості для проведення різного роду експертиз, автоматизованого пошуку і корекції помилок, що виникають як на етапах проектування, так і при переході з одного етапу на інший.

Бібліографічний список

1. Адаменко О.В. Сучасний стан нормування точності геодезичних робіт під час будівництва інженерних споруд / О.В. Адаменко // Інженерна геодезія. — 2014. — Вип. 60. — С. 6—11.
2. Сохнич О.А. Розвиток системи земельно-кадастрової інформації / О.А. Сохнич, Т.О. Євсюков, М.В. Смолярчук // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. Науковий вісник. — 2005. — Вип. 15.3. — Ст. 184—190.
3. Шипулін В.А. Основні принципи геоінформаційних систем / В.А. Шипулін. — Харків: ХНАМГ, 2010. — 315 с.
4. Harmon, John E. and Anderson, Steven J. (2003), The design and implementation of geographic information system, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, USA.

Голик Христина

Науковий керівник: Біда Олег, старший викладач

Львівський національний аграрний університет

МЕТОДИ КОДУВАННЯ НІВЕЛІРНИХ РЕЙОК

Розвиток вимірювальної техніки передбачає постійне підвищення її точності. Традиційно застосовувані геодезичні прилади визначення різниці рівня - оптичні нівеліри отримали подальший розвиток на основі технологій штрихового кодування. Електронні, або до виче, нівеліри значно перевершують традиційні оптичні по точності визначення перевищення (до 0,3 мм на км подвійного ходу) і дальності (точність до 10 мм на дистанціях 20-50 м) і користуються все великим попитом в геодезії, будівництві і прецизійному моніторингу об'єктів.

Найбільшими світовими виробниками електронних нівелірів є компанії Trimble, Leica, Sokkia і Topcon. Штрих-кодова послідовність електронного нівеліра Leica є подвійний код максимальної довжини 4,05 метра. Всі штрихові елементи коду мають розмір, кратний базовій ширині $g=2,025$ мм. Найпоширеніша ширина одного штриха - 15g (30,375 мм).

Код нівелірної рейки Topcon складається з базових установлених елементів трьох видів: A, B і R. Кодові елементи циклічні і розташовані з постійним ним інтервалом 10 мм в послідовності R (0), A (0), B (0), R (1), A (1), B (1) ... і т. Д. Опорний кодовий елемент-еталон R для всіх елементів R (i) однаковий і складається з трьох чорних штрихів шириною 2 мм зі світлими проміжками в 1 мм. Загальна ширина R (i) при цьому 8 мм. Ширина штрихів елементів коду A і B відповідає амплітудам двох функцій синуса з різними періодами і змінюється від 1 до 10 мм.

Код електронних нівелірах Sokkia визначається по фазі кодових елементів A і B. В електронних нівелірах Sokkia використовується випадковий двонаправлений RAB-код. Інтервал між двома сусідніми темними штрихами постійний і становить 16 мм. Код для грубого вимірювання перевищення містить тільки шість різних значень ширини штриха: 3, 4, 7, 8, 11, 12 мм.

Однозначне зіставлення висоти з довільним фрагментом коду визначає вимоги унікальності відліків, а також їх неперервного розташування на рейці. Реальні умови проведення вимірювань: наявність перешкод між рейкою і станцією, присутність тіні на рейці або слабкий контраст зображення - визначають вимоги до корегуючих властивостей коду. Розглянемо один із запропонованих способів кодування. Як основу кодової послідовності рейки пропонується використовувати циклічний код.

Варіант N 1 заснований на довічному циклічному коді: довжина однієї кодової комбінації $N1=7$ елементів, кількість виправлених помилок $S1=1$.

Варіанти N 2 і N 3 базуються на коді Ріда-Соломона з параметрами $N2=7$, $S2=2$, і $N3=15$, $S3=3$ відповідно.

Двійкові елементи коду варіанти N1 були представлені чорними і білими штрихами однакової ширини 22 мм. Для подання недвійкових елементів варіантів послідовності, заснованих на коді Ріда-Соломона, використовували штрихові символи змінної ширини 12-24 мм, розташування з постійним інтервалом 30 мм.

Для роботи в ближній зоні, коли в поле зору приладу поміщається фрагмент коду менше однієї комбінації, основна послідовність модулюється додатковим кодом. Штрихові символи додаткового коду мають значно менші розміри, ніж символи основної кодової послідовності, і не розраховуються приладом поза ближньою зоною.

Обрахунок по додатковому коду проводиться по декількох чорно-білих переходах. Використання коригуючого коду в якості основи послідовності рейки дозволяє збільшити максимальне віддалення, на якому штрих-код ще зчитується приладом. За рахунок цього можуть бути знижені вимоги до рівня освітленості рейки.

Отже, спосіб штрихового кодування, призначений для автоматизації процесу оптичного нівелювання. Відліки рейки закодовані одномірним штрих-кодом, в якому суміщений основний і додатковий коди. Основний код побудований на базі циклічного двійкового коду або коду Ріда-Соломона. Додатковий код призначений для роботи в ближній зоні, коли поле зору приладу менше розміру комбінації основний кодової послідовності.

Бібліографічний список

1. Minoru Chiba. Electronic level and a leveling rod for use in combination with the same // Patent US 6.167.629. 2001.
2. Берлекэмп Э. Алгебраическая теория кодирования: Пер. с англ. М.: Мир, 1971. 380 с.
3. Колесников Г.В. Способ штрихового кодирования нивелирной рейки. Оптический журнал, 77, 7, 2010 – С. 34-37
4. Колесников Г.В. Методы кодирования нивелирных реек. Сборник научных трудов НГТУ. – 2009. - №2(56). – С. 115-120.

Горгоц Аліна

Науковий керівник: Лазарева Олена, д.е.н., професор

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ГІС-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ВИРОБНИЧИМИ СИСТЕМАМИ

Сучасний розвиток сільськогосподарського виробництва вимагає впровадження сучасних технологій збору та обробки інформації, необхідної для вирішення виробничих і управлінських завдань. Багато з цих завдань можна вирішувати за допомогою наданих технологією географічних інформаційних систем (ГІС) інструментальних засобів і підходів до отримання, обробки, аналізу і відображенню даних. Метою їх створення та впровадження є – підвищення рівня ефективності сільськогосподарського виробництва, забезпечення оперативної підтримки прийняття управлінських рішень для оптимізації структури виробництва, вдосконалення технологій, контролю за використанням матеріально-технічних засобів і ресурсів, дотримання екологічних вимог та організації раціонального використання земель.

У даний час застосовується автоматизована обробка даних, ефективність якої полягає у підвищенні продуктивності праці, що забезпечує більш швидке виконання завдань, виключає дублювання інформації. Автоматизована система обробки інформації включає наявність програмного комплексу з обробки матеріалів польових вимірювань, засоби автоматизованого введення даних та графічної інформації, програми для обробки графіки та автоматизованого креслення, пристрої виведення графічної і текстової інформації.

Застосування і широке впровадження новітнього геодезичного обладнання та ГІС-технологій забезпечує більшу точність та якість землевпорядних робіт, а сприяє веденню різноманітних автоматизованих баз даних, що в свою чергу підвищує точність картографічного матеріалу, та дає пояснення різноманітних питань с землеустрої.

Питанням використання ГІС-технології в управлінні сільськогосподарським виробництвом присвячено багато наукових праць таких вітчизняних вчених як О.Ф. Балацького, В.А. Барановського, Л.Г. Мельника, А.Г. Мартина, Н.Є. Стойко та ін.

Серед пануючих поглядів на роль ГІС в управлінні аграрним сектором існують відмінності, що стосуються наявності у їхньому складі специфічних методів аналізу

просторових даних, які в сукупності із засобами введення, збереження, маніпулювання і представлення просторово-координованої інформації і складають основу технології географічних інформаційних систем чи ГІС-технології. Саме наявність специфічних методів аналізу з використанням як просторових, так і непросторових атрибутів і визначає головну відмінність ГІС-технології від технологій, наприклад, автоматизованого картографування чи систем автоматизованого проектування (САПР/САД). Ця загальна риса геоінформаційних систем так чи інакше зустрічається у всіх визначеннях ГІС.

Особливістю ГІС-технологій є можливість об'єднання, обробки та аналізу за географічною ознакою різномірної інформації та баз даних аграрних підприємств, тому ГІС розглядаються з різних позицій:

- системи підтримки прийняття управлінських рішень – ГІС забезпечують прийняття рішень з раціонального управління просторовими об'єктами господарювання ГІС систематизує сучасні технології просторового аналізу (ГІС-аналіз) даних, що забезпечує процес пошуку просторових закономірностей, перетворення і синтез даних для завдань управління;

- автоматизовані інформаційні системи, які передбачають об'єднання технологій існуючих інформаційних систем: автоматизованих систем наукових досліджень (АСНД), систем автоматизованого проектування (САПР), автоматизованих довідково-інформаційних систем (АДІС) тощо;

- геосистеми, що включають технології географічних інформаційних систем (ГІС), систем картографічної інформації (СКІ), автоматизованих фотограмметричних (АФС), автоматизованих кадастрових систем (АКС) тощо [1, с.35];

- системи управління базами даних – ГІС використовують широкий набір даних, що об'єднують в собі бази даних цифрової інформації та графічні бази даних діяльності аграрного підприємства;

- системи отримання проектних рішень – ГІС використовують методи автоматизованого проектування і вирішують ряд спеціалізованих проектних завдань;

- системи подання інформації – ГІС є розвитком автоматизованих систем документообігу (АСДО) [2, с. 54].

Одна з основних функцій ГІС – це створення і використання електронних карт, атласів та інших картографічних продуктів. Важливо, що в рамках ГІС досліджується не тільки географічна інформація, а й всі процеси та явища на земній поверхні, в економіці землекористування та суспільстві.

Перевагами використання сучасного геодезичного обладнання та ГІС технологій є можливість сумісного накопичення і використання графічних та семантичних даних, перехресний доступ до інформації різного виду; підтримка тематичних даних та їхня інтеграція за просторовим аспектом у проектних, дослідницьких та ін. організаціях (у т. ч. даних дистанційного зондування, геофізичних досліджень, моніторингових досліджень та ін.); можливість просторового аналізу даних, моделювання і відображення результатів на електронній карті у найбільш зручному вигляді [3, с.46].

Сучасна повнофункціональна ГІС - це багатофункціональна інформаційна система, призначена для збору, обробки, моделювання та аналізу просторових даних, їх відображення та використання при вирішенні розрахункових завдань, підготовці та прийнятті рішень. Отже, основне призначення повнофункціональної ГІС полягає у формуванні знань про Землю, окремі території, місцевість, а також своєчасному доведенні необхідних і достатніх просторових даних до користувачів з метою досягнення найбільшої ефективності прийнятих ними управлінських рішень. Повнофункціональна ГІС повинна забезпечувати двосторонній зв'язок між картографічними об'єктами і записами табличної бази даних з управлінням візуалізацією об'єктів для реалізації найбільш прийнятної альтернативи управлінського рішення. Це досягається за рахунок створення базової платформи програмного забезпечення,

яка підтримує різні типи наборів географічних даних, розвинуті інструментальні засоби управління даними, їхнього редагування, аналізу і візуалізації.

Бібліографічний список

1. Слободяник М. П. Використання методів ДЗЗ та ГІС-технологій для моніторингу лісових ресурсів. *Вісник геодезії та картографії*. Випуск 1. 2014. С. 35.
2. Сербій В. Дистанційне зондування землі. *Агробізнес Сьогодні*. Випуск 14. 2011. С. 54
3. Ступень М. Застосування ГІС-технологій при виконанні грошової оцінки земель. *Землевпорядний вісник*. Випуск 2. 2008. С. 45–47.

Клепко Анастасія

Науковий керівник: Нестеренко Світлана, к. т. н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ВИКОРИСТАННЯ НАВІГАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

В травні 2020 року було оприлюднено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку побудови Державної геодезичної мережі», згідно якого «складовими Державної геодезичної мережі, крім геодезичної (планової) і нівелірної (висотної) мереж, є українська постійнодіюча (перманентна) мережа спостережень глобальних навігаційних супутникових систем (ГНСС)» [1]. ГНСС представляє собою систему супутникової навігації, створену з метою позиціонування об'єктів, визначення швидкості й напрямку їх руху. На даний час близько 200 організацій, які займаються збором ГНСС-даних з базових станцій по всьому світу, об'єднані в IGS (International GNSS Service), яка, в свою чергу, входить до Міжнародної асоціації геодезії.

Основні діючі і перспективні ГНСС-системи в світі: GPS (США), ГЛОНАСС (Росія), GALILEO (Євросоюз), BeiDou (Китай). Кожна з цих навігаційних систем має свою історію становлення і всесвітнього визнання, яка підкріплена довготривалістю наукових досліджень і водночас значними фінансовими вкладками.

Основне призначення системи GPS на сьогодні – забезпечення навігаційною інформацією військових і цивільних споживачів всього світу. Дозволяє в режимі реального часу в будь-якому місці Землі, в різних погодних умовах визначати місцезрештування і швидкість об'єктів. За областю застосування GPS-приймачі поділяють на побутові (навігаційні), автономна точність позиціонування яких не перевищує 3-5 м, і професійні. Професійні GPS-приймачі використовують для картографії і ГІС, працюють автономно, але з використанням різних систем диференціальної корекції, що підвищують точність позиціонування до субметрової або дециметрової. Геодезичні GPS-системи складаються мінімум з двох приймачів: базового, що встановлюється в точці з відомими координатами, і роверного, що використовується для визначення координат шуканих точок. Після спільної обробки даних роверного і базового приймачів може бути отримана субсантиметрова точність позиціонування [2].

Навігаційна супутникова система ГЛОНАСС (Росія) також охоплює всю планету. Після 1996 року кількість супутників системи постійно скорочувалася. З 2002 до кінця 2011 року її відновили, але через збій роботи трьох супутників в 2016-2017 роках система взагалі не функціонувала (так як для роботи потрібно не менше 24 супутників). На сьогодні ГЛОНАСС відрізняється від GPS-системи невеликою «зоною охоплення» і слабкою поширеністю клієнтського обладнання.

Супутникова система навігації Європейського Союзу та Європейського космічного агентства GALILEO розроблена як альтернатива американській системі GPS та російській ГЛОНАСС. Система призначена для вирішення будь-яких навігаційних завдань

для різних рухомих об'єктів із точністю менше одного метра. За заявами розробників, GALILEO значно перевершує систему GPS, так як точність позиціонування становить менше 1 м, а в GPS похибка вимірювань становить до 10 м. Крім того, GALILEO може надавати додаткові сервіси, які зараз недоступні в GPS, наприклад, послуги глобального пошуку й рятування. Супутники здатні передавати сигнали біді від користувачів до регіональних рятувально-координативних центрів [3]. Повністю розгорнута орбітальне угруповання ГАЛІЛЕО забезпечить роботу трьох режимів навігаційного обслуговування і надасть наступні види навігаційних послуг: Open Service – відкриті сигнали, без абонентської та іншої плати, доступні всім видам споживачів; Commercial Service – зашифрований сигнал, доступ до двох додаткових сигналів, більш висока швидкість передачі даних; Public Regulated Service – для координатно-часового забезпечення регламентованих користувачів (два сигнали PRS з зашифрованими далекомірними кодами).

У червні 2020 року Китай завершив формування навігаційної системи «BeiDou», здатної працювати в глобальному масштабі. Система Beidou перевершує за кількістю супутників систему GPS, а також системи навігації ГЛОНАСС і GALILEO. Згідно з даними китайських ЗМІ, в даний час більше 120 країн користується сервісами, що базуються на даних, отриманих за допомогою Beidou, включаючи відстеження руху суден в портах і боротьбу з наслідками стихійних лих.

Україна має можливість отримувати дані з 21-го супутника інших країн. На жаль, послуги платні. Наразі постало проблемне питання щодо відновлення робіт по запуску українського супутника дистанційного зондування Землі «Січ-2-1» («Січ-2-30») для отримання цифрових зображень поверхні Землі, а також для моніторингу параметрів іоносфери планети.

В останнє Україна запускала свій супутник «Січ-2» на своїй ракеті-носії «Дніпро» з російського космодрому в 2011 році. Запуск космічного апарату був присвячений 20-річчю Незалежності України. Замість запланованих 5 років супутник через втрату енергопостачання пробув на орбіті лише 16 місяців. «Січ-2-30» є його модифікацією і також вироблений у Дніпрі в КБ «Південне». Супутник має бути запущений на честь 30-річчя Незалежності України. Таке завдання перед урядом поставив президент України В. Зеленський. За даними Державного космічного агентства України стан готовності супутника становить 75 %. Готовність наземних станцій, які будуть керувати ним та приймати, обробляти інформацію – 35 %. Отже, ймовірно в грудні 2021 року за допомогою ракети Falcon 9 компанії Ілона Маска відбудеться запуск супутника.

Запуск свого українського супутника дозволить заощаджувати чималі кошти на космічних знімках. З'явиться можливість отримувати більш точну інформацію про те, що відбувається в Криму, в Чорному і Азовському морях, на кордонах з Росією, Білорусією і на окупованих територіях. Можна здійснювати аналіз екологічних проблем цих територій: затоплення шахт на території Донбасу, просідання житлових районів тощо.

Точність позиціонування «Січ-2-30» дуже низька, тому його можна назвати оглядовим супутником. На його дані дуже чекають, зокрема, у міністерствах та відомствах, які на тлі земельної реформи мають звірити дані земельного кадастру з супутниковими знімками. Уряд матиме можливість перевірити і те, чи дотримуються великі заводи екологічних норм, як працює аграрний сектор, наприклад, скільки полів дійсно засіяно, і відповідно робити економічні прогнози і прогнози щодо зміни клімату. Можна відслідковувати надмірні опади у північній частині України і значну посуху у південних її регіонах.

Правоохоронці та рятувальники теж хочуть мати оперативний доступ до супутникових знімків, щоб мати можливість зупиняти контрабандистів на суші і на морі, знати, де почалися лісові пожежі, аби вчасно їх гасити, щоб володіти повною інформацією щодо масштабів повеней. Міндовкілля теж буде співпрацювати з Державним космічним агентством, щоб в майбутньому мати змогу моніторити вирубки лісу, вчасно реагувати на

незаконні рубки, відстежувати стан водойм та забруднення повітря, здійснювати моніторинг надр (виявлення незаконних копанок, кар'єрів, забудову прибережно-захисних смуг).

Бібліографічний список

1. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку побудови Державної геодезичної мережі» від 18.05.2020. URL: <https://land.gov.ua/info/proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-vnesennia-zmin-do-poriadku-pobudovy-derzhavnoi-heodezychnoi-merezhi/>
2. Система глобального позиціонування GPS. ООО «ЕСОМ». URL: <http://www.ecomgeo.com/contacts.htm>
3. What is Galileo? The European space agency. URL: http://www.esa.int/Applications/Navigation/Galileo/What_is_Galileo

Кузнєцова Анна

Науковий керівник: Горковчук Юлія, к. т. н., доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури

ГЕОІНФОРМАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ МІСЦЬ РОЗМІЩЕННЯ СМІТТЄЗБИРАЛЬНИХ КОНТЕЙНЕРІВ НА ТЕРИТОРІЇ МІСЬКИХ КВАРТАЛІВ (НА ПРИКЛАДІ М. КИЄВА)

На сьогоднішній день в Україні, як і у світі загалом, гостро стоїть проблема екологічної ситуації. Тому слідкування за утилізацією сміття та нормами і вимогами щодо встановлення сміттєзбиральних контейнерів є важливим процесом при веденні благоустрою міст.

Розроблення алгоритму геоінформаційного аналізу розташування сміттєзбиральних контейнерних майданчиків на території міських кварталів згідно діючих нормативних норм та правил благоустрою населених пунктів. Об'єктом дослідження виступає сфера управління відходами в Україні. А предметом дослідження є розташування місць встановлення контейнерів для збору сміття.

Дослідна ділянка розташована в Солом'янському районі м. Києва. Загальна площа складає чотири міських квартали (52 га). До основних факторів впливу відносяться житлові будинки, навчальний та лікувальний і вулична-дорожня мережа. Перед початком реалізації розробленої ГІС-моделі, створено базу даних та наповнено її шляхом векторизації растру Google Earth роздільної здатності 96dpi (4800x2837pixels).

Просторовий аналіз розміщення сміттєзбиральних майданчиків формально можна подати у вигляді функції пошуку оптимального місцеположення об'єкту, що є класичним завданням геопросторового аналізу:

$$\text{ПАРСМ} = \text{ПОМО} = \text{FGIS} (\text{KF}, \text{BZF}, \text{SF}, \text{SP}), \quad (1)$$

де ПАРСМ – просторовий аналіз розміщення сміттєзбиральних майданчиків;

ПОМО – пошук оптимального місцеположення об'єктів;

FGIS – функції ГІС для агрегованого аналізу різнорідних даних в залежності від сукупності ключових факторів KF, що визначають обмеження на розташування контейнерних майданчиків на території міських кварталів, та як правило, встановлюються у вигляді буферних зон BZF навколо об'єктів міської інфраструктури згідно діючих нормативних правил утримання територій;

SF – підмножина додаткових функцій геопросторового аналізу, які можуть бути застосовані в процесі приведення значень вагомих факторів до загальної шкали, наприклад, інструменти перекласифікації даних;

SP – функції агрегації факторів впливу з врахуванням ваги кожного, наприклад функція просторового зваженого накладання.

Для реалізації операційної функції в середовищі інструментальної ГІС можна виділити такі завдання:

- формування бази знань щодо ключових факторів обмеження встановлення сміттєзбиральних майданчиків на основі нормативно-правових документів та технічних регламентів щодо утримання міських територій;
- розроблення загальної шкали оцінки придатності території для розміщення смітників для збору твердих побутових відходів на території міських кварталів;
- визначення вагових коефіцієнтів впливу ключових факторів.

Таким чином, процес визначення оптимальних місць розміщення сміттєвих майданчиків в ГІС засобами просторового аналізу включає визначення переліку факторів впливу на етапі збору даних, аналіз близькості та перекласифікацію даних для переходу до єдиної шкали обчислень різнотипних і/або різнорідних вхідних даних, та зважене накладання як основний інструмент агрегованого аналізу. Аналіз результатів ґрунтується на порівнянні розташування існуючих сміттєвих майданчиків з отриманими в результаті накладання територіями.

Рис 1. Порухення умов розташування сміттєвих контейнерів.

Для об'єктивної оцінки території на придатність до розміщення сміттєвих майданчиків доцільно застосувати шкалу від 1 до 5, де 1 – відповідає зонам з порушенням правил розміщення, а 5 – територіям з оптимальними умовами відповідно до діючих санітарних норм та правил утримання територій.

Аналіз результатів моделювання придатності території для розміщення сміттєвих майданчиків свідчить про порушення умов в 8 випадках з 38 розміщених на дослідній території, що складає понад 20% (Рис. 1). Візуальний аналіз дослідної території показав, що 90% діючих сміттєвих майданчиків потребують дообладнання, зокрема огороженням та пандусами або бордюрами висотою 7-10 см. Подальші дослідження будуть направлені в тому числі на врахування всіх факторів впливу згідно нормативних правил благоустрою.

Бібліографічний список

1. Закон України "Про відходи" № 187/98 від 05. 03. 1998 р.
2. Наказ Держжитлокомунгосп "Про затвердження Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій" №76 від 17.05.2005 р.
3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць" № 145 від 17.03.2011 р.
4. Турілова К. Тверді побутові відходи в Україні: потенціал розвитку / К. Турілова, Д. Обарканін, О. Ларіоновим та ін. — К.: ІФС в Україні, 2017. — 114 с.
5. Митчелл Енди «Руководство ESRI по ГИС анализу». Том 1: «Географические закономерности и взаимодействия». - Copyright ESRI, 1999. - 190 с.

Лисак Антон, Присада Максим

*Науковий керівник: Константинова Олена, к. е. н., доцент
Одеська державна академія будівництва та архітектури*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ 3D ЗНІМАННЯ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОСТІ

Лазерне сканування сьогодні стає все більше популярним, адже вважається найбільш точним та високопродуктивним методом ведення геодезичного знімання. Цей метод дозволяє отримати детальну модель сканованого об'єкта, що впливає на правдивість та точність одержаної інформації про його стан і положення, та прогнозування подальших дій.

Лазерне сканування – це процес перетворення реального об'єкта, за допомогою спеціального програмного забезпечення, в цифровий вигляд, з метою утворення остаточної 3D моделі. Виконується шляхом вимірювання, з високою швидкістю, відстані від сканера до об'єкта і створення хмари точок.

Для здійснення сканування використовують тахеометри з лазерним візиром, 3D сканери, безпілотники або звичайні фотоапарати. Про ефективність використання кожного приладу існують багато суперечок. Так за допомогою тахеометра можна вирішувати безліч архітектурних завдань в будівництві. При зніманні ми отримуємо координати точок, з точністю до 1-3 мм, які потім представляємо в графічному вигляді. Проте швидкість знімання знаходиться в межах 2-5 секунд на вимірювання і залежить від досвіду інженера-геодезиста. Саме тому даний спосіб доцільно застосовувати при зніманні місцевості з невеликими обсягами та невеликими об'єктами нерухомості. Основними недоліками є: низька швидкість знімання, орієнтація на невеликі об'єми, мала щільність точок.

Виконання сканування за допомогою 3D сканера значно спрощує та пришвидшує процес роботи, а також дає змогу вирішувати складні задачі, працювати з об'єктами складної геометричної форми і отримувати результат з максимально наближеною точністю до оригіналу. Сканер вимірює горизонтальні та вертикальні напрямки розповсюдження лазерного випромінювання і похилі відстані. Отримані дані повністю відтворюють модель у вигляді хмари точок. До переваг роботи зі сканером відносять відносну швидкість виконання роботи, яка в цілому не залежить від досвіду інженера геодезиста, мала ймовірність спотворення результатів знімання, висока точність. Недоліками вважають досить дороге обладнання, складне програмне забезпечення, яке потребує потужної техніки, занадто велика щільність точок знімання.

Виконання знімання за допомогою безпілотника дозволяє отримувати точні фото і відеоматеріали, які обробляються в спеціальному програмному забезпеченні, що дозволяє будувати детальні 3D моделі. Вони дають змогу робити знімання з малої висоти і великою деталізацією, і вразі швидше тахеометричного знімання. За останні роки популярність в геодезії та фотограмметрії набуло використання дронів. Перш за все, тому що їх використання дозволяє зменшити час польових робіт, при виконванні задач топографічних

робіт, ортофотопланів і 3D моделюванні об'єктів місцевості. До мінусів можна віднести складну обробку отриманих даних, неможливе використання безпілотної з поганою видимістю на об'єкт, обмеження використання самих дронів та їх безпека.

Стереознімання робиться за допомогою фотознімків, знятих на безпілотної або фотокамери. За допомогою спеціальної програми, можна обробляти і об'єднувати фотознімки, знятих з різних ракурсів, і автоматично створювати топографічні карти і 3D моделі території. Для створення 3D-карт з використанням аерофотограмметрії, камера встановлюється на безпілотної апарат і зазвичай направляє вертикально до землі. При використанні фотограмметрії для створення 3D-моделей будівлі, пам'яників або статуй, камера встановлюється на безпілотної горизонтально.

Коли безпілотної летить по запрограмованій траєкторії, в певних точках маршруту відбувається зйомка з багаторазовим накладенням знімків. При вимірі на 1 км² безпілотної бере понад 10-80 точок, для створення детальної цифрової моделі місцевості.

Сьогоднішній попит на створення 3D моделі об'єктів нерухомості обумовлений тим, що в нашій країні стрімко розвивається ІТ сфера, зокрема геоінформаційні системи, які змушені кожного дня оновлювати свої дані, і не лише коштом маленького об'єкта, а в цілому, всією місцевістю навколо нього. Адаже кожного дня з'являються нові об'єкти: житлові масиви, спортивні майданчики, сквери, парки, тощо. Електронні карти показують застарілу інформацію, що призводить до незручностей, невдоволення роботою електронного додатку. Тому не дивно, що постає проблема з швидким й оперативним одержанням інформації про зміни території. Цю проблему вирішує сканування. Воно дозволяє провести аналіз, швидко, до найдрібніших деталей, отримати всю інформацію про об'єкти.

Сканування все частіше стали використовувати різних галузях, як промисловості, так і будівництві для розв'язання різноманітних завдань інженерної геодезії. Воно стає популярним, тому що має ряд переваг, а саме: можливістю виконувати роботи незалежно від освітлення; використовувати результати сканування з різною метою; високою точністю робіт; безпекою при зйомці небезпечних та важкодоступних територій; отримання результату, максимально точного до оригіналу. 3D знімання використовується в таких сферах:

- будівництві;
- промисловість;
- архітектура;
- при топографічній зйомці з високою ступеню забудови території;
- при виконанні ремонтних робіт об'єктів міської інфраструктури;
- моніторингу об'єктів культурної та історичної спадщини;
- моніторингу лісових насаджень;
- дослідження кар'єрів, шахт, родовищ;
- контролювання якості виконання дорожньо-будівельних робіт;
- спостереження за деформаціями споруд;
- тощо.

На сьогоднішній день понад 50% житлового фонду України потребує детального обстеження і реконструкції. Також більшість архітектурних пам'яток і культурних об'єктів має необхідність у негайній реставрації, що лише збільшує попит на 3D знімання.

Основним завданням 3D сканування, у будівництві, є отримання повної інформації про планово-висотне положення елементів фасаду будівлі чи споруди, їх габарити. Потреба у виконанні фасадної зйомки постає при розробці проекту реконструкції будівлі, обчисленні витраченого або необхідного будівельного матеріалу при обробці будівлі чи її реконструкції відповідно.

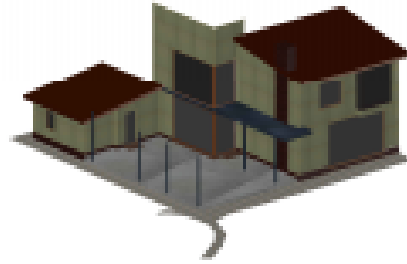

Рис.1 Приклад знімання об'єкту нерухомості і його 3D модель [1].

При порівнянні обладнання для виконання 3D зйомки, зваживши усі «за» і «проти», нами було вирішено, що робота має виконуватися тахеометром з лазерним візиром, адже на нашу думку це найвигідніший варіант з точки зору економічного обґрунтування і досить простий та не потребує додаткових затрат, як з боку кваліфікованих кадрів, так і додаткового програмного і технічного забезпечення. При виконанні даної роботи, ми використовували тахеометр Sokia Sx-105. На знімання було витрачено 3 години, на створення 3D моделі – також. Було знято 358 точок з 3 станцій.

Таким чином, оцінивши сьогоднішню ситуацію з об'єктами нерухомості в Україні, нами було зроблено висновок, що робота з 3D знімання стає все популярнішою, а потреба у її виконанні буде тільки зростати. Тому очевидно, що методи виконання даної роботи і використання певного обладнання будуть лише вдосконалюватися, отже необхідно вміти вибрати самий ефективний, швидкий і економічно вигідний.

Бібліографічний список

1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ht.com.ua>

Ліхва Антон

Наукові керівники: Стадніков Володимир, к. т. н, доцент,

Стаднікова Наталія, старший викладач

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ВИКОРИСТАННЯ ГІС-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЗЕМЕЛЬНО-КАДАСТРОВИХ РОБІТ

Метою роботи є дослідження можливостей застосування геоінформаційних технологій для цілей землеустрою та кадастру.

Об'єктом дослідження є земельна ділянка ТОВ «Кадор груп» за адресою Овідіопольський район, с.Лиманка, вул. Жемчужна 7, що відводиться для будівництва та обслуговування ЖК «46 перлина»

Створення ГІС передбачає внесення актуальних картографічних та атрибутивних даних до єдиної бази геопросторових даних.

Вихідними даними для дипломної роботи є дані геологічних досліджень, а також результати польових геодезичних вимірювань та камеральної обробки даних

При виконанні дипломної роботи було використано програмне забезпечення компанії ESRI ArcGIS Pro версії 2.0 та компанії Trimble SketchUp Pro.

На основі польових вимірів та камеральної обробки до ГІС ЖК «46 Перлина» було додано наступну інформацію:

1. базова карта
2. пункти міської полігонометрії (за координатами з банку геоданих)
3. хід полігонометрії 4 класу 1 розряду
4. межі земельної ділянки, що планується до відведення (система координат УСК2000)

А також відповідно до проектної документації було внесено дані про: межі та склад земельних угідь, місце розташування та атрибутивну інформацію щодо інженерних комунікацій, елементи благоустрою та конструктивні елементи житлового будинку, такі як свайне поле, основні осі будівлі, вертикальні конструкції, а також фінальні планування кварталів.

На основі цих даних за допомогою програмного забезпечення ArcGIS, та Digitala було розроблено графічну частину до проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, а саме план відведення земельної ділянки, план зон обмежень та сервітутів, кадастровий план земельної ділянки, а також план виносу меж земельної ділянки в натуру (на місцевість), а також сформовано пояснювальну записку.

Так як останні роки широко обговорюється необхідність впровадження тривимірного кадастру в Україні, в дипломній роботі було також розглянуто можливості ведення тривимірного кадастру за допомогою ГІС.

Методика створення 3D ГІС полягає в наступних етапах:

1. Створення файлу проекту в ArcSIS Pro, додавання шейп-файлів з вихідною інформацією.
2. Додавання атрибутивних даних та створення 2D ГІС системи. Перетворення двовимірної ГІС у тривимірну передбачає такі додаткові кроки:
3. Конвертація 2D сцени у 3D локальну сцену.
4. Редагування форми та зовнішнього вигляду будівель:
5. Остаточна візуалізація, додавання додаткових елементів, Створення 3D моделі. Внесення додаткових атрибутивних даних.

Результати тривимірного моделювання території ЖК «46 Перлина» за допомогою програмного забезпечення ArcGIS Pro та SketchUp Pro представлено на рис.

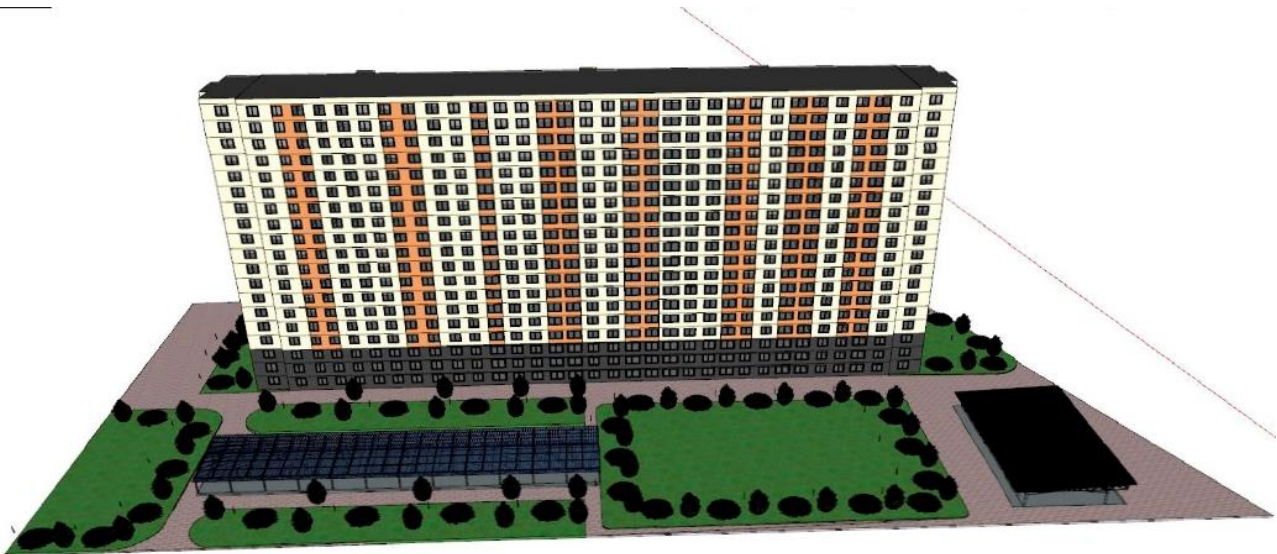

Рис. Результати тривимірного моделювання території ЖК «46 Перлина»

Отже застосування геоінформаційних технологій при земельно-кадастрових роботах в порівнянні з традиційними методами має наступні переваги:

- єдина просторова прив'язка об'єктів до державної системи координат;
- великий об'єм актуальних геопросторових і картографічних даних;
- можливості швидкого редагування та застосування функцій геообробки;
- напівавтоматичне формування графічної частини документації із землеустрою та обмінних файлів;
- можливість ведення кадастру в тривимірному вигляді.

Льовіна Наталія

Науковий керівник: Бузіна Ірина, к. с.-г. н, доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

СУЧАСНІ МЕТОДИ КАРТОГРАФУВАННЯ АГРОЛАНДШАФТІВ

Сільськогосподарське виробництво невід'ємно пов'язане з ландшафтами, а ґрунтовий покрив та його кількісний і якісний стан є одним із найбільш вагомих компонентів земельних угідь.

Сучасні комплексні дослідження території передбачають не лише отримання необхідної інформації про ландшафт і ландшафтоутворюючі процеси, але й використання її під час екологічних досліджень. Використовуються різноманітні форми отримання ландшафтної інформації: обґрунтування, рекомендації, спеціальні карти, схеми, тощо [1].

В Україні останнім часом накопичено чималий досвід як картографічного, так і геоінформаційного моделювання стану елементів ландшафтів. Проте залишається ще багато не вирішених питань під час створення ГІС-моделей та їх методичного обґрунтування [2].

Динаміка змін якісних показників ґрунтів засвідчує стійку тенденцію до зниження їх родючості та погіршення загальної екологічної ситуації і вимагає проведення комплексних моніторингових досліджень як на регіональному, так і на загальнонаціональному рівнях. Проведення таких досліджень вимагає опрацювання, проведення аналізу значної за обсягом різнопланової геопросторової інформації та побудови математико-картографічних моделей з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

У зв'язку з таким антропогенним навантаженням порушені території потребують постійного екологічного моніторингу та проведення фундаментальних досліджень з метою розробки екологобезпечних заходів для раціонального впорядкування території [3].

Геоінформаційне моделювання увібрало в себе останні досягнення картографічного і математичного моделювання просторових даних в географії та екології. На цій основі виник геоінформаційний підхід до екологічного картографування та вивчення агроландшафтів.

Більшість картографічних і геоінформаційних моделей створено для вирішення актуальних проблем трансформації природно-господарських систем, зокрема:

- аналізу структури розселення та стану окремих агроурбоєкосистем;
- територій та об'єктів сільсько- і лісогосподарської діяльності;
- водотоків та їхніх басейнових систем;
- гірничопромислових територій та об'єктів;
- територій та об'єктів природоохоронної діяльності;
- об'єктів історико-культурної спадщини та рекреаційного призначення [4].

Сучасні технології дозволяють перетворити вихідний масив розрізненої екологічної, картографічної, фотограмметричної, геодезичної і тематичної інформації в єдину систему – базу даних, яка забезпечує сучасну обробку цифрових карт, знімків, таблиць, каталогів тощо.

Бібліографічний список

1. Комплексная модель для оценки состояния глобальной окружающей среды IMAGE 2.2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rivn.ni/image>
2. Оpara, V., Buzina, I., & Khainus, D. (2019). Landscape-ecological investigations mapping of V. V. Dokuchayiv KHNAU arboretum's territory. Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Geology. Geography. Ecology"; (50), 197-209. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2019-50-15>
3. Бузіна І.М. Дослідження екологічного стану агроєкосистем за допомогою картографічного моделювання // The development of nature sciences: problems and solutions. 2018. С. 33.
4. Картографічне моделювання на базі ГІС-технологій в екологічних дослідженнях ґрунтів – автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.12 / Л.М. Даценко; НАН України. Ін-т географії. Київ, 2012. 20 с.

Новотарська Ніна

Науковий керівник: Лазарєва Олена, д. е. н., професор

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ

Беручи до уваги умови техногенного розвитку сьогодення, дистанційне зондування Землі займає важливе місце у спостереженні та дослідженні нашої планети. Початок його застосування пов'язаний з бажанням людини побачити те, що для неї здавалося неможливим та навіть недосяжним. Перспективність використання дистанційного зондування можна пояснити його мобільністю та точністю. Застосування такого методу дозволяє людині, не виїжджаючи на об'єкт, отримати точне зображення, яке потім потрібно проаналізувати та зробити необхідні виміри та висновки безпосередньо за цим зображенням.

Найголовнішим фактором дистанційного зондування Землі є якість зображення на знімку або на екрані. Наразі найкраща розрізненість сягнула вже позначки 40 сантиметрів на 1 піксель. Для того щоб порівняти можна зазначити, що раніше було 100,10 і 1 кілометр 1 піксель, навіть такі значення були задовільними коли йшлося про вивчення формування хмар в метеорології.

Використання такого способу спостереження, як дистанційне зондування Землі та використання отриманих даних досліджували у своїх працях Томченко О. В. [1], Беглий О. В. та Дмитрієв А. І.[2], Кохан С.С. [3], Анисенко О.В.[4] та багато інших. Аналізуючи роботи згаданих авторів, можна дійти до висновку, що метою їх праць є вивчення феномену дистанційного зондування Землі та удосконалення і поглиблення знань з цієї тематики. Проте не менш важливим завданням на сьогодні є оволодіння знаннями щодо знімання землі з космічних та літальних станцій.

За допомогою дистанційного зондування поверхні Землі ми можемо спостерігати за швидкістю вирубки лісів та їх озеленення, зміщення русел річок, рівень пожеж на торфовищах, розливи нафти, аварії на небезпечних підприємствах. Дистанційне зондування дає можливість розпізнавати та оцінювати просторові зображення дистанційно та прямо зараз. Воно є найцікавішим та чи не найважливішим способом відстежувати будь-які зміни на планеті в динаміці. Пріоритетними чинниками дистанційного зондування Землі над традиційними методами, можна вважати ефективність, менше часу потрібно для отримання результату, незалежність від природних умов, можна досліджувати велику площу ділянки, можна проводити комплексний моніторинг, що охоплює різні характеристики об'єкта дослідження, також після отримання результатів дистанційного знімання можна виокремити потенційно небезпечні ділянки.

Бібліографічний список

1. Томченко О. В. Дистанційне зондування Землі. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=E8cAN7ASEj8>
2. Беглий О. В. та Дмитрієв А. І. Дистанційне зондування Землі // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2 : Д-Й. 744 с.
3. Кохан С.С. Дистанційне зондування Землі: теоретичні основи: *підручник*. К.: Вища шк., 2009. 511 с.
4. Анисенко О.В. Розвиток дистанційного зондування землі в Україні. *Агросвіт* № 7, 2017. С 52-59. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/7_2017/10.pdf

Сіденко Єлизавета

Науковий керівник: Малашевська Олена, к. е. н., старший викладач

Національний університет біоресурсів і природокористування України

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ГЕОДЕЗИЧНОЇ МЕРЕЖІ В УКРАЇНІ

Державна геодезична мережа (ДГМ) представляє собою сукупність геодезичних пунктів, розташованих рівномірно по всій території України і закріплених на місцевості спеціальними центрами, що забезпечують їх збереження протягом тривалого часу. Вона призначена для поширення єдиної системи координат на всю територію країни, вирішення фундаментальних наукових, економічних і технічних завдань геодезії, картографії.

Обстеження пунктів ДГМ у кожному регіоні України підтверджують їх незадовільний стан. Серед найбільш поширених проблем виокремлюють знищення або пошкодження пунктів ДГМ, зокрема, відсутність зовнішнього знаку або центру. Більшість знищених та пошкоджених геодезичних пунктів відповідно актуальних даних [1] розташовані на сільськогосподарських землях. Виокремлюють проблему переорювання центрів геодезичних пунктів сільськогосподарською технікою, у багатьох випадках металеві піраміди, які були встановлені над пунктами, здані на металобрухт [1]. В містах геодезичні знаки зникають при переукладанні тротуарів, стінні репери зафарбовуються декількома шарами фарби при ремонті будівель і споруд.

В таких умовах зростають витрати часу на пошук геодезичних пунктів, зростають витрати на їх обстеження, відновлення, зменшується точність геодезичних вимірів. Все вказане впливає на якість землевпорядних, оціночних, кадастрових робіт, впливає на ведення Державного земельного кадастру. Саме тому дуже важливо вживати заходи щодо збереження пунктів Державної геодезичної мережі.

Механізм та режим охорони геодезичних пунктів визначено Порядком охорони геодезичних пунктів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 року № 836. Пошкодження та знищення геодезичних пунктів тягнуть за собою відповідальність винних осіб відповідно до чинного законодавства України [2].

Крім збереження існуючих пунктів, актуальною є проблема розвитку, вдосконалення підходів щодо побудови ДГМ. Обґрунтування напрямів перебудови національної системи відліку ще минулі роки зачіпало питання необхідності оперативного впровадження у геодезичне виробництво нової системи відліку, яка б дозволила ефективно використання супутникових радіонавігаційних систем та європейську інтеграцію в питаннях геопросторового представлення інформації; питання максимально можливого використання наявної ДГМ, на створення якої були затрачені значні ресурси країни і яка була математичною основою загальнодержавного картографування території України [3].

Розвиток Державної геодезичної мережі в Україні є одним із ключових завдань на сьогодні. Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України разом із Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру оприлюднено проект постанови, якою запропоновано внести до Порядку побудови Державної геодезичної мережі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 серпня 2013 р, №646, зміни, зокрема, доповнити положеннями щодо РТК (Real Time Kinematic) – режиму спостережень глобальної навігаційної супутникової системи, який дає змогу визначати місцеположення пунктів у реальному часі. А також, визначити, що складовими Державної геодезичної мережі є українська постійно діюча (перманентна) мережа спостережень глобальних навігаційних супутникових систем, геодезична, нівелірна та гравіметрична мережі, пункти яких можуть бути суміщені або між якими встановлено надійний геодезичний зв'язок [4].

Українська постійно діюча мережа спостережень глобальних навігаційних супутникових систем забезпечує безперервне відтворення загально земної та європейської геодезичної системи координат і редукування результатів спостережень, координатних визначень на єдину епоху з урахуванням релятивістських ефектів припливних та інших рухів земної кори[4].

Геодезичними вимогами до встановлення станцій української постійно діючої мережі спостережень глобальних навігаційних супутникових систем у першу чергу є територіально рівномірне їх згущення за умови досягнення максимально рівноцінної точності визначення у диференційному режимі координат будь-якої точки земної поверхні на території України відносно навколишніх станцій мережі. Процес згущення мережі здійснюється із урахуванням критеріїв економічного розвитку територій і ефективного задоволення потреб користувачів. Кінцева модель мережі повинна забезпечувати суцільне покриття території України диференційними фазовими поправками у режимі реального часу [4].

Бібліографічний список

1. Інформація про стан пунктів Державної геодезичної мережі та режим їх охорони. URL: <http://luhanska.land.gov.ua/informatsiia-pro-stan-punktiv-derzhavnoi-heodezychnoi-merezhi-ta-rezhym-ikh-okhorony/>
2. Про затвердження Порядку охорони геодезичних пунктів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/836-2017-п#Text>
3. Анисенко О. В., Рощенко В. А. Сучасний стан розвитку Державної топографо-геодезичної мережі України. Агросвіт. 2018. № 21, С. 22-27.
4. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку побудови Державної геодезичної мережі» URL: <https://land.gov.ua/info/proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-vnesennia-zmin-do-poriadku-pobudovy-derzhavnoi-heodezychnoi-merezhi/>

Стадник Ірина

Науковий керівник: Горковчук Юлія, к. е. н., доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури

ГЕОІНФОРМАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ САНІТАРНО-ЗАХИСНИХ ЗОН НАВКОЛО АТОМНОЇ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ АТОМНОЇ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ)

Санітарно-захисні зони радіаційно-ядерних об'єктів є специфічними територіальними утвореннями, які характерні для пострадянських країн. Разом з тим, наявність СЗЗ відіграє позитивну роль у забезпеченні радіологічного захисту населення, яке мешкає поблизу АЕС.

Метою роботи є розроблення технології геоінформаційного моделювання санітарно-захисних зон навколо АЕС та його апробація на прикладі Рівненської АЕС.

Предмет дослідження – технологія геоінформаційного моделювання санітарно-захисних зон АЕС на основі нормативних вимог.

Завданнями даного дослідження є визначити нормативні розміри санітарно-захисних зон АЕС, розробити технологію застосування ГІС інструментів при встановленні санітарно-захисних зон, змоделювати санітарно-захисні зони різних типів навколо Рівненської АЕС, провести аналіз використання території в межах санітарно-захисних зон.

Розмір санітарно-захисної зони визначають безпосередньо від джерел забруднення атмосферного повітря до меж житлової забудови. Рівненська атомна електростанція є об'єктом підвищеної небезпеки, тож розмір санітарно-захисної зони – 2500 метрів. Допускається коригування розмірів СЗЗ з урахуванням рози вітрів в сторону збільшення в порівнянні з встановленими нормативними значеннями. На збільшення або зменшення санітарно-захисної зони можуть також вплинути виміри рівнів шуму і концентрації шкідливих речовин у вигляді газоаерозольних викидів. Санітарно-захисні зони повинні бути озеленені. Зелені насадження відіграють значну роль у ослабленні та нейтралізації негативних впливів промислових зон на працівників підприємств, жителів прилеглих територій і компоненти природного середовища. Мінімальна площа озеленення санітарно-захисної зони має складати 40%, адже ширина зони – понад 1000 м. Автоматизована система контролю радіаційного стану (АСКРС) Рівненської АЕС збирає інформацію у режимі реального часу, проводить систематичний аналіз даних, довгостроково їх зберігає та реалізує прогноз радіаційної обстановки для всіх населених пунктів 30-кілометрової зони спостереження. Здійснюється дистанційне зондування атмосфери до висоти 3000 метрів з визначенням швидкості і напрямку горизонтального вітру, швидкості вертикальних рухів повітря, температури повітря за шарами, категорії стійкості атмосфери. Нагальність завдання точного моделювання санітарно-захисних зон навколо атомних електростанцій зумовлена багатоцільовим навантаженням на функції цієї території – як охоронної зони, зони дії обмежень та обтяжень, як аналог аварійної зони та зони посиленого радіаційного контролю.

Санітарно-захисна зона ВП РАЕС є геометричним об'єднанням 4 кіл радіусом 2,5 км навколо кожного енергоблоку. Зона спостереження є колом з радіусом 30 км та центром в точці розташування АЕС. Моделювання СЗЗ, зони спостереження та аварійної зони показало необхідність коригування розмірів СЗЗ Рівненської АЕС на 37,5% у відповідності з вимогами положень організації МАГАТЕ. В результаті обрахування площі озелененої території, визначено, що вона становить всього 287,317 га, у відсотках це 16,37%. Це свідчить про недостатнє озеленення СЗЗ, що є порушенням вимог "Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів".

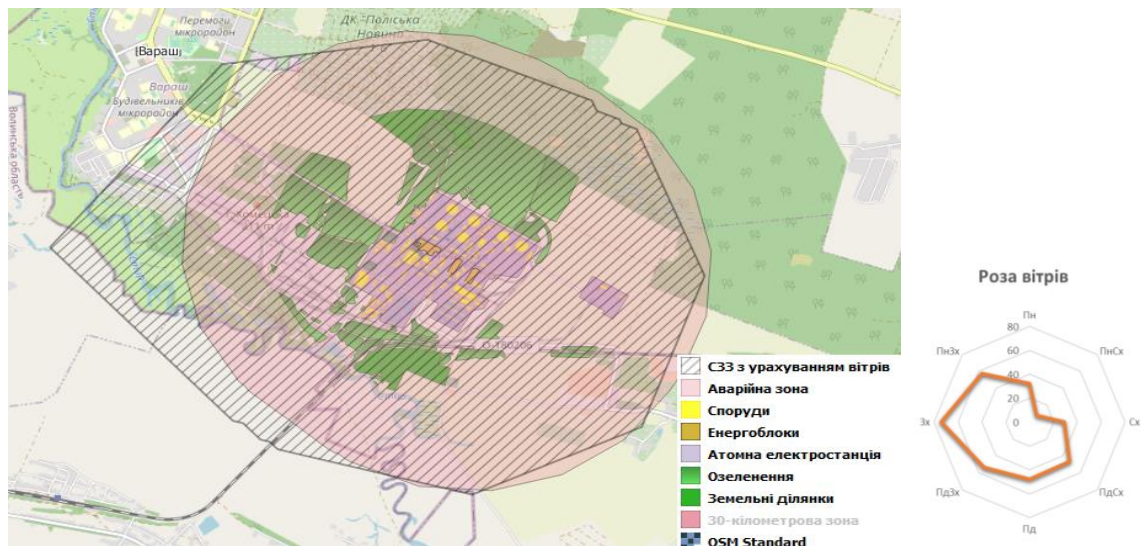

Рис. 1. ГІС моделювання СЗЗ Рівненської АЕС.

Аналіз діючого нормативного забезпечення свідчить про актуальність завдання моделювання санітарно-захисних зон навколо АЕС. Подальші дослідження мають бути направлені на удосконалення методів моделювання СЗЗ з врахуванням всіх факторів впливу (рельєф, екологічні умови, тощо), що забезпечить підвищення рівня безпеки для населення та ефективності для ведення господарської діяльності.

Бібліографічний список

1. Рівненська атомна електростанція: веб-сайт. URL: <https://www.rnpp.rv.ua>
2. Федорченко С.В., Ковб І.Г. Рівненська АЕС: 40 років надій і звершень: Фірма Каліграф, 2013. 172 с.
3. Нетехнічне резюме: Матеріали з обґрунтування безпеки продовження терміну експлуатації енергоблоку №3. 2018. 58 с.
4. Лабораторія АСКРС: веб-сайт. URL: <https://www.rnpp.rv.ua/askro.html>
5. Грібан К.В., Богорад В.І., Носовський А.В., Слєпченко О.Ю. Стан проблеми щодо зонування території навколо АЕС: монографія. Київ, 2015. С. 26-29.
6. Бончук Ю. В. Радіаційно-гігієнічні принципи обґрунтування розмірів і функціонування зон спостереження АЕС. Проблеми радіаційної медицини та радіобіології. 2015. Вип. 20. С. 25-41.

Сербин Аліна

Науковий керівник: Яців Мар'яна, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного аграрного університету

НАУКОВІ ЗАСАДИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЕМЛЕУСТРОЮ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА ОСНОВІ ГЕОІНФОРМАЦІЙНО - КАРТОГРАФІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Розвиток ГІС - технологій дає можливість забезпечити принципово новий рівень виконання робіт із вивчення проблем сільської місцевості. Їх використання суттєво зменшує затрати часу та дає змогу отримати при цьому якісніші результати.

ГІС - технології із значним успіхом використовуються для забезпечення процесу прийняття рішень з оптимального управління земельними ресурсами, є важливим

інструментом пізнання навколишнього середовища та управління ним, від чого залежить екологічна та економічна стабільність природно-господарських систем та об'єктів. Наочною є тенденція застосування геоінформаційних систем в якості інтегруючого компонента в задачах спостереження за довкіллям. ГІС - проекти відіграють провідну роль у вирішенні головних завдань моніторингу земель, прогнозуванні еколого-економічних наслідків розвитку негативних процесів, розробці заходів з їх попередження та запобігання.

Геоінформаційні системи і технології, цифрові моделі стали переконливою альтернативою традиційним засобам картографічного моделювання геосистем, оскільки для комплексного моделювання найскладніших просторових об'єктів та явищ в сучасних ГІС застосовується увесь арсенал числових методів та потужних програмних засобів комп'ютерної обробки, просторово-часового моделювання, накопичення, поширення і візуалізації інформації, в тому числі і з використанням глобальних інформаційних мереж.

Дослідження стану і розвитку сільських територій тісно взаємозв'язане з проблемою виявлення взаємовідносин як між окремими елементами цієї системи (природними ресурсами і компонентами, екологічними складовими природно-господарських систем), так і між господарськими, поселенськими, транспортними, рекреаційними і природоохоронними підсистемами, з пошуками закономірностей функціонування природно-господарських систем та об'єктів. Об'єктивною необхідністю при розв'язанні таких проблем є підвищення ефективності використання одного із засобів вивчення географічних об'єктів – картографічного моделювання та залучення до дослідницького процесу різночасових картографічних джерел.

Тому одним із найефективніших методів вивчення сільських територій може виступати геоінформаційно - картографічне моделювання – сукупність операцій з картами, спрямованих на отримання нових знань про природно-господарські системи. Картографічне моделювання включає і створення карт, але на перший план висувається розробка методів використання вже створених карт, їх поєднаного аналізу. Виходячи з цього, головну увагу слід приділяти побудові складних картографічних моделей, які являють собою набір карт або картографічних характеристик і дозволяють отримати таку додаткову інформацію про досліджуваний об'єкт, яку кожна карта зокрема дати не може.

1. В той же час, досить цікавими в контексті формування геоінформаційної бази стану сільських територій є розробки вчених науково-дослідного інституту геодезії і картографії щодо складу базових геопросторових даних, призначених для реалізації управлінських задач на місцевому рівні. Зокрема, до них пропонується включити такі компоненти:

Опорну геодезичну мережу у вигляді геодезичної мережі згущення;

2. Ортофотоплани та фотокарти на досліджувану територію;

3. Базу даних географічних назв;

4. Реєстр вулиць та адрес (у випадках, коли досліджуватимуться і території населених пунктів);

5. Дані про адміністративні межі районів, рад місцевого самоврядування та населених пунктів;

6. Гідрографічну мережу, сформовану водними об'єктами місцевого рівня (на наш погляд, слід також на базовому рівні відображати і водні об'єкти міжнародного, національного і регіонального рівнів, оскільки зазначені мережі суттєво впливають на характер господарського використання земель навколводних об'єктів, створюють певні обмеження та обтяження землекористувачів, вимагають особливої їх охорони, використання тощо);

7. Об'єкти транспортної інфраструктури місцевого значення (мережа автошляхів і залізниць, мережа повітряного сполучення, мережа водних шляхів, окремі об'єкти транспортних систем). Тут також хотілося б відмітити, що ця компонента має бути доповнена інформацією про наявність об'єктів транспортної інфраструктури міжнародного і

державного значення та міжрегіонального сполучення, бо вони є вагомим рентоутворюючим фактором, який суттєво впливає на характер подальшого використання земель навколо транспортних систем, формує напрями розвитку території населених пунктів тощо;

8. Інженерні комунікації та об'єкти трубопровідного транспорту місцевого значення;

9. Туристично-рекреаційні об'єкти місцевого значення;

10. Заповідники та інші території, що особливо охороняються місцевого значення. У цьому контексті, на наш погляд, також необхідно включити до складу базових геопросторових даних на місцевому рівні об'єкти державного і регіонального значення;

11. Межі об'єктів кадастрового зонування та земельних ділянок;

12. Контури будівель та споруд;

13. Контури структурно-планувальних елементів території (межі кварталів, мікрорайонів тощо);

14. Цифрова модель рельєфу у масштабі 1:2 000 на територію населених пунктів і масштабі 1:10 000 на територію поза населеними пунктами (регіонів).

При геоінформаційно-картографічному моделюванні сільських територій необхідно широко використовувати технології та інформацію дистанційного зондування Землі (ДЗЗ). Дані ДЗЗ відіграють важливу роль у створенні моделей досліджуваних об'єктів та оновленні інформації. Це економічно найефективніший спосіб одержання даних, який в короткий термін забезпечує одночасний огляд всієї досліджуваної території [2].

1) Важливим завданням досліджень сільської місцевості є створення ГІС “Ресурсний потенціал розвитку аграрної сфери господарського комплексу адміністративного району”. Метою такої ГІС є збирання, систематизація, аналіз геопросторових даних про ресурси району, ефективність їхнього господарського освоєння та використання, впливаючі на нього чинники і процеси. За допомогою ГІС такого типу можна буде вирішувати наступний спектр завдань;

2) збір, систематизація, формування баз даних про наявність і стан природних ресурсів (насамперед земельних), характер та інтенсивність їхнього використання;

3) зберігання та поповнення (поновлення) інформації у вигляді геопросторових баз даних з набором атрибутивних даних;

4) тематичне структурування інформації, її оброблення за допомогою загальнозживаних і спеціалізованих методів, алгоритмів, програм;

5) аналіз інформації, візуалізація отриманих результатів, висновків і рекомендацій за допомогою геоінформаційних технологій;

6) прогностичні оцінки землекористування, охорони природних ресурсів, відтворення земельно-ресурсного потенціалу, соціальних, економічних, демографічних, екологічних процесів;

7) поширення інформації про стан природних (насамперед земельних) ресурсів серед зацікавлених користувачів і громадськості, допомога у прийнятті планувальних та управлінських рішень в галузях ресурсовикористання і ресурсозбереження;

8) використання отриманих висновків і рекомендацій у сфері фахової та екологічної освіти і виховання.

Отже, враховуючи гостроту економічних проблем, пов'язаних, передусім, із входженням країни до СОТ та подальшим впливом цього чинника на стан і розвиток АПК, економічною кризою та її наслідками, проблемами соціального характеру, що особливо загострилися в українському селі, низку інших проблем, зумовлених, насамперед, відсутністю достовірної інформації про різні аспекти функціонування сільської місцевості за умов трансформації соціально-економічної системи, існує нагальна потреба розроблення методології та комплексних методик дослідження стану українського села та функціонування аграрної сфери господарювання. На наш погляд, ця аналітико-синтезуюча дослідницька система повинна включати такі складові як структурна схема, алгоритми і

методи досліджень, дослідницькі технології. Один із варіантів схеми таких досліджень обґрунтовано нами. Вважаємо, що пошуки в цьому напрямку повинні тривати.

Одержання високоякісної і достовірної інформації за результатами комплексного аналізу сільських територій, стану господарства, економічних, демографічних та екологічних проблем стане головною запорукою успішного вирішення завдань оптимального планування територіальної організації сільської місцевості, удосконалення соціально-економічних відносин на селі, оптимізації функціонування аграрної сфери господарського комплексу, використання переваг сучасного етапу його соціально-економічного розвитку та організаційно-економічних механізмів управління функціонуванням цих територій.

Бібліографічний список

1. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Розпорядження [схвалено Кабінетом Міністрів України 17.10.2013 р. № 806-р]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>
2. Ходаківська О. В. Розвиток земельних відносин у сільському господарстві / О. В. Ходаківська [Електронний ресурс] : (Круглий стіл 25 червня 2015 р.). – Режим доступу: <http://imfgroup.com.ua/uk/2015/06/26>
3. Трансформація аграрного сектору економіки до ринкових умов господарювання: презентація роботи № 17 / [П. Т. Саблук, П. І. Гайдуцький, А. С. Даниленко та ін.] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kdpu-nt.gov.ua/sites/default/files/prezentaciya_r17i.pdf
4. Аграрна реформа в Україні: сучасний стан і основні тенденції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL :http://www.razumkov.org.ua/additional/analytical_report_NSD17_ukr.pdf
5. Економічний довідник аграрника / [В.І. Дробот, Г.І. Зуб, М.П. Кононенко та ін.] ; под ред. Ю.Я. Лузана, П.Т. Саблука. – К. : Преса України, 2003. – 800 с.
6. Мартин А. Г. Стан земельних відносин як стримуючий фактор розвитку продуктивних сил України / А. Г. Мартин, Т. О. Євсюков // Матеріали міжнародної наукової конференції, (20 березня 2009 р., м. Київ) : У 3-х частинах / РВПС України НАН України. – К. : РВПС України НАН України, 2009. – Ч. 3 – С. 289-292.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція) [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 12 лютого 2015 р. № 191-VIII]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/191-19>
8. Держгеокадастр ініціює приведення умов користування державними землями до ринкових реалій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL :<http://land.gov.ua/derzhheokadastr-initsiiuie-pryvedennia-umov-korystuvannia-derzhavnymy-zemliamy-do-rynkovykh-realii/>. – Назва з екрана.
9. Бичек М., Лугін М. Індекс Біг-Мака та його економічне значення / М. Бичек, М. Лугін [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.universum.kiev.ua/index.php/2009-09-18-12-57-46/2013-01-31-11-59-48/86-2013-03-02-12-51-07.html>
10. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологобезпечного використання / Д.С. Добряк, О.П. Канащ, Д.І. Бабміндра, І.А. Розумний – К.: Урожай, 2007. – 464 с.

Степанов Максим

Науковий керівник: Лепетюк Вікторія, к.г.н., доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури

ВИКОРИСТАННЯ ГІС-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТЕРИТОРІЙ ДЛЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ

Тенденцією останніх років стала інтенсифікація розвитку туризму. Туризм є фактором створення робочих місць, зростання рівня життя населення, поповнення бюджетів місцевого та державного рівнів, розвитку виробництв, транспортної інфраструктури тощо. Аналіз туристичної привабливості територій сприяє її раціональному використанню при виконанні просторового планування. Побудова нових об'єктів туристичної інфраструктури на привабливих в туристичному відношенні територіях дозволяє більш повно використовувати наявний потенціал даних територій.

Мета роботи – формування методології використання геоінформаційних технологій для сприяння виконанню просторового планування територій.

Завдання роботи – аналіз туристичної привабливості території шляхом створення відповідної карти.

Вихідні дані – просторові шари топографічних та туристичних об'єктів; перелік типів туристичних об'єктів та видів туризму; оцінки туристичних об'єктів, зазначені користувачами обраних інтернет-сервісів.

У роботі вирішено визначити привабливість території на прикладі рекреаційного, релігійного та гастрономічного туризму при пересуванні вздовж автомобільних доріг. Дослідною територією обрано Чернігівську область.

Привабливість території є поверхнею щільності точкових туристичних об'єктів з урахуванням їх привабливості [1]. Вирішено зобразити цю поверхню на «тепловій карті».

Послідовність виконання аналізу привабливості території є наступною:

1. Для кожного типу туристичних об'єктів при кожному виді туризму визначені коефіцієнти значимості (ваги) в діапазоні дійсних чисел від 0 до 1, де 0 – тип об'єктів практично неважливий, 1 – тип об'єктів дуже важливий (для даного виду туризму).
2. Для кожного інтернет-сервісу, що надає оцінки об'єктів туризму, визначено вагу.
3. Отримано оцінки об'єктів туризму із обраних інтернет-джерел. Розраховано нормовані оцінки об'єктів із врахуванням ваг сервісів та кількості оцінок за формулою:

$$\text{Rat\_Norm} = 0.4 * \text{Serv\_Weig} + 0.6 * \frac{\text{Rating} * \text{Rat\_Num}}{\max(\text{Rating}) * \max(\text{Rat\_Num})}, \quad (1)$$

де Rat_Norm – нормована оцінка,

Serv_Weig – вага сервісу,

Rating – оцінка об'єкта,

Rat_Num – кількість оцінок,

$\max(\text{Rating})$ та $\max(\text{Rat\_Num})$ – найбільші значення відповідно оцінки та кількості оцінок [2].

4. «Базова» привабливість кожного об'єкта залежить від нормованої оцінки об'єкта та ваги типів туристичних об'єктів та видів туризму і обчислюється за формулою:

$$\text{Bas\_At} = \text{Rat\_Norm} * (0,7 * \text{WRecrT} + 0,2 * \text{WReligT} + 0,1 * \text{WGastroT}), \quad (2)$$

де Bas_At – «базова» привабливість території,

WRecrT – вага типу об'єкта туризму для рекреаційного туризму,

WReligT – вага типу об'єкта туризму для релігійного туризму,

WGastroT – вага типу об’єкта туризму для гастрономічного туризму,

Rat_Norm – нормована оцінка об’єктів туризму.

5. «Загальна» привабливість об’єкта розраховується як «базова» привабливість із врахуванням впливу топографічних об’єктів (автомобільні дороги, ліси, водні об’єкти) в зоні пішохідної доступності точкових туристичних об’єктів радіусом 300 м. Передбачається, що турист, який пересувається автомобілем, буде відвідувати туристичний об’єкт переважно при розташуванні об’єкта в зоні пішохідної доступності від дороги. Турист буде залишатись на більш довгий час у місці розташування туристичного об’єкту при наявності лісів та водних об’єктів у зоні пішохідної доступності. Враховано вплив цих об’єктів через введення коефіцієнтів близькості: KRoad, KFor та KWat [3].

Розроблено наступну формулу для розрахунку «загальної» туристичної привабливості:

$$\text{Tot\_At} = 0,5 * \text{Bas\_At} + 0,25 * \text{KRoad} + 0,125 * \text{KFor} + 0,125 * \text{KWat}, (3)$$

де Tot_At – «загальна» привабливість території,

Bas_At – «базова» привабливість території,

KRoad, KFor, KWat – коефіцієнти, що застосовуються до «базової» привабливості при потраплянні в зону пішохідної доступності доріг, лісовкритих площ, водних об’єктів відповідно. Коефіцієнти є дійсними числами в межах від 0 до 1. Встановлено значення 1, якщо розташування поруч відповідного об’єкта є вкрай важливим; значення 0, якщо таке сусідство ніяк не впливає на привабливість об’єкта туризму.

«Загальну» привабливість території зображено на карті (рис. 1).

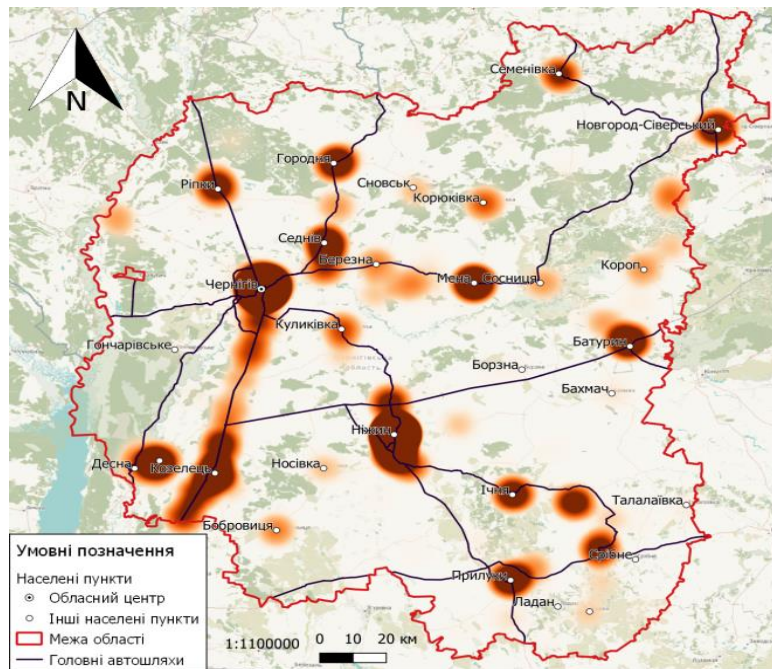

Рис. 1. «Загальна» привабливість території Чернігівської області.

Найбільшу «загальну» привабливість в даному регіоні мають території міст Чернігів, Ніжин, Козелець та навколишні території вздовж автошляху М-01 (Київ – Чернігів), території міст Седнів, Остер, Мена. Місця високої туристичної привабливості розміщені локальними осередками, але розкидані по усій області, немає чітко окресленого туристичного кластеру в межах області.

Виконаний аналіз дозволяє виявити «депресивні» регіони з точки зору туристичної привабливості. Розвиток туристичної інфраструктури в цих регіонах не буде надто ефективним, тому що відсутність або невелика кількість туристичних локацій, яка наразі спостерігається, не буде приваблювати туристів до відвідування цих місць.

Визначення привабливих для туристів територій з допомогою ГІС-технологій дає можливість знаходити закономірності поширення туризму як явища, вносити пропозиції щодо розвитку туристичної інфраструктури під час просторового планування території регіону.

Бібліографічний список

1. Heat map symbology // ArcGIS Pro [Електронний ресурс] Режим доступу – <https://pro.arcgis.com/en/pro-app/latest/help/mapping/layer-properties/heat-map.htm>
2. Способы нормализации переменных // Neuronus [Електронний ресурс] Режим доступу – <https://neuronus.com/theory/nn/925-sposoby-normalizatsii-peremennykh.html>
3. Шевченко Р. Ю. Картографічні технології в туризмі : навчально-методичний посібник : для студентів денної форми навчання спец. 6.030205 "Країнознавство", 6.140103 "Туризм" та 5.14010301 "Туристичне обслуговування" / Роман Юрійович Шевченко, Київ. міжнар. ун-т, Ін-т міжнар. відносин. – К. : КиМУ, 2014.– 78 с.

Сеітов Сергій

Науковий керівник: Мацієвич Тетяна, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Херсонський державний аграрно-економічний університет»

ДИСТАНЦІЙНЕ ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ: ОТРИМАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Дистанційне зондування землі (ДЗЗ) почали активно використовувати у 1970-х для цілей моніторингу сільськогосподарських територій. У зв'язку із запуском великої кількості супутників спостереження Землі і наявністю великих об'ємів різномірних даних дистанційних спостережень в останні роки ці дані активно використовуються органами державної влади різних країн для прийняття рішень у сфері екологічної та харчової безпеки, моніторингу розбудови міст, побудови єдиної інфраструктури геопросторових даних, та ін. [2]

Цікавим є той факт, що в останні роки на території розвинених країн значно розширилися можливості використання технологій дистанційного зондування земель в різноманітних секторах економіки на державному рівні.

Рівень	Застосування
Державний	<ul style="list-style-type: none"> ✓ підтримка управлінських рішень; ✓ прогноз урожаю по основних культурах; ✓ моніторинг надзвичайних явищ; ✓ картографування територій; ✓ моніторинг стану розвитку сільського господарства; ✓ моніторинг екологічного стану ґрунтів; ✓ моніторинг стану розвитку та розповсюдження бур'янів; моніторинг стану навколишнього середовища

Рис 1. Застосування дистанційного зондування земель на державному рівні.

На жаль, в Україні, на державному рівні для контролю фактичного використання земель супутникові дані практично не використовуються. Для цього відсутня й нормативно-правова база. Проте у приватному секторі досвід використання даних видів послуг є. Їх надають приватні компанії як для окремих фермерів, агрохолдингів, так й для державних установ, які безпосередньо зацікавлені у послугах дистанційного зондування територій.

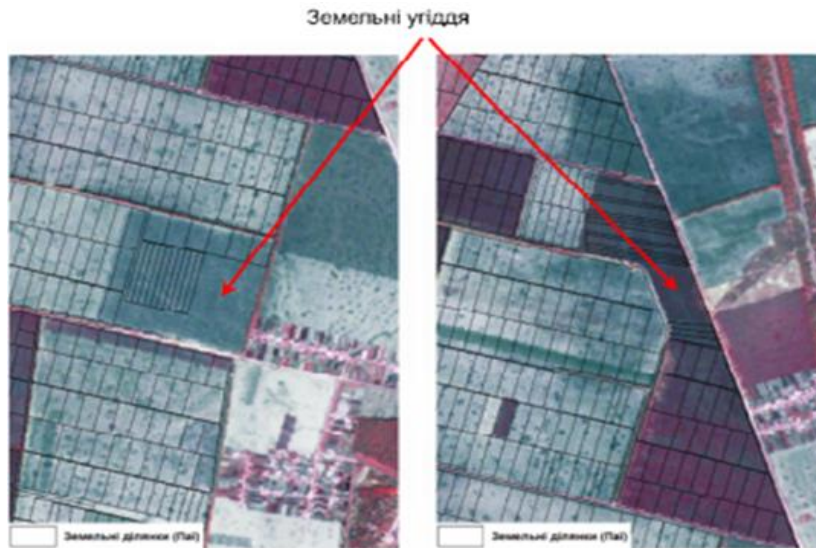

Рис 2. Приклад виявлення незареєстрованих земельних ділянок (паїв).

Методи дистанційного зондування земель загалом базуються на реєстрації і подальшій інтерпретації відбитої сонячної радіації від поверхні ґрунту, рослинності, води та інших об'єктів. При використанні методів дистанційного зондування земель фіксування випромінювання виконується як із використанням хімічних фотографічних методів, так і електронних фоточутливих елементів. [4]

Перспектива відкриття ринку сільськогосподарських земель та антикорупційні зусилля України вимагають прискорення процесів, спрямованих на забезпечення прозорості земельних відносин та максимальної точності даних щодо земельної сфери. ДЗЗ дозволить отримувати актуальну інформацію про:

- використання сільськогосподарських земель;
- обсяги посівів сільськогосподарських культур;
- прогноз врожайності;
- порушення законодавства з питань землекористування та охорони земель і вживати заходів для їх усунення. [1]

Проблематика діяльності з дистанційного зондування територій набуває нового бачення, наповнення і розуміння у зв'язку із появою та масштабним використанням інформаційно-комунікаційних технологій, розвитком інформаційного суспільства і, як наслідок, підвищенням уваги до категорії інформації і інформаційної діяльності. Згідно цієї проблематики виокремлюються наступні проблемні питання, що підлягають подальшому науковому осмисленню і обґрунтуванню:

- визначення і класифікація інформації, отриманої за допомогою дистанційного зондування;
- поширення даних і інформації, отриманої з дистанційного зондування;
- розширення цілей і сфер використання дистанційного зондування та видів інформації;
- розширення проблематики відповідальності суб'єктів за діяльність з дистанційного зондування. [3]

Бібліографічний список

1. Бордунов В.Д. Космос. Земля. Право. / В.Д. Бордунов, В.Н. Марков. – М.: Междунар. отношения, 1978. – 136 с.
2. Принципи, що стосуються дистанційного зондування Землі з космічного простору : Резолюція 41/65 Генеральної Асамблеї ООН від 3 грудня 1986 року. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_596.
3. Про передачу та використання даних дистанційного зондування Землі з космосу: Конвенція ООН від 19 травня 1978 року.
4. Словарь международного космического права / [Л.А. Афанасьева, В.С. Верещетин, С.В. Виноградов, Г.М. Даниленко и др.]; под ред. В.С. Верещетин. – М.: Междунар. отношения, 1992. – 296 с.

Столяр Марта

Науковий керівник: Рижок Зоряна, к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ КООРДИНАТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНЖЕНЕРНО-ГЕОДЕЗИЧНИХ РОБІТ

Для забезпечення практично всіх видів інженерно-геодезичних робіт створюються опорні мережі, пункти яких зберігають планові й висотні координати. Ці мережі служать геодезичною основою для виконання комплексу проектно-вишукувальних і будівельних робіт на територіях міст, великих промислових, енергетичних, гірничо-видобувних об'єктів.

Інженерно-геодезичні мережі являють собою систему геометричних фігур, вершини яких закріплені на місцевості спеціальними знаками. Їх створюють відповідно до розробленого проекту виконання геодезичних робіт (ПВГР) [2].

До опорної геодезичної мережі відносяться:

- державна геодезична мережа;
- розрядні геодезичні мережі згущення (опорні мережі);
- знімальні геодезичні мережі.

Державна геодезична мережа включає планову і нівелірну геодезичні мережі. Державна планова геодезична мережа являє собою українську постійно діючу мережа спостережень глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС); геодезичну мережу 1 класу; геодезичну мережу 2 класу; геодезичну мережу 3 класу.

Державна геодезична мережа (ДГМ) – це державна геодезична референтна система координат УСК-2000 і загальна система координат. До цієї системи входить: українська перманентна мережа (УПМ) глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС); геодезична мережа 1 та 2 класів і геодезична мережа згущення 3 класу.

Положення пунктів ДГМ визначають у системах координат:

- просторових прямокутних X , Y , Z (вісь Z збігається з віссю обертання референц-еліпсоїда, вісь X лежить у площині нульового меридіана (Гринвіцького), вісь Y спрямована праворуч); X і Y лежать у площині екватора);
- геодезичних (еліпсоїдальних): B – геодезична широта, L – геодезична довгота, H – геодезична висота;
- плоских прямокутних X і Y , які обчислюються в проекції Гаусса-Крюгера.

Опорні планові геодезичні мережі на будівельних ділянках або на поверхні гірничого підприємства мають ряд характерних особливостей:

- мережі часто створюються в умовній системі координат із прив'язкою до державної системи координат;
- форма мережі визначається територією, що обслуговується або формою об'єктів, групи об'єктів;
- мережі мають обмежені розміри, часто з незначною кількістю фігур або полігонів;
- короткими довжинами сторін;
- до пунктів мережі ставляться підвищені вимоги щодо стабільності положення в складних умовах їх експлуатації;
- несприятливі умови спостереження [1].

Наявність на одній території пунктів інженерно-геодезичних мереж у різних системах координат (державна, місцева, локальна) виникає потреба перетворення (трансформація) координат пунктів геодезичних мереж з одної прямокутної системи в іншу. За таких умов існують різні методи лінійного і квадратичного (поліноміального) перетворення. У геодезичній практиці найбільшого поширення набули методи афінного і конформного перетворення.

Бібліографічний список

1. Зуска А. В. Інженерна геодезія: навч. посібник. Дніпро: НГУ, 2016. 209 с.
2. Система забезпечення точності геометричних параметрів у будівництві. Геодезичні роботи у будівництві: ДБН В.1.3-2. Київ: Мінрегіонбуд України, 2010. 69 с.

Третяк Владислав

Науковий керівник: Лазоренко-Гевель Надія, к.т.н., доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури

МОНІТОРИНГ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ НА ПРИКЛАДІ МІСТА КИСВА ЗА ДОПОМОГОЮ КОСМІЧНИХ ЗНІМКІВ

В наш час міста представляють собою великі території, які забудовані будинками, підприємствами та елементами інфраструктури, такими як шляхопроводи, інженерні мережі, ЛЕП, тощо. В результаті роботи промислових підприємств, завантажених автомобільних доріг якість повітря в місті значно знизилась. Крім цього, для міст є характерним високий рівень теплових, електромагнітних, шумових, та інших видів забруднень. Забрудненість повітря, як правило спричиняють такі речовини, як пил, сажа, оксид вуглецю та азоту, сірчистий газ. Для багатьох міст характерним також є наявність озону та інших продуктів фотохімічних реакція в забрудненій атмосфері міста. Основною проблемою загазованості міст є автомобільний транспорт, точніше викиди, які він спричиняє та енергетичні об'єкти. Усі ці фактори також впливають на температуру в містах.

В нейтралізації шкоди для людського організму значну роль відіграють зелені насадження міста. Їх садять на вулицях, парках, скверах та вздовж доріг. Це не тільки візуально покращує зовнішній вигляд і привабливість міських вулиць, а і відіграє практичну роль в фільтрації повітря та його очищенні. Дослідження показують, що при достатній

кількості зелених насаджень, температура знижується на 2-4° вологість підвищується на 15%, швидкість вітру знижується на 40%, шум на 22%, кількість шкідливих газів на 15-30%.

Застосування ГІС-технологій зумовлене їх здатністю забезпечити якісну оцінку зелених насаджень, в цьому випадку розглядається місто Київ. Завдяки ГІС і якісним даним у науковців є можливість проводити моніторинг, на основі якого будуть прийматись рішення, щодо вирішення тієї, чи іншої проблеми. Моніторинг зелених насаджень здійснюється для оцінки стану зелених насаджень та певної динаміки, негативної чи позитивної, яка спричинена різними факторами (антропогенними або природними). Завдяки якісному аналізу можуть прийматись рішення щодо ефективності природоохоронних заходів, щодо поліпшення стану зелених насаджень, інформаційного забезпечення господарської діяльності.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю підвищення ефективності використання даних системи моніторингу земель України шляхом впровадження геоінформаційних технологій для просторового аналізу та картографічного відображення отриманої в системі інформації в мережі регіональних центрів Державного земельного кадастру.

Мета проекту полягає в оцінюванні поточного відсотку зелених насаджень міста і подальше використання отриманих даних для збільшення зелених насаджень у тих районах та мікрорайонах які цього потребують.

Методи дослідження: геоінформаційний аналіз та моделювання, теорія баз даних.

Основним джерелом інформації для дистанційного аналізу рослинності є мультиспектральні космічні знімки Landsat, в тому числі і теплові.

Методом аналізу є автоматизоване та візуальне дешифрування космічних знімків високого розрізнення, та використання статистичної, польової та просторової інформації як допоміжних джерел.

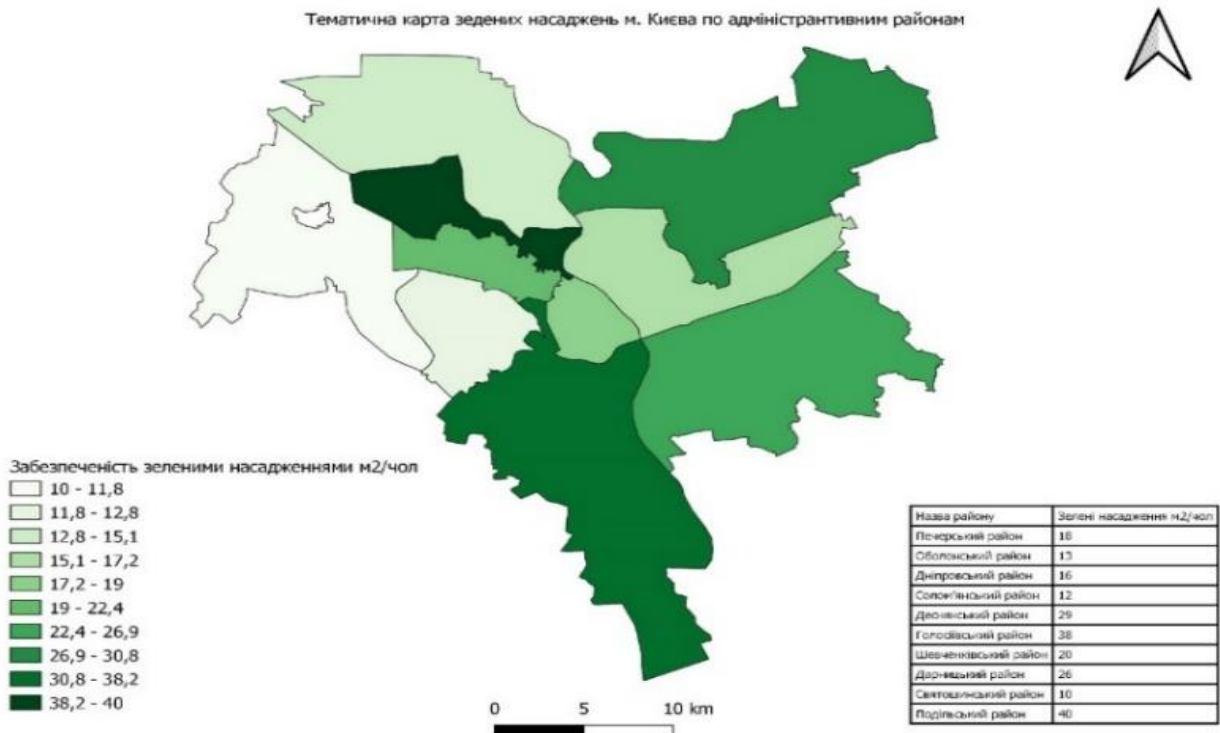

Рис.1. Забезпеченість мешканців м. Києва зеленими насадженнями загального користування відповідно до адміністративних районів за 2014 р.

База геопросторових даних зелених насаджень належить до частини схеми озеленення міста. Для забезпечення цих даних проводиться векторизація контурів зелених насаджень по космічним знімкам, поділ рослинності на типи та категорії по індексу NDVI.

Вхідні дані в основному визначають якість роботи, то при опрацюванні цих даних, їх перевіряють на просторове розташування об'єктів шару районів м. Києва. Райони повинні мати спільні межі, між полігонами не повинні бути пробіли, просторові об'єкти не повинні накладатись. Це потрібно для коректної роботи запитів та навігації.

При дотримуванні цих правил, потрібно перевіряти топологію у векторних полігональних шарах, які були взяті як вихідні дані, або векторизовані.

Під час векторизації об'єктів потрібно дотримуватися кількох простих, але необхідних для отримання якісного результату правил:

1. Об'єкти різних типів геометрії потрібно відносити в різних шарів.
2. Об'єкти різної тематики потрібно відносити до різних шарів (наприклад, набори атрибутів для річок і доріг будуть відрізнятися, і, якщо річкові та дорожні сегменти помістити в один шар, то вони будуть відбирати більше ресурсів комп'ютера, ніж якби розміщувалися в різних шарах; крім того, це більш зручно для роботи з даними).
3. Якщо два полігони мають спільний кордон, то контури полігонів в межах цієї межі повинні бути ідентичними (складатися з точок з однаковими координатами), щоб уникнути простору між полігонами.

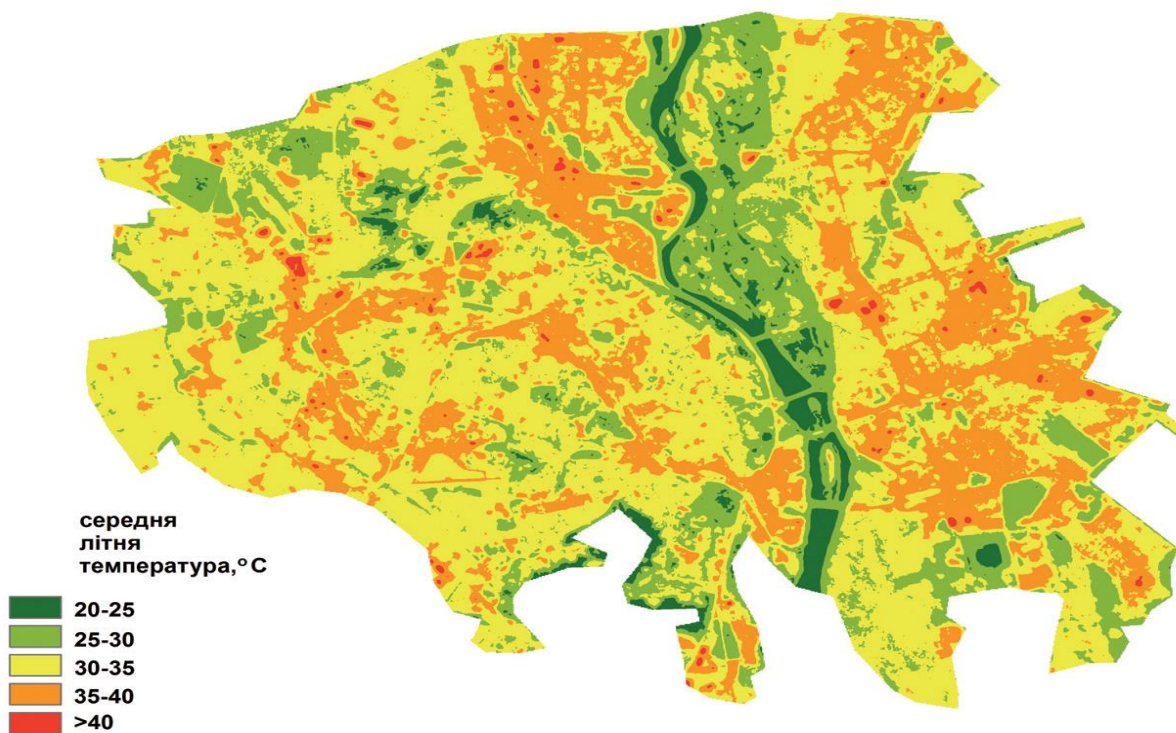

Рис.2. Приклад отриманого результату. Середня літня температура поверхні Києва за період 2013-2015 рр. за даними Landsat-8.

У результаті повинні бути отримані векторні шари полігонів зелених насаджень, тематичні карти з умовними позначеннями, також можливе створення електронного ресурсу наприклад геопортал міста Києва, в якому могли би міститись зібрані і оброблені дані.

Бібліографічний список

1. А.А. Лященко Онтологічний підхід до створення каталогу бази топографічних даних / А.А Лященко, Р.М/ Рунець // Науково-технічний збірник. Вип. 54: Інженерна геодезія. К.: КНУБА, 2008. – С. 116–123
2. Ішук О.О. Просторовий аналіз і моделювання в ГІС : Навч. посібник / О. О. Ішук, М. М. Коржнев, О. Е. Кошляков; за ред. акад. Д. М. Гродзинського. – К. : Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2003. – 200 с.;
3. Наукова-дослідна робота "Геоінформаційна інвентаризація деревно-кущових рослин з використанням сучасних підходів"
4. New York City Street Tree Map [Електронний ресурс] – 2021 – Режим доступу: <https://tree-map.nycgovparks.org/learn/about>
5. Аерозйомка і космозйомка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://yunc.org/АЭРОФОТОСЪЕМКА_И_КОСМОФОТОСЪЕМКА
6. Галецкая Г.А. Возможности обработки и анализа данных сверхлёгкого БПЛА sensefly ebee в лесном хозяйстве / Г. А. Галецкая, М. В. Вьюнов, С. В. Железова, С. И. Завалишин // Интерэкспо Гео-Сибирь. 2015. №4 С.11-18.

Яроцький Ернест

Науковий керівник: Мажак Мирослава, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного аграрного університету

**ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ: ІСТОРІЯ ТА ЗНАЧЕННЯ
В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Дистанційне зондування Землі (ДЗЗ) – це спостереження нашої планети за допомогою знімальних пристроїв, встановлених на космічних апаратах та інших літальних об'єктах, яке дає змогу фіксувати зміни та визначати тенденції процесів, що відбуваються на поверхні Землі й над нею. Відповідно, об'єктом діяльності ДЗЗ є вся поверхня Земної кулі, включно із елементами суходолу, водного середовища, атмосфери, природними явищами та антропогенними факторами і утвореннями.

Передісторія цього наукового напрямку бере початок у 1858 р., коли Землю було вперше зафільмовано з парашута, а нового імпульсу він набув у роки Першої світової війни, коли дистанційне знімання використовувалося для потреб розвідки. На період Другої світової війни припадає вдосконалення знімальних пристроїв, поліпшення їхньої розрізняювальної здатності. Але наукове використання ДЗЗ почалося із запуском у 1972 році першого американського штучного супутника за програмою «Landsat». Застосування новітніх технологій у ДЗЗ дає змогу щоразу більше деталізувати об'єкти, зафіксовані на таких фотографіях.

Зараз ДЗЗ використовується надзвичайно широко: за його допомогою відстежують, зокрема, природну й антропогенну трансформацію екосистем і перебіг та наслідки надзвичайних ситуацій. Місце й обсяг вирубки лісів і зелених насаджень, зміни русла ріки, масштаби пожежі при займанні торфовищ, обсяг розливу нафтопродуктів – все це й чимало іншого (в тому числі й того, чого не видно неозброєним оком, – наприклад, надмірно нагрітих або охолоджених ділянок земної поверхні, забруднення атмосферного повітря) дають змогу визначити й оцінити саме космічні знімки. Однак найважливіше у ДЗЗ – це можливість простежувати будь-які зміни в динаміці. В такий спосіб вивчається відновлення

лісів, трансформація берегової лінії та один із її наслідків – зсування міждержавних кордонів, які пролягають уздовж русел рік та інше. ДЗЗ є незамінним для огляду важкодоступних або небезпечних ділянок, наприклад території Зони відчуження навколо Чорнобильської АЕС. За словами О. Томченко, за космознімками, знятими в червоному й інфрачервоному діапазонах, можна визначити стан рослинності, а в середньому інфрачервоному діапазоні – зволоженість території.

Сьогодні в космосі працюють десятки апаратів різних типів, що виконують збір даних різними дистанційними методами. Серед них значну роль відіграють комерційні апарати, знімки яких доступні для використання не тільки урядовим та військовим структурам, а й широкому колу користувачів в усьому світі. Дані, отримані шляхом дистанційного зондування землі з космосу та повітряного знімання, знаходять досить широке застосування в різних сферах діяльності: створення та оновлення карт; кадастр, планування та управління територіями; екологічний та природоохоронний моніторинг; оцінка стану сільськогосподарських культур, прогнозування врожаю; контроль стану лісів, спостереження за вирубкою та оцінка наслідків лісових пожеж; спостереження та прогнозування погоди, контроль кліматичних змін; прогнозування та спостереження за стихійними лихами, оцінка наслідків; геологічні дослідження, розвідка корисних копалин; дослідження атмосфери та світового океану; спостереження за льодовим становищем; виявлення випадків незаконного судноплавства.

На державному рівні для контролю фактичного використання сільськогосподарських земель, супутникові дані практично не використовуються. Для цього відсутня й нормативно-правова база. Проте у приватному секторі досвід використання послуг агромоніторингу є. Їх надають приватні компанії як для окремих фермерів, так і для агрохолдингів. Основна мета такого моніторингу полягає у побудові карт деградації земель, уточнення схем внесення добрив та оцінці валового збору сільськогосподарської продукції

Перспектива відкриття ринку сільськогосподарських земель та антикорупційні зусилля України вимагають прискорення процесів, спрямованих на забезпечення прозорості земельних відносин та максимальної точності даних щодо земельної сфери.

Дистанційне Зондування Землі дозволить отримувати актуальну інформацію про:

- використання сільськогосподарських земель;
- обсяги посівів сільськогосподарських культур;
- прогноз врожайності;
- порушення законодавства з питань землекористування та охорони земель і вживання заходів для їх усунення.

Бібліографічний список

1. С. О. Довгий, С. М. Бабійчук, Т. Л. Кучма, О. В. Томченко Дистанційне зондування землі.; - Навчально-методичний посібник, Національний центр «Мала академія наук України», К., 2020р.
2. Багатоспектральні методи дистанційного зондування Землі в задачах природокористування / За ред. В. І. Лялька, М. О. Попова. — К., 2006. — 357 с.
3. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Геоінформаційний аналіз даних дистанційного зондування Землі»

Вітюк Таїсія

Науковий керівник: Колодій Павло, к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

КАРТОГРАФІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Управління земельними ресурсами це організація, планування, регулювання, контроль, моніторинг, погодження та розпорядження суб'єкта земельними ресурсами. Отже, вдосконалення та розвиток системи управління земельними ресурсами одна з найважливіших не вирішених проблем земельної реформи. Одним із інформаційних елементів у структурі системи управління земельними ресурсами є картографічне забезпечення. Адже будь яке управлінське рішення у сфері землеустрою спирається на картографічні дані. Більше того результати цих рішень також відображаються на таких матеріалах.

Сьогодні картографічні дані тісно пов'язані із геоінформаційними системами, які забезпечують збір, доступ, обробку, збереження, відображення та поширення геопросторових даних. Саме відображення геопросторових даних дає можливість візуалізувати результати управлінської діяльності та оптимізувати прийняті рішення.

В сучасних умовах є три основних напрямків застосування картографічних даних у сфері управління земельними ресурсами які можна згрупувати наступними основними завданнями це: облік та інвентаризація (кількісне представлення даних та їх конфігурація і розташування), планування розвитку (розроблені проекти територій, транспортні мережі), відображення моделювання та результатів ГІС аналізу (процеси прогнозування розвитку територій в результаті впроваджених управлінських рішень а розвиток природних та антропогенних процесів.)

В сучасних умовах гостро стоїть питання достовірних та якісних картографічних матеріалів об'єднаних територіальних громад, адже для виконання поставлених сьогодні завдань у сфері управління земельними ресурсами їх необхідно залучати досить багато.

Отже в сучасних реаліях можемо стверджувати, що ефективний розвиток у сфері управління земельними ресурсами вимагає візуалізації інформаційного простору з метою прийняття ефективних рішень для розробки прогнозів розвитку територій, а найбільш відповідним інструментом такої візуалізації є картографічне представлення даних.

ЗЕМЛЕУСТРІЙ, ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ТА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ

Баранкевич Руслан

*Науковий керівник: Ступень Назар, д.е.н, в. о. професора
Національний університет «Львівська політехніка»*

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ. ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОТГ

Після проголошення незалежності України відбулися суттєві зміни в усіх сферах, які вимагають формування нової земельної політики держави. Після прийняття Конституції України 26 червня 1996 р. право власності на землю стало гарантованим. У Конституції визначено, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Одним з головних принципів земельних відносин, визначених Земельним кодексом України, є поєднання особливостей використання територіального базису, природного ресурсу та основного засобу виробництва [1].

Державна земельна політика – це діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин, спрямована на раціональне використання та охорону землі, гарантування продовольчої безпеки країни і створення екологічно безпечних умов для господарської діяльності її проживання громадян держави.

Державна земельна політика формується у сфері регулювання земельних відносин, використання та охорони земель, землеустрою, ведення державного земельного кадастру, плати за землю, здійснення моніторингу земель і державного контролю за використанням та охороною земель. Земельна політика держави в конкретний період її розвитку багато в чому формується під впливом загальної соціально-економічної політики і виражається в правилах розподілу й використання земельного фонду, обмеження і стимулах у цій галузі.

Європейська економічна комісія ООН з питань управління земельними ресурсами наводить рекомендації, які дозволяють забезпечити належне державне управління:

1. Законодавче визначення сутності землі, форм та характеру власності, встановлення юридично визнаних форм користування і права на землю, обмежень і зобов'язань, які повинні реєструватися.

2. Комерційне використання системи управління земельними ресурсами відповідно до довгострокової фінансової моделі, системи правового й нормативного регулювання та адміністративного управління, а також орієнтація системи управління земельними ресурсами на задоволення попиту споживачів.

3. Прозорість діяльності системи управління земельними ресурсами, надійний, вільний, з низькими витратами доступ до земельної інформації всіх суб'єктів ринку.

4. Постійна оцінка та контроль ефективності, цілісності і прозорості системи управління земельними ресурсами за допомогою показників, що відбивають, зокрема, витрати коштів і часу на виконання кожної операції із землею, а також ступінь задоволення потреб.

Шляхи реалізації цих основних пріоритетів державної аграрної політики стосовно розвитку земельних відносин визначено в Законі України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” від 18 жовтня 2005 р.

Земельна реформа – це процес створення організаційно-правових, економічних, наукових та інших соціальних засад для здійснення різних форм господарювання, в результаті якої формується земельний устрій країни прийнятний для ефективної господарської діяльності на землі [2].

Метою цієї реформи є забезпечення реалізації конституційних прав громадян на

вільне розпорядження своєю власністю; формування спроможних територіальних громад шляхом передачі в їх розпорядження сільськогосподарських земель державної власності як основного засобу виробництва та економічного розвитку територій; прозоре та ефективне управління земельними ресурсами.

Земельна реформа передбачає:

- поетапне запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення;
- наповнення Державного земельного кадастру вичерпними та достовірними відомостями про земельні ділянки, речові права на які зареєстровано до 1 січня 2013 року, але відомості про які відсутні в Державному земельному кадастрі;
- завершення інвентаризації земель державної власності. Наповнення Державного земельного кадастру відомостями про земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності та інших категорій земель державної власності;
- запровадження нової уніфікованої методики нормативної грошової оцінки земель в межах територій територіальних громад;
- раціональне та ефективне використання земель шляхом забезпечення оптимізації сільськогосподарського землеволодіння і землекористування. Поліпшення технологічних умов використання сільськогосподарських земель. Підвищення інвестиційної привабливості земельних ділянок;
- забезпечення функціонування національного геопорталу геопросторових даних шляхом розроблення і затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних, їх оприлюднення;
- припинення корупційних механізмів тіньової оренди земель державних та комунальних підприємств. Збільшення розміру надходжень до бюджету від використання земель [3].

У рамках цієї реформи територіальні громади мають перспективи розпорядитися значними фондами земель сільськогосподарського та іншого призначення, що знаходяться в їх межах. Як вже прийняті законодавчі акти, та ті, що на часі, розширюють можливості територіальних громад по ефективному володінню й управлінню належним їм земельним фондом.

Проект Закону № 2194 *“Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин”*, прийнятий за основу (в першому читанні) 14.11.2019 р. [4].

Цей законопроект покликаний децентралізувати управління землями, передаючи державні землі за межами населених пунктів у комунальну власність громад.

Відповідно до законопроекту № 2194, землями комунальної власності територіальних громад будуть вважатися всі землі державної власності, розташовані за межами населених пунктів у межах таких територіальних громад, крім земель та земельних ділянок:

- що використовуються державними ПУО, НАНУ(в тому числі галузевими академіями наук);
- оборони;
- ПЗФ, лісогосподарського призначення;
- зони відчуження;
- під будівлями, спорудами, іншими об’єктами нерухомого майна державної власності;
- під об’єктами інженерної інфраструктури меліоративних систем, які у державній власності [4].

Земельні ділянки в межах територіальної громади, права державної власності на які зареєстровано у ДРРП, переходять у власність територіальної громади просто з моменту державної реєстрації права комунальної власності на них. Інші земельні ділянки та землі, не сформовані у земельні ділянки, для переходу у комунальну власність будуть потребувати

процедури (та відповідно, витрат) на їх формування, та внесення до земельного кадастру.

Важливим також є те, що перехід земельної ділянки із державної у комунальну власність не стане підставою для припинення права оренди та інших речових прав на неї. Внесення змін до вже діючого договору оренди зі зміною органу, що здійснює розпорядження такою земельною ділянкою – не вимагається, і буде здійснюватися лише за згодою сторін. Що може містити в собі проблему. Оскільки відомо, що в багатьох регіонах непоодинокі випадки, коли державні землі орендуються на довгі терміни під дуже низькі відсотки, це означитиме суттєві фінансові втрати для територіальних громад. Наразі реального механізму, як виправити подібну ситуацію немає. В таких випадках територіальним громадам буде необхідно на особистих комунікаціях з орендаторами домагатися змін договорів оренди, тепер вже земель комунальної власності, на більш вигідних умовах.

Бібліографічний список

1. Державна земельна політика в Україні [аналіт. матеріали] / Круглий стіл [“Стан і стратегія сучасної земельної політики в країні”], (Київ, 21 трав. 2009 р.) – К.: Центр Разумкова.– 2009. - 85 с.
2. Земельна реформа в Україні [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Земельна_реформа_в_Україні.
3. Земельна реформа [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/zemelna-reforma>.
4. Постанова Верховної Ради України “Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин” [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/297-IX>

Біглей Андрій

Науковий керівник: Вагилевич Тетяна, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ

Державний нагляд (контроль) – це діяльність уповноважених законодавством центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів місцевого самоврядування в межах повноважень передбачених чинним законодавством України щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема навколишнього середовища, в тому числі земельними ресурсами.

Якщо говорити простою мовою, це контроль за тим, щоб земельне законодавство не порушувалось. Щоб сусіди не порушували меж земельних ділянок, щоб ніхто самовільно не захоплював землю, щоб рішення з розпорядження державними і комунальними землями відповідали закону. Перелік дуже великий.

Наприкінці 2010 року указом Президента, без будь-якого обговорення, без внесення змін до Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» функції земельного контролю були передані Державній інспекції сільського господарства України (відповідні зміни були внесені до законів лише у 2012 році). Тоді вказаному відомству були передані функції 5 контролюючих органів у аграрній сфері і доцільність цього обумовлювалась потребою в оптимізації державного управління.

Існують такі види державного контролю за використанням та охороною земель:

– державний контроль – являє собою діяльність компетентних органів держави спрямовану на дотримання вимог земельного законодавства, забезпечення гарантії реалізації земельно-правових норм та утвердження законності у земельних відносинах;

– самоврядний контроль – це діяльність відповідних органів сільських, селищних, міських, районних та обласних рад, спрямована на додержання вимог земельного законодавства, забезпечення гарантії реалізації земельно-правових норм;

– громадський контроль – здійснюється громадськими інспекторами, які призначаються відповідними органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду в АПК центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення нагляду у сфері охорони навколишнього природного середовища і діють на підставі положення затвердженим центральним органом виконавчої влади.

Конституція України та Земельний кодекс України визначають землю як основне національне багатство держави, адже навіть у вік найсучасніших технологій, вона не втратила свого значення для повноцінного життя людини. Так, національна економіка України потребує вирішення багатьох питань. Одним з основних є проблеми земельного характеру, а саме: забезпечення раціонального використання земельних ресурсів, охорона земель, налагодження дієвої системи державного управління земельними ресурсами.

Контроль за використанням та охороною земель є однією з основних функцій державного управління. Головними його завданнями є забезпечення додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами, підприємствами і громадянами вимог земельного законодавства України. Цей контроль має здійснюватися за усіма суб'єктами земельних відносин і всіх земель, незалежно від форми власності. Саме тому, актуальним є розгляд сутності державного контролю у сфері використання земель та розробка пропозицій щодо оптимізації його застосування в Україні.

Темою моєї статті є державний контроль у сфері використання земель. Даний контроль здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного контролю в агропромисловому комплексі, а за дотриманням вимог законодавства про охорону земель — центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду у сфері охорони навколишнього середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів.

Державний контроль за використанням та охороною земель відбувається шляхом здійснення перевірок, спостережень, обстеження, інвентаризації, інспектування, розгляду звернень юридичних і фізичних осіб, розгляду документації із землеустрою, пов'язаною із використанням та охороною земель.

Необхідність впровадження системного контролю за використанням земель сільськогосподарського призначення неодноразово наголошувалася з огляду на численні факти порушень у цій сфері. Зокрема, посиленої уваги та перевірки потребують випадки самозахоплення земель, нецільового їх використання, а також погіршення якості ґрунтів внаслідок застосування інтенсивних технологій.

Таким чином, я вважаю, що інспекцію необхідно було реорганізувати, а не ліквідувати, що на сьогоднішній день призвело до ряду невирішених та загострених проблем на міжнародному рівні та на рівні держави. Тому на сьогодні залишається безліч невирішених проблем, у тому числі питання державного контролю у сфері використання земель. Тож для удосконалення державного контролю за використанням земель необхідне запровадження наступних заходів:

– прискорити розробку, погодження та затвердження загальнодержавних та регіональних програм використання земель, підвищення родючості ґрунтів, охорони земель, в яких передбачити їх правове, організаційне і фінансове забезпечення за рахунок державного бюджету, а також коштів власників земель та орендарів;

- внести зміни в земельне законодавство щодо уточнення повноважень органів виконавчої влади при встановленні та зміні ними цільового призначення земель;
- удосконалити законодавство в галузі формування національної екологічної мережі, зокрема, порядок викупу земель приватної власності, складу цих земель, порядок їх вилучення для інших потреб.

Підсумовуючи можна зробити висновок, що без суттєвого удосконалення законодавчої бази для налагодження дієвого державного контролю за використанням земель неможливо стимулювати землевласників до раціонального ведення землеробства. Земельний контроль не повинен бути лише самостійним видом діяльності, до змісту якої входять збір інформації про підконтрольний об'єкт, її опрацювання, оцінка й передача для прийняття управлінських рішень. Він має стати елементом механізму управління якістю земельних ресурсів, гарантією їх охорони, реалізацією правових норм, які регулюють ці заходи, способом забезпечення законності в державному управлінні охорони земельних ресурсів. Оцінка земельного контролю в такому аспекті сприятиме підвищенню ефективності, зміцненню його цілей, а відтак, і збереженню земельних ресурсів.

Бібліографічний список

1. http://www.economy.in.ua/pdf/1_2015/26.pdf
2. <http://glavcom.ua/columns/kulinich/131281-hto-zdijsnjuvatime-derzhavnij-kontrol-za-vikoristannjam-ta-ohoronoju-zemel.html>
3. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні: навч. посіб. — Х.: Фоліо, 2002. — 176 с. 2. Земельне право України: підручник / За ред. О.О. Погрібного, І.І. Каракаша. — К.: Істина, 2003. — 448 с.
4. Офіційний сайт Державної інспекції сільського господарства України.
5. Постанова «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 3 січня 2013 року № 5.
6. Закон України «Про державний контроль за використанням і охороною земель»
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про ліквідацію Державної інспекції сільського господарства».
8. Земельний Кодекс України

Брус Юрій

Науковий керівник: Вагилевич Тетяна, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

ЛАНДШАФТНИЙ ПІДХІД В ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННІ

Еколого-ландшафтний підхід враховує ландшафтну диференціацію території з виділенням еколого-ландшафтних зон (типів, підтипів, видів) і передбачає устрій території по визначених частинах агроландшафту (місцевостях, урочищах, підурочищах, фаціях).

Землевпорядне проектування на ландшафтній основі починається при цьому з еколого-ландшафтного мікрозонування території сільської ради або сільськогосподарського підприємства, яке здійснюється в ході підготовчих робіт до складання проекту землеустрою і закінчується формуванням екологічно однорідних ділянок, до яких прив'язується система господарства, землеробства, природоохоронні ходи. Додатково проектуються організаційно-територіальні заходи, які підвищують екологічну стабільність території: мікрозаповідники, міграційні коридори, зони рекреації.

Планування територіального розвитку землекористування, на відміну від прогнозування, являє собою повний комплекс соціально-економічних, природоохоронних,

організаційно-господарських, науково-дослідних та інших заходів, пов'язаних з ресурсами, джерелами фінансування, виконавцями і термінами виконання. Такі дії мають проводитися в межах районів, територій кількох сільських рад, територіально-виробничих комплексів і взаємоузгоджуватися із системою заходів з охорони земель та перспективами розвитку різних галузей економіки, формуванням землеволодінь і землекористувань.

У процесі переходу до ринкових відносин в Україні принципово іншими стають критерії територіальної організації сільськогосподарського землекористування, що спонукає до переходу від галузевого принципу управління економікою до такого принципу, який би значною мірою базувався на ландшафтно-кластерному підході.

Еколого-економічна спрямованість територіального планування землекористування очевидна. Пріоритетне значення має еколого-ландшафтна складова суті територіального планування розвитку землекористування. Первинний стан земельнорор можна розглядати як природну субстанцію, а вторинне – як засіб виробництва або нерухоме майно. Недооцінювання екологічної суті територіального планування землекористування є досить небезпечним. Природне походження й стан ландшафту, якість, розмаїтість, галузева й видова придатність земель визначають спроможність землекористування виконувати функції засобу виробництва, територіального базису, об'єкта соціально-економічних зв'язків. Переваги ландшафтного територіального планування землекористування, у порівнянні із звичайними методами впорядкування території, полягають у доцільності розвитку економіки й природокористування, застосовуючи єдність, цілісність, комплексність завдань і заходи щодо організації використання й охорони земель, забезпечення узгодженості інтересів через балансові відносини природних й економічних ресурсів, довгострокове збереження системоутворюючих елементів територіального устрою, багатоваріантність моделей, конструкцій і проектних рішень.

Еколого-ландшафтні властивості території мають особливе значення при вирішенні питань розселення, розміщення виробничих підрозділів і господарських центрів у великих виробничих утвореннях, садиб у селянських (фермерських) господарствах. Важливо враховувати не тільки наявну в даний час й у перспективі продуктивність земель, але й санітарно-гігієнічний стан території і її ландшафтну привабливість.

Територіальне планування землекористування має забезпечити організацію використання й охорони земель як природного ресурсу, місця проживання і господарської діяльності людини, головного засобу виробництва у сільському та лісовому господарствах, об'єкта інших соціально-економічних зв'язків. До традиційного соціально-економічного обґрунтування землевпорядних рішень необхідний їх об'єктивний екологічний аналіз з використанням детальної і достовірної екологічної інформації [1,6]. Еколого-ландшафтний підхід враховує ландшафтну диференціацію території з виділенням еколого-ландшафтних зон (типів, підтипів, видів) для подальшого устрою території на визначених частинах агроландшафту (місцевостях, урочищах, підурочищах, фаціях). Землевпорядне проектування на ландшафтній основі починають з еколого-ландшафтного мікрозонування території, що проводиться у ході підготовчих робіт до складання проекту землеустрою, і завершують формуванням екологічно однорідних ділянок, враховуючи систему землеробства і природоохоронні заходи. Додатково проектуються організаційно-територіальні заходи, що підвищують екологічну стійкість (стабільність) території: мікрозаповідники, міграційні коридори, зони рекреації, ландшафтно-екологічні вимоги [5].

Оскільки територіальне планування землекористування охоплює технічні, соціальні, економічні й ін. заходи, то для його еколого-ландшафтного обґрунтування вимагаються показники відповідного призначення. Для складових частин і елементів проекту землеустрою щодо територіального планування землекористування, що визначають екологічну, соціальну і виробничу інфраструктуру території, пріоритетні еколого-ландшафтні й агроландшафтні.

Досягнення найвищої ефективності територіального планування розвитку землекористування можливе лише за умов раціонального поєднання всіх напрямків організаційно-економічних факторів впливу на економіку землекористування, тобто воно має базуватися на системному підході, яким є ландшафтно-кластерний підхід. [3].

Бібліографічний список

1. Андрієшин І.М., Сохнич А.Я. Методологічні основи оптимізації охорони природи і землекористування / І.М. Андрієшин, А.Я. Сохнич. – Львів: Українські технології, 1998. – 207 с.
2. Блудова С. Н. Региональные кластеры как способ управления внешнеэкономическим комплексом региона // Вестн. Северо-Кавказ. госуд. техн. ун-та. Серия «Экономика».- № 2 (13).- 2004.
3. Вакараш В.В. Розвиток форм підприємницької діяльності в сільськогосподарському виробництві. автореферат дисертації на здоб. наук. ст.. к.е.н. Київ. 2013.21 с.].
4. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: [колективна монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН України М.А. Хвесика.-К.: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку», 2012. – 400 с.
5. Карасюк Е. Кластероискатели // Секрет фирмы, 2005.- №8 (95).
6. Нестеров Ю.В. Практичні поради зі збереження біорізноманіття у сільськогосподарських угіддях / Нестеров В.Ю. – Київ: Wetlands International Black Sea Programme, 2005. – 48 с.

Вовк Ольга

*Науковий керівник: Стойко Наталія, к. е. н., доцент
Львівський національний аграрний університет*

НАУКОВІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ

Питання раціонального використання та охорони земель завжди були і залишаються важливою складовою соціально-економічного розвитку та екологічної політики нашої держави, адже земельні ресурси – це основне національне багатство України. У сучасних умовах, коли Україна обрала курс сталого розвитку, землекористування повинне передбачати збалансованість економічних, екологічних та соціальних чинників, враховуючи їх вплив на якісний стан як земельного, так і ґрунтового покриву. Однак, не зважаючи на внутрішню екологічно зорієнтовану політику держави, вагомим чинником негативного впливу на стан довкілля, у тому числі земельних ресурсів, є клімат. За останні роки людство спостерігає значні зміни кліматичних показників, які, на жаль, загрожують раціональному землекористуванню. У цьому контексті, адаптація використання земельних ресурсів до кліматичних змін у навколишньому світі, а також пом'якшення наслідків цих змін – є одним із важливих завдань сталого розвитку на глобальному, державному, регіональному та місцевому рівнях [7].

Розглядаючи проблему кліматичних змін в останні десятиліття, основною їх особливістю є глобальне потепління, яке виявляється у підвищенні середньорічної температури. До 97% експертів зі зміни клімату основною причиною такої проблеми вважають надмірне антропогенне навантаження на екосистеми, зокрема руйнування рослинного покриву, вирубка лісів, збільшення викидів парникових газів, неконтрольоване землекористування та зменшення родючості ґрунту. Дослідження, що були проведені на Мауна Лоа в 2013 році, свідчать про концентрацію CO₂ в атмосфері в обсязі 400 проміле, що перевищило природний рівень на 120 проміле. Така концентрація є вищою, ніж будь-коли за

період минулих 800 тисяч років. Таким чином, промислова революція порушила природний вуглецевий цикл і в атмосферу надходять щоразу більші обсяги CO₂ та інших парникових газів [1].

Одним із негативних результатів зміни клімату є порушення кругообігу води в екосистемі, що в свою чергу призводить до надмірних зливових дощів та повеней в одних регіонах і руйнівних посух в інших. Це суттєво впливає на природу, доступність водних ресурсів, ефективне ведення сільського, лісового, рибного господарств. До прикладу, у посушливі роки урожайність зернових культур знижується на 40% і як наслідок, зростають ціни на продукти харчування [2].

Для України, як аграрної держави, питання впливу кліматичних змін на стан землекористування є надзвичайно важливе. За останні два десятиріччя спостерігається підвищення температури повітря в середньому на 0,8°C, а взимку майже на 2 °C. Навіть таке незначне підвищення спричиняє низку екстремальних погодних явищ (виникнення масштабних руйнівних ураганів, гроз, шквалів, градів, дощів, інше; зменшення частоти випадання опадів; збільшення частоти та інтенсивності пізніх весняних заморозків; малосніжність зим), які, перш за все, негативно впливають на урожайність сільськогосподарських культур, до прикладу, вимерзання озимих культур.

Крім сільського господарства, кліматичні зміни завдають шкоди ландшафтному та біологічному різноманіттю територій, оскільки порушення природного кругообігу води призводить до ще одного негативного явища – опустелювання земель, як наслідок – висихають ріки, озера, болота, відбувається висихання лісів [2].

Оскільки науковці стверджують, що процес зміни клімату вже не можливо зупинити, то є очевидним, що необхідно пристосувати природні та антропогенні системи до існуючих чи прогнозованих впливів зміни клімату з ціллю зменшити шкідливий вплив або ж збільшити можливість отримати вигоду від зміни клімату. Яких ж заходів слід вжити для запровадження поступової та безпечної адаптації землекористування до кліматичних змін, спробу розглянути нижче.

Першочерговим заходом із адаптації до змін клімату має бути збереження та відновлення родючості ґрунтового покриву, що підвищить потенційне поглинання вуглецю. Як це працює? Через фотосинтез рослини забирають вуглець із повітря. Той вуглець, який рослинам не потрібно для росту, виділяється через їх коріння для підживлення ґрунтових організмів, завдяки чому вуглець гуміфікується або стає стабільним. Тобто, вуглець є основною складовою органічної речовини ґрунту і допомагає забезпечити його водозатримуючу здатність, структуру й родючість. Отже, чим родючіший ґрунт – тим більше він має змогу поглинати вуглець. Тому я вважаю, що необхідно дотримуватись правил ґрунтозахисного землеробства, впроваджувати науково-обґрунтовані сівозміни та популяризувати органічне землеробство. Слід відзначити, що сівозміни із більшим видовим різноманіттям культур мають змогу максимізувати зберігання вуглецю, ніж вирощування монокультур.

Наступним важливим заходом із адаптації до змін клімату є збереження та відновлення деградованих земель через їх залуження. Згідно інформації Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, лучні екосистеми утримують 20 відсотків світового запасу вуглецю в ґрунті. В Україні налічується до 4,5 млн. га орних земель із сильно- та середньозмитими ґрунтами, а 68 тис. га повністю втратили гумусовий горизонт. Такі землі потрібно виводити із інтенсивного використання та залужувати. Крім того, деградовані землі, особливо на схилах більше 7 градусів, а також із ґрунтами легкого механічного складу, необхідно заліснювати. Загальновідомо, що ліси є «легенями» екосистеми, вони також регулюють вологообмін та підвищують екологічну стійкість ландшафтів. Для України, як держави з низькою лісистістю (приблизно 16%), вкрай необхідно дотриматись такого заходу.

Для акумулювання вуглецю вагоме значення мають водно-болотні угіддя, які у світовому масштабі утримують близько 25 відсотків зв'язаного в органічні сполуки вуглецю,

що поглинається суходолом, і це пом'якшує вплив зміни клімату. Ці угіддя також є природними фільтрами, які очищають прісну воду. Також у водно-болотних угіддях проживає велика кількість унікальної фауни. В Україні знаходяться 50 водно-болотних угідь (площа близько 800 тис. га), які мають міжнародне значення. Проте, варто відзначити, що у минулому було проведено не завжди обґрунтоване осушення боліт, особливо у поліській зоні, що вимагає проведення заходів із відновлення втрачених у минулому властивостей українських боліт [2].

Враховуючи вище наведені заходи, хочу навести способи, які можна використати для їх практичного впровадження.

Ревіталізація – відновлення земель, а саме їх біологічної продуктивності. При цьому біологічна продуктивність трактується як здатність земель надавати екосистемні послуги у вигляді чистого повітря, чистої води, поглинання вуглекислого газу, формування біологічного та ландшафтного різноманіття, тощо. Реавілітацію можна проводити як реабілітацію та трансформацію. Реабілітація передбачає тимчасове вилучення ділянок із сільськогосподарського використання з ціллю відновлення втрачених продуктивних властивостей ґрунтів, до прикладу, відновлення гумусу, очищення від токсичних сполук, тощо. Такий захід в основному передбачає тимчасове залуження орних земель через посів багаторічних трав, або ж тимчасове вилучення природних кормових угідь для відновлення травостою. Трансформація практикується у випадках, коли земельний покрив при існуючих умовах втрачає здатність відновлюватись, що є підставою для переведення таких земель в інші угіддя. Наприклад, ділянки орних земель із малопродуктивними ґрунтами необхідно перевести в лісові чи лучні угіддя, оскільки їх продуктивність як ріллі буде низькою через малородючий природний стан ґрунтів. Також масиви орних земель на схилах понад 7 градусів з середньо та сильно змитими ґрунтами рекомендується вивести з ріллі чи пасовищ, та залісити, оскільки природні умови, а саме рельєф, не дозволяють забезпечити належний ґрунтозахисний ефект при розорюванні чи випасанні худоби.

Формування екологічних мереж – як інструментарій збільшення територій з природоохоронним статусом та їх просторової організації. Такий підхід є важливим не лише для адаптації землекористування до кліматичних змін, але й для відновлення та збереження біологічного різноманіття територій. В Україні розроблено схему Смарагдової мережі, яка з 2019 року відображена на Публічній кадастровій карті України. На мою думку, це є вагомий внесок у вирішення екологічних проблем у сфері природокористування, однак, поки що він має більше теоретичний ніж практичний напрямок.

Агролісівництво – система і технологія землекористування, при яких у межах ферми, громади чи певного простору поєднується рослинництво, тваринництво, садівництво, лісове господарство [3]. Агролісівництво у багатьох розвинених країнах вважається динамічним та екологічно обґрунтованим методом управління природними ресурсами, при якому поєднуються впорядкування угідь із сільськогосподарськими культурами та деревною рослинністю. На практиці це дозволяє диверсифікувати та підтримувати виробництво з метою збільшення соціальних, економічних і екологічних вигід для землекористувачів. Особливо, агролісівництво має вагоме значення для малих фермерських господарств й інших сільських жителів, оскільки це може покращити їх продовольче забезпечення, доходи і здоров'я.

Незважаючи на те, що зміна клімату є глобальною проблемою, все ж таки значний обсяг робіт щодо адаптації землекористування до кліматичних змін повинен виконуватись на місцевому рівні – на рівні області, району чи громади, або ж навіть на рівні окремої ферми. Одним із інструментів вирішення цього завдання на місцевому рівні я вважаю просторове планування, яке використовується органами місцевого самоврядування для прийняття управлінських рішень з ціллю створення більш раціональної організації землекористування. Таке планування повинно балансувати потреби суспільного розвитку з природними

можливостями територій, враховуючи економічні, демографічні, культурні, етнічні та інші особливості у межах цих територій [4].

Враховуючи той факт, що кліматичні зміни спричиняють різноманітні негативні та екстремальні явища, важливо прогнозувати потенційну небезпеку окремих впливів зміни клімату на конкретній місцевості, визначати чутливість до окремих впливів, оцінювати адаптаційні можливості території, на основі чого розробляти заходи для підвищення стійкості території чи опірності окремих її елементів до негативного впливу кліматичних змін. До прикладу, для регулювання мікроклімату в агроландшафтах необхідно проводити заліснення у вигляді захисних лісових насаджень чи лісових смуг. Доведено, що лісові насадження охолоджують температуру повітря, затримують вітри, регулюють вологість в ґрунтовому покриві.

При плануванні землекористування на місцевому рівні важливо передбачати управлінські рішення стосовно оптимізації структури земельних угідь. Так, за підрахунками учених, для самоорганізації та самоочищення екосистем в їх структурі повинно налічуватись до 40 відсотків угідь з природним або наближеним до природного станом [6]. Як вже зазначалось вище, особливої уваги заслуговують лісові, водно-болотні та лучні угіддя. Слід відзначити, що в українських реаліях землекористування таке співвідношення угідь не витримується на більшості території України. З метою покращення даної ситуації необхідно проводити ландшафтне планування, при якому, власне, визначаються цілі екологічно орієнтованого природокористування [5].

Відзначимо, що проблема впливу зміни клімату на стан земельних ресурсів в Україні поки що мало досліджена. Вибір найкращого шляху для її вирішення немає конкретних правил чи шаблонів. Вважаємо, що дотримання екологічних законів природи є єдиним правильним рішенням при управлінні соціо-еколого-економічними системами, у тому числі, що стосується використання земельних ресурсів та збереження їх продуктивності для майбутніх поколінь.

Бібліографічний список

1. Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації: аналіт. доповідь / [С.П. Іванюта, О. О. Коломієць, О. А. Малиновська, Л. М. Якушенко]; за ред. С. П. Іванюти. К. : НІСД, 2020. 110 с.
2. Кліматична адаптація в Україні: стан, виклики та перспективи (присвячена Всесвітньому Дню захисту клімату): Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. [Херсон, 15 травня 2020 року]. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2020. 112 с.
3. Стойко Н. Екосистемний підхід до вирішення проблеми ерозії ґрунтів в Україні. *Аграрна економіка*. 2020. Т. 13. № 1-2. С. 29-38. IndexCopernicus
4. Стойко Н. Є., Стадницька О. В. Ефективне використання деградованих та мало-продуктивних сільськогосподарських земель: аспект планування. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. № 1. С. 333-341.
5. Стойко Н. Ландшафтне планування як основа збалансованого розвитку сільських територій. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. 2017. № 24 (2). С. 69–74.
6. Стойко Н. Є. Організація використання земель в ерозійно небезпечних ландшафтах: монографія. Львів: НВФ «Укр. технології», 2005. 144 с.
7. Україна і політика протидії зміні клімату: економічний аспект. Аналітична доповідь; за загальною редакцією В.Р. Сіденка та О.О. Веклич. Київ: Заповіт, 2016. 208 с.

Гогунська Альона

Науковий керівник: Петренко Олександр, к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

СУТНІСТЬ МЕТОДІВ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ У ЗЕМЛЕУСТРОЇ

Еколого безпечне використання земельних ресурсів, ефективне відтворення родючості ґрунтів і забезпечення на цій основі ресурсо - екологічної безпеки життєдіяльності людини належать до пріоритетних напрямків сучасності. Це зумовлено тим, що майже всі земельні ресурси України охоплені гострою системною кризою, в результаті чого держава зазнає великих економічних, соціальних і екологічних збитків, завдається непоправної шкоди здоров'ю населення країни, підривається її генофонд і, зрештою, існує серйозна загроза існуванню людської цивілізації.

Охорона земель повинна здійснюватися на основі комплексного підходу до угідь як до складних природних утворень (екосистем) з урахуванням зональних і регіональних особливостей, передбачати збереження ґрунтів, обмеження шкідливих впливів на рослинний і тваринний світ, геологічні породи та інші компоненти навколишнього середовища.

У землеустрої розрізняють правові, економічні, інженерно- технічні, біологічні та інші методи охорони земель.

Правові методи полягають насамперед у розробці законодавства з охорони земель і системи екологічних нормативів, обов'язкових для всіх землевласників і землекористувачів. Наприклад, відповідно до статті 36 закону України «Про охорону земель» охорона земель при здійсненні господарської діяльності на землях сільськогосподарського призначення.

Відповідно до статті 37 визначені такі основні вимоги до охорони родючості ґрунтів: власники та землекористувачі, в тому числі орендарі, земельних ділянок зобов'язані здійснювати заходи щодо охорони родючості ґрунтів, передбачені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами України. Використання земельних ділянок способами, що призводять до погіршення їх якості, забороняється. На землях сільськогосподарського призначення може бути обмежена діяльність щодо:

- ❖ вирощування певних сільськогосподарських культур, застосування окремих технологій їх вирощування або проведення окремих агротехнічних операцій;
- ❖ розорювання сіножатей, пасовищ;
- ❖ використання деградованих, малопродуктивних, а також техногенно забруднених земельних ділянок;
- ❖ необґрунтовано інтенсивного використання земель [1].

Економічні методи включають:

- матеріальне стимулювання раціонального використання та охорони земель, санкції за порушення екологічних норм;
- відшкодування збитків сільськогосподарським землекористувачам, втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва;
- виділення земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико - культурного призначення в зони з особливим економічним та екологічним режимами використання [2].

Інженерно-технічні методи передбачають широкий набір заходів - від будівництва гідротехнічних споруд, посадки лісових насаджень до впровадження ґрунто- та водозберігаючих прийомів обробітку сільськогосподарських культур.

Біологічні методи орієнтовані на розширене виробництво органічної частини ґрунту, внесення органічних добрив, забивання органічних залишків у ґрунті т. п.

До організаційно-господарських методів охорони земель відносяться:

- раціональна організація виробництва і території на основі агроекологічної диференціації земель, виконання режиму землекористування визначеного обмеженнями у

використанні земель;

- консервація порушених земель, виведення їх з сільськогосподарського обороту, організація заповідних територій і зон з особливим природоохоронним режимом;
- переведення інтенсивно використовуваних угідь в менш інтенсивні (створення ґрунтозахисних сівозмін, скорочення питомої ваги просапних культур, залуження деградованих ділянок ріллі, заліснення, створення довголітніх культурних пасовищ на ріллі та ін.);
- рекультивація порушених земель;
- облаштування ставків, водойм, виположування ярів;
- організація екологічних коридорів (буферних смуг, лісосмуг та ін.)

Велике значення в сучасних умовах має економічне стимулювання раціонального використання земель. Так відповідно до статті 205 Земельного кодексу України економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель включає:

- а) надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання і охорони земель;
- б) виділення коштів державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини;
- в) звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами;
- г) компенсацію з бюджетних коштів зниження доходу власників землі та землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини [3].

Вирішення проблеми виходу з екологічної кризи заключається у поєднанні економічної та екологічної складових щодо раціонального використання сільськогосподарських угідь. Повинна відбуватися поступова зміна і набуття еколого – економічною системою нового стану, який повинен бути не гіршим від попереднього. Науково обґрунтованим і таким, що відповідає сутності сталого (збалансованого) розвитку та підвищенню економічної ефективності сільськогосподарського землекористування є визначення сталого землекористування як форма та відповідні до неї методи використання земель, що забезпечують оптимальні параметри екологічних і соціально- економічних функцій територій та ландшафтів.

Бібліографічний список

1. Про Охорону земель: Закон від 19.06.2003 р. № 962-15 Редакція від 17.03.2021 р. [Електронний ресурс] // [Офіційний сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
2. Крисак А.І. Актуальні проблеми фінансово-кредитного забезпечення землекористування в Україні / А.І. Крисак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 12 (67). – С. 104–108.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III зі змінами та доповненнями // Веб-джерело: Офіц. сайт Верхов. Ради України [Елек-тронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

Гончарова Юлія

Науковий керівник: Петренко Олександр, к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПРАВИЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ, ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Основними напрямками подальшого розвитку земельних відносин в Україні є забезпечення сталого, еколого безпечного, невиснажливого та раціонального землекористування з одночасним удосконаленням структури угідь і доведення рівня їхньої сільськогосподарської освоєності, розораності та лісистості до оптимальних розмірів. Важливе значення має також переведення на модель сталого й еколого безпечного функціонування землеробства за рахунок запровадження екологічно стійких, природо-, ресурсо- та енергоощадних зональних систем землеробства з науково обґрунтованими структурами агроландшафтів, сільськогосподарських угідь і посівних площ; адаптованих ґрунтозахисних та еколого безпечних технологій і систем ґрунтів, що дають можливість підвищувати їхню родючість, запобігати виснаженню й деградації земельних ресурсів. Здійснення вищевказаних заходів та підходів забезпечить еколого - економічне ресурсозберігаюче землекористування.

Раціональне природокористування повинно починатися з організації території, тобто із створення оптимізованого агроландшафту з економічно обґрунтованим і доцільним співвідношенням сільськогосподарських угідь, лісових насаджень, земель рекреаційного та природоохоронного призначення. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів» [1], яким вирішила запровадити обов'язкове застосування сівоzmіни.

Надійне забезпечення продовольчої безпеки країни передбачає сталий розвиток її агропромислового комплексу, головною основою якого виступає сільськогосподарське виробництво. У зв'язку з цим важливим завданням сільського господарства є підвищення ефективності функціонування його галузей - рослинництва і тваринництва, використання і охорони земель.

Успішному вирішенню цього завдання сприяють внутрішньогосподарська організація території сільськогосподарських підприємств, що створює територіальну основу їх виробництва.

Внутрішньогосподарська організація території сільськогосподарських підприємств є однією з найважливіших організаційно-територіальних основ функціонування сільськогосподарського виробництва, підвищення ефективності використання та охорони земель.

Внутрішньогосподарська організація території є впорядкованим розміщенням комплексу взаємопов'язаних і взаємозалежних стійких елементів території, що включають природні і антропогенні об'єкти, що знаходяться в межах землекористування конкретного сільськогосподарського підприємства з метою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, використання та охорони земель, поліпшення умов життя, праці та побуту сільського населення. Вона встановлює раціональне співвідношення і розміщення земель, кількість, розміри і розташування на території землекористування господарства виробничих підрозділів, господарських центрів, інших населених пунктів, тваринницьких ферм і комплексів, основних внутрішньогосподарських доріг і об'єктів інженерного облаштування території, зумовлює види і кількість сівоzmін, площі природних кормових угідь, багаторічних насаджень і т. п.

Внутрішньогосподарську організацію території сільськогосподарського підприємства можна розглядати в двох аспектах: по-перше, як процес впорядкування розміщення на плані і місцевості стійких елементів території; по-друге, як результат цього процесу, впорядковане

розміщення стійких елементів території землекористування сільськогосподарського підприємства в його межах.

Внутрішньогосподарська організація території є невід'ємною складовою організаційно-економічного механізму підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва взагалі, використання і охорони земель зокрема.

Значення фактичних і перспективних технічних параметрів внутрішньогосподарської організації території встановлюються за матеріалами землевпорядного обстеження, обліку земель, пошуків, планам землекористувань, проектам внутрішньогосподарського землеустрою підприємств та інших джерел. Технічні параметри елементів організації території багато в чому зумовлюють величини її економічних, екологічних і соціальних параметрів і служать основою для їх розрахунків.

Економічні параметри включають вартість основних виробничих фондів (будівель, споруд, комунікацій); амортизаційні і експлуатаційні витрати по їх функціонуванню; витрати на нове будівництво виробничих об'єктів і заходи щодо поліпшення стану елементів території; транспортні витрати по обслуговуванню земель. Оцінку економічної територіальної організації сільськогосподарського виробництва доцільно визначати за коефіцієнтом економічної ефективності [2].

Екологічні показники внутрішньогосподарської організації території включають залісненість (лісистість); сільськогосподарську освоєність, розораність, залуження, обводненість і антропогенну напруженість території; протиерозійну захищеність орних земель; екологічну стабільність території та інші.

Соціальні параметри внутрішньогосподарської організації території вказують на ступінь сприятливості умов життя, праці та побуту населення даного господарства, забезпеченість населення житлом, установами культурно-побутового обслуговування, витрати часу на непродуктивні переходи і переїзди працівників для обслуговування сільськогосподарських земель, тваринницьких ферм і комплексів, інших виробничих об'єктів; втрати часу населення на отримання культурно-побутових послуг і т. д.

Рівень досконалості внутрішньогосподарської організації території конкретного сільськогосподарського підприємства можна характеризувати кількісними і якісними показниками названих вище параметрів, їх відповідністю оптимальних розмірів, будівельним, санітарно-гігієнічним та іншим нормам і вимогам проектування.

У зв'язку з тим що матеріальні форми елементів організації території (природні і антропогенні об'єкти) стійкі в часі і в просторі, знаходяться в довготривалому використанні, обґрунтування їх розміщення при внутрішньогосподарській організації території сільськогосподарського підприємства доцільно виконувати в схемах землеустрою щодо використання та охорони земель відповідних адміністративно-територіальних одиниць, а також в проекті землеустрою, що забезпечує еколого - економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь сільськогосподарського підприємства [3,4].

За результатами проведених досліджень можна зробити наступні висновки та пропозиції.

1. Внутрішньогосподарська організація території сільськогосподарського підприємства являє собою впорядкування розміщення комплексу взаємопов'язаних і взаємозалежних стійких елементів території, що включають природні і антропогенні об'єкти, що знаходяться в межах землекористування конкретного сільськогосподарського підприємства.

2. Перспективну організацію території сільськогосподарських підприємств доцільно виконувати в проектах землеустрою, що забезпечують еколого - економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів». Офіційний вісник України. — 2009. — №84. — Ст. 28-37.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III зі змінами та доповненнями // Веб-джерело: Офіц. сайт Верхов. Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
4. Третяк А.М., Землеустрій в Україні: впорядкування землеволодінь і землекористувань та організація території сільськогосподарських підприємств: Монографія / А.М. Третяк, В.М. Третяк // Херсон, Грінь Д.С., 2016.-200 с.

Гордусь Ольга

Науковий керівник: Комарова Наталія, доктор філософії з економіки, асистент Білоцерківський національний аграрний університет

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Оцінка сучасного стану інституціонального забезпечення розвитку природоохоронного землекористування в умовах проведення земельної реформи вказує на незадовільний його стан.

Стан інституціонального забезпечення, а саме визначення земельної політики у галузі земельних відносин та галузі використання та охорони земель, оцінюється як недостатньо задовільний та знаходиться в межах 43-49 %. Значно гірша ситуація щодо механізмів реалізації земельної політики, де забезпечення складає 27 % і стан оцінюється як незадовільний. Щодо стану інституціонального забезпечення регулювання (адміністрування) земельних відносин та організації використання та охорони земель в цілому і природоохоронного зокрема оцінюється теж як незадовільний та складає 33-37 %).

Природоохоронне землекористування має протікати в комплексі трьох взаємобалансованих функцій: соціальної, економічної та екологічної. Досягнення оптимального значення соціальної функції полягає в забезпеченні задоволення особистих потреб населення у відпочинку, оздоровленні, спілкуванні з природою, що сприяє зміцненню фізичного, психологічного та розумового здоров'я.

На розвиток природно-заповідного фонду безпосередньо впливає законодавча база, яка не має механізму виконання, недосконала системи управління в цій сфері, низький рівень фінансування та матеріально-технічного забезпечення, відсутність механізму оцінки за порушення режиму на території природно-заповідного фонду тощо. Існування великої кількості проблем у галузі природно-заповідного фонду породжує інтерес до дослідження його стану та вдосконаленні організаційно-економічного механізму його використання та відтворення на засадах сталого розвитку обґрунтування підходів щодо розв'язання правових, організаційно-економічних та інших проблем.

Основною причиною затримки та перешкод у створенні нових об'єктів природно-заповідного фонду, розвитку природоохоронних територій є протидія місцевих органів влади, яка в більшості випадків пов'язана з нерозумінням економічної, соціальної та екологічної ролі природно-заповідного фонду та його впливу на розвиток регіону. В Україні інституційне середовище створене у такій спосіб, що розв'язання будь-яких проблем місцевого рівня покладено на районні державні адміністрації, адже саме вони мають забезпечувати виконання законів, указів Президента та Кабінету Міністрів України, інших

органів виконавчої влади вищого рівня, державних і регіональних програм з охорони довкілля, зокрема розвиток мережі природно-заповідного фонду, а також забезпечувати взаємодію з органами місцевої влади. Проведені дослідження екологічною групою "Печеніги" продемонстрували, що є такі керівники районних державних адміністрацій, які не лише не знають площі об'єктів природно-заповідного фонду свого регіону, а й вважають, що вже існуючі об'єкти заважають розвитку економічному розвитку району.

Згідно Земельного кодексу України землі природно-заповідного фонду – «це ділянки суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій і об'єктів природно-заповідного фонду» (ст. 43) [1]. До земель оздоровчого призначення (ст. 47) ЗКУ відносить землі, що мають природні лікувальні властивості, які використовуються або можуть використовуватись для профілактики захворювань і лікування людей. Але землями оздоровчого призначення на сьогодні вважаються лише ті, які в установленому порядку оголошені курортами. Відповідно до ст. 50 ЗКУ «до земель рекреаційного призначення належать землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів». У законодавстві (ч. 1 ст. 63 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища») застосовано термін «рекреаційні зони», який за своїм змістом майже співпадає з терміном «землі рекреаційного призначення» – «Рекреаційними зонами є ділянки суші і водного простору, призначені для організованого масового відпочинку населення і туризму». Таким чином, виділення перелічених вище земель в окремі категорії вважати вдалим рішенням недоцільно, оскільки визначений їх правовий режим в основному збігається, а наведених в законодавстві критеріїв уособлення недостатньо для розрізнення цих земель. Крім того, усі ці землі фактично призначені для рекреаційного використання, а площі їх земель замалі для відокремлення в окремі категорії (землі оздоровчого призначення – 28,7 тис. га, землі рекреаційного призначення – 108,9 тис. га, землі історико культурного призначення – 53,0 тис. га) [2].

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Стаття 43-70.
2. Державна статистична звітність з кількісного обліку земель станом на 01.01.2015 року (форма № 6-зем). Київ: Держгеокадастр України, 2015. 67 с.

Гринюк Петро

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ НОВОСТВОРЕНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ КАДАСТРОВІЙ СИСТЕМІ

В Україні вступила в дію нова адміністративно-територіальна реформа, згідно якої тепер в Україні 136 районів, замість попередніх 490. [1]

Майбутні райони повинні бути оптимальними за своїми параметрами для того, щоб налагодити ефективну систему державного управління, зокрема – формування на цьому рівні дієвих органів виконавчої влади”, – наголошує заступник Міністра розвитку громад і територій В’ячеслав Негода. Базовими для визначення кількості та конфігурації нових районів, за даними Мінрегіону, стали такі критерії:

✓ у районі має бути не менше 150 тисяч населення (достатнє навантаження на органи державної влади, можна визначати тенденції розвитку території за соціально-

економічними показниками). Водночас при формуванні районів навколо великих міст чисельність населення у районі може перевищувати й 1 мільйон;

✓ центром району має бути найбільше місто, яке також є географічним центром (обласні центри, міста з населенням не менше 50 тисяч, інші населені пункти, але з населенням не менше 10 тисяч людей);

✓ зона доступності до районного центру – 60 кілометрів (тобто 1-1,5 години доїзду);

✓ компактність, географічна цілісність та нерозривність території.

Івано-Франківська область — адміністративно-територіальна одиниця на заході України. Є однією з трьох областей історично-культурного регіону Галичина. Територія області 13,9 тис. км², населення станом на 01.01.2018 становило 1 377 496 жителів. До запровадження адміністративно-територіальної реформи область складалась з 14 районів – Рогатинський, Галицький, Калуський, Долинський, Рожнятівський, Тисменицький, Городенківський, Снятинський, Тлумацький, Надвірнянський, Богородчанський, Косівський, Коломийський, Верховинський [2].

Згідно нової введеної в дію реформи область поділена на 6 районів. У регіоні нараховується 15 міст, 24 селищ міського типу, 804 населених пунктів.

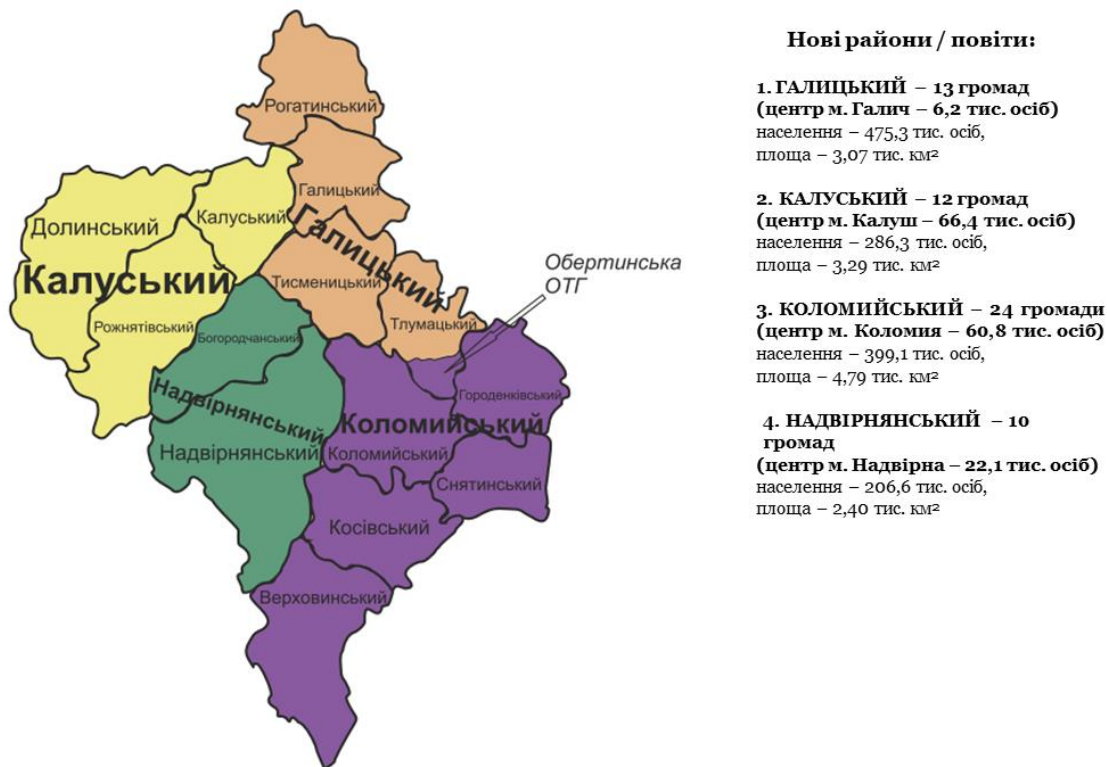

Рис. 1 – Адміністративно-територіальний поділ Івано-Франківської області станом на 01.01.2021 р.

Після запровадження цієї реформи постає питання про встановлення меж новостворених районів та територіальних громад.

Відповідно до частини другої статті 173 Земельного кодексу України межі району, села, селища, міста, району у місті встановлюються і змінюються за проектами землеустрою, які розробляються відповідно до техніко-економічного обґрунтування їх розвитку, генеральних планів населених пунктів.

Статтею 46 Закону України «Про землеустрій» передбачено, що для встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних творень розробляються проекти землеустрою щодо встановлення і міни меж відповідних адміністративно-територіальних утворень.

Згідно із статтею 176 Земельного кодексу України межі адміністративно-територіальних утворень посвідчуються державним актом України.

Форма та порядок видачі державного акта України на межі адміністративно-територіального утворення встановлюються Верховною Радою України.

Проте, діючими на сьогодні нормативно правовими актами не затверджено форму та порядок видачі державних актів України на межі адміністративно-територіальних утворень.

У свою чергу, відповідно до статті 55 Закону України «Про землеустрій» встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) проводиться відповідно до топографо-геодезичних і картографічних матеріалів.

Встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) здійснюється на основі технічної документації із землеустрою, якою визначається місцеположення поворотних точок меж земельної ділянки в натурі (на місцевості).

Крім того, Методичними рекомендаціями з розробки проектів землеустрою щодо встановлення або зміни меж населеного пункту, затверджених наказом Держкомзему від 10 липня 2008 р. № 165, встановлено, що межі населеного пункту зазначаються на картах (планах) таких масштабів, які є прийнятними для точного встановлення їх місця розташування, в разі необхідності — на окремих вкладках більш крупного масштабу.

Встановлення меж населеного пункту вважається таким, що відбулося, після встановлення меж в натурі (на місцевості) та внесення відомостей до державного земельного кадастру.

Таким чином, межі населеного пункту вважаються встановленими, а органи місцевого самоврядування набувають права розпоряджатися земельними ділянками, які відповідно до розроблених проектів щодо встановлення меж відповідної сільської, селищної, міської ради включаються до їх території, після встановлення (винесення) меж території населеного пункту в натурі (на місцевість), закріплення меж території межовими знаками та внесення відомостей про земельну ділянку до державного земельного кадастру (АС ДЗК).

Також слід зазначити, що згідно із частиною першою статті 174 Земельного кодексу України рішення про встановлення і зміну меж районів і міст приймається Верховною Радою України за поданням обласних рад.

Отже, введення в дію нової адміністративно-територіальної реформи дала поштовх для розвитку кожного району, згідно свого плану та свого бюджету.

Бібліографічний список

1. Електронний ресурс: <https://decentralization.gov.ua/new-rayons>
2. Указ Президії Верховної Ради Української РСР № 3н-06 від 5 лютого 1965 р. "Про внесення змін до Указу Президії Верховної Ради Української РСР від 4 січня 1965 року «Про внесення змін в адміністративне районування Української РСР».

Гурак Роман

Науковий керівник: Вагилевич Тетяна, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

РОЗВИТОК ЗЕМЛЕУСТРОЮ В УКРАЇНІ

На сьогодні ситуація щодо володіння, користування і розпорядження землею залишається складною і такою, що вимагає невідкладного поліпшення. Найгострішими проблемами є: незавершеність процесів реформування економічних та правових відносин власності; недосконалість системи державного управління у сфері використання і охорони земель, земельного законодавства та інфраструктури ринку земель, нерозвинутість автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру, відсутність механізму економічного стимулювання використання і охорони земель. Роботи із запровадження

раціонального землекористування проводяться досить повільно.

Особливе місце землеустрою в системі інноваційного розвитку землекористування визначається Земельний кодексом України та Законом України «Про землеустрій» [1], де увагу акцентовано на тому, що землеустрій забезпечує науково обґрунтований перерозподіл земель, формування раціональної системи землеволодінь і землекористувань, створення екологічно сталих ландшафтів й агросистем, що за його участю регулюються земельні відносини на національному, регіональному, локальному та господарському рівнях за допомогою розробки пропозицій зі встановлення особливого режиму й умов використання землі. Сучасний розвиток землеустрою спрямовує свою діяльність на реалізацію заходів щодо прогнозування, планування, організації використання та охорони земель на національному, регіональному, господарському рівнях та інші види діяльності, які приводять до досягнення певних результатів, сформованих на інноваційних засадах. Із цих позицій землеустрій являє собою потужний інноваційний економічний потенціал, оскільки кожен проект землеустрою є унікальним, опираючись на креативний спосіб мислення, винахідливість розробника такого проекту.

Обґрунтовуючи сутність землеустрою, можна зробити висновок, що землеустрій являє собою набір правил і дій інноваційного спрямування, що ставлять за мету забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського землекористування, окреслює засоби досягнення цієї мети. Зазначимо, що землеустрій знаходить своє практичне впровадження у формі схем, проектів землеустрою та іншої землевпорядної документації як засобу реалізації державної політики щодо Плану соціально-економічного розвитку відповідних територій, у яких ураховуються інтереси громадян у частині створення кращих умов їхнього життя.

Інноваційність землеустрою як системного правового комплексу полягає в унормуванні відносин між органами державної влади й органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання на землі, інвесторами, визначає стратегію розвитку землекористування, що забезпечує його конкурентоспроможність, адаптує території до вимог ринкової економіки та відкритого конкурентного ринку. До сказаного слід додати, що землевпорядна документація є одним із найважливіших інструментів управління земельними ресурсами, вагомою інвестицією, орієнтованою на реалізацію соціально-економічних перетворень на відповідній території, джерелом інформаційного забезпечення щодо вивчення логіки розвитку конкретної земельної ділянки, пошуку способів підвищення привабливості землекористування, своєчасного реагування на результати економічного ефекту й екологічних ризиків на відповідній території.

Зазначимо, що теорія та практика землеустрою продовжується в регіональних інститутах землеустрою, що виконували свою діяльність згідно із затвердженим Статутом, у якому відображено загальні положення, їхні завдання й обов'язки, систему управління інститутом, відносини інститутів з їхніми замовниками (планування робіт, їх фінансування тощо). Неформальна сторона організаційних структур визначається наявністю наукового потенціалу, традицій і культури інноваційної діяльності, авторитету, здатного консолідувати зусилля адміністрації інститутів на розв'язання проблем реформування земельних відносин, рівнем комунікації (проведення наукових конференцій, семінарів, науково-технічних рад, підвищення кваліфікації, навчання в аспірантурі, публікаційна активність, що посилюють синергетичні ефекти інновацій, можливості нарощування наукового потенціалу в найближчому майбутньому. У результаті цього в Україні та її регіонах накопичено певний досвід, спрямований на регулювання земельних відносин і раціональну організацію території сільськогосподарських землекористувань. Прогресивним кроком у цьому контексті була наукова діяльність, пов'язана з розробленням проектів землеустрою на засадах диференційованого використання орних земель, адекватного якісним параметрам ґрунтового покриву, рельєфу місцевості та ін.

Крім того, відзначимо, що базова основа інноваційного розвитку сільськогосподарського землекористування, який забезпечить його конкурентоспроможність

на внутрішньому й зовнішніх ринках, знаходить свої відображення в територіальній організації території, яка являє собою невід'ємний елемент системи управління землекористуванням. Ідеться про те, що стратегічний план модернізації землекористування, формування його конкурентних переваг досягається завдяки гнучкості управлінських рішень щодо складу й структури земельних угідь, системи сівозмін, упорядкування території сільськогосподарських угідь, комплексу заходів з охорони ґрунтів і довкілля що не вимагають залучення інвестиційних засобів [3].

При цьому стратегію просторової організації території потрібно розглядати як систему заходів, орієнтованих на збереження біорізноманіття (точніше – агробіорізноманіття), що впливає з Конвенції про біорізноманіття, прийнятої в Ріо-де-Жанейро, підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь, забезпечення стандартів високої якості продукції та іншого набору правил і дій, що надають сільськогосподарському землекористуванню конкурентні переваги.

На підставі зазначеного вище пропонуємо зосередити зусилля на розробці схем використання землі територій місцевих рад, у рамках яких розроблятимуться проекти КМОТ для кожного суб'єкта господарювання на землі, що позитивно вплине на якість та ефективність землевпорядної документації.

Особливістю таких схем є те, що в них простежуватиметься цілісність стратегії використання земель на території місцевих рад, будуть виявлені невизначеності й ризики передбачуваних і непередбачуваних подій у землекористуванні.

Отже, методологічні та організаційні положення схем землеустрою повинні ґрунтуватися на розробці проектів контурно-меліоративної організації території, що створить передумови інноваційного управління сільськогосподарським землекористуванням а, проекти землеустрою повинні стати обов'язковою умовою ведення сільськогосподарського виробництва на землі, а також еколого-економічною основою для здійснення заходів із раціонального використання та охорони земель, заходів із просторової організації території.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, щоб розкрити питання розвитку землеустрою крізь призму організаційної, кадрової, фінансової, матеріально-технічної й інформаційної складових частин, які формують його конкурентні переваги.

Бібліографічний список

1. Законом України «Про землеустрій».
2. Земельний кодекс України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Конституція України, <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.
4. Землевпорядне проектування: Навчальний посібник / Т.С. Одарюк та ін. –К.:Аграрна освіта, 2010. – 292 с.
5. Мартин А.Г., Євсюков Т.О. Стан земельних відносин як стримуючий фактор розвитку продуктивних сил України // Матеріали міжнародної наукової конференції, м. Київ, 20 березня 2009 р.: У 3-х частинах / РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2009. Ч.3 – С. 289-292.
6. Добряк Д.С., Мартин А.Г. Напрями вдосконалення нормативно-правової бази регулювання земельних відносин // Землеустрій і кадастр. - № 4. – 2009. – С. 5-10.

Друшляк Інна

Науковий керівник: Кошкалда Ірина, д.е.н., професор

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Державне регулювання в сфері земельних відносин в першу чергу спрямоване на забезпечення раціонального використання та охорону землі, гарантування продовольчої безпеки країни і створення екологічно безпечних умов для господарської діяльності і проживання громадян держави. А отже, дане коло питань заслуговує особливого підходу і спеціального механізму регулювання оскільки земельні відносини завжди знаходяться в центрі уваги не лише владних структур а й науковців і господарюючих суб'єктів.

Як вважають науковці, державна земельна політика формується у сфері регулювання земельних відносин, використання та охорони земель, землеустрою, ведення державного земельного кадастру, плати за землю, здійснення моніторингу земель і державного контролю за використанням та охороною земель. Земельна політика держави в конкретний період її розвитку багато в чому формується під впливом загальної соціально-економічної політики і виражається в правилах розподілу й використання земельного фонду, обмеженнях і стимулах у цій галузі [1].

Варто відзначити, що державне регулювання в сфері землекористування та охорони земель спрямоване на вирішення трьох суперечливих завдань:

- максимального зменшення забруднення навколишнього природного середовища та шкоди, яка завдається йому сільськогосподарською діяльністю;
- збереження високої продуктивності земель для нинішнього та майбутніх поколінь;
- максимізація доходів господарюючих суб'єктів шляхом надання субсидій на розвиток виробництва та стимулювання охоронної діяльності за рахунок виплат рентних платежів.

Конфлікт інтересів держави, яка має вирішувати проблеми, що пов'язані із раціональним використанням та охороною земель і землекористувача, який хоче отримати максимально можливий прибуток зі своєї земельної ділянки лише доводить той факт, що має бути дієвим механізм регулювання земельних відносин реалізація якого у подальшому забезпечить економічне зростання, вирішення соціальних та екологічних проблем.

Ми погоджуємося з думкою науковців, що «здійснюючи функції регулювання земельних відносин у сфері раціонального використання земель та їх охорони, держава в особі компетентних органів має встановлювати правила й норми, що стосуються організації використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств. При цьому державне регулювання повинно ґрунтуватися на таких основних принципах:

1) принцип реалізації загальнодержавних інтересів. Він полягає в тому, щоб спрямувати земельні ресурси до тих власників, які через свої інвестиції забезпечать їх раціональне та ефективне використання. Водночас землевласники повинні використовувати сільськогосподарські угіддя відповідно до засад екологічнобезпечного господарювання на землі;

2) принцип єдності державного регулювання земельних відносин у сфері раціонального використання та охорони земель. Він означає єдність правової бази, методів та форм державного регулювання, концентрацію державою регуляторних і контрольних функцій у спеціальному державному органі. У межах своїх повноважень таке регулювання мають здійснювати Міністерство фінансів, Національний банк, Держгеокадастр, Антимонопольний комітет, Фонд державного майна Міністерство енергетики та захисту

довкілля та інші державні органи України. Також дане коло питань мають регулювати і органи місцевого самоврядування, наприклад, територіальні громади тощо;

3) принцип послідовності державного регулювання. Суть цього принципу полягає у послідовності та виваженості державної політики стосовно реалізації норм раціонального використання та охорони земель у сільськогосподарських підприємствах із врахуванням тенденцій у їх розвитку, які не суперечать законодавчонормативній базі» [2].

У свою чергу, у Земельному кодексі України, ст. 205 [3] зазначені чотири напрями економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель, а саме:

1) «надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання і охорони земель»;

2) «виділення коштів державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини»;

3) «звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами»;

4) «компенсацію з бюджетних коштів зниження доходу власників землі та землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини».

Проте на сьогодні дані напрями стимулювання в більшій мірі залишаються на папері і в практичній діяльності майже не застосовуються.

Охорона сільськогосподарських угідь передбачає формування механізмів їх захисту, серед них важливими є: пряма фінансова підтримка землекористувачів і компенсація частини витрат на проведення землеохоронних заходів; компенсація витрат землекористувачів на відтворення родючості ґрунту; заохочення землекористувачів до поліпшення екологічного стану землі, підвищення її родючості і виробництва екологічно чистої продукції; компенсація землекористувачам у разі завдання їм збитків під час вилучення сільськогосподарських угідь для несільськогосподарських потреб, втрат від забруднення, яке спричинило погіршення родючості земельних ділянок.

Особливої уваги з боку держави потребує і питання про цільове використання земель, оскільки віднесення земель до певної категорії і переведення їх з однієї категорії в іншу є важливим фактором організації раціонального та екологобезпечного землекористування. Так, в Україні найвищий показник розорюваності сільськогосподарських угідь, що є причиною інтенсивного розвитку вітрової та водної ерозії з усіма відповідними негативними наслідками. Останніми роками відбуваються незаконні зміни цільового призначення, що призводять до зайняття навколо великих міст значних площ сільськогосподарських угідь під забудову. Тому такі процеси необхідно брати під особливий державний контроль, який передбачає: виявлення випадків земельних правопорушень і їх реєстрацію; відповідальність за порушення і стимулювання за поліпшення родючості ґрунту; надання консультаційних послуг.

Бібліографічний список

1. Новаковський Л.Я. Регіональна земельна політика / Л.Я. Новаковський, М.І. Шквир.– К.: Урожай, 2006.– 136 с.
2. Ступень М. Економіко-економічне стимулювання ефективного використання та охорони земель / М.Ступень, Р.Гулько, Н.Ступень, О.Бахур / Вісник ЛНАУ, Серія «Економіка АПК». – 2013. – № 20 (2). – С. 85-93. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2013_20%282%29__19
3. Земельний кодекс України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/-laws/show/2768-14>.

Єлинек Максим

Науковий керівник: Калина Тетяна, д.е.н., професор

Одеська державна академія будівництва та архітектури

РОЛЬ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ У ЗБАЛАНСОВАНОМУ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Сучасна концепція сталого (збалансованого) розвитку ставить пріоритетним завданням збереження та охорону навколишнього природного середовища. Зелені насадження розглядаються як важлива складова збалансованого розвитку населених пунктів, яка забезпечує цілий ряд переваг як на національному, так і на локальному рівнях. Так, згідно Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я норма площі озеленення міст встановлена на рівні 50 м² міських зелених насаджень на одного жителя, а несприятливими за умовами озеленення вважаються міста, де рослинність займає менше ніж 10% площі міста, сприятливими для життя – 40-60%. Норма зелених насаджень загального користування для великих міст – 21 м² на одну людину або 2,1 гектара на 1000 осіб [3].

Зелені масиви, за даними Всесвітньої Організації Охорони здоров'я впливають на тривалість життя міського населення. Ліси можна назвати природним повітряним фільтром: за рік 1 га лісу поглинає близько 2 тонн вуглецю і збагачує 10 млн³ повітря киснем. Те ж саме стосується і пилу, при цьому листяні ліси більш продуктивні (1 га лісу поглинає близько 100 тонн пилу на рік, в той час як хвойний ліс - тільки 40 тонн). У тих містах, де приділяється достатня увага збільшенню площі зелених насаджень, експерти відзначають зниження вмісту в повітрі оксиду вуглецю, сірчистого ангідриду та інших шкідливих сполук, що згубно впливають на екологію міст і, відповідно, на здоров'я і тривалість життя міського населення [2].

Крім того, відомо, що в тіні дерев температура повітря знижується на 2-5°C, вологість повітря підвищується на 7-15%, а температура на поверхні ґрунту зменшується на 12°C. В умовах міста дерева, що зростають біля будинків, зменшують витрати на кондиціонування повітря на 10-12 %. Окрім цього, деревні насадження істотно зменшують сонячну інсоляцію, швидкість вітру, загазованість і запиленість повітря та рівень шуму. Дослідженнями, проведеними в останні роки, встановлено, що зелені насадження, особливо дерева, позитивно впливають на психіку як дітей, так і дорослих людей. Не варто забувати про містотвірну й архітектурно-художню функції зелених насаджень, їх рекреаційне значення та декоративну роль [1]. Отже, зелені насадження допомагають визначити і підтримувати ідентичність міст, сприяти їх конкурентоспроможності, підвищити їх привабливість та якість життя міського населення.

Згідно даних Міністерства розвитку громад та територій України, загальна площа зелених насаджень населених пунктів країни складає 403,44 тис. га. У їх складі: зелені насадження загального користування (парки культури та відпочинку, парки міські, районні, сади житлових районів при житлових будинках, сквери, набережні та бульвари, гідропарки, лугопарки, лісопарки, інші об'єкти благоустрою) становлять 135,68 тис. га; площа зелених насаджень обмеженого користування (на території житлових районів та мікрорайонів, дошкільних установ, закладів освіти, закладів охорони здоров'я, промислових підприємств та ін.) – 98,454 тис. га; площа зелених насаджень спеціального призначення (вдоль вулиць, санітарно-захисних зон) – 71,26 тис. га. Слід зазначити, що найбільші площі зелених насаджень зосереджені в Дніпропетровській, Житомирській, Харківській, Чернігівській областях та м. Київ. Найменші – Волинській, Івано-Франківській, Рівненській, Луганській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій, Чернівецькій областях.

Науковими дослідженнями встановлено, що екологічний та естетичний вигляд, стан зелених насаджень України знаходиться в незадовільному стані та продовжує погіршуватися через збільшення чинних промислових підприємств, автотранспорту, хаотичного

розташування та ущільнення громадської та житлової забудови та призводить до порушення природних ландшафтів, зникнення рослинних покривів, забруднення міського середовища викидами й ін. Слід зазначити, що переважна більшість скверів, садів, парків та набережних в Україні були закладені в 60 - 80-ті роки минулого століття і нині значна частина дерев мають вік 50 і більше років, а критичний вік дерев у міських насадженнях – 60 - 70 років. В умовах, коли систематичний і кваліфікований догляд відсутній, вік зелених насаджень зменшується. Нині в містах і селах України необхідно терміново зносити сотні й тисячі аварійних дерев та терміново проводити реконструкцію скверів, садів, бульварів, внутрішньо-квартальних садів та парків. Відповідно до нормативів, щороку має оновлюватися 5 -9 % існуючих дерев та кущів, впродовж останніх 25–30 років цю роботу в більшості міст не виконували. Тому сьогодні в багатьох містах під час буревію падають сотні аварійних дерев, які завдають значної шкоди міському господарству і громадянам.

У сучасних умовах функціонування міських територій необхідно взяти орієнтир на збалансований розвиток. Окремо слід звернути увагу про доцільність і важливість створення так званого «зеленого поясу». Одним з варіантів розв'язання проблеми в майбутньому може стати створення садів на дахах будинків. Вирішення проблеми з озелененням міських територій задля збалансованого розвитку урбоєкосистем, можна досягти шляхом визначення територій з недостатнім або втраченим озелененням, збільшити в них кількість насаджень, правильно спланувати висаджування об'єктів озеленення, забезпечити їм належний догляд та охорону.

Бібліографічний список

1. Горохов В. А. Зеленая природа города: учеб. пособие для вузов. Издание 2-е, доп и перераб. Москва : Архитектура-С, 2005. 528 с.
2. Роговський С. В. Сучасні проблеми створення та утримання зелених насаджень у населених пунктах України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019, т. 29. № 1. С. 9–15.
3. Семенов В. Т., Штомпель Н. Э. Формирование устойчивого развития мегаполисов. Урбанистические аспекты. Харьков : Харьк. нац. акад. город. хоз-ва, 2009. 340 с.

Зюзіна Ярина

Науковий керівник: Стойко Наталія, к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ: ПРОСТОРОВИЙ АСПЕКТ

Земельні ресурси є незамінним елементом екосистем, основним засобом у сільськогосподарському та лісогосподарському господарствах, територіальною основою для розміщення виробничих і невиробничих об'єктів, просторовим базисом при розселенні. Ці ресурси належать до важко відновлювальних і наприкінці ХХ століття проблеми безпечного використання земель набули значної актуальності. До основних проблем сучасного землекористування відносять зменшення площ продуктивних угідь, деградацію земельного покриву, втрату родючості ґрунтів, порушення екологічно збалансованої структури угідь в агроландшафтах тощо.

Багатофункціональність земельних ресурсів має важливе значення для суспільного розвитку. Вагоме місце у цьому розвитку займає використання земель у сільськогосподарському виробництві, ефективність якого в значній мірі залежить від продуктивності сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, природних кормових угідь). У сукупності ці угіддя складають сільськогосподарські землі, які формують

агрolandшафти – змінені людиною ландшафти для отримання сільськогосподарської продукції [1; 3]. Будь яка зміна природних ландшафтів призводить до їх трансформації і це має як позитивні так і негативні наслідки. Ці наслідки потрібно враховувати при здійсненні управління землекористуванням та при державному регулюванні земельних відносин.

Під сільськогосподарським землекористуванням ми розуміємо процес використання земель для задоволення потреб людини, перш за все, у сільськогосподарській продукції. Під оптимізацією структури сільськогосподарського землекористування ми розглядаємо комплекс заходів, які спрямовані на забезпечення екологічної рівноваги в агрolandшафтах з дотриманням принципів сталого розвитку. У цьому контексті стале землекористування розглядається як система «людина-земля-екосистема».

Науковці відзначають, що одним з важливих принципів формування сталих агрolandшафтів є оптимізація структури агрolandшафту та співвідношення земельних угідь [1; 2]. Оптимізація (латин. *optimum* – найкраще) – передбачає вибір із безлічі можливих варіантів найкращого, при якому об'єкт оптимізації набуває найвигідніших характеристик або співвідношень [4].

Для оптимізації структури сільськогосподарського землекористування в контексті сталого розвитку доцільно приймати рішення, що базуються на екосистемному та ландшафтно-екологічному підходах. Екосистемний підхід дозволяє досліджувати процес забезпечення сталого землекористування через моделювання такої системи, в якій один з компонентів має основне значення (наприклад, природоохоронні угіддя), а решта є допоміжними елементами (рілля, природні кормові угіддя ін.), від яких буде залежати стан цілої екосистеми [6]. При ландшафтному підході землекористування розглядається як територіальна система, в якій взаємоув'язані природні й антропогенні чинники. Будь-який вплив на один з природних компонентів ландшафту веде до зміни зв'язків у системі загалом. Ландшафтний підхід застосовується у земельпорядному проектуванні при організації території [3].

Сільськогосподарське землекористування в Україні характеризується значним антропогенним навантаженням. До прикладу, у межах Самбірського району Львівської області в структурі земельного фонду найбільшу частку складають сільськогосподарські землі – 79%, ліси та інші лісовкриті площі складають 13%, забудовані землі – 4%, води – 3%, інші землі – 1%. У структурі сільськогосподарських земель найбільшу площу займають орні землі – 61%, сіножаті – 17%, пасовища – 18%, багаторічні насадження – 2%.

Серед екологічних проблем у системі сільськогосподарського землекористування у межах району нами віднесено деградацію орних земель у вигляді ерозії та дегуміфікації ґрунтів. Ерозія проявляється у вигляді слабо- та сереньозмитих ґрунтів на схилах з крутизною понад 3°. Аналіз ґрунтових планів засвідчив, що орні землі у межах територій з густою мережею балок мають прояви ерозії. Ще одна проблема – втрата гумусу та поживних речовин у ґрунтах через недотримання науково-обґрунтованих підходів до землеробства. У районі спостерігається динаміка висівання ґрунтовиснажливих культур, зокрема таких як соняшник та ріпак. А багаторічні трави практично не висіваються.

Хоча в земельному законодавстві відсутнє трактування оптимізованого землекористування, все ж таки це й процес розглядається в окремих положеннях земельного та природоохоронного законодавства. На законодавчому рівні державна екологічна політика направлена на оптимізацію використання земель, зокрема через збільшення площ з природною рослинністю та природно-заповідних територій. Це вимагає пошуку резервних земель для трансформації їх у природні угіддя. Одним з таких шляхів є виведення із ріллі деградованих та ерозійно небезпечних масивів та переведення їх у природні луки і ліси [5; 7].

Для оптимізації сільськогосподарського землекористування на місцевому рівні рекомендується удосконалити структуру агрolandшафтів, сільськогосподарських угідь, посівних площ. Практична реалізація заходів здійснювалась на прикладі агрolandшафтів у межах Самбірського району. Розраховано коефіцієнт антропогенного навантаження на

земельні ресурси та показник екологічного стану структури земельних угідь агроландшафтів. Для оптимізації структури землекористування розраховано показник орнопридатності земель, згідно якого визначено орієнтовні площі орних земель, які потрібно перевести в інші види угідь екологічно стабілізуючого характеру. А при оцінці структури посівних площ рекомендується визначати ерозійну небезпеку агрофону.

Для оптимізації структури земельних угідь в агроландшафтах Самбірського району рекомендується площу ріллі зменшити на 12%, площу природних кормових угідь збільшити на 4%, а лісів на 5,2%, у тому числі полезахисні лісові насадження потрібно збільшити до 2% у структурі угідь. Основним заходом щодо реалізації даних пропозицій вважаємо консервацію земель, яка є закріплена на законодавчому рівні і проводиться за бажанням землекористувача чи землевласника на основі робочих проектів із землеустрою. Для обґрунтування управлінських рішень щодо оптимізації землекористування через консервацію необхідно використовувати екосистемний підхід, зокрема акцентувати увагу на підтримуючих, забезпечувальних та культурних послугах природних екосистем.

Бібліографічний список

1. Каленська О., Сакаль О. Агроландшафти: поняття, суб'єкти і фактори трансформації. Економіст. 2015. № 3. С. 26-29.
2. Канащ О. П. До питання про еколого-економічну оптимізацію вико-рис-тання земель, упорядкування угідь та обґрунтування сівозмін (на прикладі Дніпропетровської області). Землеустрій і кадастр. 2014. С. 3-11.
3. Кривов В. М. Екологічно безпечне землекористування Лісостепу України. Проблема охорони ґрунтів. К.: Урожай, 2008. 302 с.
4. Мала гірнича енциклопедія, у 3 т. / за ред. В. С. Білецького. Донецьк: Донбас, 2007. Т. 2. 652 с.
5. Про схвалення Концепції боротьби з деградацією земель та опустелюванням: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 р. № 1024-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2014-%D1%80> (дата звернення 11.03.2021).
6. Стойко Н. Екосистемний підхід до вирішення проблеми ерозії ґрунтів в Україні. Аграрна економіка. 2020. Т. 13. № 1-2. С. 29-38.
7. Стойко Н. Є. Зарубіжний досвід консервації земель Вісник Львівського національного аграрного університету: Економіка АПК. 2014. № 21 (2). С. 149-156.

Кичан Анна

Науковий керівник: Якимчук Аліна, д.е.н., професор

Національний університет водного господарства та природокористування

ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

З 2020 року в Україні розпочався новий етап земельної реформи. Вона покликана змінити систему управління земельними ресурсами. Одним із завдань реформи є формування спроможних територіальних громад шляхом передачі в їх розпорядження сільськогосподарських земель державної власності як основного засобу виробництва та економічного розвитку територій.

У 2020 році 1282 територіальні громади отримали в комунальну власність 2,08 млн. га земель сільськогосподарського призначення [1]. Тому постає питання ефективного управління цими ресурсами.

Саме просторове планування є тим інструментом, що допоможе територіальним громадам планувати свою діяльність комплексно, збільшити надходження до бюджетів і

водночас зменшити корупційні ризики, спростити бюрократичні процедури й забезпечити вільний доступ до інформації про землю та спосіб її використання.

Отож, просторове планування – діяльність в публічному секторі, що відбувається на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях. Ця діяльність зазвичай призводить до створення просторового плану, в якому галузеві політики мають бути узгоджені між собою. За своєю суттю це є спробою суспільства впливати на просторовий розподіл людей, їх діяльність та ресурси [2].

Керівник напряму земельної реформи Програми USAID АГРО стверджує, що сьогодні стикаються з багатьма проблемами у земельному секторі, але найважливішими з них є:

1. Громади досі не мають повноважень розпоряджатися землями, розташованими за межами населених пунктів.

2. Громади не знають своїх ресурсів і не можуть планувати свою діяльність [3].

Це погіршує умови ведення бізнесу на території громад, особливо за межами населених пунктів. Зрештою місцеві бюджети недоотримують кошти, сільська місцевість не розвивається.

Визначальну роль у розвитку просторового планування в Україні відіграло прийняття низки законодавчих актів, як : ЗУ «Про національну інфраструктуру геопросторових даних»[4] і ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель»[5].

Закон «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» передбачає, що всі просторові дані та метадані мають бути відкритими та представленими у вільному доступі. Передусім це дає бізнесу змогу розраховувати, скільки часу й коштів знадобиться для збору документації та погоджувальних процедур. Також підприємці заощаджуватимуть грошові та часові ресурси, адже строки процедур значно скорочено. А громади зможуть контролювати всі процеси з управління земельними ресурсами та їх використання.

На підставі зазначеного закону створено єдиний Національний геопортал даних, який дає змогу опрацьовувати відомості з різних джерел і кадастрів, що стосуються земельних, водних, лісових та інших ресурсів й об'єктів на землі. Завдяки геопорталу в одному координатному просторі, на єдиній картографічній основі можна буде публікувати й інтегрувати різні дані: відомчі, приватні, комунальні, державні, а також залучати громади до їх оновлення. Така відкритість даних сприятиме розвитку інвестиційного клімату.

У результаті прийняття Закону «Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо планування використання земель» відбулося спрощення документації з просторового планування для територіальних громад. Закон передбачає впровадження комплексного просторового планування територій громад. Варто зазначити, що до цього закону в Україні не було терміну «просторового планування». Замість нього вживали поняття «містобудування». Комплексний план просторового розвитку території територіальних громад – це одночасно містобудівна документація на місцевому рівні та документація із землеустрою, що розробляється на всю територію громад. Це дає змогу планувати території не за відомчим принципом, не в межах або за межами населених пунктів, а як одне ціле, що належить громаді, і в інтересах усіх зацікавлених сторін: держави, громади та бізнесу. Варто зазначити, що у бюджеті на 2021 рік передбачено 62,6 млн. грн. субвенції на розробку комплексних планів просторового розвитку територій громад. Отже, держава взяла курс на удосконалення просторового планування та управління земельними ресурсами.

На думку експертів, для остаточного удосконалення управління земельними відносинами залишилося ухвалити Проект Закону про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин. Він передбачає передачу земель державної власності за межами населених пунктів у комунальну власність територіальних громад. Зрештою близько 2,5 млн га перейдуть у відання ОТГ. Громади зможуть віддавати землі в оренду або використовувати

їх по-іншому в інтересах спільноти. Це дасть змогу поповнити річні місцеві бюджети на 4,5 млрд. грн і спрямувати кошти на розвиток сільської інфраструктури [3].

Крім того, законопроект покликаний спростити погоджувальні процедури. Зокрема, документація із землеустрою перевірятиметься лише раз, а її державну експертизу буде скасовано. Натомість органи влади муситимуть надати всю інформацію про наявність обмежень на земельні ділянки для внесення її до Державного земельного кадастру.

Зазначені вище зміни дадуть органам місцевого самоврядування право здійснювати просторове планування всієї території громади, зокрема й за межами населених пунктів, тобто управляти територією громади як єдиним простором.

Отже, просторове планування є важливим інструментом для ефективного управління земельними ресурсами в Україні. Оскільки розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад дає змогу упорядкувати та систематизувати всі землі, які належать громаді. Тепер громади матимуть право розпоряджатися землями розташованими за межами населених пунктів, а також знатимуть свої ресурси і зможуть планувати свою діяльність, що сприятиме економічному розвитку як регіону, так і країни в цілому.

Бібліографічний список

1. Земельна реформа в Україні. URL: <https://zemreforma.gov.ua/> (дата звернення: 25.03.2021).
2. Просторове планування у новому адміністративно-територіальному поділі. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12630> (дата звернення: 26.03.2021).
3. Просторове планування та єдиний геопортал даних: що змінюється у земельному законодавстві. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/zemelna-reforma-i-upravlinnya-teritoriyami-shcho-zminuyetsya-novini-ukrajini-50147677.html> (дата звернення: 26.03.2021).
4. Про національну інфраструктуру геопросторових даних : Закон України № 554-IX від 13.04.2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 37. Ст. 5.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель: Закон України № 711-IX від 17.06.2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 46. Ст.394.

Кузнєцова Марія

Науковий керівник: Лазарева Олена, д.е.н., професор

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Розвиток землекористування безпосередньо пов'язано з необхідністю формування сучасної його моделі з використанням інноваційних чинників функціонування еколого-економічної політики використання та охорони незамінного матеріального багатства – землі.

В умовах ринкової економіки, за існування різних форм власності на землю, теоретичні та методологічні основи розвитку сільськогосподарського землекористування не є достатньо дослідженими у сфері інноваційної бізнес-моделі їх функціонування. У цьому зв'язку не підлягає сумніву необхідність формування інноваційних орієнтирів у землекористуванні. Це зумовлено тим, що і досі не створено інфраструктури цивілізованого обігу земель, не вживаються необхідні заходи щодо ведення ефективної політики раціонального землекористування, впродовж тривалого часу використання землі здійснюється переважно без чітко окресленого еколого-економічного та соціального

обґрунтування. У зв'язку з цим існує нагальна необхідність вирішення питань, пов'язаних із запровадженням бізнес-моделі розвитку землекористування.

Переорієнтація на інноваційний вектор розвитку сільськогосподарського землекористування в основному окреслилася у наукових публікаціях таких вітчизняних вчених як О.І. Котикова [1], А.М. Третяк [2], А.Г. Мартин [3] та багатьох інших. Проте не зважаючи на значну кількість праць з, і досі зал даної проблематики залишається багато не розв'язаних проблем, які б розкривали методичні аспекти формування бізнес-моделі сільськогосподарського землекористування.

У контексті формування ефективного сільськогосподарського землекористування важливе місце належить веденню такого рівня господарювання, коли підвищиться загальний рівень добробуту населення на селі, збільшаться обсяги виробництва та доходів аграріїв, коли підвищення продуктивності праці буде здійснюватись безпечним для довкілля способом. Зазначене може бути досягнуто впровадженню дієвої бізнес-моделі розвитку землекористування на селі.

Слід відзначити, що в землекористуванні бізнес-модель сільськогосподарського землекористування являє собою такий спосіб створення вартості при здійсненні господарської діяльності на селі, що дозволяє відкрити нові можливості до залучення сільського населення у процес виробництва та забезпечує доступ всіх верств населення до економічних вигод від зростання прибутковості та диверсифікації господарської діяльності. На підставі зазначеного вище пропонується зосередження зусиль на розробці схем використання землі територій місцевих рад, у рамках яких будуть розроблятися проекти контурно-меліоративної організації території для кожного суб'єкта господарювання на землі, що позитивно впливе на якість та ефективність аграрного виробництва.

Головне призначення бізнес-моделі розвитку сільськогосподарського землекористування полягає у наданні цілісної картини конкретного землекористування або аграрного підприємства, узгодити різні точки зору на функціонування аграрного бізнесу. Відтак, ключовими елементами, бізнес-моделі землекористування, що визначають її зміст, є:

- цінність робіт та послуг, що пропонує агропідприємство для зовнішніх користувачів;
- можливі постачальники сировини та матеріалів, що необхідні для ведення бізнесу на селі (невистачаючий посадковий матеріал, добрива та ін.);
- активи, що продукує сільгосппідприємство для створення ціннісних послуг та життєзабезпечення як власної громади, так і зовнішніх користувачів;
- фінансова модель громади села, що визначає як структуру її витрат, так і способи отримання прибутку.

Відтак, основними завданнями бізнес-моделі сільськогосподарського землекористування є наступні:

- отримання цілісної картини життєдіяльності господарства, узгодження різних точок зору на мінливий бізнес, що постійно розвивається;
- здійснення мобілізації капіталів за рахунок інвесторів чи кредиторів, накопичення доходів від продажу та їх використання в поточній діяльності підприємства;
- забезпечення скорочення витрат на виробництво і підвищення рівня якості та сервісу;
- розробка пакета бізнес-плану за кожним із сегментів ринку сільських територій, що дозволить практично втілити комплексну еколого-економічну та соціальну стратегію розвитку землекористування, в рамках якої будуть вирішуватись питання організації використання землі на засадах прибутковості.

Слід зазначити, що бізнес-моделі розвитку сільськогосподарського землекористування доцільно переходити поетапно. Так, на першому етапі необхідно створити такі умови, які б дозволили позитивно сприйняти аграрні трансформації сільським

населенням. З урахування цього, у регіонах країни необхідно запровадити такі пілотні проекти, які забезпечать можливості для більш широкого доступу сільського населення до вигод в агровиробництві. З урахуванням вище зазначеного, сільським громадам необхідно переорієнтуватися на фінансування пілотних проектів, щоб дозволило реалізовувати цілі сільського розвитку на базі громад. На другому етапі доцільним є поширення успішного досвіду в рамках реалізації пілотних проектів, розробки програм, проектів та перспективних бізнес-моделей розвитку сільськогосподарського землекористування, що створить умови для формування організаційної структури управління землекористуванням. Крім того, вдосконалюватиметься система консультаційної підтримки сільських громад. На третьому етапі слід здійснити перехід до диверсифікованого розвитку сільських новостворених громад та завершити становлення бізнес-моделі розвитку безпосередньо і самого села, сформувати систему рівного партнерства між такими учасниками бізнесу в сільській місцевості, як держава, інститути громадянського суспільства на селі та безпосередньо землевласники та землекористувачі. На четвертому етапі слід здійснити перехід до диверсифікованого розвитку сільських новостворених громад та завершити становлення бізнес-моделі розвитку безпосередньо і самого села, сформувати систему рівного партнерства між такими учасниками бізнесу в сільській місцевості, як держава, інститути громадянського суспільства на селі та безпосередньо землевласники та землекористувачі.

З урахуванням вищевикладеного можна стверджувати, що вітчизняна модель розвитку сільськогосподарського землекористування потребує всебічної модернізації, здійснюваної на еколого-економічних засадах. Відтак, модернізація має здійснюватись з урахуванням оновлення матеріально-технічних засобів, гармонізації розподільчих відносин та супроводжуватись реалізацією та нарощуванням творчого потенціалу людей, які беруть участь у сільськогосподарському виробництві, що призводить до збільшення його загальної результативності.

Бібліографічний список

4. Котикова О. І. Теоретичні засади формування інноваційної моделі сільськогосподарського землекористування. *Сталий розвиток економіки*. 2012. №5 (15). С. 9-13 URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/pdf>
5. Третяк А.М. Основні напрямки змін та удосконалення державної земельної політики в Україні. *Національна безпека і оборона*. 2009. №3. С. 58-63 URL: <http://dea.gov.ua>
6. Мартин А.Г. Управління земельними ресурсами : пріоритетні завдання на сучасному етапі реформ. *Землевпорядний вісник*. 2008. №2. С. 30-36.

Луцький Артур

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА ЗЕМЛЕВПОРЯДНОГО ПРОЦЕСУ

В Україні до землі, з давніх часів, було особливе ставлення. Її ресурсний потенціал дає народу все необхідне для створення міцної та процвітаючої країни. Недаремно, основний Закон України – Конституція, характеризує землю як національне багатство, яке перебуває під особливою охороною держави.

Земельні ресурси України за своїм потенціалом перевищують більшість країн світу. Україна займає одне з перших місць по кількості світових запасів чорноземів. Але, на жаль, не все так добре. Сьогодні перед людством загалом та Україною зокрема постає першочергове завдання – знайти шляхи порятунку землі як середовища нашого існування.

Більшість підприємств використовують землю не за призначенням, земельні ресурси піддаються негативному антропогенному впливу – викиди промислових та хімічних відходів, непланомірне внесення добрив, які знищують родючий шар ґрунту, неправильний обробіток ґрунтів, - все це призводить до катастрофічних наслідків – деградації земельних ресурсів, тим самим знищення економічного потенціалу України.

Щоб перейняти цю негативну статистику по всій державі було впроваджено раціональне використання земель, основи якого прописане в законодавчих актах, що стосуються землевпорядного та екологічного процесу, вирішення питань та процесів, які призводять до деградації земель, їх опустелюванню, нераціональному використанню, мають бути невід’ємною частиною комплексних цільових програм зі збереження земельних ресурсів на усіх рівнях.

Раціональне використання землі — обов'язкова екологічна вимога при використанні цього природного ресурсу, адже базовий законодавчий акт (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища») у сфері екології прямо зазначає, що використання природних ресурсів громадянами, підприємствами, установами та організаціями здійснюється з додержанням раціонального та економного використання природних ресурсів на основі широкого застосування новітніх технологій [5, с. 546].

Вимога раціональності використання землі відображена і в Земельному кодексі України [7], стаття 5 якого визначає забезпечення раціонального використання та охорони земель принципом земельного законодавства.

На жаль у земельному законодавстві визначення раціонального використання земель міститься низка неузгоджень, а саме: чинний Земельний кодекс України [5] в статтях 91, 96 та Закон України «Про оренду землі» [3] в статті 22 серед обов'язків власників земельних ділянок, землекористувачів та орендарів не закріпили обов'язковість їх раціонального використання, вказавши лише на обов'язковість їх цільового використання, що, на нашу думку, є негативним, адже поняття раціонального використання землі значно ширше, ніж цільове їх використання. Не будемо детально зупинятися на цьому, але зазначимо, що, наприклад, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» у статті 12, на відміну від вищезгаданих нормативно-правових актів, одним із обов'язків громадян визначає саме раціональне, а не цільове використання природних ресурсів, що є правомірним. Таке ж положення слід внести у чинний Земельний кодекс України.

Раціональне використання земельних ресурсів означає дотримання необхідного рівня вмісту поживних речовин у ґрунті, запобігання різних видів ерозії, дотримання сівозмін, вирощування екологічно чистої продукції, зменшення розораності, використання земель за цільовим призначенням.

Ситуація використання земель України вимагає вжиття термінових науково аргументованих заходів, які б були спрямовані на підвищення родючості ґрунтів. Заходи із охорони ресурсів землі і раціонального їх використання є різноманітними та різноплановими, проте найбільшого ефекту досягають діючи комплексно, в даній системі, взаємодоповнюючи і посилюючи дію один одного.

Раціональне використання земельних ресурсів містить в собі 2 складових: екологічну та економічну. Екологічна складова полягає в необхідності охорони і розумного використання земель та виробництві екологічно чистої сільгосппродукції. Економічна складова ґрунтується на інтересах сільгоспвиробників, тобто зменшенні витрат на виробництво продукції, що, в свою чергу, призводить до зменшення заходів з охорони ґрунтів, недотримання агротехнологій, застосування надмірної кількості хімічних засобів тощо.

Таким чином, раціональне використання земельних ресурсів має базуватись на дотриманні: необхідного рівня вмісту поживних речовин у ґрунті, запобіганні різних видів ерозії, дотриманні сівозмін, вирощуванні екологічно чистої продукції, зменшенні розораності, використанні земель за цільовим призначенням.

Контроль, дослідження та відновлення родючості ґрунтів як безцінного, вичерпного, важко оновлюваного ресурсу повинні стати пріоритетом для землекористувачів сьогодення. Без землі процес виробництва сільськогосподарської продукції був би взагалі неможливим, отже, економне, ефективне, раціональне й екологічно безпечне використання земельного фонду та його всіляка охорона є в сучасних умовах однією з найактуальніших проблем.

Ще одним кроком у раціональному використанні земельних ресурсів, яке може забезпечити землевпорядний процес є спонукання землевласників, які порушують або не дотримуються принципів раціонального землеробства, до застосування ґрунтозберігаючих й екологічно безпечних технологій, а в разі їх невикористання – до компенсації завданих еколого-економічних та соціальних збитків

Раціональне землекористування покликане забезпечити економічний і природоохоронний, ресурсозберігаючий та відновлювальний характер у використанні земельних ресурсів.

Дотримання цих та інших принципів раціонального використання земельних ресурсів, дасть змогу Україні зберегти та розвинути свій потенціал та економіку, завдяки високим прибуткам, які принесе дбайливе і ефективне ставлення до земельного багатства, на багато років вперед.

Бібліографічний список

1. Андрейцев В. І. Правовий режим землі як основно-го національного багатства (Коментар до ч. 1 ст. 1 Земельного кодексу України) // Законодавство України: Науково-практичні коментарі. — 2002. — № 4.
2. Андрейцев В. І. Правові засади земельної реформи і приватизації земель в Україні: Навч.-практ. посіб. — К.: Істина, 1999.
3. Закон України «Про оренду землі» від 6 жовтня 1998 року. — № 161 — XIV www.rada.kiev.ua.
4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41.
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року.
6. Мунтян В. Л. Правові проблеми раціонального природокористування. — К, 1973.
7. Трегобчук В. М. Проблеми охорони сільськогосподарських земель за переходу до ринкової економіки // Землевпорядний вісник. — 1997. — № 1.

Ляшук Андрій

Науковий керівник: Петраковська Ольга, д.е.н., професор

Київський національний університет будівництва і архітектури

ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

На протязі останніх 20 років відбувається трансформація підходів до планування використання земель, що обумовлено змінами соціально-економічних умов які відбуваються в Україні. В липні 2020 року офіційно опублікований Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель", (надалі «закон») який набирає чинності 24 липня 2021 року. Цим законом пропонується внесення змін в Земельний і Водний кодекси, в закони "Про землеустрій", "Про регулювання містобудівної діяльності", "Про Державний земельний кадастр" та інші.

Цим законом зазначено зміни які будуть внесені до Земельного кодексу, серед яких важливими є наступні:

- Вимоги до встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок;
- Вимоги до зонування земель у межах територій ОТГ та розроблення комплексних

планів просторового розвитку громад;

- Визначення цільового призначення в межах виду функціонального призначення території;
- Подача заявок громадянами щодо безоплатної приватизації земельних ділянок або отримання в користування земельних ділянок державної або комунальної власності;
- Терміни дії обмежень та обтяжень на використання земельних ділянок, необхідні для розміщення об'єктів, та можуть примусово відчужуватися.

Плануються суттєві зміни у сфері просторового планування:

1. Розроблення нового виду документації – комплексного плану просторового розвитку територій територіальних громад, яка буде визначати вимоги щодо використання території як в межах, так і за межами населених пунктів і є одночасно документацією із землеустрою і містобудівною документацією місцевого рівня.

2. Надання комплексному плану просторового розвитку територій територіальних громад, генеральному плану населеного пункту, детальному плану території статусу не тільки містобудівної документації, а й документації із землеустрою. Розроблення такої документації буде допускатися виключно за участю сертифікованого інженера-землевпорядника;

3. Надання можливості за допомогою комплексного плану, генерального плану населеного пункту, плану детального планування: формувати земельні ділянки комунальної власності; вносити до Державного земельного кадастру відомості про земельні ділянки, сформовані до 2004 року; вносити до кадастру відомості про обмеження у використанні земель;

4. Внесення планувальних обмежень, які встановлюються містобудівною документацією («червоні», «жовті», «зелені» лінії і т.п.) до Державного земельного кадастру;

5. Здійснення резервування земель, необхідних для будівництва суспільних об'єктів (доріг, мостів, ліній електропередачі тощо);

6. Можливість громад утворювати власні органи містобудування та архітектури, які зможуть видавати містобудівні умови та обмеження на всій території громади;

7. Можливість зміни цільового призначення земельних ділянок приватної власності без розроблення проектів землеустрою щодо їх відведення у разі, якщо нове цільове призначення узгоджується із функціональним зонуванням території, визначеним містобудівною документацією;

8. Підвищення розміру втрат сільськогосподарського виробництва, які сплачуються до місцевих бюджетів при зміні цільового призначення земельних ділянок сільськогосподарського призначення (30% різниці у нормативній грошовій оцінці земельних ділянок після та до зміни цільового призначення);

9. Закріплення у нормах Водного та Земельного кодексів України норм, відповідно до яких прибережні захисні смуги вважаються встановленими за принципом «в силу закону» без необхідності розробленні додаткових документацій.

Відповідно до вищезазначених положень закону, близчим часом мають бути розроблені підзаконні акти які деталізують нові загальні підходи. До розробки таких підзаконних актів важко оцінити можливість реалізації і наслідки запропонованих нововведень.

Бібліографічний список

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель. Закон України № 711-IX, 17.06. 2020 [Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>].
2. Петраковська О.С., Реутова О. Г. Сучасні виклики щодо планування територій територіальних громад// інноваційні технології у плануванні територій: Інноваційні технології у плануванні територій: матеріали Міжнар.наук.- практ.конф .(м.Одеса, 01-03

жовтня 2020р.).. – Одеса : ОДАБА, 2020.стор.83-87

3. Петраковська О.С., Реутова О. Г. Просторове планування в умовах адміністративної реформи// Просторовий розвиток територій: традиції та інновації: матеріали Міжн. наук.-прак. конф.(м.Київ, 26-27 листопада 2020р.), стор. 127-129

Кобзиста Аліна

Науковий керівник: Степаненко Тетяна, к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПРОБЛЕМИ БОНІТУВАННЯ ҐРУНТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі формування ринкових відносин земельні ресурси у суспільстві сприймають в основному як джерело і засіб одержання прибутку. Хочемо зауважити, що багато господарюючих суб'єктів нехтують головними засадами щодо турботи про охорону, збереження та відтворення ґрунтової родючості. Таким чином з часом втрачається природна цінність ґрунтів. Так, коли земля є лише товаром, виникає проблема щодо об'єктивності оцінки її вартості. Основою для розрахунку ринкової вартості є бонітування ґрунтів, яке є однією зі складових частин державного земельного кадастру. Головним завданням бонітування є забезпечення високоефективного використання земельних ресурсів, спрямованого на підвищення родючості ґрунтів та урожайності сільськогосподарських культур. Також, бонітування є логічним завершенням ґрунтових обстежень, узагальненням вивчення ґрунтів. Результати бонітування використовують у землеробстві, землевпорядкуванні, при оцінці земель.

Головною методичною проблемою бонітування ґрунтів є підбір критеріїв, які б найточніше відобразили рівень родючості ґрунту, а разом з тим надали інформацію щодо оцінки землі, як цього вимагає державний земельний кадастр. На сучасному етапі серед науковців і практиків немає єдиної думки щодо кількісних і якісних показників, які доцільно використати під час бонітування ґрунтів.

Основоположником бонітування ґрунтів вважають відомого ґрунтознавця В.В. Докучаєва, який зазначав, що бонітування ґрунтів можливе лише у разі безпосереднього розподілу ґрунтів за класами, природними типами та їх агровиробничими групами. Першими українськими науковцями, які зробили спроби вирішення питань бонітування ґрунтів вважають В.П. Кузьмичова, С.С.Соболева, О.І. Зражевського, І.І. Карманова, а потім його значно удосконалили А.І. Сірий, В.В. Медведєв, Л.Я. Новаковський, О.П. Канаш, М.Г. Ступень та ін.

Сьогодні в країні відомо декілька методик Основним недоліком запропонованих методик є те, що немає єдиної думки щодо діагностичних ознак, що враховуються при бонітуванні ґрунтів. На сучасному етапі запропоновано декілька методик і підходів щодо бонітування ґрунтів на староорних землях, що значно утруднює їх практичне використання. Вони більше спрямовані на кількісне визначення якості ґрунтів за їх родючістю. Донедавна найоб'єктивнішою вважалась методика, запропонована професором А.І. Сірим. За основні критерії він взяв найважливіші показники ґрунту, які враховують екологічні умови і технологічну якість земель. Згідно з цією методикою бонітування ґрунтів починається з оцінки агровиробничих груп ґрунтів за такими показниками: вміст гумусу, максимально можливі запаси продуктивної вологи, вміст рухомих форм поживних елементів (азоту, фосфору і калію) і рН сольової витяжки, а також узагальнені матеріали за ступенем солонцюватості, засолення, гідролітичної кислотності, окислення, глибини залягання ґрунтових вод, скелетності та завалуненості поверхні тощо.

Всебічний аналіз цієї методики засвідчує, що в ній є деякі недоліки. Насамперед це стосується невизначеності щодо мети бонітування (класифікація за придатністю до вирощування культур чи оцінка родючості), дуже велика строкатість у діагностичних показниках, що вважається об'єктом оцінки (потенційна чи ефективна родючість, різновид ґрунту чи ґрунтова агрогрупа) тощо.

Досконалішою є методика бонітування ґрунтів, яку запропонував ННЦ «Інститут ґрунтознавства і агрохімії ім. О.Н. Соколовського». На відміну від попередньої методики, яку запропонував А.І. Сірий, у цій методиці використовуються 16 показників, які характеризують потенційну та ефективну родючість ґрунту, а саме: гранулометричний склад та вміст гумусу, які формують структуру, склад ґрунту і співвідношення в ньому різного розміру, потужність та щільність будови кореневмісного шару (об'єм ґрунту, доступний для коренів), рН (визначає реакцію й тим самим якість ґрунтового розчину), а також показники, які характеризують водно-тепловий та поживний режими у критичні періоди росту і розвитку рослин, а також визначають їх врожай.

Важливою умовою цієї методики є те, що бонітування ґрунтів повинно являти собою оцінювальну єдину систему «ґрунт-клімат-поле». Оскільки ця система охоплює багато різних діагностичних показників, у запропонованій методиці передбачено виявляти такі показники, які передовсім визначають величину урожаю сільськогосподарських культур. Щоб об'єктивніше оцінити взаємозв'язок між врожаєм та показниками бонітування, передбачено використовувати багатофакторні педотрансферні моделі, які базуються на розрахунку коефіцієнтів множинної кореляції та побудові рівнянь регресії.

Дослідник Канаши О. П. відзначає, що нині дуже гострою є проблема поновлення інформації про ґрунтовий покрив, яка необхідна для розв'язання питань оцінки земель, їхнього обґрунтованого використання та охорони. Враховуючи деградаційні процеси, середній термін збереження інформативності ґрунтових карт становить 15 років. Водночас існуючі карти складено в основному 20-30 років тому. Таким чином, сучасний фактичний стан ґрунтового покриву гірший, ніж зафіксовано на існуючих картах ґрунтів, що, зокрема, не може не позначитися на показниках оцінки сільськогосподарських земель, які переважно є завищеними. Суцільне ґрунтове обстеження у сучасних умовах потребує нових науково-методичних підходів, що ґрунтуватимуться на застосуванні дистанційного зондування земної поверхні.

Незважаючи на те, що за Законом України «Про оцінку земель» бонітування ґрунтів має здійснюватися не рідше ніж один раз на 7 років, востаннє воно проводилося на території України ще у 1993 р., унаслідок чого було визначено бал бонітування кожної області.

В Україні відсутність відповідної законодавчої та нормативно-методичної бази, розрізненість баз даних та методик для бонітування ґрунтів, відсутність достовірної інформації про ґрунтовий покрив зумовили складність ведення робіт із бонітування ґрунтів як важливої складової частини державного земельного кадастру. Але за Земельним Кодексом України, визначає бонітування ґрунтів, яке у правовому розумінні являє собою врегульований нормами земельного законодавства окремий вид суспільних відносин, що виникають у процесі одержання, обробки, поширення, використання і зберігання інформації про якісний стан ґрунтів у різних природно-кліматичних зонах України. Об'єктом таких правовідносин є інформація про основні природні властивості ґрунтів залежно від того, у якій природно-кліматичній зоні вони знаходяться.

Також, можна зазначити, що матеріали бонітування ґрунтів використовуються для розрахунку нормативної грошової оцінки сільськогосподарського призначення та населених пунктів, розрахунок якої проводиться за «Методикою нормативної грошової оцінки сільськогосподарського призначення та населених пунктів». На сучасному етапі нормативна грошова оцінка актуалізується, у зв'язку зі здійсненням земельної реформи, зміною форм власності, переходом до нових організаційно-правових форм землеволодіння та землекористування, збільшенням кількості укладених угод про оренду, заставу, купівлю-

продаж та успадкування земельних ділянок. Грошова оцінка земельної ділянки визначається на підставі шкал грошової оцінки агровиробничих груп ґрунтів.

Матеріали бонітування ґрунтів і економічної оцінки земель є основою для паспортизації полів і земельних ділянок, яка дає можливість на науковому рівні обґрунтувати заходи, спрямовані на підвищення родючості ґрунтів, поліпшення їх агроекологічного стану, забезпечити аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, паювання земель колишніх колективних господарств, виділення земельних ділянок фермерам, під колективні сади та городи, для забудови, а також при встановленні земельного податку та орендної плати за землю.

Матенчук Ольга

Науковий керівник: Михальова Марія, к.т.н., доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Відповідно до Постанови Верховної Ради України від 17.07.2020 №807-ІХ станом на 2020 в Україні утворено 136 районів та 1 469 територіальних громад, що охоплюють всю територію України. Землі, які належать на праві власності територіальним громадам сіл, селищ, міст, є комунальною власністю. У комунальній власності перебувають усі землі в межах населених пунктів, крім земельних ділянок приватної та державної власності, а також земельні ділянки, на яких розташовані будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомого майна комунальної власності незалежно від місця їх розташування.

Станом на вересень 2020 року право комунальної власності зареєстровано тільки на 82% від загальної площі переданих територіальним громадам земель.

Варто зазначити, що приблизно 68% земель в структурі земельного фонду України належать до сільськогосподарських угідь. Структура власності сільськогосподарських угідь в Україні виглядає наступним чином: приватна власність – 31 млн. га, державна власність – 8,7 млн га, комунальна власність – 1,7 млн га. Станом на початок 2020 року з 10,4 млн га земель державної та комунальної власності: 1,7 млн га або 16% – передано територіальним громадам, 1,6 млн га – передано в оренду, 1,4 млн га – землі запасу, 1,3 млн га – перебувають у постійному користуванні, 0,7 млн га – розташовані на окупованих територіях, 0,6 млн га – у приватній власності.

На сьогодні законодавчим підґрунтям для передачі земель сільськогосподарського призначення з державної до комунальної власності є Указ Президента України №449/2020 про передачу земель сільськогосподарського призначення з державної до комунальної власності та Постанова Кабінету Міністрів України №1113 «Деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин», яка запускає механізм повноцінної передачі з державної у комунальну власність земель сільськогосподарського призначення всім без виключення територіальним громадам.

На підставі рішення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування про передачу земельної ділянки у комунальну власність складається акт приймання-передачі такої земельної ділянки. Рішення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування про передачу земельної ділянки у комунальну власність разом з актом приймання-передачі такої земельної ділянки є підставою для державної реєстрації права власності територіальної громади на неї. Формування земельних ділянок здійснюється, зокрема, шляхом інвентаризації земель державної власності.

Інвентаризація земель проводиться в межах адміністративно-територіальних одиниць, територій, межі яких визначені проектами формування територій і встановлення меж сільських, селищних рад, масивів земель сільськогосподарського призначення, окремих земельних ділянок. Інвентаризація земель проводиться з метою встановлення місця розташування земельних ділянок, їхніх меж, розмірів, правового статусу, виявлення земель, що не використовуються, використовуються нерационально або не за цільовим призначенням, встановлення кількісних та якісних характеристик земель, необхідних для ведення державного земельного кадастру та ін.

Вихідними даними для проведення інвентаризації земель є: матеріали з Державного фонду документації із землеустрою; відомості з Державного земельного кадастру в паперовій та електронній формі, у тому числі Поземельної книги; книги записів реєстрації державних актів на право власності на землю та на право постійного користування землею, договорів оренди землі; файлів обміну даними про результати робіт із землеустрою; містобудівна документація, затверджена в установленому законодавством порядку; планово-картографічні матеріали, в тому числі ортофотоплани, складені за результатами виконання робіт відповідно до Угоди про позику (Проект “Видача державних актів на право власності на землю у сільській місцевості та розвиток системи кадастру”) між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку; відомості з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обмежень; копії документів, що посвідчують право на земельну ділянку або підтверджують сплату земельного податку; матеріали, підготовлені за результатами обстеження земельних ділянок щодо їх якісного стану.

Передачу земельних ділянок сільськогосподарського призначення можна здійснювати одним із варіантів: а) після проведення інвентаризації земель в межах території всієї територіальної громади або адміністративно-територіальної одиниці; б) поетапно, шляхом проведення інвентаризації земель територіальної громади по частинам.

Однак, незважаючи на законодавче регулювання, процес передачі земельних ділянок інвентаризації земель здійснюється доволі повільно і інвентаризація виконана не в повному обсязі. Поширеними є ситуації, коли передача земельних ділянок за актами здачі-приймання виконана, але межі земельних ділянок не встановлені та дані щодо них відсутні в державних кадастрових системах. Відсутність актуальних даних про землі та земельні ділянки (щодо власників земельних ділянок, цільового призначення, обмеження у використанні земель) є однією з ключових проблем, які виникають в територіальних громадах при плануванні розвитку громад та управлінні земельними ресурсами.

Бібліографічний список

1. Адміністративно-територіальний устрій України 2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://atu.decentralization.gov.ua/>
2. Земельний довідник України 2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mailchi.mp/latifundistmedia/zemelyniy-dovidnyk-ukrainy-2020>.
3. Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів від 5 червня 2019 р. №476-2019-п [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2019>
4. Упорядник: Рабошук Ярослав Олексійович, директор Аналітичного центру АМУ, редакція Виконавчого директора АМУ Слобожана Олександра Володимировича «Практичний посібник з питань передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність. Видання друге.» Листопад 2020 року.

Онопрієнко Олександр

*Науковий керівник: Комарова Наталія, доктор філософії з економіки, асистент
Білоцерківський національний аграрний університет*

ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

У структурі земельного фонду України перше місце посідають землі сільськогосподарського призначення, які тісно пов'язані зі сферою сільськогосподарського виробництва. Землі сільськогосподарського призначення є основною категорією земель, що забезпечує проведення земельної реформи. До них належать усі землі, основним цільовим призначенням яких є їх використання у сільському господарстві.

У ст. 22 Земельного кодексу України [1] визначається порядок використання земель сільськогосподарського призначення. *Землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, зокрема інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей.*

Землі сільськогосподарського призначення розташовані на 2/3 території України. У цілому площа сільськогосподарських земель становить 42,7 млн га, або 70% площі усієї території країни, а площа ріллі — 32,5 млн га, або 76% усіх сільськогосподарських земель, що свідчить про високий рівень освоєності. Статистична результативність динаміки площ різних видів угідь в Україні свідчить про незбалансований характер процесів землекористування з переважанням економічних інтересів.

Збалансоване використання землекористування це одержання максимально можливої економічної вигоди за обов'язкового дотримання екологічних вимог. Ось чому у збалансованому використанні землекористування треба слідкувати еколого-економічним принципам організації:

- збалансованості екологічних вимог і економічних інтересів;
- забезпечення рівних умов розвитку різних форм власності та господарювання на землі;
- цільового використання землі;
- підвищення економічної зацікавленості землекористувачів у проведенні землеохоронних робіт;
- платності землекористування;
- економічного стимулювання землевласників і землекористувачів щодо екологічно безпечного використання землі [2].

Найдієвішим способом досягнення окреслених орієнтирів є впровадження ринкових реформ землекористування. А мета реформування – забезпечення реалізації конституційних прав громадян на вільне розпорядження землекористуванням. Досягнення таких цілей зумовлено запровадженням прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення, для ефективного управління і регулювання земельни фондом.

1 липня 2021 року має вступити у дію Закон України 552-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» [3], яким визначається:

- поступове запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення з певними обмеженнями та правилами (всі учасники ринку мають рівні права, захист прав землекористувачів);
- внесення відомостей до Державного земельного кадастру;
- проведення інвентаризації земель;
- удосконалення методики нормативної грошової оцінки земель;

- функціонування національної інфраструктури геопросторових даних;

Тому згідно Закону України 552-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» збалансоване використання землекористування буде забезпечуватися шляхом оптимізації сільськогосподарського землеволодіння і землекористування. Будуть поліпшені технологічних умов використання землекористування. Дані аспекти підвищують інвестиційну привабливість землекористування.

Бібліографічний список:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Стаття 22.
2. Добряк Д.С., Осипчук С.О., Погурельський С.П. Проблеми екологізації землекористування. Землепорядкування. 2001. № 2. С. 34–42.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31.03.2020 р. № 552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-IX#Text>

Парчук Ірина

Науковий керівник: Бутенко Євгеній, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

На даному етапі розвитку земельних ресурсів та їх відносин у цілому важливим питанням постає раціональне використання та охорона земель.

Відповідно до Земельного кодексу України, Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Таким чином земля є основою для життя та нормального функціонування усіх процесів які відбуваються зараз, в тому числі і для функціонування новостворених ОТГ. Для початку необхідно озіратися що ж являє собою об'єднана територіальна громада. ОТГ - це добровільне об'єднання жителів сільської, селищної або міської ради, які межують між собою.

На мою думку, створення ОТГ надає чудову альтернативу більш якісно контролювати та раціонально використовувати земельні ресурси, адже це надає можливість отримувати кошти від держави напряму на направляти їх туди куди це буде найбільш доцільно.

Нині користування земельними ресурсами не відповідає вимогам раціонального використання. Надмірна розораність території призвела до порушення природного процесу утворення ґрунту. Деградація земель та опустелювання є одними з найбільших викликів для сталого розвитку людства, спричиняючи серйозні проблеми як екологічного, так і соціально-економічного характеру, включаючи голод та вимушену міграцію населення. Варто зазначити що ці та інші проблеми повстають або вже повстали перед новоствореними ОТГ. Тому сьогодні найбільш доцільно передбачити та уникнути тих проблем які зможуть призвести до катастрофи

Україна має одні із найкращих ґрунтів у світі, але на привеликий жаль ці ґрунти з часом деградують у зв'язку із недоцільним використанням, це стосується і ОТГ оскільки рідкісні чорноземи можуть заходитись і на території об'єднаних територіальних громад, але можуть не раціонально використовуватися. Тому перед нами постає питання як ж правильно використовувати та охороняти земельні ресурси

На сучасному етапі розвитку земельних відносин в Україні загострилась проблема масштабного поширення ерозійних процесів на сільськогосподарських землях.

Чинники, які впливають на виникнення та інтенсивність ерозійних процесів, поділяються на дві групи: природні та соціально-економічні. Останні пов'язані з діяльністю людини, що сприяє посиленню впливу води та вітру на ґрунт. Сучасні прояви ерозії, як правило, проявляються в разі поєднання обох груп чинників. Природні чинники створюють умови для виникнення ерозії, а неправильна господарська діяльність людини є основною причиною, що призводить до прискорення її розвитку.

Взагалом, якщо розглядати раціональне використання земель, то тут варто зазначити, що воно містить дві складових, а саме екологічну і економічну. Екологічна складова полягає в необхідності охорони і розумного використання земель та виробництві екологічно чистої сільгосппродукції. Економічна складова ґрунтується на інтересах сільгоспвиробників, тобто зменшенні витрат на виробництво продукції, що, в свою чергу, призводить до зменшення заходів з охорони ґрунтів, недотримання агротехнологій, застосування надмірної кількості хімічних засобів тощо.

Таким чином, раціональне використання земельних ресурсів має базуватись на дотриманні: необхідного рівня вмісту поживних речовин у ґрунті, запобіганні різних видів ерозії, дотриманні сівозмін, вирощуванні екологічно чистої продукції, зменшенні розораності, використанні земель за цільовим призначенням.

Ґрунти утворюються під впливом клімату, живих організмів, складу і будови материнських гірських порід, рельєфу місцевості і віку території. Від клімату залежить кількість опадів, що впливає на розвиток рослинності, життєдіяльність мікроорганізмів, розчин різних сполук у ґрунті та їх переміщення. Температура впливає на перебіг хімічних і біохімічних реакцій.

Варто зазначити що взагалом не важливо під що зараз використовуються ґрунти навіть якщо це і ОТГ необхідно дбати про їхній вміст поживних речовин а і про їхній стан в цілому, оскільки через деякий період часу ці землі можуть зміти цільове призначення

Не менш важливим постає і питання охорони земель. Для початку потрібно розібратися що ж собою являє охорона земель. Охорона земель - система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Сьогодні у всьому світі та й в Україні в цілому значно зростає викид хімічно небезпечних речовин як повітря так і в ґрунт, що просто не може не відобразитися на стані земель. Особливо така проблема постає для жителів великих міст, тому зараз особливо необхідно приділити цьому питанню максимально уваги, аби запобігти випадків коли вже вдіяти практично нічого не можливо. Варто зазначити що такі випадки відбуваються не на всій території нашої країни, тому саме для початку на місцевому рівні необхідно контролювати цю ситуацію, це стосується ОТГ.

Отже, Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, тому вирішення питань та процесів, які призводять до деградації земель, їх опустелюванню, нераціональному використанню, мають бути невід'ємною частиною комплексних цільових програм зі збереження земельних ресурсів на усіх рівнях.

Бібліографічний список

1. Аграрний тлумачний словник. Землеробство. Рослинництво. Сортознавство / уклад.: А.В. Андрющенко. – К.: Алефа, 2010. – 258 с.
2. Андреева Н.Н. Ресурсно-экологическая безопасность предприятия: диагностика, стратегия, регулирование / Н.Н. Андреева, С.К. Харичков. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 1996. – 90 с.
3. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки: Навч. та наук.-практ. посіб. / В.І.Андрейцев. – К.: Знання-Прес, 2002. – 332 с.

Потапенко Олександр

Науковий керівник: Шарий Григорій, д.е.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЧНИМ ВИРОБНИЦТВОМ

В Україні сільськогосподарські підприємства, які запровадили органічне виробництво, організовують свою діяльність в складних умовах, так як відсутній державні механізми регулювання ведення органічного виробництва та земельних відносин щодо відновленої природної родючості і оздоровлення земель. Власники земельних ділянок (паїв), на яких відновлено природну родючість земель, розривають договірні відносини із підприємствами органічного виробництва, в результаті спостерігається зменшення площ оздоровлених земель. З метою визначення особливостей системи управління на підприємствах авторами виокремлено основні аспекти формування та характерні ознаки середовища діяльності сільськогосподарських підприємств органічного виробництва сільськогосподарської продукції, визначено складові середовища діяльності сільськогосподарських підприємств органічного виробництва та основні ознаки.

Складовими діяльності підприємств є зовнішнє і внутрішнє середовище. До основних чинників зовнішнього середовища віднесено державне регулювання земельних відносин, орендні відносини, рентні відносини, бізнес-середовище формування цін на сільськогосподарську продукцію. Результати дослідження внутрішнього середовища показали, що характерними його ознаками є виробництво, технології органічного землеробства ведення тваринництва, фінанси і менеджмент. Виділені чинники знаходяться у взаємодії, кожна складова має особливості, які необхідно враховувати при формуванні системи управління, і які повинні бути адаптовані до умов господарювання та враховувати зміни в середовищі функціонування підприємств.

В останні роки на ринках Європи спостерігається збільшення попиту на продукти екологічно чистого сільськогосподарського виробництва, що спонукає до виробництва органічних, екологічно чистих продуктів харчування. Указане приводить до необхідності повернення агровиробництва до систем органічного землеробства, оздоровлення ґрунтів та відмови від застосування штучних хімічних речовин в процесі виробництва.

Вивченням особливостей управління в сфері земельних відносин та агроєкономіки займалися вчені В. А. Андрєєв, А. М. Третяк, В. І. Губенко, О. І. Дребот, А. Я. Сохнич та ін. Управління та особливості в сфері органічного агровиробництва вивчали вчені М. К. Шикула, О. В. Шубравська, С. С. Антонець, В. М. Писаренко [1–3]. Незважаючи на чисельні наукові публікації, проблема вивчення характерних ознак системи управління на підприємствах в умовах невизначеності середовища їх функціонування залишається актуальною, а особливо в умовах швидких кліматичних змін, маловоддя в Україні та економічних проблем в сфері органічного землеробства аграрних підприємств України.

Авторами пропонується визначення органічного виробництва: як системи управління виробництвом, що повністю відмовилося від використання хімічних речовин і ГМО та враховує лише природні закономірності вирощування сільськогосподарської продукції і продуктів харчування. Органічне виробництво – система управління, що враховує природні екологічні закономірності виробництва сільськогосподарської продукції, яка поєднує природно-ресурсні, біологічні чинники і біорізноманіття та природні фактори з урахуванням споживчого ринку та попиту споживачів, забезпечуючи сталий розвиток агроландшафтів і здоров'я тварин, протидіючи поверненню природних систем в стан природнього хаосу.

В Україні сільськогосподарські підприємства, які запровадили органічне виробництво, організують діяльність в умовах, коли державою проводиться системна лібералізація земельного законодавства, діє тіньовий обіг земель, просторовий базис підприємств носить динамічний характер та відсутнє стимулювання органічного землеробства з боку держави. Спостерігаються недієві контрольні функції держави в сфері охорони ґрунтів, в Україні держава не включає регулятивні механізми, санкції і стимули щодо охорони земель і ґрунтів, підвищення родючості та якісних характеристик ґрунту.

Досвід діяльності науково-виробничого приватного підприємства «Агроєкологія» у Полтавській області, яке займається органічним землеробством, показує, що в Україні відсутній державний механізм регулювання земельних відносин щодо відновленої природної родючості земель та дієвої регуляторної політики в сфері органічного землеробства.

Принципи органічного виробництва за С. С. Антонцем: абсолютне недопущення використання «синтетичних» хімічних речовин, добрив і гербіцидів навіть природнього походження (наприклад, пластові води, гіпс, вапно і т.д.); відсутність генно-модифікованих організмів. В інституціонально-визначеному сертифікованому органічному виробництві (регламенти ЄС № 889/2008), на відміну від сільгоспідприємства «Агроєкологія» Антонця С. С., де взагалі не використовують хімічні речовини в будь-якому вигляді більше 40 років, допускається використання декількох сотень хімічних речовин (наприклад, сульфат міді – мідний купорос).

Сільськогосподарські підприємства, які використовують органічне землеробство і прагнуть динамічно розвиватися, повинні враховувати особливості середовища функціонування та його вплив на систему управління.

Головна особливість системи управління на підприємствах органічного сільськогосподарського виробництва порівняно з традиційним – це організація виробництва, яка опирається на створений і сформований потенціал природньої та штучної родючості виключно технологічними і органічними чинниками і враховує тільки біокліматичні, ентомологічні та інші природні фактори, загрози і переваги, знаходячи рішення, що балансують між економічною доцільністю, біопотенціалом культурних рослин і тварин та біоекономічною шкідливістю хвороб і шкідників [4]. Управлінські рішення повинні спочатку забезпечити оздоровлення ґрунту, агроландшафту та інших факторів середовища, використовуючи механізми не тільки «точного» землеробства, а науково «розумні» системи землеробства, рослинництва і тваринництва, отримуючи органічну продукцію в кількостях, що забезпечує окупність витрат, високу ефективність та прибутковість органічного агробізнесу.

Управлінські рішення у сфері органічного землеробства повинні задіяти організаційно-правові, організаційно-економічні, організаційно-землепорядні механізми управління, а не опиратися виключно на організаційно-адміністративний механізм. Місія управління у сфері органічного виробництва повинна враховувати стан базових компонентів «земля» та чинники і технологічні особливості виробництва, якісні характеристики кінцевого органічного продукту.

Переваги виробництва органічної сільськогосподарської продукції: краща якість і смакові характеристики органічної продукції; органічні продукти не містять сторонніх хімічних речовин і сполук, безпечні для людини і особливо для дітей; сталий розвиток

територій і збереження природного середовища; збереження природної родючості ґрунтів; збереження біорізноманіття, здоровий генофонд природних елементів і хороше здоров'я людини.

Формування інвароментальної економічної системи в країні та повноцінних суспільних як економічних, так і правових та екологічних інститутів і інституцій сприятиме створенню управлінських систем, які будуть ефективні в органічному виробництві, як у вітчизняному економічному просторі, так і в геоелекономічному масштабі.

Бібліографічний список

1. Шикла, М. К., Антоненко, С. С., Андрієнко, В. О. (1998). Відтворення родючості ґрунтів у ґрунтозахисному землеробстві, 678.
2. Шубравська, О. В., Молдаван, Л. В., Пасхавер, Б. Й. (2017). Ресурсні можливості розвитку аграрного сектора економіки України: колективна монографія, 440 с.
3. Антоненко, С. С., Антоненко, А. С., Писаренко, В. М. (2010). Органічне землеробство: з досвіду ПП «Агроелекологія» Шишацького району Полтавської області: практ. Рекомендації, 195–196.
4. Шарий, Г. І., Тимошевський, В. В., Фесак, С.А. (2018). Агроелекологічні перспективи – не загубити надбане. Землевпорядний вісник, № 5, 25–29.

Пташник Ігор

*Комарова Наталія, доктор філософії з економіки, асистент
Білоцерківський національний аграрний університет*

ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Просторовий розвиток в громаді є ефективним інструментом містобудівної і землевпорядної діяльності.

Просторове планування – спроби суспільства впливати на просторовий розподіл людей, їх діяльність та ресурси. Головна ціль планування – врівноваження різних, часто суперечливих, державних та приватних інтересів. Просторове планування є діяльністю в публічному секторі та відбувається на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Просторове планування в Україні перебуває у фазі активного розвитку у процесі децентралізації, коли утворюються нові громади.

17.06.2020 року прийнято закон України 2280 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель», який визначає:

- комплексне просторове планування території громади;
- просторове планування на території громади та за її межами (населених пунктів);
- комплексний план просторового розвитку громади, є одночасно містобудівною документацією і документацією із землеустрою на місцевому рівні;
- комплексне просторове планування територій громад скасовує необхідність розроблення декількох видів містобудівної документації, документації із землеустрою, охорони навколишнього природного середовища та об'єктів культурної спадщини

Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади – одночасно містобудівна документація на місцевому рівні та документація із землеустрою, що визначає планувальну організацію, функціональне призначення території, основні принципи і напрями формування єдиної системи громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту території та населення від небезпечних природних і техногенних процесів, охорони земель та інших компонентів навколишнього

природного середовища, формування екомережі, охорони і збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів, а також послідовність реалізації рішень, у тому числі етапність освоєння території [1].

Характеристики комплексного плану:

- комплексний план містить просторові дані, метадані, що складають його проектні рішення, і розробляється у формі електронного документа;
- строк дії комплексного плану необмежений;
- зміни до комплексного плану вносяться за даними містобудівного моніторингу (раз на рік);

- підлягає експертизі містобудівної документації;
- підлягає екологічному оціненню;
- комплексний план затверджується центральним органом громади.

Інформація, яка міститься в комплексному плані:

- ✓ визначення складу угідь в громаді;
- ✓ визначення категорій земель на території громади;
- ✓ встановлення меж режимоутворюючих об'єктів;
- ✓ межі та правові режими використання історичних ареалів населених місць, внесених до Списку історичних населених місць України;
- ✓ включає пункти концепції інтегрованого розвитку території громади;
- ✓ Проводиться розрахунок потреби населення у будівництві нерухомості, для проживання населення, для громадського використання;
- ✓ перспективну функціонально-планувальну структуру;
- ✓ параметри територіального розвитку населених пунктів;
- ✓ встановлення територій для перспективного розвитку (будівництва та благоустрою);
- ✓ визначення законодавчого поля використання територій;
- ✓ створення мережі закладів освіти, охорони здоров'я;
- ✓ визначаються землі загального користування;
- ✓ території для заповідання, заліснення, ренатуралізації та відновлення торфовищ, водно-болотних, лучних, степових та інших цінних природних екосистем;
- ✓ земельні ділянки для передачі у комунальну власність;
- ✓ землі (території) для безоплатної передачі у власність земельних ділянок державної та комунальної власності;

Комплексний план визначає територіальну організацію території громади, а саме функціональне призначення території, основні принципи і напрямки формування єдиної системи громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту території та населення від небезпечних природних і техногенних процесів, охорони земель та інших компонентів навколишнього природного середовища, формування екомережі, охорони і збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів, а також послідовність реалізації рішень, у тому числі етапність освоєння території.

Формування земельних ділянок може здійснюватись за комплексними планами просторового розвитку території територіальних громад, генеральними планами населених пунктів, детальними планами території. Відомості про ці земельні ділянки підлягають внесенню до ДЗК [2].

Отже, просторове планування має на меті забезпечення сталості та впорядкованості території громади. Це в свою чергу сприятиме соціальному та економічному розвитку, а також забезпечить прозорість використання земельних ресурсів громади та законність усіх дій.

Бібліографічний список

1. Асоціація міст України. Сайт. URL: <https://www.auc.org.ua/>
2. Криштоп Т., Рись Р., Кошелюк Л. Посібник з питань просторового планування для уповноважених органів містобудування та архітектури об'єднаних територіальних громад. 2018. с. 119 URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/347/1.pdf>.

Рибалко Анастасія

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

ПОГОДЖЕННЯ ПРОЄКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ПО ПРИНЦИПУ ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНОСТІ

Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки — це землевпорядна документація, яка розробляється при першому оформленні права власності або користування (оренди) на землю, при зміні цільового призначення землі та ін. Підставою для розробки проекту землеустрою є заява замовника та дозвіл відповідного органу місцевого самоврядування на розробку проекту відведення.

Після отримання рішення з дозволом на виготовлення проекту відведення земельної ділянки, необхідно звернутись до відповідної землевпорядної організації, в штаті якої працюють сертифіковані інженери-землевпорядники, інженери-геодезисти з метою розробки, погодження проекту землеустрою та реєстрації ділянки в Державному земельному кадастрі.

Розроблений землевпорядниками проект землеустрою підлягає погодженню в наступних організаціях:

- органи Держгеокадастру;
- місцевий відділ архітектури та містобудування;
- інші організації (органи лісгоспу, водгоспу, охорони культурної спадщини, екології і т.і.) в окремих індивідуальних випадках.

Реалізація пілотного проекту щодо екстериторіальності погодження проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок здійснюється у територіальних органах Держгеокадастру з 1 жовтня 2016 року відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.2016 № 580 «Деякі питання реалізації пілотного проекту із запровадження принципу екстериторіальності погодження проектів землеустрою щодо відведення земельної ділянки територіальними органами Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру». Відповідно до затвердженого вказаною постановою Тимчасового порядку взаємодії між територіальними органами Держгеокадастру (далі – Порядок) розробник проекту землеустрою подає до територіального органу Держгеокадастру за місцем розташування земельної ділянки оригінал проекту землеустрою у паперовому та електронному вигляді. Проект землеустрою в електронному вигляді засвідчується за допомогою електронного цифрового підпису розробника, який підтверджує його відповідність.

Територіальний орган Держгеокадастру в день надходження проекту землеустрою: приймає подані документи та реєструє у системі електронного документообігу Держгеокадастру з обов'язковим нанесенням штрих-коду, який включає реєстраційні індекс і дату документа; перевіряє відповідність оригіналу проекту землеустрою у паперовому вигляді проекту землеустрою в електронному вигляді; вносить до системи електронного документообігу Держгеокадастру проект землеустрою в електронному вигляді, засвідчений електронним цифровим підписом розробника, та викопіювання з індексної кадастрової карти

(плану), на якому відображено запроектовану земельну ділянку та інформацію про обмеження (у разі їх наявності). Система електронного документообігу Держгеокадастру за принципом випадковості обирає територіальний орган Держгеокадастру, який здійснюватиме погодження проекту землеустрою, та не пізніше наступного робочого дня з дня надходження проекту землеустрою передає до відповідного територіального органу Держгеокадастру матеріали, зазначені в пункті 5 Порядку.

Розгляд та погодження або відмова у погодженні проектів землеустрою здійснюються працівниками територіальних органів Держгеокадастру, які вибрані за принципом випадковості системою електронного документообігу Держгеокадастру. Розгляд та погодження або відмова у погодженні проектів землеустрою здійснюються експертами державної експертизи у порядку черговості їх надходження відповідно до вимог, установлених статтею 186-1 Земельного кодексу України. Під час розгляду проектів землеустрою опрацьовується проект землеустрою в електронному вигляді, засвідчений електронним цифровим підписом розробника. За результатами розгляду проекту землеустрою відповідний експерт державної експертизи готує висновок, скріплює його в електронній формі своїм електронним цифровим підписом, після чого реєструє у системі електронного документообігу Держгеокадастру.

Територіальний орган Держгеокадастру за місцем розташування земельної ділянки роздруковує висновок, завіряє печаткою та подає його розробнику разом з оригіналом проекту землеустрою у паперовому вигляді. Розробник може перевірити стан погодження проекту землеустрою за допомогою офіційного веб-сайту Держгеокадастру шляхом введення реєстраційних атрибутів, зазначених на копії опису. У разі надання висновку про відмову в погодженні проекту землеустрою розробник після усунення зауважень та пропозицій може подати його для погодження відповідно до вимог Порядку. Для здійснення розгляду та погодження проектів землеустрою Кваліфікаційною комісією Держгеокадастру відібрано 15 працівників Головного управління Держгеокадастру у Херсонській області, які відповідають критеріям, установленим статтею 23 Закону України «Про державну експертизу землевпорядної документації», та є експертами державної експертизи.

Бібліографічний список

1. Деякі питання реалізації пілотного проекту із запровадження принципу екстериторіальності погодження документації із землеустрою територіальними органами Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру
2. Земельний кодекс України Закон України "Про землеустрій"
3. Законом України «Про державний земельний кадастр»
4. Закон України «Про державну експертизу землевпорядної документації»
5. Постанова Кабінету міністрів України № 266 від 04.03.2004 року

Цегельська Марина

Науковий керівник: Петренко Олександр, к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ПРОБЛЕМИ КОНСОЛІДАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Питання консолідації земель є актуальним не лише для України, але й для інших, в тому числі й найбільш розвинутих, країн світу. Так, у Європейському Союзі ведеться активний пошук оптимальних шляхів консолідації земель сільськогосподарського призначення в рамках розвитку сільських територій [1].

Розвиток консолідації земель в напрямку об'єднання роздрібнених земельних ділянок у компактні земельні масиви та покращення їх агроекологічного потенціалу і стану

запропонований у роботах Л. Ткачука [2]. Необхідність консолідації земель через удосконалення системи землеустрою територій та одночасно із консолідацією земель несільськогосподарського призначення доводить А.Третяк [3]. Інші науковці зосереджують свою увагу переважно на державній політиці в сфері консолідації земель та на розвитку інфраструктури ринку земель сільськогосподарського призначення [4]. У зв'язку з цим виникає необхідність комплексного розгляду проблем та визначення перспектив консолідації земель сільськогосподарського призначення в нинішніх ринкових умовах.

Економічно та й екологічно ефективно сільськогосподарське землекористування неможливе без консолідації земель, тобто без концентрації земель у земельні масиви відповідних розмірів. При цьому не йдеться про концентрацію земель у власності обмеженої кількості землевласників чи навіть у користуванні землекористувачів, оскільки це інший процес - процес монополізації земель (земельних наділів).

Монополізація може також відбуватися різними шляхами, а саме: через концентрацію земель у власності чи користуванні окремих осіб, господарств, які є або найбільш ефективними, або найбільш багатими чи впливовими. З іншого боку, під консолідацією розуміють можливість використовувати потенціал земельних масивів більшої площі для придбання необхідної техніки та різноманітних засобів з метою збільшення врожайності та валового доходу з власне використовуваних земель.

Загалом консолідацію земель доцільно проводити у таких напрямках:

- обмін земельними ділянками або їх частинами (метою такого обміну має стати компактна просторова організація території);
- оренда земельних ділянок сільськогосподарського призначення (метою є об'єднання земель для збільшення виходу продукції як для власного споживання, так і для продажу);
- купівля - продаж земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення (метою є пошук найбільш ефективного землевласника).

Суттєвою проблемою на шляху консолідації земель є, по-перше, велика кількість існуючих землевласників, а по-друге, різноплановість їхньої діяльності та різноманітність їхніх інтересів. Найбільш зрозумілий, але й одночасно дуже складний для практичної реалізації напрям консолідації земель - це об'єднання розпайованих земельних ділянок в цілісні поля, поля - в сівозміни, а із сівозмін - формування відповідного господарства. Інший напрям - це консолідація земель або на основі земельних паїв сусідніх господарств, або на території, де не було великих чи середніх господарств. Нарешті третій напрям - це консолідація земель нині існуючих господарств.

Природно-сільськогосподарські райони доцільно визначити ще до початку активної консолідації земельних наділів, оскільки вони покликані встановити загальну стратегію регіонального та загальнодержавного розвитку сільськогосподарського землекористування. На всіх напрямках консолідації необхідно визначити роль та місце держави і розробити відповідні організаційно-економічні та законодавчо-правові засоби і заходи. Також важливим є вибір способу консолідації земель, а саме: у вигляді оренди, купівлі-продажу, викупу, міни, передачі у спадок. Аналізуючи сьогодишню ситуацію із передумовами консолідації земель сільськогосподарського призначення, доводиться констатувати, що близько 70% дрібних землевласників схильні віддавати свої земельні наділи лише в оренду, а отже, за відсутності ринку земель сільськогосподарського призначення саме оренда і є нині практично єдиним напрямом консолідації земель. Втім, нинішній орендодавець має на меті не консолідувати земельні масиви, а лише збільшити свої доходи від її використання, тобто про повноцінну консолідацію земель, принаймні при нинішніх орендних відносинах, не йдеться. Більше того, розвиток орендних відносин лише веде до погіршення якості, зниження продуктивності земель та переведу їх в інше цільове призначення. За таких умов консолідацію земель через розвиток орендних відносин доцільно проводити не на базі дрібних особистих селянських наділів, а на базі середніх наділів, тобто на базі земель

існуючих сільгосп підприємств. Як один із шляхів такої консолідації можна запропонувати поширення договорів оренди на землі сільськогосподарського призначення із закріпленням за орендарями права щодо подальшого набуття її у власність після запровадження ринку земель.

Інший шлях пов'язаний із набуттям орендарем земельної ділянки на праві емфітевзису, тобто користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Щодо консолідації земель дрібних землевласників, то принаймні у найближчому майбутньому практично єдиним напрямом їх консолідації є відчуження або викуп. Напрямок, який пов'язаний із добровільною передачею земельних наділів, не має значних шансів на успіх уже сьогодні.

Для дрібних землевласників, які мають земельні наділи, посеред поля потрібно встановити ряд обмежень на їх самостійне використання, якщо земельні наділи даного поля підлягають консолідації. В даному випадку найбільш прийнятним для дрібного землевласника може бути встановлення порядку обміну земельними наділами або в межах існуючого поля (обмін на земельну ділянку на окраїні поля), або в межах населеного пункту (обмін на земельну ділянку з аналогічними якісними та кількісними характеристиками на іншому полі). При цьому слід визначити земельні поля, які потребують негайної консолідації. До числа цих полів слід віднести ті, які містять особливо цінні ґрунти та ґрунти, яким загрожує втрата природної відновної здатності, в першу чергу здатності підтримувати природний рівень їхньої родючості, а також здатність підтримувати стійкість земель до забруднення та деградації. Консолідація земель, які сьогодні перебувають у власності реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств, залежить не лише від організаційно-правової форми відповідного господарства, але й від того, чи новостворене господарство повністю завершило свою реорганізацію або формування, а також від характеру та інтенсивності його виробничо-економічних зв'язків з іншими (сусідніми) підприємствами. Тобто йдеться про передумови щодо об'єднання (злиття) або щодо спільного довготривалого користування земельними масивами.

При консолідації земель сільськогосподарського призначення слід ураховувати не лише майбутню (консолідовану) площу цих земель, але й структуру сільськогосподарських угідь, тобто ця структура повинна буде оптимізованою, але вже на рівні більших земельних площ. Поряд із оптимізованою структурою сільськогосподарських угідь особливе місце в новій оптимізованій структурі земель сільськогосподарського призначення мають зайняти несільськогосподарські угіддя. Складність тут полягає в тому, що значні площі цих угідь сьогодні ніде не обліковуються, тому є або захоплені новими дрібними землевласниками, або взагалі не використовуються [5].

Бібліографічний список

1. The Design of Land Consolidation Pilot Projects in Central and Eastern Europe. — Roma: FAO, 2003. — 65 p.
2. Ткачук Л.В. Консолідація земель: ефективне використання та охорона в умовах трансформації земельних відносин: монографія / Л.В. Ткачук. — Львів: ЛНАУ, 2009. — 249 с.
3. Третяк А.М. Теоретичні основи землеустрою / А.М. Третяк. — К.: ІЗУ УААН, 2002. — 152 с.
4. Артюшин В.І., Кобець М.І., Пугачов М.І. Проблеми становлення та функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні / За ред. М. Свенціцькі. — К.: АДЦБС ПРООН, 2007. — 60 с.

Федоришин Аліна

Науковий керівник: Вагілевич Тетяна, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

ПРОЕКТ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЩОДО ВІДВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО СЕЛЯНСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

«Особисте селянське господарство» останнім часом постійно «на слуху» та вживається в професійній та щоденній мові юристів, ріелторів та операторів ринку землі, більше того – власники земельних часток (паїв) або земельних ділянок, виділених під ведення товарного сільськогосподарського виробництва, бажають аби їхня земельна ділянка була відведена саме під таке цільове призначення.

Так, як ми будемо говорити про особисте селянське господарство, як про цільове призначення земельної ділянки, що знаходиться у власності чи користуванні громадян, то визначимо, що ж було первинним: ОСГ як вид господарської діяльності чи земельна ділянка, виділена під особисте селянське господарство для зазначеного виду діяльності.

Відповідно до Закону «Про особисте селянське господарство» особисте селянське господарство (ОСГ) – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, зокрема, у сфері сільського зеленого туризму.

Стосовно земельних ділянок для ведення ОСГ то Земельний кодекс України визначає, що земельні ділянки, призначені для ведення особистого селянського господарства, можуть передаватися громадянами у користування юридичним особам України і використовуватися ними для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства без зміни цільового призначення цих земельних ділянок. Водночас, за загальним правилом іноземні громадяни та особи без громадянства можуть мати земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства лише на умовах оренди.

Для ведення особистого селянського господарства використовують земельні ділянки розміром не більше 2,0 га, передані фізичним особам у власність або оренду в порядку, встановленому законом. Щоправда, у разі якщо розмір земельної частки (паю), що отримав у власність член ОСГ, більше ніж 2,0 га, розмір земельної ділянки особистого селянського господарства може бути збільшений.

Громадяни України, власники земельних ділянок, котрі реалізували своє право на безоплатну приватизацію земельної ділянки для ведення особистого підсобного господарства в розмірі менше 2,0 га, мають право на збільшення земельної ділянки в межах норм, установлених для ведення особистого селянського господарства.

Адже до набуття чинності Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р. у редакції ЗК України від 13 березня 1992 р. такі господарства мали назву «особисті підсобні господарства». Проте законодавець висловив свою позицію щодо тотожності термінів «особисте підсобне господарство» та «особисте селянське господарство».

Законом встановлюється, що суб'єктами ведення особистого селянського господарства є фізичні особи. Відповідно до нього юридичні особи не можуть вести особисте селянське господарство однак, щодо володіння землею із цільовим призначенням під ведення ОСГ прями обмеження відсутні.

Громадяни, що отримали державні акти про право власності на земельні ділянки, де в графі «цільове призначення» яких зазначено «товарне сільськогосподарське виробництво», займатися товарним сільськогосподарським виробництвом не можуть, оскільки є фізичними особами.

Для того щоб зайнятися зазначеною діяльністю, селянин має створити фермерське господарство або будь-який інший суб'єкт господарювання.

Особисто використовувати таку земельну ділянку селянин не може. При цьому селяни лишаються власниками цих земельних ділянок. Фактично на момент отримання фізичною особою державного акта про право власності на сільськогосподарську земельну ділянку, призначену для ведення товарного сільськогосподарського виробництва або фермерського господарства, вона не наділена спеціальною правосуб'єктністю, яке надає їй право використовувати дану земельну ділянку за цільовим призначенням.

Чи можна будувати на землі, відведеній під ОСГ – пряма заборона на здійснення житлового будівництва для власних потреб на земельній ділянці, відведеній для особистого селянського господарства, в українському законодавстві відсутня.

Тим паче, до майна, яке використовується для ведення особистого селянського господарства, належать жилі будинки, господарські будівлі, споруди тощо. Отже, фактично законодавець визначив, що житловий будинок входить до майна ОСГ.

У переважній більшості українських ОСГ присадибні ділянки і земельні ділянки для ведення ОСГ не розділені, а тому законодавець де-юре погодив можливість зведення житлового будівництва для власних потреб на земельній ділянці для ведення ОСГ.

Проте, за умови, якщо земельна ділянка, виділена під ОСГ, перейшла у власність громадян України внаслідок надання її за рішенням відповідних органів влади, або придбана у власність на підставі цивільно-правових правочинів (купівля-продаж, міна, дарування тощо), то вони мають право ініціювати зміну цільового призначення своєї земельної ділянки. Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки розробляється за замовлення громадян суб'єктами господарювання, що є виконавцями робіт із землеустрою згідно із законом, у строки, що обумовлюються угодою сторін.

Постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 2004 року №266 затверджено Типовий договір про розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки.

Виконавець зобов'язується виконати з дотриманням вимог законодавства проектно-вишукувальні роботи (далі – роботи) з розробленням проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки (не ділянок), а замовник – прийняти та оплатити виконані роботи.

Отже, для окремої земельної ділянки має розроблятися окремий проект. Якщо проекти об'єднані, документація має називатися “Проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок”.

Часто громадяни при оформленні права власності на земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства стикаються з проблемою погодження проекту землеустрою у структурних підрозділах районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері містобудування та архітектури.

Поширеними є випадки, коли архітектор надає негативний висновок, зокрема посилаючись на відсутність генерального плану.

Частиною 8 статті 118 Земельного кодексу України передбачено, що проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки погоджується в порядку, встановленому статтею 186-1 цього Кодексу.

Згідно з частиною 6 цієї статті Земельного кодексу України, підставою для відмови у погодженні проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки може бути лише невідповідність його положень вимогам законів та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, документації із землеустрою або містобудівній документації.

Отже, закон визначає особисте селянське господарство як господарську діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму.

Бібліографічний список

1. Створення проєкту землеустрою для ведення особистого селянського господарства – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/sg/ksgp/ksgp_u/ksgp_11_u.htm
2. Про ведення особистого селянського господарства : Закон України від 19.06.2003 р. №973 IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 45. - 306 с.
3. Долинська М. ведення особистого селянського господарства землекористування, порядок створення, діяльність та припинення діяльності. - Х., 2015. - С. 74-75.

Чеботарьова Інна

Науковий керівник: Кустовська Оксана, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ

Інвентаризація земель проводиться з метою встановлення місця розташування об'єктів землеустрою, їх меж, розмірів, правового статусу, виявлення земель, що не використовуються, використовуються нерационально або не за цільовим призначенням, виявлення і консервації деградованих сільськогосподарських угідь і забруднених земель, встановлення кількісних та якісних характеристик земель, необхідних для ведення Державного земельного кадастру, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і прийняття на їх основі відповідних рішень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

У результаті виконаних робіт щодо інвентаризації земель сільськогосподарського призначення на території Вільховецької сільської ради, Киданівської сільської ради, Тептіївської сільської ради, Щербашенецької сільської ради Богуславського району Київської області при детальному аналізі вихідних документів, планово-картографічних матеріалів та іншої інформації, яка розміщена на публічній кадастровій карті України, із земель сформовано земельні ділянки загальною площею 46,8986 га. [2, с. 1]

Оцінено сучасний стан використання земельних ресурсів на території Богуславського району, а нині Обухівського району Київської області. Богуславський район (з 17 липня 2020 року це частина Обухівського району Київської області). Місцезнаходження районного й адміністративного центру – це місто районного значення – Богуслав. Населення району складає тридцять чотири тисячі сімсот вісімдесят осіб (на 01.02.2016 року). Площа району на момент ліквідації складала 772 км². Утворений був 07 березня 1923 року. Ґрунти в основному – чорноземи опідзолені мало гумусні і темно-сірі опідзолені але наявні й їх відміни. Протікають річки басейну Дніпра (річки Нехворощ, Богуславка, Фоса, Рось, Хоробра) і Південного Бугу з боку міста Боярка. У районі є 92 ставки, площа водного дзеркала яких 428 гектарів. Корисні копалини: сірі порфіровидні граніти, будівельна глина та пісок, гончарна глина. Ліси займають площу 17361 га. Основні породи дерев - це граб, дуб, ясен, сосна, клен гостролистий та ін. Домінуючим типом лісу є «Свіжа грабова діброва», яка займає близько 70 % всіх лісів. [1, с. 1]

Сформовано земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності в межах, визначених перспективним планом формування територій громад, шляхом проведення інвентаризації земель сільськогосподарського призначення державної власності з подальшою передачею зазначених земельних ділянок у комунальну власність відповідних об'єднаних територіальних громад згідно із статтею 117 Земельного кодексу України. При проведенні робіт із інвентаризації земель сільськогосподарського призначення державної власності розбіжностей між інформацією, яка міститься у документах, що

посвідчують право на земельні ділянки та матеріалах Державного земельного кадастру не виявлено.

Встановлено, що державна інвентаризація земель проводиться шляхом формування земельних ділянок незалежно від форми власності, визначення їх угідь та у разі потреби віднесення таких земельних ділянок до певних категорій для інформаційного наповнення Державного земельного кадастру. Інвентаризація земель проводиться з урахуванням принципів плановості, достовірності та повноти даних, послідовності і стандартності процедур, доступності використання інформаційної бази, узагальнення даних з додержанням єдиних засад та технології їх оброблення. Об'єктами інвентаризації земель є територія України, територія адміністративно-територіальних одиниць або їх частин, масив земель сільськогосподарського призначення, окремі земельні ділянки. [4, с. 1]

Інвентаризація земель проводиться в межах адміністративно-територіальних одиниць, територій, межі яких визначені проектами формування територій і встановлення меж сільських, селищних рад, масивів земель сільськогосподарського призначення, окремих земельних ділянок. Під час проведення інвентаризації масиву земель сільськогосподарського призначення здійснюються заходи, визначені ст.55 ЗУ «Про землеустрій». [3, с. 1]

Проведення державної інвентаризації земель забезпечує Держгеокадастр або його територіальний орган шляхом прийняття наказу про проведення державної інвентаризації земель.

У результаті виконаних робіт щодо інвентаризації земель сільськогосподарського призначення на території Вільховецької сільської ради, Киданівської сільської ради, Тептіївської сільської ради, Щербашенецької сільської ради Богуславського району Київської області при детальному аналізі вихідних документів, планово-картографічних матеріалів та іншої інформації, яка розміщена на публічній кадастровій карті України, із земель сформовано земельні ділянки загальною площею 46,8986 га – це земельні ділянки розташовані на території Вільховецької сільської ради, Киданівської сільської ради, Тептіївської сільської ради, Щербашенецької сільської ради Богуславського району Київської області, зокрема: Вільховецька сільська рада (земельна ділянка № 1), площею - 12,5928 га, Киданівська сільська рада (земельна ділянка № 1), площею - 4,4469 га, Киданівська сільська рада (земельна ділянка № 2), площею - 8,6370 га, Киданівська сільська рада (земельна ділянка № 3), площею - 2,8397 га, Тептіївська сільська рада (земельна ділянка № 1), площею - 6,0357 га, Щербашенецька сільська рада (земельна ділянка № 1), площею - 12,3465 га.

Виконано формування земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності в межах, визначених перспективним планом формування територій громад, шляхом проведення інвентаризації земель сільськогосподарського призначення державної власності з подальшою передачею зазначених земельних ділянок у комунальну власність відповідних об'єднаних територіальних громад згідно із статтею 117 Земельного кодексу України.

Бібліографічний список

1. Адміністративно-територіальний устрій Богуславського району. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Богуславський район](https://uk.wikipedia.org/wiki/Богуславський_район)
2. Головне управління Держгеокадастру у Київській області. URL: <http://kyivska.land.gov.ua>
3. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 №858 – IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Про деякі питання проведення заходу з інвентаризації земель державної власності: Наказ Держгеокадастру від 13.05.2019 № 129. URL: <http://dzk.gov.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-dokumentatsiyi-iz-inventaryzatsiyi-zemel-silskogospodarskogo-pryznachennya/>

Чернієнко Марія

Науковий керівник: Кустовська Оксана, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Інвентаризація земель проводиться в межах адміністративно-територіальних одиниць, територій, межі яких визначені проектами формування територій і встановлення меж сільських, селищних рад, масивів земель сільськогосподарського призначення, окремих земельних ділянок. [1, с. 1] Під час проведення інвентаризації масиву земель сільськогосподарського призначення здійснюються заходи, визначені ст.55 ЗУ «Про землеустрій». [4, с. 1] Проведення державної інвентаризації земель забезпечує Держгеокадастр або його територіальний орган шляхом прийняття наказу про проведення державної інвентаризації земель. [5, с. 1]

Встановлено, що станом на 12 жовтня 2020 року до Державного земельного кадастру внесено відомості про 22,1 млн земельних ділянок загальною площею 43,8 млн га, зокрема, 14,8 млн земельних ділянок сільськогосподарського призначення загальною площею 31,8 млн га.

Також триває процес внесення відомостей до Державного земельного кадастру щодо адміністративно-територіальних одиниць: наразі із загальної кількості населених пунктів на території України за заявами органів місцевого самоврядування внесено відомості про межі 8 416 адміністративно-територіальних одиниць та нормативну грошову оцінку 4 219 населених пунктів.

Встановлено головні особливості щодо заходу інвентаризації земель сільськогосподарського призначення:

Отримати вкопіювання з картографічної основи Державного земельного кадастру, кадастрової карти (плану) має право будь-яка фізична або юридична особа за умови її ідентифікації з використанням електронного цифрового підпису (ЕЦП) чи іншого альтернативного засобу ідентифікації особи, в тому числі органи державної влади, органи місцевого самоврядування для здійснення своїх повноважень, визначених законом.

Вкопіювання з картографічної основи ДЗК можна отримати онлайн з можливістю її друку на своєму комп'ютері для подальшого використання при підготовці землевпорядної документації.

Отже, тепер заявник витратить менше часу на отримання зазначених графічних матеріалів і зможе використовувати їх при підготовці документації.

Спрощується процедура державної реєстрації земельної ділянки з урахуванням принципу екстериторіальності при наданні відповідної послуги, усуваються причини, які зумовлюють необхідність неодноразових звернень фізичних та юридичних осіб із заявами та документами через центри надання адміністративних послуг до державних кадастрових реєстраторів (у разі виявлення помилок, необхідності внесення певних уточнень), та, як наслідок, зменшуються зайві витрати матеріальних ресурсів. [2, с. 1]

При цьому залишається можливість подання відповідних документів щодо внесення відомостей до Державного земельного кадастру до Державного кадастрового реєстратора. [3, с. 1]

Деталізуються підстави для відмови у внесенні відомостей до Державного земельного кадастру:

- якщо підставою для відмови є невідповідність поданих документів вимогам законодавства, реєстратор в рішенні про відмову відзначає такі відомості з посиланням на нормативно-правовий акт і його положення, з якими виявлено невідповідність;

• у разі, якщо підставою для відмови є нерозбірливий текст, закреслені слова, помилки й т. п., реєстратор у своєму рішенні про відмову вказує назву документа і його частину, в якій написано нерозбірливий текст або виявлені помилки, а якщо заявник подав документи не в повному обсязі, то реєстратор зазначає назви документів, яких не вистачає.

Запроваджується он-лайн моніторинг розгляду усіх видів заяв, що опрацьовуються у Державному земельному кадастрі, з метою недопущення порушень під час державної реєстрації земельних ділянок.

Сервіси відкритого моніторингу надають можливість контролювати стан готовності необхідних документів з відомостями Державного земельного кадастру та отримувати актуальну інформацію про можливість їх отримання у відповідному центрі надання адміністративних послуг (ЦНАП).

Прогнозують, що внесені зміни позитивно вплинуть на:

- зменшення корупційних ризиків – на 167 тис. контактів із чиновниками кожного року;
- збільшення надходжень від земельного податку – на 2,3 млн. грн.;
- зменшення тіньової економіки – на 79 млн. грн.

Проведення інвентаризації земель державної та комунальної власності сприятиме інвестиційній привабливості земель, що дозволить залучати додаткові кошти як вітчизняних так і іноземних інвесторів для розвитку економіки, а також сприятиме збільшенню доходів бюджетів усіх рівнів за рахунок зростання надходжень від плати за землю в результаті актуалізації відомостей про суб'єкти земельних відносин та земельні ділянки, що підлягають оподаткуванню.

Додатковим ефектом проведення інвентаризації земель державної та комунальної власності є забезпечення оперативності та якості прийняття органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування рішень щодо передачі громадянам та юридичним особам у власність або користування земельних ділянок.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001, № 2768-III, редакція від 01.03.2016, підстава 888-19. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
2. Кустовська О.В. Світова практика при побудові системи земельно-майнових відносин в Україні / О.В. Кустовська, Ю.В. Дарцова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. - № 11(174). - С. 21-23.
3. Новий порядок проведення інвентаризації земель - 2019. URL: <https://dreamdim.ua/ru/novuj-poryadok-provedennya-inventaryzatsiyi-zemel-2019/>
4. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 №858 – IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Про деякі питання проведення заходу з інвентаризації земель державної власності: Наказ Держгеокадастру від 13.05.2019 № 129. URL: <http://dzk.gov.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-dokumentatsiyi-iz-inventaryzatsiyi-zemel-silskogospodarskogo-pryznachennya/>

Фоміних Євгенія

*Науковий керівник: Макеєва Людмила, канд. наук держ. упр., доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва*

ЕРОЗІЯ ҐРУНТІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОДЮЧІСТЬ ЗЕМЕЛЬ

Нераціональне використання землі, жага за максимальними прибутками призвели до катастрофічного розвитку ерозії, до втрати більшої частини родючого шару ґрунтів.

Проблема ерозії ґрунтів є однією з найактуальніших проблем сучасності. Інтенсифікація ерозійних процесів та їх поширення на величезні території призводять до істотної деградації ґрунтів, спричинюють великі збитки в сільському господарстві та загалом ставлять під загрозу безпечний розвиток людства. У світі найбільшу вагу серед процесів деградації мають процеси водної та вітрової ерозії: 56% та 28% відповідно. Це означає, що охорона ґрунтів від ерозії є найважливішою проблемою, без вирішення якої досягнення сталого землекористування неможливе.

Суть збитків унаслідок ерозії полягає насамперед у втраті ґрунтом основної якісної оцінки — родючості за рахунок прискореного змиву і розмиву ґрунту та видування його вітром. При цьому втрачається верхній найродючіший шар ґрунту, який містить гумус, поживні речовини (азот, фосфор і калій), мікроелементи і біологічно активні речовини. Під час розмиву ґрунту утворюються яри, в результаті чого угіддя втрачають не тільки родючість, але й саму площу. Землі переходять у розряд закинутих, не придатних для сільськогосподарського використання.

Прямі збитки внаслідок ерозії ґрунтів можна охарактеризувати за такими кількісними показниками:

- площею змитих і зруйнованих ярами земель;
- товщиною шару родючого ґрунту, яка змита з поверхні або повністю знищена ярами;
- об'ємом і масою втраченого ґрунту;
- масою гумусу та основних поживних елементів (азоту, фосфору і калію), які містяться у втраченому ґрунті;
- зменшення довжини гонів через ріст ярів;
- збільшення питомого опору змитих ґрунтів;
- масою відповідної кількості органічних і мінеральних добрив, якими можна відновити родючість, втрачену в результаті ерозії.

Першим наслідком прямих фізичних збитків унаслідок ерозії є зниження родючості ґрунту, а отже, й врожайності сільськогосподарських культур, другим — збільшення ресурсів на обробіток еродованих земель через підвищення питомого опору ґрунту і коротших гонів. Так, наприклад, у разі зменшення вмісту гумусу в ґрунті з 6 до 2% щільність складення його зростає на 50%, а водопроникність ґрунту і його вологість — у 15-20 разів. Крім того, наслідком використання еродованих земель є необхідність застосування на них підвищених норм висіву сільськогосподарських культур через те, що частина насіння змивається, а друга частина не сходить у результаті погіршення умов проростання.

Також однією з найвагоміших причин, що призводять до ерозії та спустелення, є надмірний випас худоби, так званий перевипас. Він характеризується тим, що трава з'їдається швидше, ніж може відновлюватися; результатом є оголення ґрунту та дія на нього ерозії. На жаль, сьогодні для переважної більшості ґрунтів цей баланс порушений.

Шкода, яку завдає ерозія ґрунтів, надзвичайно велика і дуже різноманітна. Насамперед еродований ґрунт втрачає значну кількість гумусу. Відомо, що із змиванням кожного сантиметра гумусового горизонту потенційна врожайність зерна знижується на 0,5-2,0 ц/га, а із втратою 1 т гумусу запаси корисної енергії у ґрунті зменшуються на 0,9-1,1

кДж/га. В еродованих ґрунтах істотно знижується вміст макро - і мікроелементів, особливо марганцю і міді.

Лінійна водна ерозія зменшує площу орних земель внаслідок розвитку ярів, замулювання ґрунтів на заплавах, ставках, водоймищах, руслах річок, зрошувальних каналах тощо.

Існує безліч форм деградації ґрунту, але для сільськогосподарської діяльності найбільш важливими з них є наступні: ерозія, засолення й окислення. Через швидку урбанізацію та надмірні методи ведення сільського господарства рівні засолення й кислотності ґрунту підвищуються до такої міри, що полям більше не властива родючість бажана для сільського господарства. Також однією з причин ерозії є клімат, адже велика кількість рясних опадів може напряму впливати на деградацію ґрунтів. У результаті проливних дощів райони зі слабкою рослинністю особливо вразливі для дощових потоків, тому тут виснаження полів буде неминучим. Вітрова ерозія відбувається через пориви вітру; в основному вітер являє собою серйозну загрозу, оскільки поле сухе й, отже, є чутливим до змін.

Небезпека водної ерозії полягає не лише у зниженні родючості орного горизонту, а й у замулюванні річок, ставків, водойм, заплавних земель. Цей вид ерозії поширений на схилах, переважно розораних, і найбільш небезпечний у гірських ландшафтах, де знищено лісовий покрив. Дуже небезпечною є яружна ерозія, ліквідувати яку можна лише залісненням та будівництвом спеціальних гідротехнічних споруд. Під час річкової ерозії внаслідок швидкої течії води зноситься ґрунт з дна річок і незакріплених берегів.

Ерозія ґрунтів може розвиватись з різними темпами в залежності від певних обставин - наскільки швидко вона розвивається, вона неминуче впливає на продуктивність земель, родючість, погіршує якість води та порушує водовідведення.

На нашу думку, щоб запобігти такому активному розвитку ерозії, треба оберегти лісові насадження в приуслівій смузі, закріплювати береги за допомогою спеціальних гідротехнічних засобів. Зрозуміло, що більшість таких заходів приносять власникам угідь додаткові витрати. Однак варто пам'ятати, що результати ерозії ґрунтів також негативно впливають на врожайність полів, а, отже, й на прибутковість, тож важливо намагатися запобігати таким наслідкам.

Отже, боротьба з ерозією вимагає планомірної комплексної роботи, капітальних вкладень і державного контролю. Оскільки ерозія є тим найбільшим руйнівником ґрунтів, від якого залежить ґрунтово-земельний потенціал багатьох країн, потрібно здійснювати комплекс протиерозійних заходів із запобігання ерозії та боротьби з нею.

Бібліографічний список

1. Наслідки негативного впливу ерозії на території України. studopedia.net/1_53605_naslidki-negativnogo-vplivu.ritorii-ukraini.html.
2. Олійник Я.Б. Основи екології: підручник / Я.Б. Олійник, П.Г. Шищенко, О.П. Гавриленко. — К. : Знання, 2012. — 558 с.
3. Деградація земель. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Осипчук С.О. Сільськогосподарське землекористування України (сутність, проблеми, напрями вдосконалення) / С.О. Осипчук // Землеустрій і кадастр. – 2005. – № 3. – С. 51–71.
5. Андрушенко А.В. Наукове обґрунтування раціонального використання та охорони земель сільськогосподарського призначення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 03.00.16 «Екологія» / А.В. Андрушенко. – К., 2013.
6. Бутенко Є.В. Еколого-економічна оцінка сільськогосподарських землекористувань у ринкових умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / Є.В. Бутенко. – К., 2009. – 20 с

7. Державне агентство земельних ресурсів України. Землеустрій та охорона земель URL: <http://land.gov.ua/>.
8. Міністерство екології та природних ресурсів України. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2011 році URL: <http://www.menr.gov.ua/>.

Холівчук Богдана

Науковий керівник: Вагилевич Тетяна, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

ПРОЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Проекти землеустрою щодо відведення встановлення (зміни) меж адміністративно-територіальних утворень розробляються для створення повноцінного життєвого середовища та створення сприятливих умов для їх територіального розвитку, забезпечення ефективного використання потенціалу територій із збереженням їх природних ландшафтів та історико-культурної цінності, з урахуванням інтересів власників земельних ділянок, землекористувачів, у тому числі орендарів, і затвердженої містобудівної документації.[2].Проект землеустрою щодо встановлення (зміни) меж адміністративно-територіальних одиниць включає:

- пояснювальна записка;
- завдання на виконання робіт;
- рішення про розроблення проекту землеустрою щодо встановлення або зміни меж адміністративно-територіальних одиниць;
- посвідчені в установленому порядку копії генерального плану населеного пункту, рішення про його затвердження (у разі зміни меж населеного пункту);
- вкопіювання із схеми землеустрою і техніко-економічного обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальної одиниці (утворення), а у разі її відсутності - вкопіювання із проекту формування територій сільських, селищних рад;
- вкопіювання із кадастрових карт (планів) із зображенням існуючих (за їх наявності) та проектних меж адміністративно-територіальної одиниці;
- експлікація земель в існуючих (за їх наявності) та проектних межах адміністративно-територіальної одиниці;
- опис меж адміністративно-територіальних одиниць;
- матеріали погодження проекту;
- матеріали виносу адміністративно-територіальних одиниць в натуру (на місцевість) з каталогом координат їх поворотних точок.

Проект землеустрою щодо зміни меж населеного пункту може також передбачати пов'язані із цим зміни меж суміжних адміністративних одиниць, якщо прийняття рішення про їх зміну згідно із законом належать до компетенції одного органу.

Проекти відведення земельних ділянок у власність або користування, відмежування в натурі вилучених і відведених земель пов'язані з проведенням земельної реформи. Проведення земельної реформи пов'язане із зміною форми власності, перерозподілом земель, збільшенням кількості землекористувачів і власників земель, що потребує виконання великої кількості обґрунтувань, технічних розрахунків, виготовлення картографічних матеріалів, юридичного посвідчення прав на земельні ділянки, державної реєстрації і вимагає відповідної законодавчої бази та фінансування.

Головне завдання полягає в тому, щоб за допомогою правових норм, фінансово-економічних важелів забезпечити проведення робіт із землеустрою, створити автоматизований державний банк даних власників земель і землекористувачів, визначити напрями і структуру використання земельних ресурсів, підвищити відповідальність усіх суб'єктів господарювання за нераціональне використання землі та якісний склад ґрунтів, матеріально і морально цікава та їх у здійсненні заходів щодо захисту і відтворення продуктивної сили землі.

Складання проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок, є важливою складовою земельних відносин в Україні і є обов'язковим етапом переходу земельної ділянки з однієї категорії в іншу. На сьогодні, в зв'язку з розвитком ринкових відносин, розширення виробничої бази підприємствами і приватними підприємцями, обсяг виготовлення проектів відведення значно зріс, тому так важливо вдосконалити, оптимізувати і прискорити цей процес.

Згідно з вимогами Закону України «Про Державний земельний кадастр» та «Про землеустрій» відомості про межі адміністративно-територіальних одиниць вносяться до Державного земельного кадастру на підставі проектів землеустрою щодо встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць.[1]

Відсутність встановлених меж адміністративно-територіальних утворень призводить до перевищення власних повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування при прийнятті розпорядчих документів щодо використання земельних ділянок.

Отже, внесення до Державного земельного кадастру відомостей про межі адміністративно-територіальних одиниць чітко розмежує території земель в межах та за межами населених пунктів, а також застережить органи державної влади та місцевого самоврядування від перевищення своїх повноважень при розпорядженні земельними ділянками при наданні їх у власність та користування.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про землеустрій» : за станом на 22 травня 2003р. / Верховна рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2003. – 120 с.
2. Землепорядне проектування: методичний poradnik / [Кондратенко К.Я., Казьмір П. Г., Куліковський Б. Б., Суботський В. П.] – смт. Немішаєве: Навчально-методичний центр по підготовці спеціалістів Мінагропрому України, 1998. – 68 с.
3. Кадастр населених пунктів : підручник / Ступень М. Г., Гулько Р. Й., Микула О. Я., Шпик Н. Р. – 2-ге вид., стереотип. – Львів : Новий Світ–2000, 2007.– 392 с.

Шилов Данило

Науковий керівник: Петренко Олександр, к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

СВІТОВИЙ ДОСВІД КОНСОЛІДАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ

Найважливішою умовою раціонального використання землі є встановлення ефективних земельних відносин, які характеризуються суспільними відносинами між людьми, пов'язаними з володінням і користуванням землею та складовою всієї системи виробничих відносин. Земельні відносини, як і весь економічний лад суспільства, історично трансформуються разом із зміною продуктивних сил.

Болгарія. Після прийняття нової редакції Конституції в країні чітко проявилася тенденція до ґрунтовних перетворень земельних відносин і зміни соціально-економічної структури сільського господарства, пов'язана з відродженням кооперативної власності і

формуванням приватно підприємницького сектору на основі сучасного ринково орієнтованого правового механізму.

Згідно із Законом «Про власність і використання сільськогосподарських земель» припинена діяльність колгоспів і створених раніше всіх видів кооперативів та агрофірм. Майно цих організацій підлягає розподілу між їх членами спеціально створеними ліквідаційними радами.

У Болгарії також сформовано інституціональне підґрунтя для повернення у власність сільських громад тих земель, які насильницьким шляхом було передано у власність держави, а також колективним сільськогосподарським підприємствам чи до Державного лісового фонду. Повернення земель сільським громадам розширює ареал ведення господарської діяльності, дає можливість зміцнювати фінансову самодостатність населених пунктів [1].

Китай. Сутність реформи земельної системи полягає в закріпленні на базі колективної власності на землю довгострокового права користування нею селянським подвір'ям та стимулювання на цій підставі формування ринку землі, а точніше – ринку обігу права користування землею. При цьому держава забезпечуватиме процеси безоплатної передачі права користування землею на визначений термін і матиме право жорсткого контролю всього ланцюга надходження землі в обіг – від безоплатної передачі до освоєння та експлуатації [2].

Серед колишніх соціалістичних країн **Польща** першою досягла дореформеного рівня, чому сприяла насамперед досить жорстка макроекономічна політика регулювання. Приватизація державних земель і майна в Польщі суттєво не вплинула на зміни в аграрному секторі економіки. В умовах продажу (та особливо оренди) державних земель площею до 100 га майже 215 тис. індивідуальних землевласників збільшили площі землі в господарствах у середньому до 4 га, решта проданих чи орендованих земель (площею понад 100 га) стала базою для організації 5 700 господарств фізичних і юридичних осіб [1].

Сьогодні основна частина сільськогосподарських угідь країни розділена більше як між 3 млн приватних селянських господарств, при цьому площа кожного з них у середньому становить 7 га, що в 10 разів менше від площі раціонального фермерського господарства в країнах ЄС.

Наразі аграрна політика в Польщі спрямована на підтримку великих землекористувачів і високоефективних товарних фермерських господарств, яких у країні близько 25 % від усіх господарств і вони виробляють близько половини всієї сільськогосподарської продукції. Головна увага приділяється створенню умов для розвитку ринкових відносин.

Румунія. Розвиток ринкових відносин і перебудова АПК ґрунтуються на двох принципах: відродженні приватної власності на землю та інше майно й збереженні великих виробничих агроформувань. Така концепція поєднує процеси приватизації з розвитком кооперації та акціонування.

У Румунії чинним законодавством встановлено чотири форми власності: державну, кооперативну, державно-кооперативну і приватну [3].

Угорщина. Загальним принципом сучасного земельного законодавства Угорщини є визнання за членами сільськогосподарських кооперативів реальних прав і свобод. Кооперативу надали право або припинити свою діяльність, або провести поділ на приватні господарства з перетворенням у товариство (господарське товариство) приватних осіб, або зберегти організаційноправову форму кооперативу, що функціонує на принципово новій основі [3].

Сутність реформи земельної системи полягає в закріпленні на базі колективної власності на землю довгострокового права користування нею селянським подвір'ям та стимулювання на цій підставі формування ринку землі, а точніше – ринку обігу права користування землею. При цьому держава забезпечуватиме процеси безоплатної передачі права користування землею на визначений термін і матиме право жорсткого контролю

всього ланцюга надходження землі в обіг – від безоплатної передачі до освоєння та експлуатації [2].

Чехія і Словаччина є класичним прикладом правових змін у відносинах земельної власності. Закон Чехословаччини «Про регулювання майнових відносин стосовно землі й іншої сільськогосподарської діяльності» відмовився від традиційних для соціалізму форм земельної власності і послідовно провів принцип відновлення й оновлення права приватної власності на землю. Цей принцип зумовив неоліберальний варіант трансформації сільського господарства Чехії і Словаччини в ринкову систему на основі внутрішньої приватизації сільськогосподарських угідь виробничих засобів між членами СГВК і реприватизації конфіскованих у повоєнний період земель [4].

Досвід зарубіжних країн свідчить, що в Західній Європі найбільш поширена сімейна ферма. Середній її розмір становить 13,9 га, зокрема, у Великобританії – 65,1 га, Данії – 30,7, Франції – 27,1, Німеччині – 16,0, Італії – 5,6 га.

У **США** на одну ферму припадає 187 га сільськогосподарських угідь. Укрупненню ферм сприяє і розширення виробничих можливостей фермерської сім'ї завдяки технічному прогресу, що досить помітно під час аналізу тривалої ретроспективи. Для більшості малих американських фермерів ферма не є основним джерелом доходу. Проте американська держава активно підтримує малий фермерський бізнес, прагне не допускати зменшення числа фермерів, ураховуючи, що сільські території виконують не тільки сільськогосподарську функцію [5].

Досвід **Росії** щодо становлення нових земельних відносин і багатьох інших країн показав, що у вирішенні земельних проблем головну роль відіграє держава. Система землекористування і землеустрою повинна регулюватися державою, ураховувати вимоги ринку, вираження багатьох форм власності й господарювання на землі. Головні елементи цієї системи – правовий, економічний і соціальний механізми земельного регулювання як на федеральному рівні, так і суб'єктів федерації і муніципального рівня [6].

Бібліографічний список

1. Хвесик М.А. Інституціональні трансформації та фінансово-економічне регулювання землекористування в Україні : [монографія] / Хвесик М.А., Голян В.А., Крисак А.І. – К. : Кондор, 2007. – С. 54–55.
2. Кобилінська Т.В. Статистичне вивчення використання земельних ресурсів регіону: дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.10 / Кобилінська Т. В., – Житомир, 2012. – 212 с.
3. Мосійчук Ю.А. Інституціональні засади раціонального землекористування в умовах формування ринку міських земель : дис. ... кандидата екон. наук: 08.08.01 / Мосійчук Юрій Автономович. – К., 2006. – 224 с.
4. Украина: Агрохолдинги и перспективы рынка земли / [Лапа В., Лисситса А., Поливодский А. и др.] ; Украинская аграрная конфедерация, Укراгроконсалт. – К., 2007. – 169 с.
5. Крисак А.І. Актуальні проблеми фінансово-кредитного забезпечення землекористування в Україні / А.І. Крисак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 12 (67). – С. 104–108.
6. Электронный ресурс Государственного Университета по землеустройству. – Режим доступа : www.guz.ru/media/file/rekdoc/36.doc.

Яковенко Катерина

Науковий керівник: Лазарева Олена, д. е. н., професор

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

РАЦІОНАЛЬНЕ ТА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Як відомо, земля служить одним із основних чинників матеріальної бази розвитку продуктивних сил суспільства. Вона є головною передумовою та природною основою будь-якого процесу виробництва. Тому постає потреба в дослідженні аспектів раціонального та ефективного використання землі.

Використання землі, як складової аграрного виробництва, підпорядковується законам, що регулюють організацію та економіку галузі сукупністю організаційних, економічних та правових механізмів, стимулюючи її природоохоронне використання. Сукупність таких законодавчо встановлених механізмів (організаційних та економічних) або правил використання землі визначає зміст земельних відносин, направляючи дії людей із землею у потрібних для суспільства напрямках, формах, способах і методах використання.

Визначаються позитивні та негативні показники економічного, екологічного та соціального розвитку землекористування, а також виокремлюються три етапи оцінювання, такі як оцінка за бальною шкалою, визначення інтегральних показників та збалансування показників економічного, соціального та екологічного складників.

Дослідженню питань формування раціонального та ефективного використання землі, її розвитку присвячені дослідження таких науковців як Р.М. Гулінчука [1], А.О. Седова [2], А.Я. Сохнич [3], Н.Ф. Трохименко [4], Н.І. Паляничко [4] та багатьох інших. Їх підходи щодо вивчення питань ефективності використання землі формують широке предметне поле для подальшого вивчення даної проблематики.

Виникла ціла низка дискусійних питань, що стосуються, насамперед, вивчення системи показників раціональної та економічної ефективності використання землі в умовах розвитку сучасної системи господарювання. Зважаючи на розвиток науки і техніки, ускладнення агротехнологій, наукомісткість виробництва, можна сказати, що методи і способи, якими здійснюється господарювання та екологічні стандарти і нормативи, які застосовуються щодо земель, побудовані на науковій основі і є результатом неоднорічної праці вчених різних профілей. Інша справа, чи слід окремо виділяти цей критерій і вказувати на нього при визначенні поняття ефективного та раціонального використання земель, оскільки кожна зі складових раціонального використання, побудована на науковій основі.

Для раціонального та ефективного використання землі впливають досить багато чинників, таких як рівень розвитку продуктивних сил, структура посівних площ, ступінь розораності землі, частка меліорованих земель у загальній площі сільськогосподарських угідь та ін.

Одним із методологічних питань ефективного та раціонального використання землі є питання про показники, що характеризують ступінь використання земельних угідь. Велике значення мають і природні та економічні умови.

Не менш важливим показником продуктивності землекористування та його інтенсивності і водночас показником використання землі, що знаходиться в сільськогосподарському виробництві, є розрахунок виходу продукції на 100 га сільськогосподарських угідь або на 100 га посіву зернових культур. Цей показник дає змогу судити про рівень використання найважливіших угідь, тобто про ефективність та раціональне використання землі за інтенсивного землеробства.

Одним із напрямів підвищення ефективного та раціонального використання земельних ресурсів є впровадження екологічно обґрунтованих систем ведення сільськогосподарського виробництва, адаптованих до місцевих умов. Також, визначаються

позитивні та негативні показники економічного, екологічного та соціального розвитку землекористування, а також виокремлюються три етапи оцінювання, такі як оцінка за бальною шкалою, визначення інтегральних показників та збалансування показників економічного, соціального та екологічного складників. Аналізують показники ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу за допомогою оцінки екологічної стабільності території та антропогенного навантаження на земельні ресурси.

Ефективне та раціональне використання землі характеризується за такими показниками, як виробництво валової продукції, товарної продукції та прибутку в розрахунку на гектар сільськогосподарських угідь.

Зазначимо, що для подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва необхідним є високоефективне використання землі та підвищення її продуктивності. Не менш важливим для ефективного та раціонального використання землі в сільськогосподарському виробництві є здійснення заходів із підвищення родючості ґрунту й охорони його від ерозії, дефляції тощо. Впровадження досягнень науково-технічного прогресу та інтенсивних технологій у сільському господарстві об'єктивно вимагає врахування не тільки їх позитивного впливу на земельні угіддя, а й можливих негативних наслідків, зумовлених специфічним проявом окремих засобів виробництва.

Ці та багато інших заходів щодо підвищення ефективності використання землі можуть бути ефективно впроваджені за умови вивчення її якості, регіональних особливостей сільськогосподарського виробництва, економічних і правових умов господарювання. Реалізація зазначених заходів є основою успішного розвитку всіх галузей сільського господарства, підвищення добробуту населення і зміцнення економіки у цілому.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що основними напрямками підвищення раціонального та ефективного використання землі є:

- здійснення системи заходів, щодо підвищення родючості ґрунтів, їх охорона від ерозії та дефляції;
- економічне стимулювання землевласників та землекористувачів за поліпшення екологічного стану ґрунтів;
- вдосконалення системи підвищення ефективності державного управління земельними ресурсами та землекористуванням, зокрема розроблення проєктів організації території, що передбачають новітні технології проєктування системи сівозмін, складу земельних угідь, просторово-територіальної інфраструктури та ін.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на вивчення досвіду ефективності використання землі в зарубіжних країнах.

Бібліографічний список

1. Гулінчук Р.М. Ефективність використання потенціалу земель сільськогосподарського призначення в Київській області. *Ефективна економіка*. 2015. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4337>.
2. Сєдов А.О. Земельно-ресурсний потенціал як основа ефективного сільськогосподарського підприємства. *Інноваційна економіка*. 2012. № 11(37). С. 154–160.
3. Сохнич А.Я., Грушкевич Г.С. Особливості використання земельних ресурсів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2015. Вип. 13. С. 162–165. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_13_38.
4. Трофименко Н.В. Стан та ефективність використання сільськогосподарських земель землевласниками та землекористувачами. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2015. № 2(51). Т. 2. С. 12–20.
5. Паляничко Н.І. Аналіз стану та ефективності використання земельних ресурсів в Україні. *Збалансоване природокористування*. 2016. № 1. С. 128–132.

Яцюк Олена

Науковий керівник: Нестер Анатолій, к.т.н., доцент

Хмельницький національний університет

СУЧАСНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

Сучасні екологічні проблеми України пов'язані з загальною тенденцією розвитку міст, промислового виробництва пов'язаного з використанням широкого комплексу матеріалів, хімічних сполук. Бурхливий розвиток промисловості та міст потягнув за собою широке будівництво житла, транспортних засобів та вузлів комунікацій та накоплення відходів на землях навколо населених пунктів.

В цей же час у багатьох країнах світу усе ще використовується метод знешкодження токсичних відходів шляхом поховання на спеціальних полігонах із застосуванням захисних матеріалів з глини, поліетилену, полівінілхлориду та інших водостійких матеріалів. Економічним методом поховання осадів часто є хімічна фіксація, що здійснюється дозуванням у шлам спеціальних агентів типу силікату натрію, цементу. У результаті цього токсичні речовини виявляються зафіксованими у твердій масі, але згодом може мати місце їх вимивання.

Серед рідких відходів є велика група важких металів, які широко застосовуються в різних промислових виробництвах, і, незважаючи на застосовувані способи очищення, з'єднання важких металів проникають у промислові стічні води. Значна кількість цих з'єднань попадає у воду також через атмосферу. Екологічна небезпека важких металів полягає в тому, що вони активно поглинаються фітопланктоном, а після цього попадають людині по харчовому ланцюгу.

Проблема утилізації відходів промислового й побутового походження набуває в наш час усе більш гострого характеру у зв'язку з тим, що обсяги генерування відходів постійно зростають, тоді як темпи їхнього перероблення незрівнянно малі. У результаті до теперішнього часу накопичено сотні мільйонів тон різних твердих відходів, які необхідно переробляти й знешкоджувати. Масштаби щорічного продукування й нагромадження твердих відходів вимагають створення потужних переробних установок продуктивністю, вимірюваної мільйонами тонн у рік з їх промисловим освоєнням.

Сміттєзвалища твердих побутових відходів часто експлуатуються за відсутності проектної документації, а також відповідних рішень, що забезпечують експлуатаційну надійність цих об'єктів; без виконання інженерних заходів, що забезпечують стійкість полігонів як споруди, його довговічність і безпеку навколишнього природного середовища, за відсутності даних розрахункового терміну експлуатації полігонів (сміттєзвалищ). Сільськими радами в більшості не розроблено місцеву програму поводження з твердими побутовими відходами та схему санітарного очищення населених пунктів та земель в межах та поза межами населених пунктів.

А проблема буде посилюватись через специфічність територіальних громад, які не мають досвіду роботи в екологічній царині, пов'язаній з щоденним контролем ґрунтів, повітряного простору на підпорядкованій території, відсутністю кваліфікованих кадрів.

У сільських населених пунктах відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, відсутність в переважній більшості спецтехніки для належного збору та вивезення ТПВ на діючі сміттєзвалища. Не забезпечується організація роздільного збирання корисних компонентів відходів, які завозяться на звалище ТПВ.

Відповідні перевірки додержання вимог природоохоронного законодавства свідчать про численні порушення у сфері поводження з твердими побутовими відходами при здійсненні операцій щодо складування, розміщення, зберігання останніх на землях селищних та сільських рад.

Основними порушеннями, що були виявлені під час проведення перевірок сміттєзвалищ твердих побутових відходів були: безсистемне складування та захоронення – без використання карт, не здійснення контролю ступеню поширюваного ущільнення відходів, в

переважній більшості не здійснюється пошарова ізоляція ґрунтом; не ведеться облік відходів; відсутній дизбар'єр тощо.

На більшості сміттєзвалищ не проводиться моніторинг визначення та прогнозування впливу відходів на навколишнє природне середовище, своєчасного виявлення негативних наслідків, їх відвернення та подолання, що можуть виникнути при експлуатації звалища ТПВ.

Специфіка твердих відходів виробництва полягає в тому, що в малих кількостях вони не роблять помітного впливу на навколишнє середовище, а в великих зосередженнях стають екологічним нещастям. Тому зараз в усьому світі активно ведуться дослідження й розробки техніки та технологій для переробки й знешкодження відходів. Проблема полягає в тому, що доведення пропозицій до практичної реалізації в промисловості пов'язано із численними труднощами фінансового, соціального й технічного характеру.

Аналіз шламів гальвановиробництв, виробництва друкованих плат і шламів зі шламонакопичувачів показав високий вміст у них металів. Під впливом опадів, особливо кислотних дощів, відбувається поступове вторинне забруднення навколишнього середовища цими відходами. Велика обводненість території, пухкі водопроникні ґрунти утрудняють вибір полігонів промислових відходів і обмежують їх площі, створюють умови для забруднення іонами важких металів не тільки прилягаючих до місць складування ґрунтових покривів і поверхневих вод, але й підземних водних горизонтів.

Серед рідких відходів промисловості є велика група важких металів, які широко застосовуються в різних промислових виробництвах, і, незважаючи на застосовувані способи очищення, з'єднання важких металів проникають у промислові стічні води, а далі в ґрунти. Значна кількість цих з'єднань попадає у воду також через атмосферу. Екологічна небезпека важких металів полягає в тому, що вони активно поглинаються фітопланктоном, а після цього попадають людині по харчовому ланцюгу.

Свою частку в погіршення екологічного стану навколишнього середовища вносять підприємства, які використовують процеси виготовлення друкованих плат для забезпечення роботи сучасної електронної техніки. До таких підприємств відносяться виробництва: побутової; військової; автомобільної, космодромної техніки, техніки космічних апаратів, радіо та телебачення.

Але всі викиди осідають в кінцевому рахунку на землі, а також можуть накопичуватися в організмах живих істот, тому для аналізу був обраний пісок з дитячих майданчиків, який за визначенням повинен бути безпечним. Також аналізували донні відкладення, які демонструють довгострокові викиди, і курячі яйця від місцевих птахів. Яйця були обрані для дослідження, так як така речовина, як, наприклад, діоксин, який є частиною промислових викидів (в тому числі в ґрунти), має властивість накопичуватися в жирових тканинах організму.

Висновок. 1. Все викладене має стимулювати державні структури, навчальні заклади до розширення вивчення екологічних питань і прийняття рішучих заходів з оздоровлення навколишнього середовища

2. Вдосконалення системи державного екологічного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання вимог природоохоронного законодавства на сьогоднішній день вимагає проведення ряду заходів:

- вдосконалення нормативно-правової бази щодо здійснення державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки;
- здійснення комплексу заходів, спрямованих на підвищення рівня відповідальності суб'єктів господарювання за виконанням вимог природоохоронного законодавства;
- врегулювання відносин у сфері здійснення громадського контролю за використанням природних ресурсів та охороною навколишнього природного середовища.

Бібліографічний список

1. Екологія України [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://sites.google.com/site/modernecology21age/ekologiaukrainy>.

Ліщук Катерина

Науковий керівник: Костишин Олександра, к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ПЛАНУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Одним з аспектів секторальної децентралізації, що визначає майбутнє економічне зростання та прогнозування сталого розвитку, є просторове планування (або містобудівне планування за вітчизняною термінологією). Просторова децентралізація передбачає зміни у місцевому плануванні з урахуванням географічних, демографічних, економічних, архітектурних, землевпорядних показників і застосовується у визначеннях та формулюваннях цільових програм реформ, деконцентрації промислових й житлових комплексів у населених пунктах, великих містах шляхом сприяння створенню регіональних і локальних полюсів розвитку [2]. На нинішньому етапі розвитку земельних відносин в нашій державі, за умови існування різних форм власності на землю, є особливості у розробці планувальних та прогнозних документів у галузі використання та охорони земель. Основою прогнозних документів із землеустрою мають бути покращення земельних відносин щодо створення сприятливих умов для збалансованого розвитку землекористування як міських, так і сільських територій, допомога у вирішенні екологічних та соціальних проблем сіл, розвиток високоефективного сільськогосподарського виробництва, збереження природних цінностей сільськогосподарських ландшафтів з урахуванням потреб у землі для розвитку інших галузей економіки [3].

На сьогодні є ряд негативних чинників, які безпосередньо впливають на розвиток земельних відносин та ринково-орієнтованого і екологічнобезпечного землекористування в Україні. Зокрема, відсутність системної державної земельної політики, дієвої інфраструктури земельного устрою України, а також теоретичного і інституційного обґрунтування його розвитку негативно впливають на формування та функціонування земельних відносин і економічно-ефективного та екологічнобезпечного землекористування. Важливим кроком для вирішення зазначених проблем є інституційна складова, в якій необхідно задекларувати ринково-орієнтовані і одночасно екологічнобезпечні моделі земельного устрою країни та її регіонів із врахуванням природних, соціально-економічних, традиційних та інших умов. Вважаємо, що теоретичне і інституційне осмислення розвитку земельного устрою України сприятиме розвитку земельних відносин та економічно-ефективного і екологічнобезпечного землекористування.

Однак, у зв'язку із прийняттям закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель" [1], актуалізувалася потреба у перегляді основних концептуальних засад інституційного розвитку земельного устрою в Україні як базової основисталого (збалансованого) розвитку як країни загалом, так і її регіонів і територій об'єднаних територіальних громад. Це в свою чергу, вимагає невідкладного формування системного підходу до вдосконалення економічних і правових відносин власності на землю, через планування розвитку збалансованого та інвестиційно-привабливого землекористування, землеустрою, покращення обліку, оцінки та екологізації використання земель, охорони та відтворення природних комплексів, покращення якості життя і в сільській місцевості, максимального залучення населення до прийняття управлінських рішень [4].

Бібліографічний список

1. Адміністративно-територіальна реформа в Україні. Політико-правові проблеми. Кресіна І.О., Коваленко А.А., Вітман К.М., Скрипник О.В., Перегуда Є.В., Стойко О.М., Кучабський О.Г., Явір В.А. К. "Логос". 2009., 475 с.

2. Дейнеко Л., Романюк І. Децентралізація як фактор розвитку місцевого самоврядування: понятійний аспект. Управління інноваційним розвитком територій: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпропетровськ, 30 жовтня-30 листопада 2015 р. ДРІДУ НАДУ, 2015. С. 20.
3. Динаміка формування об'єднаних територіальних громад (схема) URL: <https://decentralization.gov.ua/gromadas/gallery#gallery>.
4. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон від 17.02.2011 № 3038-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1699-14> (дата звернення: 03.03.2021).

Тишкевич Анастасія

Науковий керівник: Міхно Олексій, к.т.н., доцент

Київський національний університет імені Т.Г.Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ПРОЕКТУ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЩОДО ВІДВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

За період здійснення земельної реформи в Україні пройдено складний шлях від інвентаризації та перерозподілу державних земель до реформування земельних відносин, реструктуризації на засадах приватної власності. Нова система земельних відносин забезпечує рівність прав власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад і держави відповідно до Конституції України. Поява ефективного власника землі, поєднання земельних відносин із фінансовими та розвиток на цій основі інвестиційно-інноваційних процесів сприятимуть значно кращому використанню земельно-ресурсного потенціалу України. Під час розроблення проектів землеустрою, як і в будь-якій іншій сфері наукової і практичної діяльності, керуються певними засадами – вихідними положеннями, що визначають спрямованість, зміст і ефективність цієї діяльності. Оскільки досліджуваний предмет є однією зі сфер проектно-кошторисної справи, його принципи, з одного боку, відображують специфіку землеустрою, а з іншого – належать до будь-якого виду проектування. Важливе місце в складі землеустрою займають топографо-геодезичні роботи. Так, землевпорядні роботи вимагають точності та повноти картографо-геодезичних матеріалів, які дають змогу детально зобразити кадастрову ситуацію. Комплекс геодезичних робіт дозволяє з високою точністю виконати польові топографо-геодезичні роботи, в тому числі визначити точні межі земельної ділянки, їх геодезичні координати, скласти кадастровий план земельної ділянки аби внести її до Державного земельного кадастру. У подальшому це дозволить, відновлювати межі ділянки і краще захистити право власника на землю.

Державне регулювання земельних відносин можна розглядати як один із вирішальних чинників розвитку національної економіки. Держава визначає коло органів влади та наділяє їх певними повноваженнями у тій чи іншій сфері. Відповідно державний контроль можна трактувати як здійснення певної діяльності державними органами та посадовими особами [1]. Управління земельними ресурсами має складатися з планування, регулювання, організації та контролю за використанням земель. Земельний кадастр – це основа функціонування ринку землі та нерухомості. Так, створення державної АС ДЗК в Україні є необхідною умовою для формування інформаційної інфраструктури, яка забезпечує органи державної влади і громадян інформацією про землю та нерухомість, а також захищає права власників землі і землекористувачів. До АС ДЗК вносять інформацію про кадастровий номер ділянки, місце її розташування, опис меж, площу, довжини ліній по периметру, координати, дані про прив'язку поворотних точок, інформацію про якісний стан земель, склад угідь, відомості про обмеження, інформацію про нормативну грошову оцінку, дані про її власників

(користувачів) [2, 3]. Оформлення права на земельну ділянку можливе шляхом розробки проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки. Цей проект розробляють у разі виділення фізичній або юридичній особі земельної ділянки, межі якої не встановлені, з земель державної чи комунальної власності. Для розробки проекту землеустрою, на замовлення виконавців робіт, державний територіальний орган земельних ресурсів на платних засадах надає технічне завдання на виконання робіт, вихідну земельно-кадастрову інформацію, викопіювання з чергового кадастрового плану, довідку про склад ґрунтів (у разі відведення земельної ділянки сільськогосподарського призначення). Проект землеустрою включає в себе такі складові як вихідні дані, пояснювальну записку, графічні матеріали, матеріали вирахування площ, акти, електронні файли IN4 та XML.

При розробці проектів землеустрою використовують наступні програмні засоби:

- In4Xplorer;
- Менеджер обмінних файлів;
- Плани;
- Reporter.

Програма In4Xplorer вирішує завдання, що пов'язані із камеральною обробкою геодезичних даних, формуванням обмінних файлів, векторизацією растрових картографічних матеріалів та інші. В програмі можна працювати з форматом IN4, є можливість обробки геодезичної інформації, роботи з растровими даними. Файл IN4 складається із структурних блоків земельнокадастрових даних: кадастрового кварталу, земельної ділянки, угідь земельної ділянки, кадастрової зони, суміжних кадастрових одиниць. За допомогою програми Менеджера обмінних файлів можна створювати бази даних, редагувати дані в базі, виконувати сортування даних в базі, здійснювати фільтрації, підраховувати загальну площу і загальний периметр ділянки, перевіряти дані на помилки, виконувати графічну прорисовку файлу. Підготовлений XML-файл перевіряється єдиним програмним продуктом для суб'єктів господарювання, територіальних органів Держземагентства, державного підприємства Центру ДЗК (при наявності). Програма «Плани» призначена для підготовки кадастрових планів, планів відводу, державних актів, технічної документації з файлів IN4. «Плани» дає змогу графічно відобразити земельну ділянку, побудувати кадастровий план різних типів: звичайний, із каталогом координат, із експлікацією угідь згідно форми 6-зем. Програма обраховує площі як в гектарах, так і в метрах квадратних, дає змогу обрати масштаб зображення, що буде виводитись. Ще однією функцією програми є обчислення площі земельної ділянки та виведення відомості вирахування площі. Програма Reporter дає можливість будувати схеми перенесення меж земельних ділянок в натуру (на місцевість), а також матеріали геодезичних вишукувань та землевпорядного проектування із файлів IN4. При побудові схем є можливість обрати зручний базис та масштаб. Враховуючи особливості відведення земельних ділянок різних категорій та цільового використання, до проекту додаються інші документи і матеріали, передбачені законодавством [4].

Отже, система землеустрою і державного земельного кадастру складають основу державного управління територіями та економічним регулюванням земельних відносин. Установа, що займається веденням державного земельного кадастру є державне підприємство Центр Державного земельного кадастру, що підпорядковується Державному агентству земельних ресурсів України. Управління земельними ресурсами має містити планування, регулювання, організацію і контроль за використанням земель. Оформлення прав на земельну ділянку можна виконати шляхом розробки проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки [5]. Так, склад та зміст проектів є визначеним на законодавчому рівні і передбачає включення в себе переліку паперової документації, а також електронних обмінних файлів IN4 та XML.

Зважаючи на фінансові ризики, які існують у разі неякісного проведення землеустрою або геодезичних робіт, проведення останніх на високому професійному рівні має бути першочерговим для осіб, що планують стати землевласниками чи землекористувачами.

Бібліографічний список

1. Актуальні проблеми державного управління : Зб. наук. пр [Текст]. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – № 2. – 484 с.
2. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 01.01.2013 № 3613-17 [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 8. – ст. 15.
3. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 01.01.2013 № 3613-17 [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 8. – ст. 30.
4. Методичні рекомендації по розробленню проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки [Електронний ресурс]. – Харків: Харківська ОДА, 2011. – Режим доступу : <http://www.kharkivoda.gov.ua/en/article/view/id/775>
5. Земельний портал України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zem.ua>.

Русецька Ольга

Науковий керівник: Бочко Олександр, к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

**ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ**

Формування та реалізація державної політики у сфері земельних відносин є складним і поліфункціональним процесом, ефективність якого беззаперечно залежить від його наукової обґрунтованості та розробленості. Першочерговим завданням в цих процесах є формування єдиного, усталеного погляду на зміст науково-понятійного апарату, який утворює теоретичний базис державного управління сферою земельних відносин в Україні, проведення систематизації та класифікації вихідних категорій на основі їх логіко-семантичного впорядкування за структурно-цільовими ознаками предметного застосування.

Земельні ресурси виступають об'єктом виробничих, екологічних, соціальних, економічних та правових відносин. На думку фахівців, сутність використання земельних ресурсів полягає в такому: об'єкт виробництва – засіб праці (місце для розміщення, біологічні властивості тощо) та предмет праці (родючість ґрунту, розміри площ, інші фізичні характеристики); об'єкт соціально-екологічних відносин – оточуюче середовище, джерела продовольства, корисних копалин, основа стійкості біосфери, історико-культурна цінність, рекреація, оздоровлення населення тощо; економічна категорія – основний засіб, інвентарний об'єкт (земельна ділянка), нерухомість, майновий капітал, рента, товар, джерело оподаткування, об'єкт інвестування, ліквідний актив, об'єкт застави, об'єкт затрат; об'єкт правових відносин – власності (приватної, комунальної, державної) користування, розпорядження. Уся вищесказана сукупність суспільних відносин за об'єктністю утворює зміст земельних відносин в яких джерелом виникнення виступає земля.

Формування державної політики у сфері земельних відносин – це системний, впорядкований процес, що здійснюють вповноважені органи державної влади, щодо розробки та наукового обґрунтування стратегічної мети, напрямів, завдань, механізмів та термінів реалізації заходів щодо забезпечення розвитку та вдосконалення земельних відносин в Україні.

Концепцією державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні є:

- визначення організаційного, економічного та землевпорядного механізму розвитку земельних відносин;
- забезпечення створення системи гарантування прав власності та інфраструктури ринку землі;
- удосконалення системи платежів за землю;

- формування дієвої системи підвищення ефективності державного регулювання земельних відносин та управління землекористуванням;
- забезпечення здійснення заходів із землеустрою як інструментарію регулювання земельних відносин;
- поетапне ведення земельних ділянок та прав на них в економічний оборот, формування та розвитку ринку земель;
- формування інституту обмежень використання земель, пов'язане з охороною та забезпеченням екологічної збалансованості землекористування;
- фінансове та інвестиційне забезпечення заходів щодо розвитку земельних відносин в Україні;
- удосконалення наукового та освітнього забезпечення.

Нормативно-правовим базисом на основі останніх теоретичних напрацювань виступає нормативно-законодавче закріплення принципів державної політики в сфері земельних відносин, що дозволяє забезпечити сталість і прозорість в управлінських взаємовідносинах, систематизувати та оптимізувати процес управління, забезпечити відображення найбільш суттєвих, головних, об'єктивно-необхідних закономірностей для досягнення мети та вирішення завдань формування та реалізації державної політики в сфері земельних відносин України.

Підсумовуючи вищесказане можна зазначити, що пріоритетну роль у процесах формування та реалізації державної політики в сфері земельних відносин України відіграють органи державного управління та місцевого самоврядування, які виступають консолідуючим та системно-керівним чинником розвитку земельних відносин в Україні, а ефективність їх діяльності визначальною мірою залежить від наукової розробленості та обґрунтованості правового забезпечення. Саме тому вдосконалення системи управління земельними відносинами необхідно здійснити через створення єдиного державного органу з управління земельними ресурсами у вигляді багатофункціонального і структурно складного об'єкту де складовими частинами мають виступати агентство з управління землями державної власності, агентство з охорони навколишнього природного середовища, екологічна інспекція, інспекція з використання та охорони земель усіх категорій та форм власності, департамент державного кадастру і реєстрації прав на землю, тощо.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України (Електронний ресурс). Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>.
2. Шульга М.В. «Правові засади державної земельної політики України». 2012. 20-27ст.
3. Закон України «Про охорону земель». Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/go/962-15>
4. Бойко А. О. «Законодавчо-інституційні засади формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин України.» № 15. 80–90 ст.

Баган Адріана

Науковий керівник: Солтис Ольга, к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Незалежно від підходу більшістю науковців ви" знається, що важливим внеском у розвиток громади стало визнання того, що місто або інше поселення є не просто набором будівель, а є спільнотою людей, котрі стикають" ся із загальними проблемами, якій притаманні наявність невикористаних можливостей для самовдосконалення.

Надзвичайно важливу роль у суспільному житті відіграє державна політика. Саме вона має на меті своєчасне виявлення назрілих проблем розвитку суспільства, їх аналіз, установку причин їхнього виникнення, визначення їхньої складності, суперечливості, а також пошук шляхів їх вирішення. У сфері державної політики приймаються державно-політичні рішення, спрямовані на розв'язання певної проблеми, що виникає в тій чи іншій сфері суспільного життя (політичній, економічній, соціальній, культурній, екологічній тощо), розробляються відповідні програми та інструменти їхньої реалізації.

Головною метою стратегії є підвищення конкурентоспроможності сільського господарства і сприяння розвитку села на сталій основі відповідно до стандартів ЄС і міжнародних стандартів. Проаналізувавши головні цілі та конкретні завдання, відзначаємо той факт, що усе зводиться знову не до конкретних дій щодо соціально-економічного розвитку сільських територій, зокрема підтримки громадян, а до підтримки сільськогосподарських підприємств, які сьогодні представляють здебільшого міжнародні холдинги. На розвиток села з 8 цілей стратегії визначено лише 1 напрям, а саме розвиток сільських територій, який передбачає таке: «розробити програму розвитку сільських територій і вжити заходів, які спрямовані на підтримку малих фермерських господарств на основі розвитку нішевих ринків, якісного виробництва, функціонування маркетингових каналів, диверсифікації видів діяльності, включно із зеленим туризмом, виробництвом непродовольчих товарів і покращенням якості життя у сільській місцевості з одночасним сприянням розвитку місцевого самоврядування і сільських громад, з метою підтримки життєво важливої економіки, включно з економікою найбільш вразливих сільських районів, в яких сільське господарство є головним джерелом доходів». Це практично новий, відмінний від наявного методичний підхід. Управління різних ієрархічних рівнів пов'язане з особливою функцією управління, а саме передбаченням. Розрізняють три форми передбачення, такі як прогнозування, програмування і планування. У перехідний період управління комплексним розвитком територій місцеві органи самоврядування мають застосовувати програмно-цільовий метод. Такі форми управління набули останнім часом значного поширення в розвинутих країнах світу. Через ресурсну неспроможність більшості органів місцевого самоврядування щодо здійснення власних і делегованих повноважень неухильно погіршувались якість та доступність публічних (зокрема, адміністративних, медичних, освітніх) послуг. Цей процес супроводжувався обмеженням повноважень та ресурсів місцевих рад, що мали би піти на потреби власного розвитку (йдеться про відсутність можливості залишати у власному розпорядженні частину податків, зібраних на території громади; обмеження щодо вирішення земельних питань та архітектурно-будівельного контролю на власній території; обмеження стосовно прийняття рішень, пов'язаних із призупиненням незаконного будівництва, планування розвитку території громади). Такі обмеження привели до поширення практики перекладення органами місцевого самоврядування відповідальності за всі прорахунки (зношену інфраструктуру, відсутність якісного доступу до освітніх, медичних послуг тощо) на вищі інстанції, владу в Києві. Все це ще більше загострювало протистояння «центру» та областей в Україні. На регіональному рівні до територіальних підрозділів державних органів управління долучаються асоціації

регіонального розвитку, агрохолдинги та великі підприємства, а також інші суб'єкти, зацікавлені у формуванні політики розвитку тих сільських територій, на яких вони розташовані або які перебувають у колі їх інтересів. Якщо роль та особливості функціонування органів місцевого самоврядування є зрозумілими, то потенціал громадських організацій в Україні досі не реалізований належним чином. В економічно розвинутих країнах активність позитивних змін на сільських територіях часто залежить від діяльності саме таких суб'єктів, здатних динамічним чином залучати позитивний досвід управління локальним розвитком, пропонувати нові підходи до вирішення проблем громади, надавати необхідне інформаційне забезпечення управлінських процесів. Низька активність громадських організацій в Україні спричинена як необізнаністю населення щодо їх ролі в регіональному соціально-економічному розвитку, так і проблемами з фінансуванням. У ЄС громадські організації є отримувачами грантів та цільового фінансування, якщо їх діяльність збігається з пріоритетами державної чи регіональної політики розвитку. В Україні таке фінансування є практично недоступним. На жаль, в Україні досі не створена чинна система контролю та критеріїв оцінювання якості роботи органів місцевого самоврядування. Не варто досліджувати питання наявності комплексної стратегії розвитку громад. Ці документи є в усіх, проте вони неякісні, а більшість представників влади бажає її переробити, залучивши громаду та експертів.

На жаль, в Україні досі не створена чинна система контролю та критеріїв оцінювання якості роботи органів місцевого самоврядування. Не варто досліджувати питання наявності комплексної стратегії розвитку громад. Ці документи є в усіх, проте вони неякісні, а більшість представників влади бажає її переробити, залучивши громаду та експертів. Загалом ефективний розвиток взаємовідносин у системі «держава – бізнес» можливий за умов активної участі кожної зі сторін та рівноправного партнерства. Водночас ключову роль повинна відігравати держава, функції якої мають бути спрямовані на створення таких умов ведення підприємницької діяльності в аграрному секторі, які б дали змогу підприємцям не лише отримувати економічні вигоди, але й поступово набувати статусу соціально відповідальних осіб, які беруть участь у розв'язанні соціально-економічних проблем на державному та місцевому рівнях.

Бібліографічний список

1. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування регіонального розвитку: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2007. 96 с.
2. Молодожен Ю. Самодостатність територіальних громад: системний підхід: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2010. 370 с.
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII (із змінами). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

Красінський Віталій

*Науковий керівник: Солтис Ольга, к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет*

**АКТУАЛЬНІСТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПРИМНОЖЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ
УКРАЇНИ**

Щорічно 17 червня відзначають Усесвітній день боротьби з опустелюванням та посухами. Проблема, до якої привертає увагу цей день, актуальна для Черкащини й України в цілому, де родючі землі – одне з найбільших багатств. До того ж родючість ґрунтів здатна швидко змінюватися під впливом природних факторів і культури землеробства. Саме тому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. №271-р затверджено Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням.

План дій зокрема передбачає виконання заходів щодо:

- упорядкування орних земель шляхом виведення з їхнього складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших не придатних для розорювання угідь;
- прискорення робіт із консервації деградованих, техногенно забруднених і малопродуктивних земель, рекультивації порушених земель;
- створення сприятливих умов для розвитку виробництва органічної продукції та сировини на землях сільськогосподарського призначення;
- проведення ґрунтово-агрохімічного обстеження й агрохімічної паспортизації земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
- проведення суцільних ґрунтових обстежень земель України;
- розроблення науково-обґрунтованих пропозицій щодо відновлення та розвитку зрошення в Україні.

Виконання Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням зупинить неправомірне, екологічно небезпечне землекористування. Адже в Черкаській області деградаційні процеси ґрунтового покриву зростають через сучасне екстенсивне ведення землеробства, що супроводжується незбалансованістю поживних речовин та енергії в агроландшафтах і недосконалістю протиерозійних заходів. Із загальної кількості сільськогосподарських угідь на Черкащині, а це 1450,8 тис. га, частка ріллі становить 87,7% (1271,9 тис. га). Такої розораності сільськогосподарських угідь не знає жодна держава світу. Поряд із потужним техногенним навантаженням це призвело до різкого порушення співвідношення в агроландшафтах між ріллею й природними комплексами (луки, пасовища, ліси, водойми) в структурі земельних угідь. Це своєю чергою спричинило активні деградаційні процеси, що охопили значну площу землі в обробітку. Через ці та інші фактори виникають дефляція й виснаження ґрунтів, переущільнення, підкислення, заболочування, оглеєння, руйнація гідрографічної мережі, природне й техногенне спустелення, загострюються екологічні проблеми, що вийшли вже за межі галузі сільського господарства й набули загальнодержавного значення.

У Черкаській області загальну площу землі, що перебуває в інтенсивному обробітку, варто зменшити на 217 тис. га (або 17%) і трансформувати її переважно в природні кормові угіддя та під заліснення. Вилученню з інтенсивного обробітку й переведенню в інші категорії угідь підлягають рілля на схилах 30 і більше, малопродуктивні землі (піщані ґрунти), розорані землі гідрографічної мережі.

Як показали розрахунки, в останні роки щорічно гектар рільної землі безповоротно втрачає 470–630 кг гумусу (органічна частина ґрунту), майже 90 кг азоту, фосфору й калію, близько 8,5 кг кальцію. Зменшення вмісту гумусу, від кількості якого залежить родючість, відбувається практично на всіх типах ґрунтів Черкащини.

Така ж тенденція зберігається і з основними елементами живлення рослин фосфором і калієм. За цей час середньозважений вміст рухомого фосфору в ґрунтах області зменшився з 143,4 мг на 1 кг ґрунту до 125,5 мг/кг ґрунту, а калію з 108,9 до 103,8 мг/кг ґрунту. Зменшення вмісту фосфору й калію спостерігається на всіх типах ґрунтів.

Ще однією проблемою землеробства Черкащини є використання в сільськогосподарському виробництві еродованих земель. Частина територій області, що розміщена на Придніпровській височині має значний базис ерозії, що зумовило наявність у рілних землях області значної кількості змитих ґрунтів – майже 294 тис. га (26%). З них: сильнозмитих – 23 тис. га, середньозмитих – 69 тис. га, слабозмитих – 202 тис. га.

Господарська освоєність земельного фонду без належних заходів щодо його охорони й відтворення як виробничого ресурсу й важливої складової навколишнього природного середовища призвела до деградації земель, що прогресує. Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель і опустелюванням передбачає зокрема розроблення Мінагрополітики в поточному році проекту Закону України «Про збереження ґрунтів та охорону їхньої родючості», а також проекту Кабінету Міністрів України «Про нормативи якісного стану ґрунтів». Виконання комплексу завдань, визначених Планом дій, сприятиме розв'язанню проблем, пов'язаних із своєчасним запобіганням і усуненням явищ деградації ґрунтів і можливих еколого-економічних ризиків під час користування землею.

Бібліографічний список

1. Агропродовольчий розвиток України в контексті забезпечення продовольчої безпеки: кол. монограф. / [О.В. Шубравська, Л.В. Молдаван, Б.Й. Пасхавер та ін.]; за ред. д-ра екон. наук О.В. Шубравської; НАН України, ДУ «Ін-т екон. і прогнозів. НАН України». – Київ, 2014. – 456 с.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В. Г. Андрійчук. – [2-ге вид., доповн. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
3. Балюк С.А. Національна доповідь про стан родючості ґрунтів України / С.А. Балюк, В.В. Медведєв, О.Г. Тарарико та ін. – Київ: Мін АПУ, 2010. – 113с.

Романко Вікторія

*Науковий керівник: Солтис Ольга., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет*

КЛАСИФІКАЦІЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

У 2008 році Г. І. Шарій досліджував проблеми землеустрою з точки зору державного управління земельними ресурсами та вже на той час пропонував шляхи завершення земельної реформи. Основні проблеми, які виділяв вчений можна звести до наступних:

- ігнорування проблем розвитку територіально -просторового планування землекористувачів;
- необґрунтовано низька плата за землю, у порівнянні з розвиненими країнами;
- зарегульованість земельних відносин, що тягне за собою повільну реєстрацію та перереєстрацію речових прав на земельні ділянки.

У 2010 році О. Ю. Мельничуком та П. Г. Чернягою було запропоновано виділити декілька груп основних проблем землеустрою, однією з яких є екологічні проблеми землекористування, до яких автори відносять більшість негативних наслідків, які склалися внаслідок надмірної інтенсифікації сільськогосподарського виробництва без врахування екологічних вимог та вимог раціонального використання та охорони земель. Станом 2019 рік такі проблеми ще більше загострюються в умовах розвитку крупних сільськогосподарських товаровиробників, головною ціллю яких є отримання прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції.

Крім того, важливою групою є техніко-технологічні проблеми землеустрою, які на думку О. Ю. Мельничука та П. Г. Черняги, проявляються у непослідовності державної політики щодо територіально-просторового розвитку землекористувачів. Дійсно, на даний час, розробки Програм розвитку земельних ресурсів та охорони земель є винятками, а не правилом.

Новаковський Л. Я. у 2013 році звернув увагу на проблеми землеустрою в Україні з точки зору регулювання земельних відносин. Центральною проблемою, навколо якої вчений описував своє дослідження – це також стан та результати земельної реформи, основними з яких на 2013 рік були: заборона купівлі-продажу земель для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, питання запровадження прозорого ринку земель, проблема недостатнього нормативно-правового забезпечення охорони земель, відведення особливо цінних земель під забудову внаслідок хаотичної зміни цільового призначення земельних ділянок.

Пізніше, у 2014 році, Новаковський Л. Я. привернув увагу до питання нормативно-технічного забезпечення землеустрою в Україні та узагальнив помилки та недоліки, що були допущені при плануванні та управлінні земельним фондом. У цій роботі Новаковський Л. Я. звертає значну увагу на охорону земель та зазначає, що «у сучасних умовах одним з найскладніших завдань землеустрою залишається вирішення проблем охорони земель. Має бути кардинально змінено ставлення держави до охорони земельного фонду країни. Землю треба охороняти насамперед від деградації. Припинення робіт по боротьбі з ерозією ґрунтів, засоленням, заболоченням земель, забрудненням їх важкими металами та хімічними речовинами обумовило зростання площі деградованих угідь. Катастрофічно знижується рівень гумусу в ґрунті». Учений вважав, що питання охорони досягло такого рівня, що земель може вважатися проблемою національної безпеки країни.

Враховуючи вищевикладене, можна виділити дві основні групи проблем землеустрою:

- 1) проблеми, що виникають при здійсненні землеустрою (Проблеми здійснення землеустрою);
- 2) проблеми, що виникли як наслідок проведення земельної реформи (Проблеми земельної реформи).

Рисунок 1 відображає зв'язки між проблемами, які виникають при здійсненні землеустрою на сьогоднішній день та проблемами, які виникли як результат земельної реформи і які є основними причинами нових недоліків.

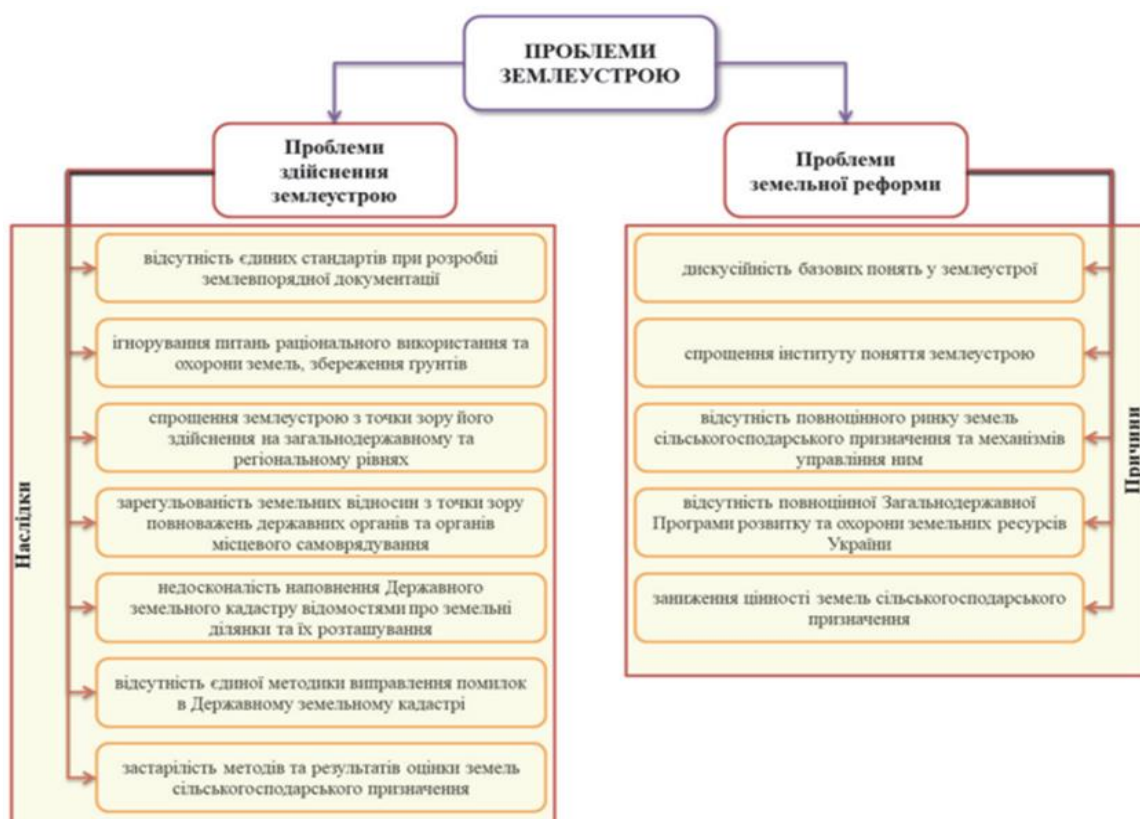

Рис. 1. Класифікація сучасних проблем розвитку землеустрою у процесі земельної реформи.

Класифікувавши основні проблеми, що виникли та виникають при здійсненні землеустрою у процесі земельної реформи, можна зробити висновок, що більшість із них є взаємопов'язаними. При цьому джерелом виникнення їх є фундаментальні поняття землеустрою, а точніше – їх неоднозначне трактування, у результаті чого до кінця не сформований інститут поняття землеустрою ще більше звужується лише до оформлення документів на земельні ділянки та реєстрації речових прав на них. Відповідно, сучасні проблеми землеустрою можна розділити на дві основні групи:

- 1) проблеми, що виникають при здійсненні землеустрою (Проблеми здійснення землеустрою);
- 2) проблеми, що виникли як наслідок проведення земельної реформи (Проблеми земельної реформи).

Бібліографічний список

1. Аврамчук Б.О. Сучасна методика економічної оцінки земель сільськогосподарського призначення. Збалансоване природокористування. 2018. № 1. С. 138-145.
2. Добряк Д. С. Проблеми сучасного землеустрою. Землевпорядний вісник. 2012. № 1. С. 30–34.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Ст. 27
4. Мельничук О., Черняга П. Сучасні проблеми землеустрою та їх вирішення. Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва. 2010. № II (20). С. 167–170.
5. Новаковський Л. Я. Нормативно-технічне забезпечення землеустрою в Україні. Землевпорядний вісник. 2014. № 9. С. 12–15.

КАДАСТР, ОЦІНКА ЗЕМЛІ ТА НЕРУХОМОСТІ, РИНОК ЗЕМЕЛЬ

Зюзіна Ярина

Науковий керівник: Радомський Степан, к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

АДМІНІСТРАТИВНА ЗВІТНІСТЬ З КІЛЬКІСНОГО ОБЛІКУ ЗЕМЕЛЬ ЯК ОСНОВА ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ

Згідно зі ст. 203 ЗКУ, облік кількості земель “відображає відомості, які характеризують кожну земельну ділянку за площею та складом угідь”, а облік якості земель “відображає відомості, які характеризують земельні угіддя за природними та набутими властивостями, що впливають на їх родючість, а також: за ступенем забруднення ґрунтів”.

Облік кількості та якості земель сам по собі не має легалізуючого значення, крім випадків, коли здійснюється у формі реєстрації. Реєстрація земель не є єдиною формою обліку, він також ведеться на основі різного роду обстежень, даних статистичної звітності тощо, ст.12 ЗУ “Про державну статистику”, накази Держкомстату №126 від 27.07.1992. “Про затвердження форм державної статистичної звітності по земельних ресурсах”, №377 від 05.11.1998. “Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№6-зем, 6а-зем, 6б-зем, 2-зем)”.

На сьогоднішній день актуальним питанням постає виконання Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 30.12.2015 №337 “Про затвердження форм адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцій щодо їх заповнення”. Відповідно цей Наказ зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 січня 2016 року.

Наказом Держкомзему України “Про первинний облік земельних ділянок на основі застосування кадастрових номерів та стандарту бази даних автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру” від 12.10.2000 р. облік земельних ділянок на основі кадастрових номерів було запроваджено у складі державного земельного кадастру.

У спеціальній літературі слушно зазначається, що наявний матеріал з обліку земель (форми 6-зем, 2-зем) насправді є обліком землекористувачів, а не земель. Статистична звітність виходить із припущення, що землекористувач здійснює землекористування згідно із основними видами своєї економічної діяльності.

Наказом Мінрегіонбуду з 1 квітня скасовано наказ Держкомстату №377 та запроваджується нова Інструкція та нові форми звітності. Передбачені такі форми : - форма №11-зем (квартальна) “Звіт про землі та земельні ділянки за цільовим призначенням і формами власності” – 39 стовпців ; - форма №12-зем (річна) “Звіт про землі та земельні ділянки за власниками та землекористувачами формами власності” – 39 стовпців ; форма №15-зем (квартальна) “Звіт про землі та земельні ділянки за цільовим призначенням та угіддями” – 62 стовпці ; форма №16-зем (річна) “Звіт про землі та земельні ділянки за власниками та угіддями” – 62 стовпці.

Від групування власників землі та землекористувачів (як це є у формі № 6-зем) в окремі групи (с/г підприємства, громадяни, заклади, установи, організації) планується відмовитись – загальний перелік землекористувачів не буде групуватися, однак можна буде сортувати/вибрати по багатьом параметрам.

Слід також зазначити, що в адміністративній звітності з кількісного обліку земель (форми №№11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) вказується, окрім видів цільового використання

земель, на класифікацію організаційних форм суб'єктів економіки та класифікацію видів економічної діяльності .

З форм ба-зем, бб-зем залишається лише “з усіх земель зрошувальні землі”, “з усіх земель осушені землі” – фактично нічого.

Звітність буде у функціоналі національної кадастрової системи (НКС). Доопрацьовується програма, яка дозволить перенести відомості про громадян і юридичних осіб з програми “Земля” в НКС, залишається проблема з запасом.

У зв'язку із зростанням кількості інформації, що підлягає обліку, при веденні земельного кадастру отримали широке поширення комп'ютерні програми на основі геоінформаційних систем.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України/ Верховна Рада України, Кодекс України, Закон від 25.10.2001 №2768-III (Редакція станом на 03.04.2016).
2. [Zakon.rada.gov.ua/go/z0136-16/](http://zakon.rada.gov.ua/go/z0136-16/) Інтернет ресурс
3. [Zakon.rada.gov.ua/go/2614-12/](http://zakon.rada.gov.ua/go/2614-12/) Інтернет ресурс
4. Про затвердження форм адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцій щодо їх заповнення зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 січня 2016 р. за №133/28263.

Івахнюк Христина

Науковий керівник: Губар Юрій, д.т.н., доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КАДАСТРОВИХ СИСТЕМ

Розвиток земельних відносин, особливо у питаннях коммодифікації землі, збільшила роль кадастру у теорії управління земельними ресурсами. У 1980 році Національна дослідницька рада США опублікувала дослідження під назвою "Необхідність багатоцільового кадастру", у якому описувалася кадастрова система, яка інтегруватиме картографічні та землевпорядні функції на основі використання геодезичної основи. Необхідність створення такої системи, поклало початок нової ери у розвитку земельного адміністрування. Тепер у всьому світі основна увага приділяється питанням технології створення багатоцільових кадастрів, а не обґрунтуванні необхідності їх створення. Багатоцільовий кадастр (multipurpose cadastre) – реєстр, що містить безліч атрибутів земельних ділянок [1].

Сучасна теорія земельного адміністрування визначає кадастр (кадастрові системи) як центральний інструмент просторової інфраструктури держави і підкреслює його центральну роль у реалізації парадигми управління земельними ресурсами (land management paradigm). Ці системи є багатоцільовими, оскільки містять ідентифікацію земельних ділянок, реєстрацію прав та обмежень прав на земельні ділянки, надають підтримку у здійсненні оцінки та оподаткування нерухомості, а також в адмініструванні поточного і майбутнього використання землі [3].

Багатоцільові кадастрові системи підтримують чотири базові функції, а саме: права на землю (land tenure), оцінка нерухомості (land value), використання земель (land use) та земельний девелопмент (land development) і можуть також розглядатися в якості систем земельного адміністрування або земельно-інформаційних систем (ЗІС), що є загальним поняттям для всіх інформаційних банків даних, пов'язаних із землею, що мають одну загальну властивість: дані цих систем мають відношення до фіксованої точки на, в або під поверхнею землі. Це концепція, що намагається інтегрувати в одну систему всі види даних,

пов'язаних із землею (кадастрових, інфраструктурних, екологічних, соціально-економічних). В рамках такої ЗІС, що вимагає величезної роботи з координації, стандартизації, організації і т.д., кадастр земельних ділянок відіграє роль сполучної ланки, до якої багато інших систем додають або підключають свої дані [3].

На рис. 1 представлено приклад такої інформаційної взаємодії.

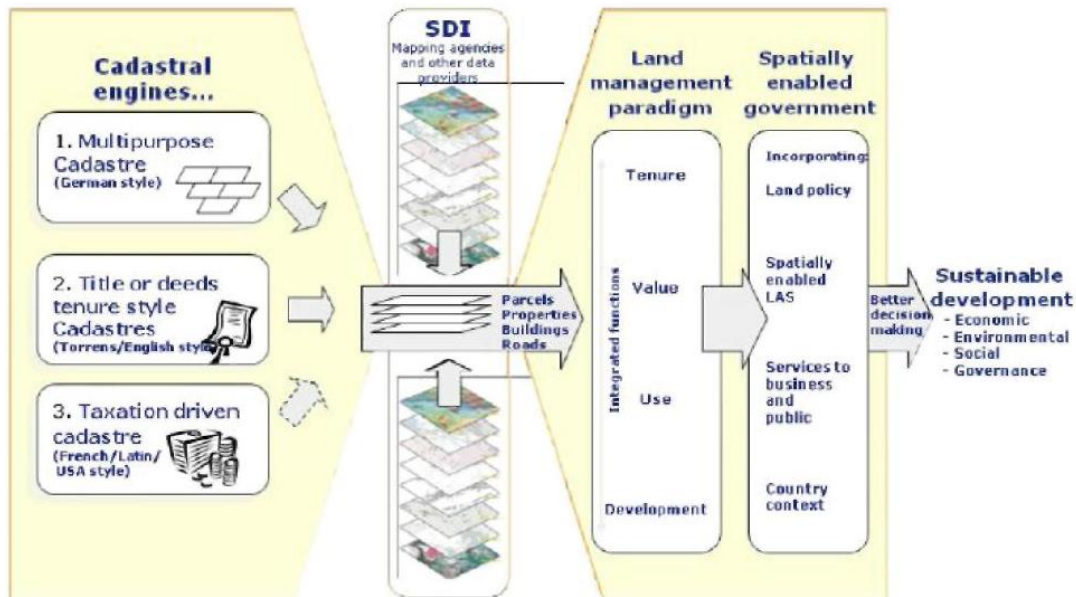

Рис. 1. Кадастр, як двигун земельного адміністрування.

Діаграма нагадує віртуального метелика: одне крило якого представляє собою кадастрові процеси, а інше - результат використання цих процесів під час реалізації парадигми управління земельними ресурсами. Тілом метелика є інфраструктура просторових даних (Spatial Data Infrastructure (SDI)) із кадастровою інформацією у вигляді сполучної ланки. Це є додатковою функцією кадастрової системи у порівнянні з традиційною багатоцільовою, що складається з чотирьох функцій. Нові функції виносять важливість кадастрової інформації за межі земельного адміністрування, збільшуючи його потенціал з метою вирішення інших важливих державних завдань, у тому числі з управління надзвичайними ситуаціями, економічними процесами, ефективного управління у сфері комунального господарства та здійснення багатьох інших функцій державного управління.

Кадастровий шар не може бути замінений іншим шаром просторової інформації, отриманої із географічних інформаційних систем (ГІС). Унікальність кадастрового потенціалу полягає у тому, що 80% інформації має просторовий компонент і отже, може бути пов'язаний із земельною ділянкою за допомогою спеціального ідентифікатора. Таким чином, кадастровий шар, що складається з інформації щодо земельних ділянок та їх приналежності стає ядром SDI, що включає шари даних про комунальну інфраструктуру, гідрологію, рослинність, топографію, дані дистанційного зондування землі та десятки інших даних [3].

Оптимальним варіантом переходу земельних відносин в стадію «земельно-інформаційної системи» є створення земельно-інформаційної системи на основі кадастру (рис.1). У свою чергу, при створенні кадастрової системи відповідно до визначеної FIG концепції кадастру, слід орієнтуватися на вирішення питань щодо: створення фіскального чи правового кадастру; інтегрованої чи роздільної системи; створення реєстру прав чи реєстру документів; вибрати концепцію загальних чи фіксованих меж; централізовану чи децентралізовану систему; самоокупну чи бюджетну систему; систематичний чи спорадичний підходи у легалізації прав на земельні ділянки.

Також слід зазначити, що кадастр має тенденцію до інтеграції із системою реєстрації

нерухомості в систему кадастрового обліку і тому система кадастрового обліку, як і створювана на її основі ЗІС, повинна відповідати таким принципам системи державної реєстрації прав, як: обов'язковість реєстрації; згоди; ідентифікації суб'єкта й об'єкта права; публічності; гарантії права. Структурні елементи ЗІС також повинні відповідати принципу правової незалежності і бути своєрідним правовим реєстром, тобто базою даних (інформаційним шаром), що має доказовий характер. Інформація таких баз даних (інформаційних шарів) розглядається судом як доказ, не може бути анульована інакше, ніж в установленому законодавством порядку.

Отже, кадастр слід розглядати як державну інформаційно-реєстраційну систему геопросторового положення кадастрових об'єктів, їх кількісної та якісної оцінки і правового статусу. Кадастр повинен вивчати закономірності формування, функціонування та збереження кадастрових об'єктів, інформацію щодо них та їх реєстр. На майбутнє потрібна розробка єдиних світових та європейських стандартів щодо наповнення та формування баз даних, використання цієї інформації з метою сучасного функціонування кадастру.

Бібліографічний список

1. UNATED NATIONS: Land Administration in UNECE Region -Development Trends and main Principles / Economic and Social Council, Commission for Europe, Economic Commission for Europe, ECE/HBP/140, New York and Geneva, 2005.
2. Williamson, I., Enemark, S., Wallace, J., Rajabifard, A., Land administration for sustainable development. ESRI Press Academic, Redlands, California. -487p. - ISBN 978-1-58948-041-4. [Electronic resource] - Mode of access: <http://www.esri.com/landing-pages/industries/land-administration/e-book#sthash.Lp4BYcKW.QUvSTNhZ.dpbs>. - Date of access: 05.08.2013.
3. Enemark, S., From Cadastre to Land Governance: The role of land professionals and FIG., Annual World Bank conference on land policy and administration., Washington D.C., 26-27 April, 2010. [Electronic resource]. - Mode of access: http://www.fig.net/news/news_2010/washington_april_2010/washington_paper_enemark_april_2010.pdf. - Date of access: 29.10.2010.
4. Henssen, J., Williamson, I., Land registration, cadastre and its interaction - a world perspective, 1998. [Electronic recourse] - Mode of access: www.oicrf.org. - Date of access: 06.02.2003.

Лях Яна

Науковий керівник: Бабій Наталія, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного аграрного університету

ОРЕНДА ЗЕМЛІ: МОЖЛИВОСТІ, ЗАБОРОНИ, ОБМЕЖЕННЯ

Всі ми знаємо, що земля – це ресурс, який має приносити прибуток своєму власнику. Люди користуються цим багатством, зокрема, орендують, але не всі знають про підводні камені, які є абсолютно в кожній сфері.

В Україні є орендованими мало не найбільша в світі питома кількість земель. Оренда землі — питання, яке не лише не втрачає своєї актуальності, а навпаки, останнім часом набуває все більшої злободенності. Адже нарешті жителі сіл усвідомили, що найбільшою цінністю українців і справді є родючі чорноземи.

Багато хто вважає, що земельне законодавство є консервативним, змінюється не часто, а реалії останніх десятиріч є актуальними і зараз. Насправді це не так. Я розкажу про основні помилки, які зараз допускають землекористувачі і які саме консервативні погляди є причиною таких помилок.

Подвійні квитки. Найчастіше в «западню» потрапляють господарства, які прагнуть швидко отримати землю в тому чи іншому селі. Абсолютно нормальне бажання, адже

кожний гектар землі в оренді – це не тільки додатковий валовий прибуток, але й вагомий аргумент при розподілі площ під час «добросусідських воєн» за перерозподіл «польової шахівниці».

Істотні умови і додатки до договорів. Не так давно, відсутність в договорі оренди хоча б однієї істотної умови була підставою для відмови в реєстрації договору (права) оренди, або визнання такого договору недійсним. На практиці суди дійсно притримувалися такої позиції та визнавали договори оренди недійсними лише на підставі відсутності однієї істотної умови.

Ще з 25 грудня 2013 року Верховний Суд України неодноразово висловлював правову позицію з приводу відсутності істотних умов до договору оренди. Зокрема, така правова позиція полягає в наступному: в порядку судочинства підлягає захисту саме порушене право, тому треба встановлювати, чи дійсно порушуються права позивачів у зв'язку з відсутністю в договорах оренди істотних умов; позивач повинен довести та зазначити, в чому саме полягає порушення його законних прав.

Отже, сама по собі відсутність у договорі оренди істотної умови не може бути підставою для визнання такого договору недійсним.

Тепер про нововведення. Нещодавно Верховна Рада України підтримала законопроект, який передбачає встановлення мінімального терміну оренди землі сільськогосподарського призначення. Це нововведення вважають неоднозначним, бо попри певні вигоди, до яких можна зарахувати стабілізацію роботи сільгоспвиробників, мільйони українських землевласників можуть через нього нажити чималих проблем.

Отже, що потрібно пам'ятати кожному громадянину, який вирішив віддати свій земельний пай в оренду?

Договір оренди обов'язково має бути письмовим. За бажанням власника такий договір може бути посвідчений нотаріально. Наголошую, що право оренди земельної ділянки з'являється в орендаря з дня державної реєстрації цього права, що передбачено законом.

Який може бути термін оренди сільськогосподарських земель? Він становить від 5 до 50 років. Тому не варто ставити максимальний термін оренди, бо згодом внести зміни буде складно. Крім цього, у типовому договорі передбачений обов'язковий перегляд розміру орендної плати у разі зміни розміру орендної плати встановленої Податковим кодексом України, у разі зміни нормативної грошової оцінки земельних ділянок, зазначеної у договорі оренди. У випадку заниженої орендної плати, власник паю має право переглянути її розмір у бік збільшення.

Дуже часто люди зустрічаються з непорядністю орендарів. Що робити в такому випадку?

Громадянам, які надали в оренду свої земельні ділянки, варто знати, що у випадку порушення умов договору оренди землі, орендодавець має право розірвати договір достроково, в судовому порядку.

У разі невиконання сторонами обов'язків, це рішення виносить суд. Тому в ситуації, коли агрофірма порушує строки виплати, або не сплачує громадянину орендну плату чи сплачує занижену орендну плату, він має право, не чекаючи закінчення строку договору оренди, достроково припинити дію цього договору, розірвавши його в судовому порядку.

Слід пам'ятати, що один примірник договору, підписаний орендарем та зареєстрований в установленому порядку, обов'язково має бути наданий орендодавцю. Адже, якщо орендар порушуватиме досягнуті домовленості за відсутності у вас договору «на руках», буде складно захистити свої права від недобросовісного орендаря.

Для уникнення негативних наслідків у зв'язку із порушенням переважного права орендаря, можна виділити декілька рекомендацій.

Одразу повідомляйте існуючого орендаря про намір розірвати договір оренди та укласти новий договір на нових умовах. Також уважно читайте уже існуючі договори. У них

можуть траплятися специфічні строки для повідомлення про наміри поновлювати чи не поновлювати договори оренди землі.

Орендар, який має намір скористатися переважним правом на укладення договору оренди землі на новий строк, зобов'язаний повідомити про це орендодавця до закінчення строку дії договору оренди землі у строк, встановлений цим договором, але не пізніше як за один місяць до закінчення строку дії договору оренди землі. До листа-повідомлення про укладення договору оренди землі на новий строк орендар додає проект договору.

Орендодавець у місячний строк розглядає надісланий орендарем лист-повідомлення з проектом договору оренди, перевіряє його на відповідність вимогам закону, узгоджує з орендарем (за необхідності) істотні умови договору і в разі відсутності заперечень укладає договір оренди.

На завершення, хочу додати, що зараз ми чекаємо законів, які регулюватимуть ринок сільськогосподарської землі і тоді можна буде робити більш обґрунтовані прогнози щодо вартості землі. Але вже зрозуміло, що на початковому етапі ціна на землю не буде високою, через низьку вартість оренди землі сільськогосподарського призначення. Тому, при знятті мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, рекомендуємо власникам земельних паїв не поспішати з відчуженням землі, адже її вартість буде постійно зростати із ростом економічної активності в сільському господарстві. І зараз, і в майбутньому, земля постійно приносить дивіденди своєму власникові саме через механізм оренди землі.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України. 25.10.2001, №1116-IX від 17.12.2020.
2. Закон України «Про оренду землі» від 6.10.1998, № 161-XIV. Нова редакція від 19.02.2021. № 1259-IX.
3. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Караката І.І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.

Комар Адріана

*Науковий керівник Таратула Руслана, д.е.н., в.о. професора
Львівський національний аграрний університет*

ВСІ РЕАЛІЇ РИНКУ ЗЕМЛІ: ЗА І ПРОТИ

Незавершеність земельної реформи призвела до мораторію на ринок земель. В умовах незавершеності цього процесу досліджено позитивні і негативні чинники запровадження земельного ринку та ефективного управління земельними відносинами. Встановлено, що усе це приводить до придбання землі незаможним населенням на ринку купівлі-продажу, що стає справою нелегкою і, внаслідок цього, можливість перерозподілу земель за участю земельного ринку, який сприяє підвищенню продуктивності, за участю ринку купівлі-продажу землі, швидше за все сильно обмежується, або стає неможливим.

Для запровадження в життя земельної реформи і розподілу землі на три форми власності було поставлено за мету – дати землю тим, хто на ній працює. Але під час здійснення цього етапу, виникло багато необдуманих питань і невирішених завдань. Тому держава наклала мораторій на продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення і невідомо коли він припинить свою дію. Але кінцевою метою і логічним завершенням всього цього ми бачимо ринок землі, без якого неможливе нормальне функціонування державної політики. Саме тоді, коли буде повноцінно функціонувати ринок землі – земля, як найцінніше багатство України буде раціонально еколого-економічно використовуватися і кожен власник буде звертати увагу на її стан .

Реформування земельних відносин призвело до потреби дослідження питань управління земельними ресурсами і ринку землі. Цим проблемам присвячено праці багатьох вчених, рішення яких є не рідко практично проти- лежними. Серед них А.С. Даниленко, Д.С. Добряк, А.М. Третяк, М.Г. Ступень, М.С. Богіра, А.Я. Сохнич та інші. Але на сьогодні питання про ринок земель залишається відкритим.

Мета нашого дослідження – аналіз чинників, які перешкоджають ви- никненню і розвитку повноцінного і перспективного ринку землі; виявлення механізмів, які б забезпечили розвиток політики щодо здійснення еколого- ефективного використання земельних ресурсів.

Україна володіє надзвичайно потужним природно-ресурсним потенціалом. За цим показником вона належить до десяти найбагатших країн світу і не має собі рівних у Європі. Але рівень його користування поки що дуже низький.

З набуттям землею статусу товару в Україні виникають нові питання щодо напрямів, етапів, механізму та інших складників удосконалення земельних відносин, формування ринку земель, вирішення яких потребує дослідження й обґрунтування. Важливо зазначити також, що функціонування ринку землі в Україні неможливе без відповідної законодавчо- нормативної бази. На його регулюванні негативно позначається наявний вакуум земельного законодавства.

Питання, пов'язане з дією мораторію, не просте і надто заполітизоване. Не секрет, що думки різних політичних сил щодо нього розходяться – від неприйняття самої ідеї купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення, до кардинально протилежної – негайної його відміни. Відомо, що в 1992 р. до Земельного кодексу України внесено поправки, згідно з якими земля за формами власності стала державною, комунальною і приватною. Якщо селянин оформив потрібні документи, він став власником землі, якою міг розпоряджатися на свій розсуд, зокрема й продати. На жаль, реформу не доведено до кінця, тому що на практиці права власників обмежені, і по суті приватизація має формальний характер. Подальший ринковий розвиток країни стає неможливим без внесення кардинальних змін у земельні відносини.

Унаслідок того, що структура земельної власності за умов дії мораторію строго фіксована, у країні залишається зафіксованою і система нераціонального та неефективного землекористування. У цих умовах не можливою є оптимізація структури земельних угідь і створення великомасштабних конкурентно спроможних сільськогосподарських виробництв (формувань).

Найбільша проблема полягає в тому, що не обробляють значну частину ріллі. В окремих районах області поля, що не обробляються, займають до 50 % всіх сільськогосподарських угідь. Землі заростають чагарниками, в окремих випадках заболочуються. Багато людей, не розуміючи суті земельної реформи, просто розгубилися і не бачать виходу із ситуації, яка склалася на селі. Крім того, дія мораторію перешкоджає надходженню вкрай потрібних аграрному сектору інвестицій. Внаслідок того, що земля не може бути об'єктом застави, сільськогосподарські товаровиробники позбавлені доступу до довготермінових кредитних ресурсів.

У разі створення відповідних економічних умов, земля і права на неї мають істотне значення для розвитку фінансових ринків, в основі яких лежить її використання як забезпечення повернення кредитів. Тому одним із важливих завдань сучасної земельної реформи в Україні є формування ринку земель. Без нього не можливо вважати цілісними і логічно завершеними процес реформування земельних відносин, передумови для організації та функціонування ринку земель в Україні. Частина сільськогосподарських земель стала приватною власністю. Проте ще й досі не існує ринку земель, як засобу взаємодії попиту і пропозиції на землю, їх задоволення на засадах товарно-грошових відносин за унормованої регулярної ролі держави.

Ринок в Україні повинна регулювати держава, основними напрямками якого мають бути: організація ринку землі на основі чинного законодавства та підзаконних актів; визначення суб'єктів інфраструктури ринку землі; механізмів набуття та відчуження прав на земельні ділянки; повноважень органів виконавчої влади і місцевого самоврядування у сфері діяльності на ринку земель; особливостей обігу земель сільськогосподарського призначення; способів переходу земельних ділянок від одного власника до іншого; порядку отримання та відшкодування збитків на ринку землі; використання коштів від продажу земельних ділянок.

Активність ринку купівлі продажу землі залежить від очікувань учасників щодо руху цін у майбутньому, від створення можливостей для підняття цін на землю до рівня, що не відповідає їхній реальній продуктивності, а також тенденції до спекулятивного придбання землі заможними особами в розрахунок на одержання великого прибутку. В історії існує чимало випадків того, що в сумнівних ситуаціях, коли дрібні землевласники змушені продавати свою землю з метою забезпечення власних потреб. Це має негативні наслідки для ефективності землекористування.

Негативні наслідки таких змушених продаж збільшуються ще і тим фактом, що там де ринки купівлі продажу землі слабкі – як у більшості сільських районів, – ціни на землю протягом визначеного часу можуть значно змінюватися. Високі трансакційні втрати, які пов'язані з продажем землі, що ще більше збільшуються внаслідок втручання держави, можуть привести до сегментації таких ринків. Як наслідок, може скластися така ситуація, коли визначені шари взаємодіють між собою, або коли продаж землі цілком переміщається в тінь. Усе це приводить до того, що придбання землі незаможним населенням на ринку купівлі-продажу стає справою нелегкою і, внаслідок цього, можливість перерозподілу земель за участю земельного ринку, який сприяє підвищенню продуктивності, за участю ринку купівлі-продажу землі, швидше за все сильно обмежується, або стає неможливим.

Бібліографічний список

1. Богіра М.С. Землекористування в ринкових умовах: еколого-економічний аспект : монографія / М.С. Богіра. – Львів : Вид-во "Новий Світ – 2000", 2008. – 225 с.
2. Сохнич А.Я. Еколого-економічне управління землекористуванням : монографія / А.Я. Сохнич, П.П. Колодій. – Львів : НВФ "Українські технології", 2005. – 170 с.
3. Сохнич А.Я. Державний контроль за використанням і охороною земель : навч. посіб. / А.Я. Сохнич, П.П. Колодій. – Львів : НВФ "Українські технології", 2005. – 140 с.
4. Третяк А.М. Менеджмент у землевпорядкуванні : монографія / А.М. Третяк, А.Я. Сохнич, В.М. Друга, Л.І. Смоленська, Р.А. Третяк. – К. : ТОВ "ЦЗРУ", 2004. – 344

Краплич Тарас

*Науковий керівник: Смолярчук Мирослава, к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет*

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ РЕКУЛЬТИВАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ

Керуючись головними принципами (стратегії) державної екологічної політики України періоду 2020 року, стан земельних ресурсів в Україні близький до критичного. Третина орних земель еродована, втрати органічних речовин складають біля 20-30%. Суттєво знижуються запаси поживних речовин, локальним виявляється забруднення радіонуклідами, важкими металами, а також спостерігається підтоплення, опустелювання земель. Таким чином, спостерігаємо негативні процеси як природного, так і техногенного характеру, які значною мірою впливають на стан земель не лише сільськогосподарського, але і лісгосподарського і іншого призначення [3,4].

В надрах країни виявлено понад 20 тис. родовищ і проявів із 117 видів мінеральної сировини, з яких 8172 мають промислове значення і враховуються Державним балансом запасів корисних копалин. Загальна кількість об'єктів обліку видобутку корисних копалин постійно зростає.

Вивчення промислового порушення територій вказує на те, що їх географічне місцезонашування та фактори, які зумовлюють ці порушення є надзвичайно різноманітними.

В результаті порушення поверхні територій можуть утворюватися кар'єри розробки родовищ, відвали, шлакоагромаджувачі, терикони від видобутку підземним способом, хвостосховища та ін.

Як бачимо, все це і зумовлює необхідність застосування комплексу відповідних заходів щодо їх відновлення у тому числі й проведення рекультивації земель. Тобто, рекультивації підлягають землі, які зазнали змін у структурі рельєфу, екологічному стані ґрунтів та материнських порід та у гідрологічному режимі внаслідок проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт.

Регулювання питань щодо подальшого використання земель, які були порушені внаслідок вищезазначених причин, базується на розроблених класифікаторах, за основу слід взяти систематизацію форм порушених поверхонь території, причини походження таких порушень, склад порід, вік відвалів, ступень їхнього зростання. Дуже часто сьогодні при проведенні такої класифікації враховують придатність зруйнованих земель по відношенню до різних типів рекультивації.

Головне завдання рекультивації полягає в тому, щоб виконати необхідні роботи і заходи, та довести порушені землі в стан, придатний для їх використання у сільському, лісовому господарствах, для промислового і комунального будівництва або зон відпочинку. Тобто обрати доцільний напрям подальшого використання таких земель [2].

Варто також відмітити, що з моменту незалежності і початком земельної реформи в нашій державі приймалася недостатня кількість нормативів і стандартів з охорони земель, відновленню родючості ґрунтів. У більшості випадків і досі застосовують нормативи і стандарти, які приймалися ще в 70-80-х роках при радянському союзі. Тому саме сьогодні важливий перегляд діючих нормативів і стандартів проведення, особливо по рекультивації земель, враховуючи при цьому регіональність землекористування та передовий міжнародний досвід розробки нової нормативної документації, яка б сприяла стабільності землекористування, створення умов для безпечного проживання населення, збереження і відновлення природних ландшафтів регіонів.

Найбільше норми чинного земельного законодавства залишають упущення в недостатньому регулюванні суспільних відносин сфери управління землями порушених територій в результаті видобутку корисних копалин. Відновлення якісного стану таких земель у нас в державі нормується відповідно до законодавчо-правових актів, які мають різну юридичну силу. Це і є головною причиною прогалин в юридичних механізмах правового регулювання таких земель [1,2].

Загалом непроведення рекультивації порушених земель належить до свого роду правопорушень, що завдають збитків легальним власникам та користувачам земельних ділянок, територіальній громаді та державі. Ефективне запобігання правопорушенням, пов'язаним із непроведенням рекультивації земель, у перспективі слід провадити шляхом введення обов'язкового страхування цивільної відповідальності осіб, які здійснюють гірничодобувні, геологорозвідувальні, будівельні та інші роботи, що призводять до порушення земель.

Бібліографічний список

1. Галаган Т. І. Економіко-екологічні аспекти рекультивованих земель // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету.– 2018.– №2. – С. 174–177.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III станом на 03.04.2016 // zakon.rada.gov.ua.
3. Смолярчук М.В. Еколого-економічна оцінка техногенних родовищ // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – Ужгородський національний університет, 2016.- с.137-140.
4. Сохнич А. Я., Смолярчук М. В. Методологія відтворення техногенно забруднених земель // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю кафедри управління земельними ресурсами та кадастру «Шляхи удосконалення землеустрою, кадастру та геоінформаційного забезпечення в сучасних умовах». С. 102-106.

Лисак Антон

*Науковий керівник: Константинова Олена, к.е.н., доцент
Одеська державна академія будівництва та архітектури*

**ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ В МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДАХ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
НОРМАТИВНОЇ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ТА
ІНШОГО ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

На сьогоднішній день нормативну грошову оцінку земель в Україні визначають на підставі трьох чинних методик, розроблених та затверджених на протязі понад двох десятиріч (з 1995-2013 рр.). Вони сформовані хаотично та у різні періоди, чинні методики порушують вимоги закону України «Про оцінку земель» [1], а саме принципи оцінювання земель (в першу чергу принцип єдності методологічного та інформаційного простору у сфері оцінки земель).

Нормативну грошову оцінку земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення розташованих за межами населених пунктів визначають на основі Методики [3] та Порядку [5] нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів) де використовується дохідний підхід, що заснований на показнику рентного доходу відповідної категорії земель за основним цільовим призначенням.

На сучасному етапі в Україні розроблено Проект нової методики нормативного грошового оцінювання земель зразку 2020 р. Відповідно до повідомлення про оприлюднення Проекту Постанови КМУ «Про затвердження методики нормативної грошової оцінки земель» [4], розміщеного на офіційному сайті Держгеокадастру від 22.04.2020 р. основні вимоги до Проекту Постанови полягають в уніфікації чинних методик нормативної грошової оцінки земель шляхом приведення їх у відповідність до вимог Закону України «Про оцінку земель» [1], забезпечивши: єдність методологічного та інформаційного простору; доступність використання даних; визначення оцінки на основі нормативів капіталізованого рентного доходу. Завдання: об'єднати наявні підходи оцінки земель в єдину методику; спростити процедуру розрахунку та зменшити обсяги інформації; виключити людський фактор від формування вихідних даних до отримання результатів нормативного грошового оцінювання земель; знищити корупцію при перекрученні результатів нормативного грошового оцінювання земель.

Враховуючи проведений нами аналіз методичного забезпечення оцінки земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення в таблиці відображені

основні відмінності в методичних підходах до визначення нормативної грошової оцінки земель зразку 1997, 2011 та 2020 рр.

Таблиця

Основні відмінності в методиках нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів) 1997, 2011 та 2020 р.

Методика 1997 р.	Методика 2011 р.	Проект Методики 2020 р.
В основу нормативної грошової оцінки земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення покладений нормативний середньорічний економічний ефект від використання земельних ділянок відповідного функціонального використання, які розташовуються на оцінюваній земельній ділянці в розрахунку на один квадратний метр. Значення нормативного середньорічного економічного ефекту для різних категорій земель має різні грошові еквіваленти.	В основу нормативної грошової оцінки земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення включається значення рентного доходу, який визначений Порядком нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів). Таким чином, згідно до нормативів, що містяться у Порядку, рентний дохід для різних категорій земель має різні грошові еквіваленти.	В основу нормативної грошової оцінки земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення включається значення рентного доходу, який визначений Методикою нормативної грошової оцінки земельних ділянок. Таким чином, згідно до нормативів, що містяться у додатках до Методики, рентний дохід для різних категорій земель має різні грошові еквіваленти.
Об'єктом оцінки є земельні ділянки природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, що використовуються за функціональним призначенням незалежно від того, до якої категорії вони віднесені.	Об'єктом оцінки є земельні ділянки природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, що використовуються за функціональним призначенням незалежно від того, до якої категорії вони віднесені включаючи склад угідь в межах земельної ділянки, кадастровий квартал, межі адміністративно-територіальних одиниць	Об'єктом нормативної грошової оцінки виступають земельні ділянки та землі усіх категорій та форм власності в межах юрисдикції сільської, селищної, міської ради або територій об'єднаної територіальної громади (або їх частин).
З об'єктів оцінки вилучено земельні ділянки під водою та земельні ділянки лісових земель. Оцінка цих об'єктів здійснюється відповідно до вимог відповідних розділів Порядку, а грошова оцінка земельних ділянок об'єктів, які здійснюють господарську діяльність, проводиться відповідно до розділу грошової оцінки земель промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та іншого призначення.	Грошова оцінка земельної ділянки будь-якого призначення визначається за єдиною формулою.	Грошова оцінка земельної ділянки будь-якого призначення визначається за єдиною формулою.
Технічна документація з нормативної грошової оцінки розробляється для кожної земельної ділянки (проведення значної кількості проектно-вишукувальних і адміністративних процедур пов'язаних зі складанням, експертизою)	Технічна документація з нормативної грошової оцінки розробляється для адміністративного району за структурою кадастрових кварталів і затверджується як єдиний документ. На окремі земельні ділянки надається витяг із вказаної документації.	Технічна документація з нормативної грошової оцінки земельних ділянок в межах територіальної громади, для визначення нормативної грошової оцінки окремої земельної ділянки за межами населених пунктів може складатися технічна документація з нормативної грошової оцінки земельної ділянки на підставі договору, який укладається заінтересованими особами. На окремі земельні ділянки надається витяг із вказаної документації.

Підсумовуючи вищенаведене, підкреслимо наступне: проведений аналіз нормативно-методичних підходів до визначення нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів) свідчить про те, що в нашій країні з періодичністю відбуваються зміни та вдосконалюються методичні підходи до оцінки земель. Варто відмітити, що на сьогоднішній день залишається низка проблем, які зумовлені відсутністю єдиного підходу до визначення показників нормативної грошової оцінки земель, як в межах населених пунктів, так і за їх межами. На нашу думку, це потребує розробки певних заходів щодо вдосконалення методичних підходів до визначення нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів).

Проект Постанови КМУ «Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок» [4] і є тим нормативно-правовим актом, який комплексно систематизує вихідну інформацію для проведення нормативної грошової оцінки земель, забезпечує застосування дохідного підходу до нормативного грошового оцінювання, забезпечує запровадження просторово-територіальної цілісності нормативного грошового оцінювання та обов'язкове внесення результатів нормативного грошового оцінювання до бази даних ДЗК, але суттєве спрощення процедури нормативного грошового оцінювання земель значно вплинуло на розрахунок земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення як у межах, так і за межами територіальних громад.

Прийняття нової Методики [4] нормативного грошового оцінювання земель дозволить децентралізувати повноваження органів місцевого самоврядування, повноцінно функціонувати і розвиватися місцевій раді та об'єднаній територіальній громаді, забезпечить ефективне використання її земельно-ресурсного потенціалу, що в свою чергу суттєво вплине на становлення місцевого самоврядування та забезпечить проведення ефективної регіональної політики.

Бібліографічний список

1. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 року №1378-IV. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/1378-15>
2. Про методику нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів): Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 р. № 525 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP970525.html
3. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів): Постанова КМУ від 23.11.2011 р. № 1278. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1278-2011-%D0%BF>
4. Про затвердження методики нормативної грошової оцінки земель: Проект постанови Кабінету Міністрів України від 17.08.2020 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://land.gov.ua/info/proekt-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-zatverdzhennia-metodyky-normatyvnoi-hroshovoi-otsinky-zemel-2/>
5. Про затвердження Порядку нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів): Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 22.08.2013 р. № 508. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1573-13>

Матійців Владислав

Науковий керівник: Радомський Степан, к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ В АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ РЕФОРМУВАННІ

Складний шлях реалізації публічного адміністрування та територіальної організації влади розвинутих європейських демократій, зумовили актуальність дослідження всього спектру проблем. З огляду на існування значних розбіжностей між різними регіонами країни, зокрема, економічних, історико-культурних, геополітичних, етно-лігвістичних, релігійних тощо. Найбільш помітною загальносвітовою тенденцією є розширення прав регіонів, що проявляється у передачі функцій з національного рівня на внутрішньодержавні структури.

Поява хвилі адміністративно-територіального реформування, яка отримала назву «новий регіоналізм». Країни Європи мають чітко закладену структуру адміністративно-територіального устрою та неабиякий досвід адміністративно-територіальних реформ, сформовану на сьогодні.

Адміністративно-територіальний поділ є основною базою для організації сучасного державного управління, формування органів влади в державі, розбудови місцевого самоврядування. Власне за рахунок децентралізації, тобто передачі частини повноважень, їх фінансового забезпечення та відповідальності з рівня державного управління на рівень місцевого самоврядування, було досягнутого високого рівня ефективності управління розвитком територій.

Центральна ідея нового регіоналізму — перетворення регіонів в головних суб'єктів реалізації соціально-економічних програм розвитку, інфраструктурних проектів, програм в сфері охорони здоров'я, освіти і культури, що забезпечується шляхом надання регіонам широких повноважень.

Аналіз основних законів європейських держав дозволяє визначити декілька рис конституційно-правового регулювання адміністративно-територіального устрою, щодо формально-юридичного закріплення конституційно-правових норм у тексті основного закону.

Класичним для України прикладом проведення адміністративно-територіальної реформи вважається досвід Польщі, яка так само як і Україна позбулася комуністичного гніту в кінці 1980-х рр. Передумовою для реформування адміністративно-територіальної системи Польщі була зміна неефективного адміністрування в регіонах через наявність великої кількості основних елементів територіальної системи (49 воєводств), концентрація фінансових ресурсів в органах центральної влади, а не на місцях, що унеможливило ефективно та оперативно вирішувати проблеми на рівні самоврядних колективів.

Глобалізація надає національним регіонам статусу стратегічних гравців світового ринку, перетворюючи їх на активних автономних суб'єктів міжнародної системи конкурентної взаємодії. Забезпечення конкурентоспроможності національних регіонів як їх здатності відповідати на виклики глобального середовища, визначаючи, створюючи та розвиваючи локальні конкурентні переваги. Таким чином, аналіз досвіду європейських країн дозволяють виокремити такі передумови успішної імплементації децентралізаційних процесів для створення ефективною моделі управління: утвердження принципу верховенства права; визнання та гарантії місцевого самоврядування; рівний правовий захист усіх форм власності; демократичне й ефективне виборче законодавство; незалежність, ефективність, доступність і прозорість судової системи, функціонування інститутів адміністративного судочинства; досконалий бюджетний процес та висока фінансова дисципліна; наявність адекватних соціальних стандартів; розвинутий громадський сектор або стійка тенденція до його розвитку.

Бібліографічний список

1. "Європейський досвід адміністративно-територіального реформування: політичний аспект". // Електронний ресурс / Режим доступу до тексту: [http://www.niss.gov.ua/articles/844.]
2. Європейський досвід реформування адміністративно-територіального устрою / З. О. Сірик // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2015. - Вип. 3. - С. 49-54. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu 2015 3 12.
3. Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування / Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. буд. та місц. самоврядування ; редкол. Ю. П. Битяк [та ін.] . - Х. : Оберіг, 2012. - 64 с. - (Наукові доповіді ; вип. 3).
4. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе / М. Китинг // Логос. – 2003. – № 6(40). – С. 81.
5. Баль-Вожняк Т. Економічні мережі як ефективні механізми координації інноваційної діяльності / Т. Баль-Вожняк // Міжнародна економічна політика. – К.: КНЕУ, 2011.
6. Андерсон В.М. Нео економічні виклики глобалізації: нова економічна географія / Андерсон В.М. // Вісник Одеського національного університету. Сер. Економіка. – 2009. – Т. 14. – Вип. 15.
7. Брикова І. Детермінанти міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів у глобальному економічному просторі / І. Брикова //
8. Новіков М. Європейський досвід адміністративно- територіального реформування: політичний аспект. Аналітична записка / М. Новіков, О. Гайко [Електронний ресурс] Регіональний філіал НІСД у м. Харкові – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/844/.

Парчук Ірина

Науковий керівник: Бутенко Євгеній, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНО- КАДАСТРОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Державний земельний кадастр відіграє особливу роль у реформуванні земельних відносин, як інформаційна база для ефективного управління земельними ресурсами, ведення системи реєстрації, землеустрою, підтримки податкової та інноваційної політики держави, становлення та розвитку ринку землі, обґрунтування розмірів плати за землю.

Постановка цієї проблеми тісно пов'язана насамперед з цілою низкою законодавчих та нормативноправових документів, постанов, інструкцій, розпоряджень та вказівок Кабміну України, міністерств і відомств, які вирішують проблеми створення та функціонування окремих видів кадастрів. Найвагомішими документами, з погляду впливу їх на розуміння проблеми кадастру, є Земельний, Лісовий та Водний кодекси України, закони України: “Про регулювання містобудівної діяльності”, “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень”, “Про природно-заповідний фонд України”, Положення про регіональні кадастри природних ресурсів, затверджене постановою Кабміну України від 28.12.01 № 1781. На підставі прийнятих законодавчих актів розроблено цілу низку інструктивних документів щодо структури окремих видів кадастрів, їхнього функціонального використання та ведення.

Земельні ресурси є основою матеріального і духовного виробництва. Від характеру і рівня ефективності використання землі залежить розвиток продуктивних сил, масштаби виробництва і матеріальне благополуччя народу. Земельні ресурси необхідні всім галузям

народного господарства, однак їх роль у різних сферах суспільного виробництва не однакова. Якщо в промисловості, крім добувної, земля є лише просторовим базисом, то в сільському господарстві вона — головний засіб виробництва. [4]

Аналіз останніх досліджень та публікацій, які стосуються вирішення цієї проблеми Найповніше концептуальні засади формування системи земельного кадастру висвітлено у роботі А. Третяка [1]. Тут розглянуті теоретичні положення інформаційного та картографічного забезпечення ведення державного земельного кадастру, формування необхідної правової та нормативно-методичної бази. Практично ця публікація увібрала в себе основні принципи та положення в сфері кадастру, сформульовані. Земельного кодексу України є основою для ведення всіх інших кадастрів. Характерно, що в першому Земельному кодексі [2] державний земельний кадастр визначався як система необхідних відомостей і документів про правовий режим земель, їх розподіл серед власників землі і землекористувачів, зокрема орендарів, за категоріями земель, про якісну і народногосподарську цінність земель.

Як бачимо, наведене визначення державного земельного кадастру підтверджувало дефініції попередніх кадастрів як системи обліку. Еволюційний розвиток законодавчої бази країни на цьому етапі привів до зміни поглядів законодавців щодо визначення кадастру.

За чинним Земельним кодексом: державний земельний кадастр – єдина державна система земельно-кадастрових робіт, яка встановлює процедуру визнання факту виникнення або припинення права власності та права користування земельними ділянками та містить сукупність відомостей і документів про місце розташування та правовий режим цих ділянок, їх оцінку, класифікацію земель, кількісну та якісну характеристику, розподіл серед власників землі і землекористувачів [3].

Це тлумачення державного земельного кадастру громіздке та заплутане. Воно не вказує на кадастр як інформаційну чи реєстраційну систему земельних ділянок із зумовленими цим основними правовими, економічними та іншими характеристиками.

Отже, загальноприйнятиме визначення: кадастр – державна інформаційно-реєстраційна система геопросторового положення кадастрових об'єктів, їхніх кількісних і якісних параметрів та правового статусу. Це визначення узаконює кадастр як правову категорію у суспільно-виробничих відносинах, яка має визначальний статус під час прийняття різноманітних управлінських рішень, контролю за дотриманням прав і обов'язків суб'єктами кадастрових об'єктів і зацікавлених осіб. Слід розрізнити реєстрацію самих кадастрових об'єктів (земельних ділянок, будівель тощо) та прав на них.

З огляду на вищевикладене, сформулюємо основні напрями розвитку кадастрової системи України як державної інформаційно-реєстраційної системи кадастрових об'єктів (нерухомості, процесів, явищ тощо):

- вдосконалення організаційних заходів щодо державної реєстрації кадастрових об'єктів та прав на них в єдиній державній установі;
- відповідно до закону України та постанови Кабміну створення каталогу координат пунктів Державної геодезичної мережі в системі геопросторових координат УСК-2000 та дозвіл на вільний доступ споживачів до його використання;
- вдосконалення системи державних реєстрів кадастрових об'єктів, які запропонував проф. М.Г. Лихогруд;
- кардинальна модернізація застарілої Програми автоматизованого ведення державного земельного кадастру.

З наукового погляду, на нашу думку, кадастр слід розглядати як науку, яка вивчає принципи та закономірності формування, функціонування та збереження кадастрових об'єктів та інформації щодо них у поєднанні взаємозв'язків геопросторового базису, природних, екологічних, суспільно-економічних та правових чинників. Тому кадастрова наука не повинна вирішувати невласливі їй функції: системне моделювання землекористувань; територіальне планування землеустрою; агроєкосистем тощо [3].

Кадастрова наука повинна бути спрямована на забезпечення:

- науково обґрунтованого територіального кадастрового зонування територій як в межах населених пунктів, так і поза ними;
- розроблення класифікаторів земель різної категорії, їхнього цільового використання, обмежень та обтяжень щодо використання кадастрових об'єктів.

З іншого боку, кадастр – галузь науки, яка основана на трьох головних галузях науки: технічних (геодезія, геоінформатика), економічних (оцінка нерухомості) та правових (реєстрація речових прав). Звідси, науковий напрям “Кадастр” може виділятися у самостійний або поєднуватися із землеустроєм, де присвоєння наукових ступенів відповідало би технічним, економічним та юридичним галузям науки.

В результаті виконаних досліджень встановлено:

- кадастр слід розглядати як державну інформаційно-реєстраційну систему геопросторового положення кадастрових об'єктів, їх кількісної та якісної оцінки і правового статусу;
- кадастр – галузь науки, яка вивчає закономірності формування, функціонування та збереження кадастрових об'єктів, інформацію щодо них та їхній реєстр.

Також варто зазначити що на даному етапі розвитку земельної реформи кадастр відіграє важливу роль, оскільки кадастр це основа ведення земельних відносин та вдосконалення важливих процесів.

Бібліографічний список

1. Третяк А.М. Земельний кадастр ХХІ століття. Зарубіжні і вітчизняні погляди на розвиток земельного кадастру. – К., 1999. – 115 с.
2. Cadastre 2014. A vision for a future cadastral system, 2nd, edition: May 2001, p. 51.
3. Кадастр нерухомості: моногр. / Перович Л.М. та ін. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. – 2003. – 120 с.
4. Динаміка розвитку нормативно-правової бази управління земельним ресурсами в Україні Є.В. Бутенко, СМ Зарічню. Журнал Землеустрій, кадастр і моніторинг земель №4. - 2013

Петрина Любомир

*Науковий керівник: Смолярчук Мирослава, к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет*

МІСТОБУДІВНА ДОКУМЕНТАЦІЯ – ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Містобудівна документація розробляється на державному, регіональному і локальному рівнях. Перелік та ієрархія планувальної документації в нашій державі визначається цілою низкою законів, базовим з яких є Закон «Про регулювання містобудівної діяльності»[1]. Відповідно до цього закону створено систему планувальних документів від Генеральної схеми планування території України до генеральних планів населених пунктів.

На сьогодні в період проведення реформи місцевого самоврядування важливою складовою перспективного розвитку населених пунктів є впровадження в практичну діяльність органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб містобудівної документації, яка виступає інструментом регулювання планування, забудови та іншого використання територій.

Необхідно розробляти генеральні плани населених пунктів та іншу необхідну містобудівну документацію, в першу чергу, враховуючи те, що їх відсутність робить, неможливим в законному порядку затвердити і виконувати програму соціально-

економічного розвитку, вирішити земле-господарський устрій населеного пункту, інженерний захист територій і їх благоустрій, цивільний захист, землевідведення ділянок, їх забудову і багато інших питань життєзабезпечення і розвитку населених пунктів [2].

Відсутність необхідної затвердженої містобудівної документації, для прикладу, на місцевому рівні робить неможливим отримання в законному порядку містобудівних умов і обмежень, або будівельного паспорту забудови земельної ділянки, що зазначено чітко у Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності», оскільки лише в містобудівній документації містяться необхідні містобудівні умови і обмеження; в тому числі і можливість (або неможливість) розташування певного об'єкту на певній ділянці, його розташування відносно червоних ліній, ліній регулювання забудови тощо.

Відсутність затвердженої містобудівної документації, як правило, приводить і до інших помилкових рішень та неприємних наслідків як для населених пунктів і їх органів влади, так і для забудовників (власників) земельних ділянок, чи інших учасників містобудівної діяльності, та, як вже зазначалось, згубно діє на території цих населених пунктів протягом багатьох десятиліть. Наприклад, це може приводити до помилкових рішень із землевідведення (що трапляється), та в судовому порядку скасування правовстановлюючих документів на землю, що може бути вкрай негативним, як для юридичних, так і фізичних осіб. Або, наприклад, ускладнювати, або унеможлиблювати розвиток вулично – дорожньої мережі, інженерних мереж, розташування або розвиток очисних споруд, звалищ, інших об'єктів соціальної і комунальної сфери, розташування і розвитку підприємств та багато іншого [2,3].

Стає зрозумілим, що в процесі розробки і реалізації МБ документації слід запровадити налагоджений діалог між всіма суб'єктами територіального розвитку. Це в свою чергу, дозволить забезпечити формування одностайної відповідальності цих суб'єктів за долю своєї малої батьківщини. І розроблятися вона повинна на основі комплексної оцінки території, аналізу всієї сукупності передумов і обмежень розвитку, та бути насамперед, прийнятною для влади, бізнесу та громадян через реалізацію концептуальних пропозицій щодо найбільш доцільних видів і масштабів використання території.

З іншого боку, запрограмований в містобудівній документації місцевою владою в інтересах громади розвиток населеного пункту дає можливість цим органам місцевого самоврядування послідовно вирішувати не тільки сьогоденні питання забудови і поточного утримання даної території, але й знайти нові перспективні варіанти збільшення місцевого бюджету за рахунок прогнозованого розвитку виробничої і не виробничої сфери на найближчі десятиліття, збільшити добробут населеного пункту і кожного його мешканця за рахунок знайдених і закріплених в містобудівній документації можливостей для розвитку різних видів бізнесу і інвестиційних вкладень.

Бібліографічний список

1. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України 3038-VI від 17.02.2011 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: www.zakon.rada.gov.ua.
2. Смолярчук М. В., Сохнич А. Я. Планування території в умовах економічних трансформацій. Антикризове управління: держава, регіон, підприємство: матеріали Міжнар. наук. конф., (м. Ле-Ман, Франція, 17 лист. 2017 р.). Ле-Ман, 2017. С. 67–71.
3. Smoliarchuk M. Problems of spatial and urban planning/ M. Smoliarchuk //«Украина – Болгария – Европейский союз: современное состояние и перспективы». Сборник с докладами от международна научна конференция. Том 1. - Варна: Издательство «Наука и экономика», 2016. -360с. С.41-44

Русецька Ольга

Науковий керівник: Бочко Олександр, к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ

Формування та реалізація державної політики у сфері земельних відносин є складним і поліфункціональним процесом, ефективність якого беззаперечно залежить від його наукової обґрунтованості та розробленості. Першочерговим завданням в цих процесах є формування єдиного, усталеного погляду на зміст науково-понятійного апарату, який утворює теоретичний базис державного управління сферою земельних відносин в Україні, проведення систематизації та класифікації вихідних категорій на основі їх логіко-семантичного впорядкування за структурно-цільовими ознаками предметного застосування.

Земельні ресурси виступають об'єктом виробничих, екологічних, соціальних, економічних та правових відносин. На думку фахівців, сутність використання земельних ресурсів полягає в такому: об'єкт виробництва – засіб праці (місце для розміщення, біологічні властивості тощо) та предмет праці (родючість ґрунту, розміри площ, інші фізичні характеристики); об'єкт соціально-екологічних відносин – оточуюче середовище, джерела продовольства, корисних копалин, основа стійкості біосфери, історико-культурна цінність, рекреація, оздоровлення населення тощо; економічна категорія – основний засіб, інвентарний об'єкт (земельна ділянка), нерухомість, майновий капітал, рента, товар, джерело оподаткування, об'єкт інвестування, ліквідний актив, об'єкт застави, об'єкт затрат; об'єкт правових відносин – власності (приватної, комунальної, державної) користування, розпорядження. Уся вищесказана сукупність суспільних відносин за об'єктністю утворює зміст земельних відносин в яких джерелом виникнення виступає земля.

Формування державної політики у сфері земельних відносин – це системний, впорядкований процес, що здійснюють вповноважені органи державної влади, щодо розробки та наукового обґрунтування стратегічної мети, напрямів, завдань, механізмів та термінів реалізації заходів щодо забезпечення розвитку та вдосконалення земельних відносин в Україні.

Концепцією державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні є:

- визначення організаційного, економічного та землевпорядного механізму розвитку земельних відносин;
- забезпечення створення системи гарантування прав власності та інфраструктури ринку землі;
- удосконалення системи платежів за землю;
- формування дієвої системи підвищення ефективності державного регулювання земельних відносин та управління землекористуванням;
- забезпечення здійснення заходів із землеустрою як інструментарію регулювання земельних відносин;
- поетапне ведення земельних ділянок та прав на них в економічний оборот, формування та розвитку ринку земель;
- формування інституту обмежень використання земель, пов'язане з охороною та забезпеченням екологічної збалансованості землекористування;
- фінансове та інвестиційне забезпечення заходів щодо розвитку земельних відносин в Україні;
- удосконалення наукового та освітнього забезпечення.

Нормативно-правовим базисом на основі останніх теоретичних напрацювань виступає нормативно-законодавче закріплення принципів державної політики в сфері земельних відносин, що дозволяє забезпечити сталість і прозорість в управлінських взаємовідносинах,

систематизувати та оптимізувати процес управління, забезпечити відображення найбільш суттєвих, головних, об'єктивно-необхідних закономірностей для досягнення мети та вирішення завдань формування та реалізації державної політики в сфері земельних відносин України.

Підсумовуючи вищесказане можна зазначити, що пріоритетну роль у процесах формування та реалізації державної політики в сфері земельних відносин України відіграють органи державного управління та місцевого самоврядування, які виступають консолідуючим та системно-керівним чинником розвитку земельних відносин в Україні, а ефективність їх діяльності визначальною мірою залежить від наукової розробленості та обґрунтованості правового забезпечення. Саме тому вдосконалення системи управління земельними відносинами необхідно здійснити через створення єдиного державного органу з управління земельними ресурсами у вигляді багатофункціонального і структурно складного об'єкту де складовими частинами мають виступати агентство з управління землями державної власності, агентство з охорони навколишнього природного середовища, екологічна інспекція, інспекція з використання та охорони земель усіх категорій та форм власності, департамент державного кадастру і реєстрації прав на землю, тощо.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України (Електронний ресурс). Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>.
2. Шульга М.В. «Правові засади державної земельної політики України». 2012. 20-27ст.
3. Закон України «Про охорону земель». Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/go/962-15>
4. Бойко А. О. «Законодавчо-інституційні засади формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин України.» № 15. 80–90 ст.

Славутицький Андрій

Науковий керівник: Петренко Олександр, к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Наша держава знаходиться на етапі формування ринкових відносин, одним із вагомих критеріїв яких є реформування питань, що стосуються землі. Здійснення суттєвих перетворень певним чином не забезпечить раціонального використання та охорони земельних ресурсів, а відтворення продуктивного потенціалу сільськогосподарських земель не відповідає вимогам екологобезпечного землекористування.

Через це питання підвищення ефективності використання і відтворення земельних ресурсів, їх охорони набуває особливої актуальності, а наукове обґрунтування та впровадження заходів, які б забезпечили екологобезпечне землекористування, – своєчасності та нагальності.

Інтенсивний метод землеробства, зростання навантаженості на земельні ресурси, застосування без чіткого контролю засобів хімізації погіршує якість ґрунтів, знижує їх родючість, призводить до розвитку ерозійних процесів. По цих причинах проблема економічно ефективного використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення та його екологічної безпеки, врахування екологічних чинників під час їх економічної оцінки є актуальними з наукової та практичної точки зору.

Ефективність використання сільськогосподарських угідь у визначальній мірі залежить від рівня дохідності аграрних підприємств, але їхні фінансові інтереси не повинні призводити до погіршення властивостей земельних ресурсів як головного засобу виробництва у сільському господарстві. Усі землі України потребують дбайливого

використання і охорони. Особливо це стосується ґрунтів - одного з найважливіших природних ресурсів держави, національного багатства українського народу. Більш як 65% ґрунтового покриву України припадає на чорноземи. Непродумане господарське використання ґрунтів може призвести до негативних наслідків.

В Україні залишається актуальною проблема раціонального використання земельних ресурсів, так як значно погіршується їх якісний стан. Це пов'язано з неправильним веденням сільського господарства деяких сільськогосподарських підприємств, що піклуються більше про отримання прибутку, ніж збереження родючості ґрунту. В результаті такої безгосподарної діяльності, ґрунт сильно виснажується, сильніше підпадає ерозійним процесам. Від якісного стану земельних ресурсів залежить врожайність і якість сільськогосподарських культур.

Ефективне використання земельних ресурсів неможливо без достовірної інформації про якісний стан ґрунтів, рівня їх забруднення. Тому необхідно вирішити, які будуть визначені основні напрями підвищення ефективності використання земельних ресурсів, який оптимальний варіант структури посівних площ, системи обробітку ґрунту, системи живлення і захисту рослин. При розробці систем удобрення важливо визначити оптимальні норми і співвідношення поживних елементів для сільськогосподарських культур. Як відомо, клімат впливає на умови сільськогосподарського виробництва, тому потрібно враховувати зміни метеоумов при вирощуванні сільськогосподарських культур [1].

Ефективне (раціональне, розумне, доцільне, обґрунтоване) - означає продуктивне землекористування і водночас збереження, а по можливості - підвищення родючості ґрунту. У цьому і полягає особливість земельного ресурсу. Всі уречевлені засоби праці в процесі їхнього використання амортизують вартість на вироблений продукт і через певний час змінюються новими. Земельна ділянка залишається, її «зношення» означає втрату поживних речовин, які повинні поновлюватися (підтримка балансу поживних речовин) [2].

Ефективне використання земельних ресурсів у сільському господарстві слід розуміти як соціально-економічну категорію, що виражає відносини між людьми в процесі здійснення технологічних виробничих процесів, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції, з метою максимального задоволення потреб населення у продуктах харчування, при забезпеченні відновлення природної родючості ґрунту, збільшення продуктивного потенціалу земельних ресурсів і їх використання в умовах високого рівня екологічності як цих ресурсів, так і середовища в цілому [3].

У ефективному використанні землі зацікавлений не лише її власник чи землекористувач, а й усе суспільство. Отже, одним з дієвих чинників, який може вплинути на формування оптимальної системи землекористування, збереження та підвищення рівня родючості землі, повинно стати посилення регулятивного впливу держави у питанні використання земель сільськогосподарського призначення.

Забезпечення ефективного використання земельних ресурсів передбачає досягнення економічно- доцільного й екологічно-безпечного рівня віддачі від одиниці цих ресурсів, дотримання збалансованості та необхідного рівня вмісту поживних речовин у ґрунті, запобігання різним видам ерозії, запровадження енерго-ощадних біологізованих та екологічно безпечних технологій обробітку ґрунту і вирощування сільськогосподарських культур, науково- обґрунтоване проведення меліоративних заходів [4].

Для ефективного використання сільськогосподарських земель, українським аграріям необхідно дотримуватися комплексу елементів технологій вирощування сільськогосподарських культур, спрямованих на підвищення родючості ґрунту та отримання високих врожаїв. Також, організація ефективного використання земельних ресурсів у сільському господарстві потребує застосування стратегічного управління.

Стратегія ефективного землекористування ґрунтується на тому, що кожен суб'єкт господарювання має орієнтуватись у своїй діяльності на дбайливе господарське використання обмежених земельних ресурсів шляхом дотримання таких елементів, як: внутрішньогосподарський землеустрій, цільове використання землі відповідно до її господарського призначення, охорона земель та забезпечення екологічної збалансованості землекористування.

Вагомими напрямками зростання еколого-економічної ефективності земельних ресурсів можна вважати такі: наукий підхід щодо процесів у використанні, збереженні та відтворенні родючості земельних ресурсів, проведення збалансованих землеохоронних заходів із врахуванням особливостей природно- кліматичних зон; підвищення родючості ґрунтів, зокрема внесення добрив, удосконалення технологій обробітку ґрунту, впровадження екологобезпечних систем землеробства); вдосконалення складу земельних угідь та посівів культур, які вирощуються у напрямку суттєвого зменшення негативного навантаження людини на довкілля і зростання його відтворювального, відновлювального потенціалу для економії виробничих ресурсів; застосування системи кредитування сільського господарства, що дозволить підтримати еколого-економічний стан ґрунтів на належному рівні.

Бібліографічний список

1. Хвесик М.А. Економіко-правове регулювання природокористування: Монографія / Хвесик М.А., Горбач Л. М., Кулаковський Ю.П. - К.: Кондор, 2009. - 524 с.
2. Чернявський О.А. Ефективне й раціональне використання деградованих земель / О.А. Чернявський, В.К. Сівак. - Чернівці: Зелена Буковина, 2003. - 28 с.
3. Уланчук В.С., Альошкіна Л.П. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону // Економіка АПК. - 2009. - № 9. - С. 10 - 15.
4. Листок О. Окремі аспекти земельних відносин в умовах мораторію на відчуження земель ільськогосподарського призначення / О. Лисюк // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. - 2006. - № 13. - С. 678 - 682.

Стоян Галина

Науковий керівник: Лазарева Олена, д.е.н., професор

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

КАДАСТР, ОЦІНКА ЗЕМЛІ ТА НЕРУХОМОСТІ

В сучасних умовах розвитку сьогодення зросла роль кадастру, оцінки землі і нерухомості, що зумовлено дійсними потребами суспільства в одержанні необхідної інформації про землю як джерело матеріальних благ, як ключ існування людського суспільства. Їх виникнення безпосередньо пов'язане із появою державності, в результаті чого з'явилася потреба в обліку, а потім і в оцінці та реєстрації землі, що була основою для отримання державних доходів.

Перспективність кадастру та оцінки землі зумовлена тим, що інформація має можливість застосовуватися в плануванні і управлінні багатьох видів робіт. Вона полегшує формування земельного ринку, забезпечує раціональне управління земельними ресурсами, захист прав на землю, контроль за використанням та охороною земель, є важливою рушійною силою для розвитку країн та прогресу суспільства.

Важливим фактором у сфері розвитку кадастру і оцінки майна є комп'ютеризація ведення кадастрового реєстру та кадастрових карт, цей процес ще інколи ототожнюють з інформаційною революцією. Зростає населення Землі і розвиток нових технологій

спричинили необхідність в більш інтенсивному використанні природних ресурсів і удосконаленні існуючих методів праці за допомогою використання цифрової техніки.

Дослідженню стану кадастру, оцінки землі і нерухомості, можливостей їх подальшого розвитку присвячені праці таких науковців як Клебанович Н.В.[1], Кауфманн Ю., Стеудлер Д. [2], Третяк А. [3], Перович Л., Лудчак О.[4] та багатьох інших. Аналіз робіт згадуваних авторів свідчить, що в їхніх дослідженнях сформовані проблеми стосовно ефективності кадастру та кадастрових робіт, окреслені шляхи їх усунення шляхом поліпшення кадастрових систем та раціонального використання земельних ресурсів, що включає комплекс необхідних технічних, юридичних, адміністративних і організаційних дій.

Сьогодні заслуговує на увагу модернізація кадастру та шляхів, методів оцінки земельних угідь. На сучасному етапі вони потребують значних змін і вдосконалення, що передбачає розроблення та прийняття ряду нормативно-правових документів.

Не менш важливим фактором розвитку цієї галузі є комп'ютеризація, за умов якої лідери світової індустрії здійснюватимуть свою діяльність шляхом постійних капіталовкладень, оновлення техніки й програмного забезпечення, залучення коштів для створення безпечних умов зберігання від несанкціонованого доступу (видалення, підробка даних), опрацювання, перетворення і передача публічної кадастрової інформації.

На розвиток кадастру та поліпшення оцінки землі мають вплив три технології, які внесли великі зміни у топографо-геодезичній діяльності: супутникові радіонавігаційні системи (GNSS), лазерне 3D-сканування (лідарна зйомка) та оперативне картографування із використанням безпілотних літальних апаратів (БПЛА). Ці технології і далі будуть впливати на розвиток галузі.

Для успішного розвитку держави повинна бути створена інтегрована кадастрова система, яка включає правовласності, оцінку землі та земельні поліпшення. Вона ж повинна відповідати основним принципам: достовірність; публічність доступу у режимі on-line; відповідність кадастрової інформації національним та європейським стандартам; можливість розширення та внесення змін у структуру кадастру. Проте ці принципи є основними, але вони не охоплюють усіх інших принципів, яким має відповідати кадастр.

В окремих країнах сьогодні впроваджуються значні зміни в кадастрову систему. В Німеччині реєстр нерухомості та оцінки нерухомості з 2009 р. інтегруються в єдину кадастрову систему ALKIS. У Польщі кадастр нерухомості тісно пов'язаний із Земельним реєстром застави та Реєстром оцінки у відданні Міністерства фінансів. Всі ці реєстри передбачено інтегрувати в Єдину електронну базу даних.

Враховуючи світовий досвід регулювання земельних відносин, для формування ефективної земельно-кадастрової системи в Україні важливо дотримуватися основних принципів побудови майбутньої кадастрової системи:

- глобальна модернізація застарілої Програми ведення державного земельного кадастру;
- розробка державних стандартів стосовно кадастрової документації та поєднання їх з діючими стандартами;
- кадастрова система має бути публічною і надавати юридичним та фізичним особам доступ у режимі он-лайн до необхідної інформації;
- побудова нових технологічних схем та моделей взаємозв'язків між різними складовими кадастру та окремими видами кадастрів;
- в основу кадастрової системи необхідно покласти право недоторканності власності;
- поліпшення організаційних заходів щодо державної реєстрації кадастрових об'єктів та прав на них в єдиній державній установі;
- побудова кадастрової системи повинна здійснюватися в програмному комплексі, сумісному з базами даних інших реєстрів.

Очевидно, що існуючі земельні кадастри не є тою єдиною системою, яка може надати повну та точну інформацію про кожну земельну ділянку. Перераховані принципи побудови кадастрової системи, якщо будуть ураховуватися і втілюватися в життя, сприятимуть тому, що земельно-кадастрова система у перспективі створить можливість швидко отримувати необхідну інформацію про будь-яку земельну ділянку без перешкод і зайвих труднощів.

Бібліографічний список

1. Клебанович Н.В. Земельный кадастр: учебное пособие. Минск БГУ. 2006. С. 252-257.
URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/24182/1/kadastr.pdf>
2. Кауфманн Ю., Стеудлер Д. Видение будущего кадастровых систем. *Кадастр* 2014. 1998г. С.42-43.
URL: <https://www.fig.net/resources/publications/figpub/cadastre2014/translation/c2014-russian.pdf>
3. Третяк А. Українські парадокси і проблеми розвитку державного земельного. *Національна безпека і оборона*. Центр Разумкова. 2011. № 6. С. 52–55.
4. Перович Л., Лудчак О. Кадастрова система України в контексті світового розвитку. *Сучасні досягнення геодезичної науки і виробництва*. 2015. С. 15–19.

Царелунг Ксенія

Науковий керівник: Колосюк Анатолій, к.е.н., доцент

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНИХ ОЦІНЮВАЧІВ НЕРУХОМОСТІ ДЛЯ ЗАВДАНЬ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Експертна грошова оцінка земельних ділянок базується на принципах кон'юнктури ринку, найбільш ефективного використання, очікуваних змін та доданої прибутковості землі.

Інститут оцінки нерухомості є одним із найважливіших інструментів регулювання ринкових відносин. Одночасно, оцінка нерухомості є процесом визначення виду вартості нерухомості на дату оцінки і є результатом діяльності суб'єкта оціночної діяльності, тобто оцінювача.

Оцінювачами з експертної грошової оцінки земельних ділянок можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які склали кваліфікаційний іспит та одержали кваліфікаційне свідоцтво оцінювача з експертної грошової оцінки земельних ділянок відповідно до вимог Закону України «Про оцінку земель» [1, ст.7] та Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [2, ст.6].

При проведенні оцінки нерухомості використовуються методичні підходи, що обираються в залежності від мети оцінки та забезпеченості найбільш повною та достовірною інформацією про об'єкт оцінки.

Відповідно до методики експертної грошової оцінки земельних ділянок [3, п.6], оцінка проводиться за наступними трьома методичними підходами:

- капіталізація чистого операційного або рентного доходу (пряма і непряма);
- зіставлення цін продажу подібних земельних ділянок;
- методичний підхід, що враховує витрати на земельні поліпшення.

Для оцінки земельних ділянок, найбільш ефективно використання яких полягає в отриманні доходу від їх продажу, застосовується методичний підхід, що базується на зіставленні цін продажу подібних земельних ділянок.

Для оцінки земельних ділянок, найбільш ефективним використанням яких є отримання доходу від їх надання в оренду або іншого використання, застосовується

методичний підхід, що ґрунтується на капіталізації рентного або чистого операційного доходу.

Для поліпшених земельних ділянок застосовується методичний підхід, що ґрунтується на врахуванні витрат на земельні поліпшення.

Відповідно до положення об'єкта оцінки на ринку може застосовуватись поєднання методичних підходів.

Слід також зазначити, що вказані методичні підходи завжди обираються в залежності від наявної ринкової інформації стосовно об'єкта оцінки, виходячи із доступності експерта-оцінювача до вихідних даних та від якості цих даних, оскільки не вся присутня у публічному інформаційному просторі інформація заслуговує на довіру. Окрім того, у процесі виконання оцінки земельної ділянки різними методичними підходами, утворюються відповідно різні результати вартості об'єкту оцінки. Зазначене явище цілком пояснюється наявністю допущень методологічних суджень при дослідженні реального об'єкта оцінки, що підтверджуються присутніми похибками отриманих результатів. Таким чином, задача експертів-оцінювачів полягає у визначенні найбільш імовірного значення вартості об'єкту оцінки.

Сутність узгодження та інтерпретації отриманих різними методами результатів оцінки нерухомості (у нашому випадку найбільш вірогідної ринкової вартості земельної ділянки) полягає у обґрунтуванні такої вартості за результатами вихідних даних, які за досвідом експерта-оцінювача заслуговують найбільшій довірі.

Як правило, вартість земельної ділянки визначається експертом-оцінювачем за її унікальністю, довговічністю, незмінністю місцеположення, відносною обмеженістю пропозиції на ринку нерухомості, а також специфічною корисністю оцінюваної земельної ділянки (доступністю, рівнем облаштування, характером її використання тощо), що забезпечують власнику землі одержання специфічного додаткового доходу – земельної ренти.

В Україні законодавчо встановлено процедуру отримання права професійного виконання оцінки нерухомості, за якою, будь-яка особа із вищою освітою має право прослухати базові двотижневі курси, пройти річне стажування у складі суб'єкта оцінки та успішно скласти іспит державній кваліфікаційній комісії.

Оскільки зазначена професійна діяльність вимагає належної освітньої підготовки, формування фахівців у галузі оцінювання нерухомості має розпочинатися у закладах середньої та вищої освіти за спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій», за професійно-освітніми програмами «Землеустрій та кадастр» або «Оцінка нерухомості». При цьому безпосередньо наявність диплому другого освітнього рівня «магістр» має надавати право дипломованому фахівцю складати іспит на отримання сертифіката експерта-оцінювача.

Наприклад, у Одеській державній академії будівництва та архітектури під час виконання розрахунково-графічної роботи студентами другого освітнього рівня «магістр» спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» навчальної дисципліни «Ринок і оцінка нерухомості» студенти отримують необхідний фаховий досвід у галузі оцінювання нерухомості.

Так, автором публікації, спираючись на факти, припущення, судження тощо, складено висновок, що найбільш вірогідна ринкова вартість земельної ділянки за адресою: м.Одеса, вул. С. Перовської, 21 на дату оцінки (25.02.2021 р.) складає 1785,84 тис.грн. Для оцінки житлової нерухомості в м.Одеса складено та успішно захищено зазначену вище освітню компоненту. На дату оцінку враховано наступну інформацію, а саме: площу оцінюваної земельної ділянки, її правовий режим, цільове призначення та функціональне використання, умови продажу, місцезнаходження, фізичні характеристики, а також інформацію стосовно ринкових цін продажу та здачі в оренду подібних об'єктів нерухомого майна та результатів економіки планувального зонування міста.

Виходячи з цієї інформації обрано наступні методичні підходи: методичний підхід, що базується на зіставленні цін продажу подібних земельних ділянок та методичний підхід, що базується на врахуванні витрат на земельні поліпшення.

Вартість об'єкта оцінки, визначено із застосуванням порівняльного методичного підходу – зіставлення цін продажу подібних земельних ділянок.

Обраний методичний підхід ґрунтується на тому припущенні, що всі суб'єкти ринку здійснюють купівлю-продаж земельних ділянок, посиляючись на реальні ціни, зафіксовані при аналогічних угодах, за аналогічних, для даного ринку, умов продажу.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 // Відомості Верховної Ради України – 2004, № 15, ст. 229 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>
2. Закон України «Про оцінку майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 // Відомості Верховної Ради України – 2001, № 47, ст.25 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2002 р. № 1531 «Про затвердження Методики експертної грошової оцінки земельних ділянок» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002>

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

Балюк Наталія

Науковий керівник: Погребняк Людмила, к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БОТАНІЧНОГО ТУРИЗМУ

В сучасних умовах соціально-економічного розвитку туристичній галузі притаманним є процес постійного виникнення і розвитку нових видів туризму. Серед них можна виділити й ботанічний туризм - відвідування цікавих об'єктів флори з естетичною, екологічною, пізнавальною метою. У світі накопичено великий досвід залучення ботанічних ресурсів до розвитку туризму. Найвідоміші ботанічні об'єкти щороку відвідують мільйони туристів. Ботанічний туризм розвивається і в Україні. Популярними є тури в долину нарцисів недалеко від м. Хуст на Закарпатті, в період цвітіння, або ж в Ужгороді, коли там розцвітають сакури.

Сутність поняття «ботанічний туризм» - різновид екологічного туризму, подорож з метою відвідати цікаві види рослинного світу або їхні поєднання у певній місцевості або регіоні, часто - на природоохоронних територіях. Таке трактування ботанічний туризм має усі найважливіші ознаки екотуризму - дбайливе ставлення до природи, заходи з охорони природного різноманіття, відмова від надмірного комфорту під час подорожі, волонтерська діяльність й т. д. У широкому трактуванні «ботанічний туризм» - це будь-які подорожі, в яких центральним елементом туристичного інтересу є об'єкти рослинного світу в найрізноманітнішому контексті: території поширення, особливості використання людиною, їхнє культурне, історико-меморіальне та сакральне значення тощо. У такому трактуванні для створення ботанічних турів можуть залучати найрізноманітніші ботанічні ресурси, на основі яких можна виділяти підвиди ботанічного туризму (табл.).

Таблиця

Ресурси ботанічного туризму

<i>Вид ресурсу</i>	<i>Приклад</i>
Ботанічні сади	Ботанічний сад Траутмансдорф у м. Мерано та Падуанський ботанічний сад (Італія)
Квіткові долини у природному стані	Долина диких кал у Каліфорнії (США), долина маків у Аризоні (США), долина нарцисів (Україна)
Штучні квіткові поля в місцях вирощування	Ферма польових квітів у Намакваленд (Південна Африка), лавандові поля (Франція), тюльпанові поля (Нідерланди)
Екзотичні рослини у природному стані	Огіркове дерево на о. Сокотра (Йемен), міріка червона (Японія), вельвічія дивна (Намібія)
Лікарські рослини	Парк трав Хар'яни (Індія), озеро Атїтлан (Гватемала), лікарські рослини й шаманська культура (Перу)
Меморіальні ботанічні об'єкти	Анкервікський тис у графстві Беркшир (Великобританія), дуб Грюнвальда в м. Київ (Україна)
Флористичні фестивалі, виставки і ярмарки	Фестиваль тюльпанів у м. Мор (Швейцарія); ярмарок герані, м. Берн (Швейцарія); «Травневі хрести» (Іспанія)
«Священні» ботанічні об'єкти	Мамврійський дуб або дуб Авраама (Палестина), священні дуби караїмів у Криму (Україна)
Ботанічні об'єкти, зняті у відомих кінофільмах	Букова алея в графстві Антрім (Північна Ірландія), «Тунель кохання» біля м. Клевань (Україна)

Джерело: складено авторами самостійно

Розвиток ботанічного туризму веде до виокремлення його підвидів. Вже зараз доволі чітко виділяються: туризм до ботанічних садів; квітковий туризм; відвідування ботанічних фестивалів.

Найвідомішими об'єктами туристичного інтересу в ботанічному туризмі є ботанічні сади. Вони є майже в кожному великому місті. Найбільш знамениті ботанічні сади створювалися впродовж багатьох століть. Ботанічні сади сучасного типу почали закладати в Європі у XVI ст., в епоху Відродження. Їхня поява була зумовлена потребами наукових досліджень флори та навчальними цілями. Перші ботанічні сади часто створювали в університетах, а зразки рослин отримували від мандрівників. У світі накопичено великий досвід залучення ботанічних садів до розвитку туризму. Ботанічні сади в Італії, Сінгапурі, Великобританії, ПАР входять у перелік світової спадщини ЮНЕСКО. Такі ботанічні об'єкти як Екзотичний сад Ез у Франції, ботанічний сад Траутмансдор в Італії, тропічний парк НонгНуч в Таїланді, Монреальський ботанічний сад у Канаді є відомими у всьому світі об'єктами туристичного інтересу.

Іншим популярним підвидом ботанічних турів є квітковий туризм. Ця концепція за останні роки набула популярності у всьому світі. У Європі багато відомих туристичних дестинацій можуть похвалитися фестивалями, що спеціально присвячені квітам.

Зазвичай квіткові тури є недорогими, але мають великий потенціал для залучення туристів, які хочуть спробувати щось швидкоплинне та унікальне. Як «квітковий туризм» туристичні фірми можуть пропонувати тури з відвідуванням місцевостей, де ростуть польові квіти, ферм, на яких вирощують квіти для різних споживчих цілей, або ж фестивалів, ярмарок і виставок квітів.

Зростає також відвідуваність ботанічних об'єктів, що стали відомими завдяки кінострічкам. Найпопулярнішими серед них є: букова алея в графстві Антрім (Північна Ірландія) - 150 букових дерев, що розташовані вздовж дороги та створюють тунель, зняті в серіалі «Гра престолів»; Парк Харкорт у м. Аппер Харта (Нова Зеландія), прототип садів Ізенгард у трилогії «Володар кілець»; ботанічний сад у м. Ентеббе (Уганда), тут знімали перший фільм «Тарзан», сад створено в 1898 р.; «Тунель кохання», щільний коридор з дерев аркової форми біля м. Клевань (Україна), японський режисер Акіюші Імазакі в 2014 р. зняв його в романтичній драмі «Клевань: тунель кохання».

В Україні туристичні оператори створюють туристичні та екскурсійні маршрути із залученням ботанічних ресурсів, але їх ще небагато. Серед найвідоміших ботанічних туристичних об'єктів в західній Україні є долина нарцисів і долина крокусів у Закарпатті, долина диких тюльпанів у с. Надітичі Львівської області, «Тунель кохання» поблизу м. Клевань, тюльпанові поля у с. Лужна на Чернівецьщині. У багатьох країнах світу надається значно більше значення рослинам як об'єктам туристичного інтересу, ніж в Україні.

Отже, ботанічний туризм є інноваційним видом туризму, популярність якого у світі зростає. Це один із перспективних видів туризму в Україні. Для розвитку ботанічного туризму в Україні потрібно популяризувати наявні та створювати нові ботанічні об'єкти природно-заповідного фонду і ботанічні сади, а також розробляти пов'язані з ними тури, які потім пропонувати натурістичному ринку.

Бібліографічний список

1. *Ботанічні сади та дендропарки — центри формування екологічної культури в сучасному інноваційно-освітньому просторі* : матеріали сесії Ради ботаніч. садів України Міжнар. наук. конф., присвяч. 60-річчю позашк. навч. закл. «Дитячий парк “Запорізький міський ботанічний сад”» Запорізької міської ради Запорізької обл. (29 трав. – 1 черв. 2018 р.) / редкол.: Н. В. Заіменко та ін. — Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 296 с.
2. Лозинський Р. М., Кушнір Л. П. Концепція серйозного дозвілля й туризм спеціального інтересу, або як виникають і розвиваються інноваційні види туризму. *Функціонування та перспективи розвитку туристичної галузі України* : монографія / за заг. редакцією М.

Ю. Барна. Львів: ЛТЕУ, 2018. С. 176–187.

3. Пономарева И. Ю., Комкова А. А. Предпосылки развития новых видов туризма в Тульской области (на примере ботанических туров). *Российские регионы: взгляд в будущее*. 2019. № 1. с. 24–34. URL: <http://futureruss.ru/journal-archive/nomer-12019.html> (дата звернення: 01.01.2020).

Бодак Любов

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рекреаційний потенціал області, та й країни в цілому відіграє важливе значення у формуванні її економічної стабільності та привабливості для вкладання інвестиційного капіталу. Україна – країна багата на рекреаційні ресурси. Безкраї поля Степового регіону, теплі Чорноморські береги Одеси, європейсько-затишні вулички Львова, атмосферні і колоритні Карпати – все це приваблює велику кількість туристів, тим самим збільшуючи впізнаваність України серед інших країн світу.

Івано-Франківська область у формуванні рекреаційної привабливості країни відіграє одне з провідних місць. Івано-Франківщина вже кілька років поспіль посідає лідерські позиції серед регіонів України за показником доходу суб'єктів туристичної діяльності області від надання туристичних послуг. Основним багатством регіону є, звичайно ж, величні Карпати.

Українські Карпати мають високу концентрацію потенціалу природно-рекреаційних ресурсів. Найбільше в цьому регіоні виділяються область Вулканічних Карпат і міжгірних котловин (31,5%) (за рахунок району Вулканічного хребта - 34,6% і Березне-Липшанського міжгір'я - 34,7%). У решти районів цієї області показник не нижчий 29,3%.

У загальному ж усі фізико-географічні райони Карпат мають високий природно-рекреаційний потенціал, показники якого в компонентній структурі природно-потенціальних ресурсів вищі 10%.

Найбільш привабливим місцем для туристів по праву вважається гірськолижний курорт Буковель. За останні кілька років його розвиток зробив величезний стрибок, і зараз на його території розмістилося безліч готелів і туристичних баз, готових прийняти мандрівників з різних країн. Ця популярність заслужена по праву, так як курорт Буковель в Карпатах пропонує більш 62 відмінних гірськолижних трас, і всі вони мають високоякісні системи для підсвічування і штучного засніження. Тут можна кататися навіть ночами, що є незаперечною перевагою. Крім того, приїжджим надані 16 підйомників, крісла яких можуть похвалитися спеціальним покриттям, відштовхуючим грязь і вологу. Чистити їх дуже просто. Кращий гірськолижний курорт в Україні на Буковелі розпорядженні 5 прокатними пунктами, які повністю сертифіковані і мають все необхідне обладнання для різних видів зимового спорту. У Буковелі є можливість отримати детальні інструкції від справжніх професіоналів своєї справи, вибрати відповідні сноуборди, скористатися спеціальними камерами схову і відвідати лижну школу. Вона організовує платні групові та приватні уроки для різних категорій туристів, включаючи дітей і дорослих. Лижний курорт Буковель обладнаний необхідними пунктами надання медичної допомоги. З впевненістю можна сказати, що гірськолижний курорт Буковель – є курортом європейського рівня, який може дати великий поштовх для розвитку туризму в Івано-Франківській області, та й в Україні в цілому.

Сучасні тенденції туристичної діяльності в Карпатському регіоні свідчать про неухильне зростання кількості туристів як з України, так і зарубіжних гостей. Окрім того, спостерігається територіальний розвиток галузі. Так, ще декілька років тому туристичними

осередками вважалися гірськолижні курорти, а також міста і селища наближені до них. Однак нині, туристичним ареалом є практично вся територія Карпат. Дану ситуацію вважаємо закономірною, адже наявні багаті природні ресурси, карпатська автентика і самобутність горян є сприятливими для розвитку туризму. Не останню роль в цьому відіграють Національні природні парки, які не просто розвивають туризм, а його екологічний напрямок. Адже людство дедалі більше усвідомлює необхідність збереження унікальних природних ресурсів при їх одночасному використанні. За належної організації екотуризм на територіях НПП є природоощадним видом господарювання, а його розвиток може сприяти соціально-економічному зростанню регіону.

Національні парки організовуються в місцевостях із сприятливим кліматом, різноманітними мальовничими ландшафтами, унікальними об'єктами та явищами природи для задоволення культурно-естетичних потреб відвідувачів, сприянню їхньому оздоровленню і відпочинку, розширенню природознавчого світогляду. Природа на значній території національних парків залишається недоторканою і розвивається за своїми законами, що надає можливість відвідувачам через екотуризм спостерігати та насолоджуватися її чарівною неповторністю. Такими ж наведеними особливостями характеризується і Національний природний парк «Гуцульщина», який створено Указом Президента України у 2002 році, в межах Косівського району Івано-Франківської області. У фізико-географічному відношенні НПП «Гуцульщина» розташований в лісистій частині Покутсько-Буковинських Карпат. Територія Парку відзначається своєрідністю геологічної будови, рельєфу, флори і фауни, багатством і розмаїттям рекреаційних ресурсів та великою історико-культурною цінністю, оскільки, саме тут найкраще збереглися прадавні самобутні ремесла, традиції, звичаї українського етносу гуцулів. Це перший національний парк у державі, що отримав назву етнічного регіону в якому він розміщений.

Тож, Гуцульщина – це і регіон з неймовірними природними красвидами, і самобутня, яскрава, колоритна етнічна гілка української нації, це – Національний природний парк, а також – це ціла низка творчих об'єднань, спілок, колективів тощо. На сьогодні, НПП «Гуцульщина» став важливим суб'єктом рекреаційно-туристичного господарства Косівського району і має потенційні можливості для його динамічного розвитку [1].

Не менш цікавим для туристів є і обласний центр – мальовниче місто Івано-Франківськ.

Станіславів – місто з багатовіковою історією, розгорнулося між двома гірськими річками Бистрицями, має свою унікальну атмосферну, неповторну архітектуру, затишні вулички і привітно-гостинних жителів. Туристи приїжджають в місто, щоб піднятися на купол міської Ратуші і побачити всю красу міста «на долоні», зазирнути в палац Потоцьких, прогулятися Стометрівкою, зайти на затишну вуличку Тринітарську, випити кави на найменшій вуличці Труша, завітати у історичний центр - «Бастіон», помолитися в Катедрі, прогулятися по мальовничій території Міського озера, відвідати легендарний Драмтеатр, пообідати в атмосферних ресторанчиках та купити книжку у привітних людей, які дадуть тобі добру пораду не тільки щодо книги, а й розкажуть, про те за що вони люблять своє місто, для того, щоб його полюбили і ви.

В цілому, можемо сказати, що Івано-Франківська область стає впевненим лідером України у розвитку туристичної галузі, її природно-рекреаційний потенціал забезпечить їй сталий розвиток на багато років вперед.

Бібліографічний список

1. Національний парк «Гуцульщина» - осередок екологічного туризму Косівщини., [Електронний ресурс]: - <https://turizmliol.wordpress.com>

Восьмушкіна Тетяна

Науковий керівник: Калина Тетяна, д.е.н., професор

Одеська державна академія будівництва та архітектури

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

Сучасний період розвитку ринкових відносин характеризується вираженим акцентом на формування конкурентоспроможних галузей, які б виступали індикатором соціально-економічного розвитку. До числа таких галузей слід віднести і рекреаційну галузь, що значним чином впливає на економічне, соціальне благополуччя регіонів і країн, в яких наявні туристично-рекреаційні ресурси. Високі темпи розвитку, значні обсяги валютних надходжень від рекреаційної діяльності активно впливають на різні сектори економіки та сприяють економічному зростанню і підвищенню благополуччя населення.

За даними Світового економічного форуму, Україна використовує менш ніж третину від наявного туристичного та рекреаційного потенціалу, частка туризму у ВВП країни складає лише 1,4%. За експертними оцінками, при повноцінному розкритті українського туристичного потенціалу надходження до бюджетів усіх рівнів можуть становити приблизно стільки ж (близько 10 млрд. дол. США на рік), скільки отримують країни, спів вимірні з Україною за туристично-рекреаційним потенціалом [3].

В той же час, особливості розвитку туризму залежать від наявних ресурсних умов території. Природні умови і природні ресурси регіону складають основну частину потенціалу, який визначає можливості для розвитку туризму. Можна стверджувати, що туризм - один з найбільш «екологічних природокористувачів»: у 80-і роки ХХ століття в багатьох країнах світу для туризму стала характерна «екологічна спрямованість», а у 90-і роки ХХ століття в світовій літературі з'явився термін «екологічний туризм» як назва одного з функціональних типів туризму. Нині екологічний туризм вважається «тенденцією» сучасності, оскільки на глобальному рівні проходить формування екологічної свідомості спрямованої на гармонізацію з природою і усвідомлення необхідності збереження навколишнього природного середовища.

На відміну від інших видів туризму, екологічний туризм - це подорож, або відвідування добре збережених природних територій, як правило об'єктів природно-заповідного фонду чи інших типів природоохоронних територій. По-друге, екологічний туризм передбачає наявність визначених, доволі жорстких правил поведінки і їх дотримання є принциповою умовою успішного розвитку даної сфери. По-третє, екотуризм відрізняється відносно слабким негативним впливом на природне середовище і тому його інколи називають «м'яким туризмом». Ці обставини визначають можливості практично єдиного виду використання природних ресурсів на природоохоронних територіях. По-четверте, екотуризм – це туризм, який передбачає умови де місцеві жителі не лише працюють в якості обслуговуючого персоналу, але і продовжують жити на охоронній території, проводити традиційний вид господарювання, який забезпечує ощадливий режим природокористування. Звичайно, це приносить визначений дохід населенню, сприяє його соціально-економічному розвитку. До того ж, екотуризм – це туризм, який поєднує відпочинок, розваги, екологічну освіту для подорожуючих [1].

Значний потенціал для розвитку екологічного туризму та відпочинку рекреантів має природно-заповідний фонд Одеської області, який станом на 01.01.2019 року налічує 123 території та об'єктів, загальна площа яких становить 159,97 тис.га. За категоріями об'єкти природно-заповідного фонду Одеської області представлені наступним чином: 1 біосферний заповідник (Дунайський біосферний заповідник), 2 національних природних парки (Нижньодністровський, «Тузловські лимани»), 1 зоопарк, 1 ботанічний сад, 2 регіональних ландшафтних парки («Ізмаїльські острови», «Тилігульський»), 39 заказників, 24 парки-

пам'ятки садово-паркового мистецтва, 49 пам'яток природи і 4 заповідних урочища. Частина природно-заповідних територій і об'єктів у районах Одеської області нерівномірна. Так, у Любашівському, Окнянському, Ренійському і Саратському районах вони взагалі відсутні. Найбільша площа заповідання території у Кілійському районі (Дунайський біосферний заповідник) і Савранському районі (ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Савранський ліс»). Вище від середнього по області показник природно-заповідного фонду у Овідіопольському, Біляївському і Білгород-Дністровському районах, де знаходиться Нижньодністровський національний природний парк і Балтському районі – де заповідані цінні лісові масиви. На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду охороняються більше 194 видів представників рослинного і 382 види тваринного світів, які є рідкісними та знаходяться під загрозою зникнення.

У той же час, на території Одеської області знаходиться 8 водно-болотних угідь міжнародного значення. На території шести з них створено об'єкти природно-заповідного фонду: «Кілійське гирло» і «Озеро Сасик» – Дунайський біосферний заповідник НАН України, «Тилігульський лиман» – регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», «Межиріччя Дністра-Турунчука» і «Північна частина Дністровського лиману» – Нижньодністровський національний природний парк, «Система озер Шагани-Алібей-Бурнас» – національний природний парк «Тузловські лимани» [2].

Також у природоохоронному та історико-культурному аспектах цікавими є 49 пам'яток природи. Одеською обласною державною адміністрацією туристично-рекреаційну діяльність на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду визначено стратегічним вектором розвитку Одеської області [2]. Заходи щодо сприяння розвитку організованого туризму та рекреаційної діяльності на територіях природно-заповідного фонду, розробці нових екологічних маршрутів передбачені Програмою розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2017 - 2020 роки, якою визначено, що сприятливими умовами для поєднання різних видів туризму та оздоровлення - є можливості диверсифікації ринку туристичних послуг (зелений, екологічний, сільський, етнографічний), широкий спектр можливостей щодо забезпечення організованого відпочинку та оздоровлення, перспективні умови розвитку нових видів туризму.

Аналіз сучасних тенденцій, вказує на значні перспективи для зростання екологічного туризму. Зокрема, не повністю використовується потенціал для розвитку агротуризму, сільського туризму, спеціалізованого туризму, молодіжного туризму, туризму для людей пенсійного віку. В розвинених країнах дані види туризму разом з екологічним туризмом формують значну частку ВВП. Але враховуючи значний рекреаційний потенціал, багату природну і культурну спадщину, регіональну і видову різноманітність, традиції природоохоронної діяльності, широку мережу природоохоронних територій слід передбачати, що наша країна може стати однією із привабливих країн, які реалізовуватимуть стратегію розвитку екологічного туризму.

Бібліографічний список

1. Калина Т.Є., Ступень Н.М., Константинова О.В., Арзуманян Т.Ю., Шушулков С.Д. Особливості використання земельно-ресурсного потенціалу природоохоронних територій в контексті парадигми сталого розвитку. Одеса: ОДАБА, 2020. 227с.
2. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2018 році. Одеса: Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації, 2019. 241 с.
3. Шушулков С.Д. Тенденції розвитку екологічного туризму в сучасних економічних реаліях/ Український журнал прикладної економіки. – 2019. Том 4. № 3. С. 245–252.

Галлямов Денис

Науковий керівник: Непран Ірина, к.с.г.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Туристична сфера є однією із стратегічних галузей народного господарства. Україна має значний потенціал для розвитку даної галузі, сприятливий клімат, вигідне географічне положення в центрі Європи, велика кількість пам'яток – все це підтверджує, що туризм в Україні може стати одним з інструментів прискорення соціально – економічного розвитку держави.

Харківщина, як регіон культурно- розважального, ділового, спортивного, навчального, наукового туризму, протягом останніх років посідає значне місце на фестивалній мапі України та залучає різних туристів. [1].

До потенціалу ринку туристичних послуг Харківського регіону можна віднести:

- вигідне географічне розташування, сприятливий клімат та ландшафт, унікальну флору і фауну, природні ресурси;
- величезну історико-культурну та архітектурну спадщину;
- наявність великого транспортного центру з розвинутою транспортною інфраструктурою;
- високу ділову активність в регіоні, що надає можливості для розвитку ділового та конгресного туризму, а також подієвого туризму;
- розвиненість спорту в регіоні та наявність великих спортивних споруд, що надає можливості для розвитку спортивного туризму та для проведення спортивних змагань та інших заходів;
- розвиненість ринкової інфраструктури та наявність величезної кількості розважальних закладів, закладів сфери обслуговування та торгово-розважальних центрів.

Загалом курортні та лікувально-оздоровчі території у Харківському регіоні займають 1200,0 га, а загальна площа територій рекреаційного призначення – 4400,0 га. Харківська область має природні рекреаційно-туристичні ресурси, які роблять можливими розвиток різних видів рекреаційно-туристичної діяльності, але на місцевому рівні. За обсягом природних рекреаційних ресурсів вона поступається Карпатському та Подільському регіонам, та Волинській і Черкаській областям [2].

Територія Харківського регіону багата на культурно-історичні ресурси: тут знаходяться 2535 пам'яток історії, археології, містобудування або 5 % їх загальної кількості в Україні. За цим показником область посідає 7-ме місце. У Харківській області є також 75 пам'яток, які мають загальнонаціональне значення. Частка найвизначніших архітектурно-історичних ресурсів у загальній кількості пам'яток Харківської області становить всього 2,9 %. Харківська область посідає 16 місце в Україні за площею природоохоронних територій, їх частка у загальній площі природно-заповідного фонду України близько 0,02 %. Незважаючи на це, у Харківському регіоні є всі умови для розвитку природного культурно-пізнавального туризму. Харківщина має цінні курортологічні ресурси, цілісні природні комплекси з комфортними мікрокліматичними характеристиками. Сприятливі природні умови Харківського регіону зумовили формування та розвиток багатьох санаторно-курортних здравниць.

Найважливішим компонентом природних рекреаційних ресурсів є ліси. Вони слугують оздоровчим та лікувальним чинником, а також задовольняють духовні потреби людини, сприяють розвитку деяких видів туризму. Лісові масиви Харківської області зосереджені в основному в північних лісостепових районах, степових районах, переважно в заплавах Сіверського Донця та Оскола. Найбільше лісових масивів, які придатні для

рекреації у Харківському приміському районі, Ізюмському районі та районі Печенізького водосховища. Значні площі рекреаційних лісів розташовані також у Зміївському, Краснокутському, Чугуївському, Балакліївському, Красноградському районах та у районі Краснооскольського водосховища. У оцінці рекреаційно-туристичних ресурсів слід врахувати природнозаповідний фонд регіону. Харківська область посідає 16-те місце в Україні за площею природоохоронних територій (0,02 % у загальній площі природнозаповідного фонду (ПЗФ) України). Незважаючи на це, у області є усі умови для розвитку культурно-пізнавального та природного туризму. [2, 3].

На території Харківської області розташовано:

- три національних природних парки (Гомольшанські ліси, Дворічанський та Слобожанський парки);
- чотири парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (загальнодержавні – Наталіївський, Старомерчицький, Шарівський, місцевого значення – Литвинівка);
- п'ять регіональних ландшафтних парків (Великобурлуцький степ, Ізюмська лука, Вільхова балка, Печенізьке поле та Сіверськодонецький парк);
- один ботанічний сад є найдавнішим в Україні (заснований у 1804 р., ботанічний сад загальнодержавного значення Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна);
- три дендрологічних парки (загальнодержавного значення – Краснокутський та Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва та місцевого значення – «Дружба» (м. Лозова);
- один зоологічний парк загальнодержавного значення у м. Харків (заснований 1895 р., є повноправним членом Євразійської та асоційованим членом Європейської асоціації зоопарків та акваріумів).

Серед парків Харківської області можна виділити у м. Харків: сад ім. Шевченка, центральний парк культури і відпочинку ім. Горького, дендропарк «Скольникки», «Лісопарк», «Журавлівський гідропарк», «Жовтневий гідропарк», «Лугопарк», у інших регіонах: «Екопарк» (Дергачівський район) тощо.

Отже, можна стверджувати, що Харківська область має досить широкий спектр ресурсів для розвитку туризму, який відіграє важливу роль у вирішенні соціальних проблем області.

Бібліографічний список

1. Феномен туризму: розмаїття сенсів : монографія ; за ред. О. О. Красноручького, Н.І. Моїсєєвої. Харків : Видавництво «Стильна типографія», 2019. 252 с.
2. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року. URL: <http://old.kharkivoda.gov.ua/documents/16203/1088.pdf>
3. Туристичний імідж регіону : монографія / за ред. А. Ю. Парфінєнка. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 312 с.

Кобрин Іван

Науковий керівник: Левкович Іванна, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного аграрного університету

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

Туризм на природоохоронних територіях набуває дедалі більшого поширення в сучасному світі. Завдання суспільства забезпечити «спокій» в природі, зберегти для неї умови розвитку за власними законами, без втручання людини і водночас задовільнити свої рекреаційні потреби.

Одним з найважливіших моментів тут є необхідність підтримки екологічної рівноваги, збереження краси і різноманіття ландшафтів, рослинного і тваринного світу. Отже, розвиток туризму на природоохоронних територіях чітко визначає стратегію діяльності цих територій та полягає головним чином у наступному: заборона або обмеження діяльності людини на певних територіях; раціональне використання природних ресурсів; боротьба з забрудненням тощо. Предметом туризму на природоохоронних територіях є природа; сукупності рослин, тварин, грибів, мікроорганізмів, які поєднані загальною територією з неживою частиною природи і утворюють єдину динамічну систему; природні зони і ландшафти, заповідні території різних категорій і рангів.

Беззаперечним фактом є поступове виснаження природних ресурсів, зумовлене зростанням обсягів та умовами їх споживання, що ініціювало зміни в суспільстві, яке почало приділяти значну увагу проблемам, пов'язаним з навколишнім середовищем. Саме екологічна відповідальність спрямовує діяльність людей в напрямку мінімізації її впливів на оточуюче середовище. Туризм є джерелом низки екологічних проблем, які пов'язані зі збільшенням туристичних потоків, більш інтенсивним споживанням різноманітних ресурсів, зокрема природних. На теперішній час екологічний туризм є одним із перспективних секторів туристичної індустрії.

Україна має великий потенціал для розвитку екологічного туризму. Площа рекреаційних територій в Україні становить 12,8% території країни, але розвиток природно-заповідних територій гальмується внаслідок недостатнього державного фінансування. Фінансові проблеми не є виключними, тому що існує певний перелік проблем, що ускладнюють розвиток екологічного туризму на природоохоронних територіях України, а саме:

- відсутність моніторингу природоохоронних територій;
- нерозвинута інфраструктура;
- брак маршрутів і програм для екологічних турів;
- недостатня кількість професійних кадрів, що спеціалізуються на екологічних турах;
- недостатня інформованість споживачів про екологічні тури;
- недосконалість механізму залучення місцевих жителів до надання послуг з екологічного туризму.

Отже, будь-яка діяльність у сфері туризму на природоохоронних територіях повинна відбуватись через призму екологічного туризму, як особливого напрямку рекреаційної діяльності з низьким антропогенним впливом на навколишнє середовище та його окремі компоненти, що пов'язаний із пізнанням природи та спрямований на збереження екосистем. Тобто, екологічний туризм є концепцією туристичної діяльності, метою якої є збереження природних ландшафтів. Дана характеристика екологічного туризму повністю співпадає з цілями природоохоронної діяльності на міжнародному, державному, регіональному і місцевому рівнях.

Бібліографічний список

1. Гетьман В. І. Екотуризм у національних парках / В. І. Гетьман // Екологічний вісник – 2002. – № 7-8. – С. 24-27.
2. Гетьман В. І. Принципи рекреаційної діяльності на територіях регіональних ландшафтних парків України і заходи з їх реалізації / В. І. Гетьман // Екологічний вісник – 2003.- № 11-12. – С 4-7.
3. <http://unesco.org/mab> - сторінка Програми ЮНЕСКО “Людина і біосфера”, в рамках якої створена Світова мережа біосферних резерватів
4. <http://www.ecnc.nl/doc/lynx/> - сторінка європейської екомережі на сайті Всеєвропейської стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття

Ковальчук Ірина

Науковий керівник: Запотоцький Сергій, д.г.н., професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ БАЛЬНЕОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ РЕГІОНУ

Львівській області належить одне з перших місць в Україні за кількістю і різноманіттям природних туристично-рекреаційних ресурсів [1]. Сюди входять лікувальні мінеральні води, лікувальні грязі, озокерит, кліматичні, водні та лісові ресурси.

У загальноукраїнському природно-ресурсному потенціалі частка природного туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області становить 5,38 % [3]. Якщо брати до уваги західний регіон України [2], то за сумарним потенціалом природних туристично-рекреаційних ресурсів Львівщина займає другу позицію, поступаючись при цьому лише Закарпатській області (7,04 %).

Аналіз довідкових джерел [4] свідчить, що структура природних туристично-рекреаційних ресурсів регіону виглядає наступним чином: 70 % складають ресурси туризму та рекреації і 30 % – ресурси санаторно-курортної сфери. Природні туристично-рекреаційні ресурси у сумарному природно-ресурсному потенціалі Львівської області займають 14,3 %. Це значно вище, ніж відповідне значення по Україні (9,5 %) [4].

У структурі природного туристично-рекреаційного потенціалу області чільне місце займають лікувальні мінеральні води. Серед восьми типів мінеральних вод, які використовуються у бальнеології, у Львівській області відомо сім. Виділяються чотири зони їхнього поширення [1].

Перша зона охоплює ареали поширення мінеральних неспецифічних вод типу "Нафтуса". Вона представлена курортами Трускавець, Східниця, Верхньосиньовидненським родовищем та ще близько 40 іншими джерелами "Нафтусі" [1].

Друга зона охоплює території з поширенням лікувальних розсолів з підвищеним вмістом сульфатів і включає курорт Моршин.

У третій зоні поширені мінеральні сульфатні води. Вона охоплює курорти Великий Любінь, Немирів, Шкло.

Четверта зона представлена мінеральними водами без специфічних компонентів і властивостей, які знаходяться у смт. Олеську, с. Балучині, смт. Новому Милятині та с. Солуках.

У Львівській області також розвідані родовища вуглекислих мінеральних вод, зокрема, в с. Климеці та с. Боберці.

Лікувальні торф'яні грязі Львівської області розташовані у смт. Немирів, смт. Великий Любінь, м. Моршин і смт. Шкло. Їх загальні запаси оцінюють у 462 тис. куб. м. [1].

Смт. Немирів – унікальний курорт регіону, який спеціалізується на лікуванні захворювань шкіри, нервової, серцево-судинної і статевої систем, органів травлення та опорно-рухового апарату.

До основних лікувальних факторів курорту смт. Великий Любінь належать сприятливі кліматичні умови, великі запаси природних сірководневих вод, а також лікувальні торф'яні грязі (містять у своєму складі сірководень). Разом у комплексі вони дозволяють лікувати серцево-судинні патології, хвороби нервової, кістково-м'язової, покривної і репродуктивної систем та опорно-рухового апарату.

Моршин відзначається однією з найбільших в Україні лікувально-оздоровчих баз, де лікують захворювання нервової і репродуктивної систем, органів травлення, порушень обмінних процесів в організмі та ін.

Шкло спеціалізується на лікуванні захворювань нервової, покривної, травної, репродуктивної і видільної систем, а також лікуванні порушень опорно-рухового апарату та ендокринних порушень.

Сильними сторонами розвитку бальнеологічного туризму Львівської області вважаються сприятливе географічне розташування (близько до країн ЄС, наявність височин, гір і низовин), специфічний мікроклімат, різноманітні природні лікувальні ресурси, наявна базова санаторна інфраструктура, кваліфікований медичний персонал, незначний вплив сезонності, унікальні послуги з оздоровлення, зокрема, озокеритотерапія і т. д.

Одним з найвідоміших в Україні родовищ озокериту є Бориславське. Поклади озокериту також виявлені в смт. Стара Сіль (Старосамбірський район), с. Попелях (Дрогобицький район)) і м. Трускавці [1].

Висновки. Львівська область є тим регіоном, де туристично-рекреаційна та лікувально-оздоровча галузь є найбільш перспективною в Україні. Її природний туристично-рекреаційний потенціал разом зі сприятливим географічним положенням виступають ключовими передумовами для розвитку санаторно-курортної сфери, туризму та відпочинку як вітчизняних, так і зарубіжних туристів і відпочиваючих.

Львівська область посідає чільне місце в Україні за природними туристично-рекреаційними ресурсами, які представлені лікувальними мінеральними водами, лікувальними грязями, озокеритом та кліматичними, водними і лісовими ресурсами. Встановлено, що у структурі туристично-рекреаційного потенціалу регіону 70 % займають ресурси туризму і рекреації, а 30 % – ресурси санаторно-курортної сфери, де провідні позиції належать лікувальним мінеральним водам. Саме вони визначають спеціалізацію курортів.

Бібліографічний список

1. Лобода М. Курортні ресурси України. – К.:ТАМЕД, 1999. – 344с.
2. Мацола В. Рекреаційно-туристичний комплекс України. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАНУ, 1997. – 259с.
3. Полюга В., Полюга Д. Аналіз сучасного стану використання матеріально-технічної бази рекреації і туризму у Львівській області//Науковий вісник УжНУ. Серія „Економіка”. Випуск 11. – Ужгород, 2002. С. 20-22.
4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>

Корецька Іванна

Науковий керівник: Гамкало Михайло, к.г.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В межах Львівської області виявлено понад десять городищ (Стільсько, Плісненськ, Солонськ та ін.) – давніх, розвинених міст, які в десятки разів більші за тогочасні міста Київської Русі. Територія сіл Стільське, Дуброва та Ілів багата природними ресурсами, частина яких охороняється державою. До таких природних багатств належить комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Стільська», загальною площею, 515 га. Розвитку сільського туризму сприяє наявність значних ресурсів поверхневих і підземних вод – даною територією протікають річка Колодниця, Затишок та Іловець. На захід від сіл розташовані озера-ставки антропогенного походження.

За часів існування Стільського городища річка Колодниця була судноплавна. По ній на човнах можна було дістатися від давньої столиці Білих Хорватів до річки Дністра. Для

цього неподалік від впадіння Колодниці до Дністра спорудили греблю, завдяки якій рівень води у річці був достатньо високим для плавання навіть великих човнів.

Фауна даної території представлена численними видами, частина з яких охороняється Бернською та Боннською конвенціями, Червоною книгою України та Європейським червоним списком.

Місцева пам'ятка природи «Стільська» є незначною часткою великої території Стільського Горбогір'я, яке з давніх часів було густо заселене. Вона відома тим, що на її території розміщене одне з найбільших в центральній-східній Європі городище IX–XI століть, що розташоване в буковому насадженні природного походження.

Комплексна пам'ятка природи «Стільська» розташована на території з типовою пасмово-горбистою поверхнею й глибокою балково-долинною сіткою. Горби мають плоскі вершини, складені мергелями та пісковиками, на яких залягають неогенові піски та вапняки, які перекриті лесоподібними суглинками, що зумовлює особливості формування рослинного покриву. Природна рослинність представлена буковими, грабово-дубовими та дубово-грабовими лісами.

Комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Стільська» репрезентує типові лісові природні комплекси природного району Стільське Горбогір'я. Лісовою рослинністю вкрито 98 % площі заповідного об'єкта.

Про особливу значимість цього городища свідчить чимало ознак. Такими є його складна система укріплень, що збереглися у вигляді земляних валів, оточених ззовні глибокими ровами, а іноді й терасами. Їхня загальна довжина сягає близько 10 км, а площа, яку вони укріплювали, становить 250 га. З'ясовано, що ці штучно споруджені укріплення доповнювали перешкоди, створені природою. Зокрема, у стрімкі схили плато врізаються численні глибокі балки та яри. У вертикальних стінах урвищ нависає величезне каміння, на поверхні якого трапляються висічені пази, які засвідчують, що у них закріплювалися дерев'яні конструкції оборонних споруд, які були зведені на важкодоступних ділянках оборонної системи.

На підставі аналізу соціально-топографічної структури городища стверджують, що це модель ранньосередньовічного східноєвропейського міста, яке складалося з трьох частин: дитинця – цитаделі, укріпленого передмістя – посаду та приміських поселень. Домінантою усієї цієї оборонної потуги став центральний укріплений майдан – колишній дитинець, який містився на найвищій частині плато, близько 100 м над рівнем води у річці Колодниці. Дослідженнями визначено, що його перші укріплення, які оточували ділянку площею 15 га, виникли приблизно на початку IX ст.

Лівське городище відрізняється від Стільського, оскільки воно представлене однокамерними печерами з прямокутними приміщеннями (3,0×3,5 м) з горизонтально розміщеними стелями на висоті 2,1–2,3 м. Стіни печер – вертикальні, досить рівні, що вказує на їхнє безумовно рукотворне походження.

Майдан городища відділяють дві лінії штучно споруджених земляних валів та ровів, тому городище має два укріплені майдани і належить до категорії складних городищ з багаторядною системою укріплень. Майдан міститься на висоті близько 387 м над р. м. та 85 м над дзеркалом річки Іловець, яка омиває підніжжя пагорба з півночі та заходу. На вершині валу горіли ритуальні вогні.

Зокрема, дослідження Стільська і поодиноких речових знахідок з найближчих околиць городища дали змогу виявити найдавніші сліди людської діяльності в Україні – неандертальця, вік якого становить понад 45 тис. р. Господарська діяльність людини тут провадилася і в добу бронзи – наприкінці III – початку II тисячоліть до н. е.

У VII–VIII ст. ранньослов'янські поселення відкритого типу, що локалізувалися на цій території взаємодіють та встановлюють єдиний суспільно-політичний організм – ранньосередньовічне місто, що належало політичному утворенню – східним хорватам, згаданих у писемних джерелах IX–X ст.

За припущеннями археологів, саме Стільсько було столицею держави білих хорватів, де проживало близько 40-45 тисяч осіб. Городище розповідає про історичний та культурний розвиток слов'янського населення, що мешкало у карпатському регіоні України.

Досить цікавою та унікальною природоохоронною територією у Миколаївському районі Львівської області є ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Стариці Дністра», розташований біля села Верина, що на південь від міста Миколаєва, площею 70 га.

Дана територія характеризується багатим тваринним світом: ондатра, кутора велика, чернь чубата, інші водоплавні та водоболотні птахи. Трапляється лелека чорний, шуліка рудий, скопа, занесені до Червоної книги України. Є місцем відпочинку перелітних птахів під час міграцій.

Унікальною є лівобережна ділянка заплави Дністра з численними заболоченими старицями та з незамерзаючими джерелами, луками і заплавленими лісами. Тут поширена одна з найбільших в Україні популяція рідкісного виду – ранньовесняного ефемероїда рябчика шахового. Кожної весни на старицях Дністра розквітає темними, пурпуровими квітами шаховий рябчик (*Fritillaria meleagris*). Це одна з найбільших популяцій червонокнижної рослини в Україні. Над якою тяжіє загроза бути зірваною та проданою у весняних букетах на вулицях міста. «Стариці Дністра» використовується туристичними фірмами регіону (Відвідай, Дністер-тур, Атлант-тур та ін.) як екскурсійний об'єкт.

Лазарєв Володимир

Науковий керівник: Патрушева Лариса, к.г.н., доцент

Навчально-науковий інститут післядипломної освіти Чорноморського національного університету ім. Петра Могили

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ЕКОТУРИЗМУ

В сучасних умовах розвитку сьогодення важливе місце посідає екотуризм, який є пріоритетним напрямом рекреаційної діяльності. Його виникнення пов'язане із посиленням зростанням масштабів туристичної діяльності спричинених нею наслідків, що небезпечно впливають на довкілля та стан оточуючого середовища.

Перспективність екотуризму пояснюється тим, що він є тією галуззю, яка поєднує в собі два вектори розвитку – економічний, який передбачає отримання доходу від здійснення діяльності у туристичній сфері та екологічний, який сприятиме привабливості території та екологізації ведення бізнесу.

Важливим фактором у сфері розвитку туризму є транснаціоналізація міжнародного туристичного бізнесу, коли лідери світової індустрії диверсифікують свою діяльність шляхом розширення спектру послуг та більш повного географічного охоплення масштабів діяльності, залучення додаткових ресурсів за рахунок виходу на світовий туристичний простір.

Дослідженню стану туризму і перспектив його розвитку присвячені наукові дослідження таких науковців як Ступеня Н.М. [1], Осипчука М.Д. [2], Миронова Ю.Б. [3], Ткаченка Т.І. [4] та багатьох інших. Аналіз робіт згадуваних авторів свідчить, що в їхніх дослідженнях сформовані підходи до управління розвитком туристичної галузі, окреслені шляхи попередження негативного впливу на навколишнє середовище. Проте потребує необхідності обґрунтування перспектив розвитку екотуризму для українського простору.

Сьогодні заслуговує на увагу розвиток сучасних технологій у сфері міжнародного туризму за рахунок використання можливостей Інтернету та мобільних додатків.

Не менш важливим фактором розвитку туризму є транснаціоналізація міжнародного туристичного бізнесу, за умов якої лідери світової індустрії диверсифікують свою діяльність шляхом розширення спектру видів діяльності та більш повного географічного охоплення

масштабів діяльності на багатьох континентах, інвестування коштів у різні сфери розвитку туристичної індустрії, залучення додаткових ресурсів шляхом виходу на світові ринки.

На розвиток міжнародного туризму мають вплив й екологічні чинники. Тому в окремих країнах вже сьогодні впроваджуються програми боротьби з «овертуризмом», які мають на меті не допустити погіршення впливу на локальне екологічне середовище.

Для успішного виходу на міжнародний туристичний простір не менш вагомим інструментом є краудфайдинг у сфері туризму, що означає фінансування та соціальне підприємництво, яке допомагає місцевим громадам природних територій об'єднувати ресурси для організації еколого-туристичних заходів, які справлятимуть інтерес для місцевого населення.

Успішний розвиток туристичного простору формується і за рахунок кластерного підходу. Кластеризація у сфері туризму сприяє інтеграції ресурсного, економічного, кадрового потенціалів, що здатні створити синергетичний ефект розвитку туристичного потенціалу задля отримання нових можливостей розвитку туристичного простору.

На розвиток міжнародного туризму мають вплив й екологічні чинники. Тому в окремих країнах вже сьогодні впроваджуються програми боротьби з «овертуризмом», які мають на меті не допустити погіршення впливу на локальне екологічне середовище не зважаючи на те, що з кожним роком кількість туристів невпинно зростає.

Вивчення досвіду розвитку туризму в країнах ЄС дало змогу обґрунтувати перспективи збалансованого екотуризму і для українських реалій:

- забезпечення збалансованого екотуризму має враховувати світові пріоритети розвитку галузі;
- розвиток екотуризму має ґрунтуватись на врахування світових розробок та найкращих практик у цій сфері;
- потрібно узгодити суперечності у сфері дбайливого ставлення до оточуючого природного середовища;
- в умовах дбайливого ставлення до оточуючого природного середовища необхідно звести до мінімуму негативні наслідки впливу на навколишнє середовище, не допустити порушення екосистеми;
- необхідно досягти балансу рівноваги між потребами людини і можливостями природи, забезпечити збалансоване раціональне використання ресурсів;
- орієнтація на ведення бізнесу у туристичній сфері має бути спрямована на те, щоб забезпечення потреб життєдіяльності людини як туриста в природному середовищі не призводило б до несприятливих для існування життя людини наслідків;
- внутрішньогалузева спеціалізація виробництва, розвиток народних промислів мають забезпечувати ведення конкурентоспроможної діяльності на зовнішніх та внутрішньому ринках.

Запропоновані перспективні напрямки збалансованого розвитку екотуризму, такі як розвиток сучасних технологій у сфері міжнародного туризму, транснаціоналізація міжнародного туристичного бізнесу, екологізація туристичної діяльності та її перехід на збалансованого вектор розвитку, інвестування коштів у різні сфери розвитку туристичної індустрії, диверсифікація господарської діяльності, ведення маркетингу туристичних послуг із застосуванням підходу краудфайдингу, запровадження кластерного підходу прийатиме нарощуванню туристичного потенціалу внаслідок відкриття нових можливостей розвитку туризму.

Перспективи подальших досліджень мають ґрунтуватись на вивчення пріоритетів концепції LEAN як інноваційного підходу до ведення туристичної діяльності.

Бібліографічний список

1. Ступень Н.М. Світовий досвід розвитку екологічного туризму на рекреаційних територіях. *Збалансоване природокористування*. № 3. 2016. С. 94-99. URL: http://natureus.org.ua/repec/archive/3_2016/15.pdf.
2. Осипчук М.Д. Міжнародний туризм у контексті модернізації зовнішньоекономічної діяльності на засадах сталого розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 6. Частина 1. 2014. С. 107-111. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/26.pdf
3. Миронов Ю.Б. Сутність та чинники сталого розвитку туризму в регіоні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.11. С. 117-122.
4. Ткаченко Т.І. Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. К.: Вид-во КНТЕУ, 2009. 463 с.

Мелконян Маріам

*Науковий керівник: Боруцька Юлія, к.геол.н., доцент
Львівський національний аграрний університет*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЗОВАНИХ ФОРМ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА ВІРМЕНІЇ

За останні декілька років екологізовані, сталі форми туризму доволі вдало інтегрувалися у різні сфери життя суспільства. У багатьох країнах Європи та світу керівництво стимулює такі види діяльності, активно підтримуючи та сприяючи темпам приросту від загальної кількості послуг, які надаються у туристичній сфері обслуговування. Побуває чітке усвідомлення, що саме такі сталі форми туризму екологізують свідомість громадян завдяки еколого-просвітницьким заходам, позитивно впливають на місцеву економіку, збільшуючи споживання своєї продукції та послуг, а відтак, і їхнє виробництво, сприяють зайнятості населення, розвивають інфраструктуру селітебних пунктів. Власне різновиди такого альтернативного туризму, зокрема, екологічний, сільський, агротуризм, агроекотуризм відкрили нові можливості для пізнання довкілля, не суперечачи законам сталого, збалансованого розвитку.

Аби зрозуміти, яке місце займають екологізовані форми туризму у загальній структурі, розглянемо статтю 4 Закону України «Про туризм». Отже, існують наступні види туризму, залежно від цілей, об'єктів і категорій осіб, котрі реалізують туристичні подорожі, відвідування, екскурсії, мандрівки: культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, пригодницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний. Зупинимось наразі саме на екологічному туризмі [1].

На сьогодні існує безліч різних визначень поняття «екологічний туризм», але вперше його запропонував мексиканський економіст та еколог, «архітектор екологічного туризму» Гектор Цебаллос-Ласкурейн (1980 р.). Отже, на його думку, екологічний туризм – це «поєднання подорожі до відносно незмінених природних зон, з обов'язковим об'єктом дослідження, разом із повагою та турботою до дикої природи, живих організмів і культури, спільно із сприянням їх захисту». А екологічні стежки використовують для реалізації еколого-освітньої, рекреаційної та природоохоронної діяльності. Зазвичай, проектування таких маршрутів відбувається на територіях природно-заповідного фонду (ПЗФ) України.

У 2015 році відбувся саміт ООН, присвячений сталому розвитку, де були затверджені нові орієнтири й оголошені 17 глобальних цілей, до яких приєдналась і Україна. Отже, наша країна повинна забезпечити здійснення стратегії розвитку сталого туризму, що сприяє

створенню додаткових робочих місць, виробництву місцевих товарів та продукції, розвитку місцевої культури, способу життя в гармонії з природою, розширенню та захисту лісів, природно-заповідного фонду, забезпеченню збереження гірських екосистем і сталого використання прибережних і морських екосистем, створенню нової екологічної мережі. Все це свідчить про перспективність розвитку екологічного туризму.

А тепер, зважаючи на тему статті та мету досліджень, зупинимось на унікальних природних туристично-рекреаційних «перлинах» України та Вірменії, про які просто неможливо не згадати. На нашу думку, таких DESTINAЦІЙ, котрі використовують і можуть використовувати для популяризації сталих форм туризму у цих країнах, є неспіврозмірно більше, тому дані дослідження продовжимо у майбутніх наукових роботах.

«Тунель кохання» (Рівненська область) – казковий тунель, який є ботанічним феноменом, створеним заростями дерев і кущів, що сплелися між собою над кілометровим відрізком залізниці, яка з’єднує селища Клевань і Оржів.

Водоспад Шипіт (Закарпатська область) – один із найкрасивіших водоспадів України, розташований біля підніжжя гори Гемба, у глибокій ущелині річки Пилицець. Струмені води спадають мальовничими каскадами із 14-метрової висоти.

Озеро Світязь (Волинська область) – найбільше і найглибше озеро України природного походження, яке входить до групи Шацьких озер. Вода у ньому прозора та цілюща, в її складі є срібло, гліцерин і йод. Береги озера відмінно підходять для літнього відпочинку.

Озеро Синевир (Закарпатська область) знаходиться на висоті 989 м над рівнем моря, і є найбільшим озером Українських Карпат. У народі його називають “Морське око” за схожий на зіницю маленький острів посередині яскраво-синьої гладі.

«Долина нарцисів» (Закарпатська область) є частиною Карпатського біосферного заповідника, який внесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Щороку навесні сюди приїжджають десятки тисяч туристів з усього світу, щоб помилуватися казковим пейзажем – цвітінням нарцисових полів, загальна площа яких становить 170 га.

Олешківські піски (Херсонська область) – це пустеля, яка простягається на 150 км і вважається найбільшим піщаним масивом Європи. Влітку пісок тут нагрівається до 70°C. А ще, на глибині 300-400 м, знаходиться прісне підземне озеро з дуже смачною водою.

Дністровський каньйон (Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька та Хмельницька області), загальною довжиною близько 250 км, утворений річкою Дністер. Каньйон являє собою долину, стрімкі схили якої сягають 250 м над водою. На цій території досліджено близько 100 пам’яток живої та неживої природи світового значення.

Печера «Оптимістична» (Тернопільська область), відкрита у 1966 році, занесена у книгу рекордів Гіннеса, як найдовша у світі гіпсова печера. Більше 240 км підземних ходів створюють величезний лабіринт.

«Кам’яне село» (Житомирська область) вважається одним із найзагадковіших місць України та являє собою скупчення величезних валунів, розкиданих на кількох гектарах лісу. Вчені вважають, що валуни приніс льодовик, який рухався з півночі.

Біосферний заповідник Асканія Нова (Херсонська область) – це унікальна, єдина в Європі ділянка степу, якого ніколи не торкався плуг. Його загальна площа становить 11 тис. га. Також, тут збереглися стародавні кургани та кам’яні скіфські баби.

А тепер зупинимось на окремих туристично-рекреаційних ресурсах Вірменії. Якщо акцентувати увагу на орографічних особливостях, то до «десятки» найживописніших гір, де поширений активний туризм, належать: Ухтасар, Хуступ, Аждаак, Арагац, Ішханасар, Артаніш, Тегеніс, Ара, Атис, Арарат. До прикладу, гора Арагац – одна з найвідоміших природних аномалій, де не працює гравітація [2].

Озеро Севан – одна з найкрасивіших пам’яток Вірменії. Флора і фауна цього куточка досить різноманітні: тут ростуть близько 1600 видів рослин і дерев, мешкають майже 20 видів савців, особливо багато птахів. У басейні озера Севан створений національний парк

«Севан» з чотирма заповідниками і десятьма заказниками. А Севанаванк – стародавній християнський монастир на озері Севан, заснований у IX столітті, також, є однією з найвідвідуваніших пам'яток у Вірменії.

Цахкадзор – це не тільки одна з найгарніших дестинацій Вірменії, але й один із найкращих курортів. Кришталево чисте повітря і мальовнича природа приваблюють безліч відвідувачів, які приїжджають сюди у будь-який час року.

У каньйоні річки Азат є ущелина, яка має назву «Симфонія в камені». Тут, в ущелині, природа утворила базальтові колони неперевершеної краси.

На нашу думку, саме за такими сталими, екологізованими формами туристичної діяльності, які слугують для популяризації унікальних природних туристично-рекреаційних ресурсів України та Вірменії, майбутнє вагомої частки індустрії туризму не лишень у цих країнах, але і в усьому світі.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення: 05.04.2021).
2. Десять найживописніших гір у Вірменії. URL: <https://onewaytour.com/ru/10-samykh-jivapisnykh-gor-v-armenii> (дата звернення: 05.04.2021).

Морозовська Уляна

Науковий керівник: Пилипович Ольга, к.г.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ У БАСЕЙНІ Р. СЕРЕТ (ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛ.), ЯК ОБ'ЄКТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Кожна людина прагне зблизитись з природою, відпочити від урбаністичних ландшафтів і відчути своє "Intermezzo". Сприятливим для такого відпочинку є екологічний туризм, який зародився у 70-80 років ХХ ст. і дуже добре розвинувся у світі. Його концепція полягає у тому, щоб туристи змогли зблизитись з природою, спостерігати за життям тварин, які живуть у своєму звичному середовищі існування, а не у клітках, дослідити їх процеси життя, а також дослідити життєдіяльність рослин та їх угруповань, насолодитися красою природних ландшафтів тощо [1].

В Україні розвиток екологічного туризму дещо запізнився і лише сьогодні набирає оберти. Найоптимальнішими територіями для розвитку екологічного туризму є природоохоронні об'єкти. Адже екотуризм передбачає тур природними територіями, не змінених або мало змінених діяльністю людини, з відповідним ставленням до природи і найменшим впливом на навколишнє середовище. Природоохоронні території призначені для захисту і підтримки біологічної різноманітності та природних і пов'язаних з ними культурних ресурсів, захист яких встановлюється законом або іншими способами. В межах басейну річки Серет є достатньо природоохоронних територій, які вартують особливої уваги і можуть запропонувати відвідувачам низку туристичних маршрутів, освітньо-пізнавальних заходів, а також цікавих місцин для рекреації.

До природоохоронних територій басейну річки Серет належать Серетський гідрологічний заказник, Чистилівський орнітологічний заказник, Регіональний ландшафтний парк "Загребелля" та Касперівський ландшафтний заказник, чимало ботанічних пам'яток природи (наприклад, "Куртина вікових дубів (Зборівський р-н)", "Кобзарівськазозулинцева ділянка" та ін.), також низка геологічних пам'яток природи (наприклад, гіпсова печера Вертеба, Останці Подільських Товтр тощо).

Серетський гідрологічний заказник загальнодержавного значення створено з метою збереження у природному стані водно-болотних масивів, які є одним із основних регуляторів водного режиму р. Серет, мають важливе значення у відновленні та підтриманні оптимального рівня підземних вод, а також збереження деяких видів флори і фауни, які занесені до Червоної книги України та Європейського Червоного списку. Зазначимо, що головною метою розвитку екологічного туризму у заказнику є мінімізація негативного впливу на природу, підвищення культури, взаємин людини і природи, а також виховання особистої відповідальності за збереження компонентів довкілля для майбутніх поколінь [2].

На території Серетського гідрологічного заказника туризм не достатньо розвинутий. Дозволене любительське рибальство на спеціально відведених територіях, також є обмежене мисливство, яке дозволяє в осінній період, у спеціально відведений час проводити організоване полювання на птахів. Окрім цього, дозволено використання території в оздоровчих, рекреаційних та освітньо-виховних цілях, а також проведення науково-дослідних робіт. Найбільш популярними на території заказника є Серетські болота, де можна проводити орнітологічні спостереження, вивчати болотну рослинність, проводити науково-дослідні роботи, проводити навчально-пізнавальні маршрути тощо [3].

З часу заснування Серетського гідрологічного заказника відбулися зміни з покращення роботи та функціонування режиму території. З метою розвитку екологічного туризму, Серетський гідрологічний заказник розробив план дій, аби збільшити відвідуваність туристів. Створено нові рекреаційних об'єктів, залучено до окультурення території місцевих жителів, зокрема, школярів.

Чистилівський орнітологічний заказник загальнодержавного значення створено з метою збереження та відновлення чисельності орнітологічного комплексу водно-болотної та мисливської орнітофауни, рідкісних видів водної та болотної рослинності.

Сьогодні на території Чистилівського орнітологічного заказника дозволено любительське рибальство на спеціально відведених територіях, проведення пізнавальних екскурсій маркованою, екскурсійною стежкою, а також використання території в освітньо-виховних цілях та для проведення науково-дослідних робіт. Привертають увагу туристів рідкісні види птахів такі, як чернь білоока, гоголь, лунь польовий, вівсянка чорноголова, сорокопуд сірий. Також тут гніздяться кулики, качки, пірникози, або ще їх називають норець, чирки, мартини, горобці, з хижих - лунь очеретяний та боривітер, трапляються горностаї [4].

Основними завданнями функціонування, режиму та роботи Чистилівського заказника є: створення умов для збереження у природному стані водно-болотних угідь, як місць проживання, концентрації під час міграцій, відтворення чисельності орнітологічної фауни; запобігання винищенню чи пошкодженню тварин, створення та покращення умов їх існування, збільшення їх чисельності в умовах антропогенного впливу, підтримання загального екологічного балансу у регіоні. Мальовничі краєвиди, рідкісні види тварин, рибальство та пізнавальні екскурсії є безцінним скарбом заказника. Також тут є можливість створювати нові екологічні стежки для пізнавальних екскурсій, розширювати території і створювати рекреаційно-оздоровчі об'єкти. Перспективним є запровадження сільського туризму на територіях довколишніх сіл, що приверне чималу увагу туристів до заказника [5].

Регіональний ландшафтний пакт "Загребелля", що розташований у місті Тернопіль, був створений з метою створення умов для відпочинку, збереження на території рідкісних видів рослин і тварин, які занесені до Червоної книги України, а також збереження у природному стані деяких окремих територій, які входять до складу парку.

Туризм тут розвинутий краще, оскільки локація у межах міста сприяє більшій кількості відвідувачів. Відвідують парк різні вікові категорії, значна частка серед них, це молоді люди та сім'ї з дітьми. Цінним туристичним об'єктом "Загребелля" є Тернопільський став, де можна орендувати катамарани і поплавати ставом. До того ж тут облаштований пляж для відпочинку і купання у ставку. Також у 2015 році був відкритий "Парк Здоров'я", де

створена центральна алея, стежки, велосипедні доріжки, спортивний, дитячий та оглядовий майданчики [6].

Касперівський ландшафтний заказник, що розташований у межах Заліщицького та Борщівського районів Тернопільської області, було створено задля збереження рідкісних видів та їх популяцій, що занесені до Червоної книги України, а також угруповання, які занесені до Зеленої книги України. З 2010 року заказник у складі НПП "Дністровський каньйон".

Також під охороною у долині річки Серет перебуває Касперівське водосховище. Береги водосховища і річки високі та скелясті з відслоненням вапняків та сарматських пісковиків, що сприяє розвитку туризму, адже заохочує науковців та звичайних туристів вивчати пам'ятки неживої природи [7].

Отже, можемо стверджувати, що в межах басейну річки Серет є достатньо природоохоронних територій та об'єктів. Вони сприяють розвитку туризму, зокрема, екотуризму та сільському туризму, але низка таких проблем, як відсутність реклами, не розвинута логістика, відсутність креативних пізнавальних заходів, а також відсутність рекреаційних комплексів створюють перешкоди для розвитку екологічного туризму.

Бібліографічний список

1. Екотуризм у світі [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL : <https://we.org.ua/rizne/ekoturizm-u-sviti/>
2. Положення про гідрологічний заказник загальнодержавного значення "Серетський" [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0415737-12#Text>
3. Серетський заказник. Тернопільська область [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL : <https://irp.te.ua/seret-zakaznyk/>
4. Положення про орнітологічний заказник загальнодержавного значення "Чистилівський" [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0421737-12#top>
5. Лозинський Р. М. Вплив недержавних організацій на розвиток туристичної галузі (на прикладі Співки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні / Роман Лозинський, Ігор Зінько // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль СМП "Тайп". – 2012. – № 1 (Випуск 31). – С. 138–142.
6. Регіональний ландшафтний парк «Загребелля» [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Регіональний_ландшафтний_парк_«Загребелля»
7. Касперівський ландшафтний заказник [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Касперівський_ландшафтний_заказник

Русецький Олександр

*Наукові керівники: Литвиненко Ірина, старший викладач, Богатир Дарія, асистент
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ЗЕМЛЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Негативний вплив антропогенного чинника на природу, нераціональне використання природних ресурсів несприятливо позначаються на екологічній ситуації. Саме тому оптимальним й ефективним механізмом стримування таких негативних процесів є екологічний туризм. Екотуризм або екологічний туризм - тип туризму, що полягає у подорожах до природних недоторканих людиною та, часто, природоохоронних територій.[1]

Об'єкти природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) відповідно до чинного законодавства можна поділити на об'єкти природного та штучного походження. До земель суворої охорони ПЗФ відносяться біосферний та природний заповідник, а також біосферний резерват, який у своєму складі може містити землі національних парків.

Природні заповідники - природоохоронні, науково-дослідні установи загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних для даної ландшафтної зони природних комплексів з усією сукупністю їх компонентів, підтримання природних спонтанних процесів і явищ, тощо. [2]

Біосферні заповідники є природоохоронними, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що утворюються з метою збереження у природному стані найбільш типових природних комплексів біосфери, здійснення фонових екологічних моніторингу, вивчення навколишнього природного середовища, його змін під дією антропогенних факторів. Біосферні заповідники можуть належати до Всесвітньої мережі біосферних резервів за програмою ЮНЕСКО "Людина і біосфера".[2] У складі біосферних резерватів можуть бути національні парки.

Національні природні парки (далі – НПП) є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність. [2]

Відповідно до функціонального зонування земель суворої охорони, виявлено, що туристична діяльність дозволена лише у двох вище наведених об'єктів ПЗФ – біосферних заповідників та НПП. На землях природних заповідників будь-яка туристична діяльність є забороненою. Функціональне зонування земель біосферних заповідників поділяється на наступні зони:

1. Заповідна зона - включає території, призначені для збереження і відновлення найбільш цінних природних та мінімально порушених антропогенними факторами природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу; її режим визначається відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників;
2. Буферна зона - включає території, виділені з метою запобігання негативного впливу на заповідну зону від господарської діяльності на прилеглих територіях;
3. Зона антропогенних ландшафтів - включає території традиційного землекористування, лісокористування, водокористування, місць поселення, рекреації та інших видів господарської діяльності [2].

Також, на території біосферних заповідників можуть бути виділені зони регульованого заповідного режиму, до складу яких включаються регіональні ландшафтні парки, заказники, заповідні урочища з додержанням вимог щодо їх охорони.

В НПП туристична діяльність дозволена в зоні регульованої рекреації. В ній проводиться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо

мальовничих і пам'ятних місць. У цій зоні дозволяється влаштування туристських маршрутів і екологічних стежок. Забороняються рубки лісу головного користування, промислове рибальство, мисливство, інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони. В зоні стаціонарної рекреації дозволяється розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку. [2]

Рекреаційно-туристичний потенціал України має значні потенційні можливості для організації та розвитку екотуризму в його класичному розумінні, наприклад НПП, такі як:

1. Ужанський Національний природний парк, що розташований на території Польсько-Словацького-Українського біосферного резервату «Східні Карпати». Має дуже високий рекреаційно-туристичний потенціал, має сімнадцять туристичних маршрутів, шість екологічних стежок та облаштовану мережу рекреаційних зон.

2. Шацький НПП. Розташований на території Шацького біосферного резервату, що входить до складу тристороннього транскордонного біосферного резервату ЮНЕСКО «Західне Полісся». Має високий рекреаційний потенціал для організації відпочинку, туризму та санітарного лікування. У зоні стаціонарної рекреації має понад 60 об'єктів туристичної інфраструктури. Еколого-пізнавальні стежки мають певне обладнання (яскраві аншлаги), що несуть ознайомлювальний характер для забезпечення природоохоронного режиму в межах території де запроваджується туристична діяльність.

3. Яворівський НПП. Розташований на території біосферного резервату «Розточчя». На території парку спроектовано шість туристичних маршрутів, і обладнано чотири стаціонарні зони відпочинку. На території парку забезпечуються такі форми туризму як пішохідний, кінний, велосипедний, утилітарний, тощо.[3]

4. Унікальною природоохоронною територією, яка розташована в осередку великого міста є НПП «Голосіївський». Одним з основних завдань НПП є створення умов для організованого туризму, відпочинку, оздоровлення та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах. У НПП прокладено безліч туристичних маршрутів, так званих екостежок, які обладнані інформаційними стендами про флору і фауну яка знаходиться на цій території. Нещодавно в НПП «Голосіївський» було відкрито нову інтерактивну екостежку довжиною 2,7 км прокладено в Голосіївському лісі. На даний момент це п'ята обладнана екостежка. Всі вони поки що прокладені в Голосіївському лісі, який є найбільш відвідуваною частиною НПП. Також розробляються екостежки, присвячені ролі мертвої деревини в житті лісу та урочища «Лісники», яке знаходиться в південній частині НПП [4].

Отже, за умови додержання всіх природоохоронних вимог, найбільш перспективними для розвитку екотуризму в розрізі земель суворої охорони є НПП. В яких на сьогоднішній день створюється безліч туристичних маршрутів, екостежок, місця обладнуються інформаційними стендами та місцями для кемпінгу.

Бібліографічний список

1. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». Екотуризм. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC> (дата звернення: 30.03.2021)
2. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992р. № 2456-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/ed20200703#Text> (дата звернення: 01.04.2021)
3. Литвиненко І.В. Богатир Д.В. Туристична діяльність на землях біосферних резерватів. Журнал «Містобудування та територіальне планування» Київ, КНУБА, 2019. №71 С.51-59
4. Офіційний сайт Національний природний парк «Голосіївський» URL: <http://nppg.gov.ua/uk/pro-park> (дата звернення: 01.04.2021)

Sydorko Andriana

Scientific supervisor: Bugil Svitlana, Ph.D., Associate Professor

Lviv National Agrarian University

ECOLOGIZATION OF TOURISM IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURIST REGIONS

The strengthening of the role of tourism for both economic and socio-cultural development of many countries, as well as the exacerbation of problems that are inextricably linked with its organization and development, force to find ways and mechanisms for new, environmentally significant areas of its implementation. This led to the adaptation of the basic provisions and principles of the concept of ecologically sustainable development to the context of tourism.

Deterioration of the ecological situation leads to a decrease in the level of tourist attractiveness of the territory and a decrease in demand for tourist products, which in its turn, is a deterrent to the development of tourist regions. The global nature of tourism and the predominant focus on the rapid pace and results of economic growth of the tourism business cause damage to the environment and contribute to the aggravation of subject-object relations in the human-nature system. And this, in its turn, highlights the need to implement the principles of sustainable development not only in the manufacturing sector, but also in the development of those industries that are relatively less resource-intensive and environmentally unsafe.

The basis of ecologically balanced development is the need to establish a balance between fulfilling of the socio-economic needs of society, protecting the interests of future generations and ensuring a quality ecological state of the environment.

To transform the tourism industry into an effective factor in the socio-economic development of a country or region, it is necessary to modernize it taking into account ecological requirements and in accordance with the principles of sustainable development.

Ecologization will help to find scientifically substantiated ecologically-oriented ways of development of tourism activity, will provide protection and careful use of natural resources, will define directions of restoration of earlier damaged natural territories and objects.

To effectively promote tourism, several ways should be identified, such as: wise management; wise use of resources; reasonable consumption; support of local economic activity, provision of information. Wise management of the tourism industry can ensure its ecologization by: preserving and promoting natural, historical and cultural diversity, which are an essential part of tourism; inclusion of tourism activities in the sustainable development plans of the region; training of service personnel to improve the quality of services; marketing analysis and providing detailed information about the tourist object; conducting new research and observations that help to overcome existing problems or open new tourist sites, as well as are necessary for industry and consumers.

At the same time, the ecologization of tourism should not be limited to the development of the most "nature-friendly" types of tourism, such as ecological and rural, green tourism. It should be provided with a set of effective measures for all types of tourism aimed at scientifically-substantiated, regionally adapted regulation of recreational load and mandatory compliance with established standards, zoning of recreational and tourist areas, the use of environmentally friendly technologies in infrastructure services for tourists (energy-saving, water-saving, waste disposal, the use of environmentally friendly detergents and packaging materials, etc.), conducting various advocacy and educational activities aimed at raising the level of environmental awareness of tourists.

The Concept of development of ecological tourism in Ukraine should become the leading way of carrying out complex ecologization of all tourist branch of Ukraine. Ecotourism will contribute to the improvement of the ecological state of the natural environment in the process of organizing tourism, restoration of disturbed ecosystems, preservation of flora and fauna, as well as perform important ecological and educational activities.

An important component of the tourism ecologization is environmental education, which should be aimed at raising the level of environmental knowledge and awareness of both local residents (especially tourism workers and youth) and tourists themselves. Based on this, the ecologization of tourism management should create such activities of the tourist enterprise, which will be aimed at fulfilling the needs of tourists in recreation, treatment, health, intellectual development (walks, excursions, tours, travel), will be realized through conscious and careful communication with the environment based on rational resource consumption and mutual benefit.

In its turn, compliance with standards in the field of tourist services should increase the level of quality of goods, works and services in accordance with the needs of consumers; ensure the safety of tourist facilities, taking into account the risk of natural and man-made disasters and other emergencies.

The organizational aspect of ecological tourism management is focused on creating a better, ecological tourist product, obtaining economic profit from its implementation. It will include the development and implementation of a set of measures of managerial, organizational, economic, socio-cultural, psychological and pedagogical, logistical, personnel and other nature, which are aimed at tourists and tourism entities in order to increase their environmental awareness and culture.

Summarizing the above, we can conclude that the importance of ecologization tourism for sustainable development of tourist regions, ecologization of tourism is aimed at improving the ecological condition of natural complexes and objects of tourist interest; preservation and restoration of disturbed or changed (degraded) ecosystems due to changes in the method of their use; calculation and establishment of the allowable number of tourists for a certain tourist season; modernization of equipment and treatment facilities used in tourist infrastructure; raising the culture of production of tourist services; environmental education; It should also be noted that the preliminary provision of tourists with the necessary information, the proper use of natural, cultural and social resources and their impact and tourism, coordinated planning of tourism activities with other economic activities; introduction of ecologically soft technologies in the tourism industry; minimization of pressures on the environment due to the even distribution of tourists (in time and space) and the creation of alternative recreation areas will give a big impetus to the sustainable development of tourist regions.

Bibliographic list

1. Golod AP Greening of tourist activity in the context of ensuring sustainable development of the region. *Ukraine: East-West - problems of sustainable development: mater. II round All-Ukrainian Scientific-practical Conf., November 24-25, 2011 - Lviv: RVV NLTU of Ukraine, 2011. - Vol.1. - P. 86-88.*
2. Kuzmenko O. Ecological tourism: concepts and features of the organization. *East. - 2002. –№ 2. - P. 68.*
3. Khrabovchenko VV Ecological tourism: teaching method. allowance. *Finance and Statistics, 2003. - P. 14–22.*
4. Kolbovsky E. Yu. Ecological tourism and ecology of tourism: textbook. allowance. for students. higher textbook head. - 2nd ed., P. -: Izd. Center "Academy", 2008. - 256 p.
5. Smirnov IG Logistics management of recreational and tourist resources. *Humanitarian Bulletin of Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after G. Skovoroda. Special. output. - 2010. - P. 270-274.*

Сливка Софія

Науковий керівник: Остафінська Людмила, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного аграрного університету

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ТУРИЗМІ

Сільський туризм є одним із трьох ключових секторів місцевої економіки (поряд з агровиробництвом та лісовим господарством), а головну роль у його розвитку відіграє місцева влада.

Для сільських територій як в Європі, так й в Україні це не так прибутково-комерційна діяльність, як соціально-економічне явище, що дає шанс відродити економіку села, зберегти його традиційні цінності та сільські громади.

Соціально-економічне значення розвитку сільського туризму в контексті сучасних пріоритетів розвитку сільських територій України:

- стимулювання розвитку селянських господарств;
- активізація розвитку місцевої інфраструктури;
- сприяння збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшення додаткових прибутків селян і відрахувань до місцевих бюджетів;
- активізація місцевого ринку праці, підвищення зайнятості;
- збереження етнокультурної самобутності українців і усіх громад етнічних меншин;
- створення можливостей для повноцінного змістовного відпочинку незаможної верстви людей;
- позитивний вплив на підвищення культурного рівня й екологічної свідомості мешканців села.

Основою подальшого розвитку та ефективного функціонування сільського туризму є, по-перше, наявність земельних ресурсів, на яких можливе розміщення агротуристичних об'єктів, а по-друге, відповідні суб'єкти, які здатні займатися сільським туризмом. Це, у свою чергу, свідчить про об'єктивний зв'язок між туристичними відносинами, з одного боку, та земельними і аграрними відносинами, з іншого боку.

Позитивний вплив сільського туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає у розширенні сфери зайнятості сільського населення, не тільки у виробничій сфері, але й у сфері обслуговування та сприяння розвитку сільських територій, а також стимулюванні розвитку сфери послуг: транспорту, зв'язку, торгівлі, служби побуту, відпочинково-розважальних та інших закладів на селі.

Послугами сільського зеленого туризму користуються переважно міські жителі середнього віку — від 25 до 50 років. Зазвичай вони мають власний бізнес, на відпочинок приїздять сім'ями. Їх приваблюють сільська тиша, мальовничі краєвиди, можливість пожити в сільській родині, налагодити контакти з новими людьми, споживати продукцію, яка вирощується в господарстві, познайомитися з традиціями та культурою певної місцевості.

Стрийська територіальна громада має дуже вигідне транспортне і географічне розташування, в ньому багато цікавих архітектурних споруд, пам'яток, церков. Стрийщина завжди була осередком національної думки та культури.

Без сумніву, Стрийщина має неабиякі перспективи для розвитку сільського туризму.

Серед проблем, які стримують розвиток туристичної галузі є:

- незадовільний стан доріг та під'їзних шляхів до об'єктів відвідуваності;
- недостатня забезпеченість автомобільних доріг туристично-інформаційними знаками;
- низька якість та недостатній асортимент туристичних послуг;
- недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму.

Тому основними завданнями для покращення розвитку сільського туризму є:

- створення нових туристичних продуктів;
- розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури;
- збільшення кількості туристів та екскурсантів;
- зростання професійного рівня працівників туристичної сфери;
- зростання зайнятості населення в сфері туризму та супутніх галузях;
- промоція туристичного потенціалу району;
- координація дій органів місцевого самоврядування, суб'єктів туристичної діяльності, громадських організацій для досягнення поставленої мети;
- забезпечення раціонального використання природно-рекреаційних та історико-культурних ресурсів;
- підвищення якості та розширення асортименту туристично-рекреаційних послуг;
- збереження і відновлення історико-архітектурних пам'яток;
- стимулювання розвитку сільського зеленого туризму;
- популяризація активних видів відпочинку;
- забезпечення організаційних заходів та технічних вимог до безпеки туристів;
- удосконалення рекламно-інформаційної діяльності.

Саме сільський зелений туризм в комплексі з іншими галузями зможе вирішити ряд економічних, соціальних, екологічних та гуманітарних проблем, характерних для сільських територій нашої держави.

Бібліографічний список

1. Гальків Л. І., Килин О.В. Чинники та соціально-економічні ефекти розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/29841/1/5_22-27.pdf
2. Закон України «Про особисте селянське господарство»
3. Кудла Н.Є. Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2015. URL: culonline.com.ua/Books/Silskiy%20turizm_Kudla.pdf
4. Передерій Н.О. Напрями розвитку сільського зеленого туризму в Україні. – 2015.

Харченко Юлія

Науковий керівник: Кустовська Оксана, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ІХТІОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА «ПРОЦІВСЬКИЙ»

Іхтіологічний заказник місцевого значення «Процівський», знаходиться в Бориспільському районі Київської області та займає площу 563 га у віданні Процівської сільської ради. Згідно з картою геоботанічного районування об'єкт розташований на території Східноєвропейської провінції дубових лісів остепнених луків та лучних степів Української лісостеповій провінції, Лівобережнодніпровського округу липово-дубових, грабово-дубових, соснових лісів, луків та болотної рослинності. [3, с.1]

Іхтіологічний заказник «Процівський» розташований в акваторії Канівського водосховища, яке входить до території Смарагдової мережі. Законопроект «Про території Смарагдової мережі» є концепцією з наближення національних стандартів охорони природи до вимог Євросоюзу – є черговим етапом плану виконання зобов'язань Угоди, зокрема Пташиної та Оселищної директив. Законопроект забезпечує функціонування мережі природоохоронних територій, наближеної до мережі NATURA 2000, яка існує в країнах ЄС. За допомогою мережі NATURA 2000 держави-члени ЄС виконують вимоги Бернської конвенції (Конвенція про охорону дикої флори та фауни й природних середовищ існування в

Європі (Берн, 19 вересня 1979), особливу увагу Конвенція приділяє зникаючим та вразливим видам, охорона яких потребує об'єднання зусиль кількох країн). Україна, як сторона Бернської конвенції, також виконує взяті зобов'язання щодо Смарагдової мережі, створюючи тим самим єдину європейську мережу природоохоронних територій. До Смарагдової мережі у світі входять 3500 об'єктів, з них 271 об'єкт розташований на території України, які було затверджено в листопаді 2016 року Постійним комітетом Бернської конвенції в якості першої частини схеми Смарагдової мережі для України [1, с.1].

Іхтіофауна заказника та прилеглих регіонів, за попередніми даними, налічує 30 видів. До найбільш звичайних відносяться плітка, краснопірка, верховодка, плоскирка, окунь, щука, пічкур звичайний, бичок-бабка.

За даними інституту рибного господарства НААН ці мілководдя є дуже цінним ресурсом водосховища, внаслідок того, що вони підтримують життя місцевих фітофільних риб, навколоводних та водоплавних птахів, зокрема мігруючих (частина Дніпровського міграційного коридору мігруючих птахів). Вони також підтримують життя чотирьох видів водяних рослин, занесених до Зеленої книги України.

У складі рослинного покриву заказника існує 4 водних угруповань, що занесені до Зеленої книги України та охороняються державою [2, с.1]:

1. Угруповання латаття сніжно-білого *Nymphaeeta candidae*. Рідкісні, зникаючі на території України реліктові угруповання на південній межі ареалу. В Україні основні місцезростання їх знаходяться в північній частині. По Дніпру спускаються до Черкас. В заказнику невеликими ділянками зустрічаються у заплавах озер та старицях.

2. Угруповання сальвінії плаваючої *Salvinia natantis*. Реліктові угруповання, які в Україні зустрічаються майже по всій її території, крім Карпат і Криму. Невеликими фрагментами відмічені у водоймах північної і південної частин заказника.

3. Угруповання глечиків жовтих *Nuphara lutea*. Типові для України реліктові угруповання, утворені євро-сибірським видом *Nuphar lutea* – глечиками жовтими. Як і попередні угруповання, скорочують своє поширення внаслідок осушення, забруднення водойм та збору кореневищ та квітів. У Заказнику зростають у комплексі з попередніми угрупованнями, часто займаючи більші площі порівняно з ними.

4. Угруповання водяного горіху плаваючого *Trapa natantis*. Рідкісні для України реліктові угруповання. Поширені у заплавах водоймах Дніпра, Десни, Прип'яті та багатьох інших річок. У дніпровських водосховищах мають тенденцію до поширення. В заказнику великі площі мілин за останні роки підлягають сильному заростанню цього виду, що значно збільшив свою чисельність і почав витісняти інші види і угруповання рослин. Ступінь його заростання 40-70%.

Отже, в межах заказника під його впливом зменшуються площі угруповань – латаття сніжно-білого, та площі угруповань глечиків жовтих. Окрім водяного горіха, присутні значні заростання мілин тілорізом. У більш відкритих ділянках, що зазнають впливу вітрово-хвильового водообміну, розвиваються угруповання широколистих рдесників. В основному мають поясний характер заростання. Заростання мілин сприяє гніздуванню болотяних крячків (чорного та білощокого), які роблять гнізда на склавинах та скупченнях пружного листя цих рослин. Болотяні курочки та крижні, лиски, а також очеретянки (велика та лучна), гніздуються в очеретах та рогозах. На відкритих територіях заказника також зустрічається чимало видів птахів. Багате різноманіття птахів, як перелітних, так і гніздуючих. Ці території приваблюють пернатих доступністю кормів. Тут постійно годуються сіра та велика біла чапля.

Важливою відтворювальною базою для риб, являє собою територія іхтіологічного заказника, яка розташована в лівобережній частині Канівського водосховища вздовж захисної дамби в районі сіл Вишеньки – Проців – Кийлів. Дана територія заказника різноманітна фауністичними комплексами та флорою, яка налічує реліктові та ендемічні види. Водночас, окремі їх фрагменти можуть бути еталонними для Київської області.

Звичайно, ключову роль велика мозаїчність відіграє у підтриманні фауністичного різноманіття згаданого об'єкту. Заказник через заболочення маловідвідуваний, на його території та біля облаштовані бази та зони відпочинку, чимало місць для риболовлі, в тому числі з підводними рушницями.

Значні площі іхтіологічного заказника в умовах сьогодення мають чисельні заростання, щодо плюсів, то можна віднести той факт що це унеможлиблює рибне браконьєрство сітками, тобто не даючи змогу ставити сітки і роблячи важко прохідними або взагалі непрохідними численні затоки. Але якщо подивитись на дану ситуацію з іншого боку, то територія заказника, через невиконання меліоративних робіт, може зазнати негативного впливу, а саме – заболочення та замулення.

Через брак коштів доглядові та ремонтні роботи стосовно малих річок, джерел, споруд на них та інших водних об'єктів практично припинилися. Це в більшості випадків призводить до того, що гідротехнічні споруди руйнуються і знаходяться в аварійному стані, а русла річок заростають рослинністю, замулюються і не виконують своєї функції по відводу вод.

Ми всі любимо відпочивати на природі. Ми черпаємо силу та енергію з природи для подальшої діяльності. Однак, чи розглядаємо ми той факт, що природа - це не лише житло багатьох тварин і рослин, але й специфічна екосистема, в якій між собою все пов'язано. Відповідно існують правила поведінки на природі, яких потрібно дотримуватися.

Особливо це стосується цінних територій, які мають екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність та виділені з метою захисту та збереження різноманіття природних ландшафтів, генофонду тваринного та рослинного світу, підтримання загальної екологічної рівноваги та забезпечення моніторингу екологічного фону.

Бібліографічний список

1. Звіт з оцінки впливу на довкілля.
URL:<http://eia.menr.gov.ua/uploads/documents/2848/reports/967f465d20e225aba8e0e98f8e10eb2c.pdf> (дата звернення 16.01.2021)
2. Зелена книга України. URL: https://www.npptovtry.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/green_book_2009.pdf
3. Іхтіологічний заказник «Процівський»: офіційний сайт. URL: <http://pryroda.in.ua/kyiv-region/zakaznyku/protsivskyu>

Шовген Марія

*Науковий керівник: Дудяк Роман, к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет*

ГЛЕМПІНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ У ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

Екотуризм – одна з найпотужніших та екологічно-вимогливих галузей світового господарства. У зв'язку зі зростаючим антропогенним впливом дуже актуально стоїть проблема збереження природного характеру ландшафтних районів масового туризму та відпочинку людей.

Екотуризм – це важливий вид туристичної діяльності, який є стимулом сталого розвитку господарської діяльності відповідної території, має значний вплив на збереження природного середовища та несе потужну просвітницьку та виховну функцію.

Національні парки, заповідники, біосферні заповідники ЮНЕСКО, охоронні природні ландшафти, природні парки та інші об'єднуються загальною назвою –

природоохоронні території (ПОТ), які відіграють велику роль у розробці технологій та розвитку екотуризму.

На нашій планеті природоохоронними територіями різних форм і статусу, охоплено близько п'ятої частини суші, тому з'являється тенденція до збільшення цього показника.

Форми реалізації екотуризму змінюються та розширюються, з'являються нові підходи до організації екотуристичної діяльності. Нині існує тенденція до підвищення рівня сервісу та комфорту для відпочинку на природних територіях. Тому стає актуальним питання у запровадженні нових, інноваційних форм екотуризму у природоохоронних територіях. І цією новою, перспективною формою організації екотуризму є глемпінг.

Глемпінг (відпочинок на природі) – гламурний кемпінг, або розкішний кемпінг, що має комфортні умови готелю високого рівня і при цьому зберігає відчуття проживання наодинці з природою, без необхідності штучно від неї відгороджуватися для збереження природного середовища.

Поняття «глемпінг» можна визначити як новий, інноваційний та творчий тип житла, котрий являє собою симбіоз готельного та кемпінгового бізнесу.

Основними рисами глемпінгу є: наявність комфортного, просторого засобу розміщення (намету-шатра, будиночку тощо); використання незвичайних для екотуризму та кемпінгу меблів; умови для тимчасового проживання створюються із забезпеченням комфорту як для постійного життя.

Зараз у світі налічується близько тисячі працюючих глемпінгів. На сьогоднішній день найбільші ринки глемпінгів – США, Велика Британія і Австралія. Також глемпінг-туризм швидкими темпами розвивається у таких країнах, як: Швейцарія, Бельгія, Італія, Норвегія та Франція. Кожний конструктор та архітектор глемпу в будь-якій країні продумує оригінальні форми свого витвору.

Головним правилом глемпінг-туризму у всіх цих країнах є комфортний відпочинок на природі, котрий передбачає мінімалізацію негативного впливу на екологію та навколишнє середовище, особливо у природоохоронних територіях. До прикладу, мінімально використовувати транспортні засоби в місцевостях глемпінг-туризму, що порушують екологію і тишу. Також власники глемпінг-містечок стежать за лімітом споживання енергії і води; у глемпінгу встановлено зберігаючі системи енергоресурсів, використовуються поновлювані джерела енергії енергоресурсів. З кожним туристом проводяться бесіди про необхідність збереження природи.

Глемпінг в Україні почав розвиватись нещодавно. Для туристичних відвідувань підготовлені еко-глемпінги в таких областях, як: Івано-Франківська, Запорізьська, Чернігівська, Одеська, Київська, м. Біла Церква, Національний природний парк «Бузький гард» Миколаївської області.

Майбутніми проектами глемпінгу в Україні стануть комфортабельні кемпінги: Регіональний ландшафтний парк «Краматорський» (Донецька область), Національний природний парк «Синевир» (Закарпатська область), Національний природний парк «Сколівські Бескиди» (Львівська область) та Регіональний ландшафтний парк «Дністровський» (Івано-Франківська область).

Глемпінг як інноваційна форма розвитку екотуризму у природоохоронних територіях сприятиме підвищенню зацікавленості до сфери екотуризму, допоможе залучити нові цільові групи споживачів туристичних продуктів, сприятиме формуванню екологічної свідомості та екологічної освіченості громадян.

Перспективами подальших досліджень у цій сфері є розроблення методичних положень з організації глемпінгів та визначення нових, інноваційних можливостей для створення глемпінгової індустрії в Україні та світі.

Бібліографічний список

1. Глемпінг як перспективна форма розвитку екотуризму / І.В. Давиденко// Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету –Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2017.–Вип.26.– С. 11.
2. Давиденко І.В. Екотуризм як складова екологічного виховання студентів / І.В. Давиденко // Науковий вісник ОДЕУ. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Одеса : ОДЕУ, 2008. – № 17(73). – С. 108–118.
3. Мельниченко С.В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика: Монографія / С.В.Мельниченко. К.: Київський національний торг.-екон. ун-т, 2008. -493 с.

Креховець Ірина

*Науковий керівник: Березівська Оксана, к.е.н., старший викладач
Львівський національний аграрний університет*

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день в різних регіонах України ефективно розвиваються нові форми господарювання до яких належать рекреаційно-туристичні кластери. Вони демонструють суттєві економічні і соціальні переваги, серед яких, більш раціональне використання ресурсів, зокрема, культурно-історичних, розширення асортименту рекреаційно-туристичних послуг та підвищення їх якості, створення додаткових робочих місць тощо.

У наукових публікаціях вітчизняних вчених цій проблемі приділяється значна увага. Зокрема, вивченням характеристик окремих рекреаційно-туристичних кластерів, чинників та особливостей їх формування займалися такі вчені, як Войнаренко М.П. (2016), Федорець Л.М.(2017), Шеглюк С.Д. (2016), Шпак Л.О.(2012)та ін.

Рекреаційно-туристичний кластер- це, насамперед, систем рекреаційно-туристичних підприємств і підприємств-постачальників додаткових послуг, які взаємодіють у процесі створення, просування і реалізації рекреаційно-туристичного продукту в межах певного регіону, що має сприятливі для розвитку рекреаційно-туристичної сфери ресурсні, економічні та інформаційні передумови.

У більшості регіонів України є значні рекреаційно-туристичні ресурси, такі як природні та історико-культурні, що є важливою конкурентною перевагою і водночас основою для формування кластерів різної спеціалізації: культурно-пізнавальної, лікувально-оздоровчої, пляжно-відпочинкової, активно-відпочинкової (гірськолижної), екологічної, розважальної тощо. Також важливою передумовою формування рекреаційно-туристичного кластеру є те, що в багатьох регіонах України збереглися місцеві традиції і самобутність народу, які є яскравим вираженням національного колориту та української гостинності[1].

Важливими передумовами розвитку кластерів рекреаційно-туристичного спрямування в Україні є також їх географія і розроблення продуманої стратегії формування мережових взаємодій учасників кластеру, створення адекватного механізму управління, включаючи його фінансово-економічні складові, а також ефективну політику органів державної влади [2].

На сьогоднішній день успішно функціонують ряд рекреаційно-туристичних кластерів різної спеціалізації. Зокрема, лідером серед них є Хмельницька область, в якій успішно функціонують культурно-історичні кластери «Кам'янець» (м. Кам'янець-Подільський), «Подільська гільдія ремісників» (м. Кам'янець-Подільський) та «Кам'янецький дивокрай» (с. Колибаївка, Кам'янець-Подільський район), які крім надання культурно-пізнавальних рекреаційно-туристичних послуг, зосереджують свою діяльність на реконструкції та будівництві готелів, закладів харчування, розвитку сувенірної промисловості. Також, популярним є кластер «Оберіг», який базується на використанні

рекреаційних та історико-культурних ресурсів території і спеціалізується на зеленому сільському туризмі.

Також, накопичено великий досвід створення рекреаційно-туристичних кластерів, в таких областях, як Івано-Франківська, Закарпатська, Запорізька, Херсонська, Миколаївська, Чернігівська. Свою ефективну діяльність демонструють кластери «Буковель», «Сузір'я» (Івано-Франківська область), «Сім чудес України» (Закарпатська область), «Василівський» (Запорізька область), «Південні ворота України» (м. Херсонська область), «Коблево» (Миколаївська область), «Козацьке коло» Чернігівська область тощо [3].

На думку Басюк Д.І., метою діяльності туристичного кластеру є об'єднання можливостей та потужностей партнерів з метою створення інноваційних туристичних послуг, диверсифікації туристичного продукту, його покращення та удосконалення, спільної розробки та реалізації маркетингової політики, участі в інвестиційних проектах та державних програмах розвитку туристичного регіону та ін. [4].

Отже, для розвитку рекреаційно-туристичної сфери в регіонах України та реалізації кластерного підходу, необхідно місцевим органам влади сприяти розробці та реалізації регіональних інноваційно-інвестиційних проектів, підвищити привабливість кластерів за рахунок розбудови інфраструктури і поліпшення якості обслуговування.

Бібліографічний список

1. Шпак Л.О. Кластерний підхід до розвитку регіональних туристично-рекреаційних комплексів. Ефективна економіка, № 11, 2012.
2. Горецький А.І. Державні механізми формування кластерів у рекреаційній сфері. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin.
3. Щербакова Н.А. Особливості формування і розвитку туристичних кластерів. Економіка та управління на транспорті, Випуск 3, 2016, с. 92-96.
4. Басюк Д.І. Науково-теоретичні підходи до класифікації туристичних кластерів. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4336/1>.

Ванько Роксолана

*Науковий керівник: Березівська Оксана, к.е.н., старший викладач
Львівський національний аграрний університет*

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

На сьогоднішній день з природоохоронними територіями тісно пов'язана така форма туризму і рекреації, як екологічний туризм (екотуризм). Екологічний туризм – досить новий вид туристичної діяльності, популярність якого досить швидко зростає останнім часом. Екотуризм позитивно впливає на здоров'я і самопочуття відпочивальників, сприяє збереженню цілісності природного середовища, надходженню до місцевих бюджетів, є важливим чинником екологічного виховання та ефективним засобом попередження екологічних лих від антропогенного навантаження. Туризм є важливим чинником створення багатьох природоохоронних територій та управління ними, в результаті чого, природоохоронні території стають унікальним об'єктом для розвитку екологічного туризму.

Основні принципи екологічного туризму наводять А. В. Дроздов і Л. П. Басанець. Зокрема, вони вважають, що екологічний туризм повинен бути спрямований до природи і заснований на використанні переважно природних ресурсів; не приносити шкоди навколишньому середовищу або допускати мінімальний збиток, який не підриває стійкості середовища; бути скерованим на екологічну просвіту, на формування відносин партнерства з природою; піклуватися про збереження місцевого культурного середовища; бути економічно

ефективним і таким, що забезпечує стійкий розвиток у тих районах, де він здійснюється [1]. Отже, екотуризм стимулює спілкування людини з природою та запобігає негативному впливу на природу, спонукаючи туристів до її охорони.

З метою забезпечення підвищення ефективності екологічного туризму та його подальшого розвитку, необхідно розробляти мережі екологічних стежок на території об'єктів природно-заповідного фонду; створювати мережі туристично-інформаційних центрів на території об'єктів природно-заповідного фонду для виконання функцій екологічної освіти; сприяти розвитку співробітництва суб'єктів туристичного бізнесу і спеціалізованих громадських організацій в організації екологічних турів та експедицій [2].

Насамперед, розвиток екологічного туризму повинен забезпечувати збереження існуючих природних комплексів, вивчення процесів, що відбуваються в екосистемах, захист природно-заповідного фонду у поєднанні з різними видами туризму (пішохідним, кінним, водним, вело-, гірським тощо), підвищення екокультури туристів [3].

Для ефективного розвитку екологічного туризму необхідно максимально розкрити потенційні можливості розвитку дохідного екологічного туризму на природоохоронних територіях на регіональному рівні. Адже, природоохоронні території можуть стати вагомим джерелом нових робочих місць і додаткового доходу в місцеву економіку. Розвиток екотуризму на природо-охоронних територіях сприятиме залученню в регіон інвестицій, що, у свою чергу, посилить важливість природоохоронних територій серед місцевого населення та змінить його ставлення до природоохоронних проблем.

Бібліографічний список

1. Дроздов А. В. Природопользование и устойчивое развитие. Мировые экосистемы и проблемы России. М. : Т-во науч. изданий КМК, 2006. 118 с.
2. Зінченко Т. Є. Земельно-ресурсний потенціал рекреаційних територій : [монографія] Луцьк : Надстир'я, 2016. 216 с.
3. Крюкова І. О. Стратегічні імперативи розвитку зеленого туризму в Південному регіоні України. Економічний форум. 2015. № 1. С. 69-75.

Збірник матеріалів
Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
«Актуальні питання використання та охорони земельних ресурсів»,
8 квітня 2021 року

Комп'ютерна верстка
Стойко Наталія, Ступень Оксана

Надруковано в авторській редакції